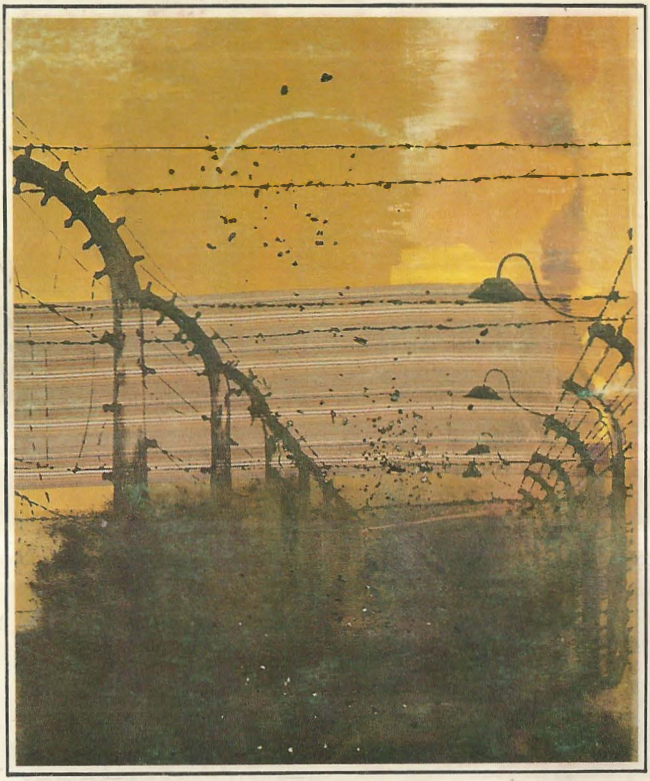
KÜLLER VE ELMAS Jerzy Andrzejewsky

Jerzy Andrzejewsky

KÜLLER VE ELMAS

CAN

Türkçesi
ÜLKÜ TAMER

Jerzy Andrzejewsky

KÜLLER VE ELMAS

CAN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

1. Basım: Gün
2. Basım: 1977, Milliyet
3. Basım: 1991, Can

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Matbaası'nda basıldı. (1991)

Jerzy Andrzejewsky
KÜLLER VE ELMAS

ROMAN

Türkçesi
ÜLKÜ TAMER

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Bâbıâli Cad. Sıhhiye Apt. No. 19 Kat 2 Cağaloğlu-İstanbul
Telefon: 528 61 13 Faks: 513 51 88

Özgün adı
Popiol i Diament

ISBN 975.510.284-1
© Bu çevirinin yayın hakları Can Yayınları'ndadır. (1990)

1

Podgorski, Sreniawa köprüsüne doğru giden kadını görünce kaldırıma yanaşıp cipi durdurdu. Arkada, ellerinde makineli tüfeklerle oturan iki genç milis eri dikkat kesildiler. Parti Bölge Komitesi'nin sekreteri Szczuka, Podgorski'nin yanında oturuyordu; doğrularak uykusuz, ağır gözkapaklarını araladı.

"Bir şey mi var?"

"Yok. Bir dakika yoldaş."

Kontağı kapamadan indi, çizmelerini kaldırımda şakırdatarak yokuş aşağı koşmaya başladı. Kadın köprüye yaklaşmıştı bile. Kaldırım daha onarılmamıştı, şarapnel izleriyle delik deşikti; onun için ağır ağır yürüyordu, başını öne eğmişti, sırtı birazcık kamburlaşmıştı, sol elinde de kocaman bir torba vardı.

Podgorski:

"Bayan Kossecki!" diye bağırdı.

Bayan Kossecki öylesine dalgındı ki, arkasına dönüp de çizmeli, üniformalı delikanlıyla karşılaşınca kocasının eski kâtibini tanımadı. Ama acelesi vardı Podgorski'nin, üstelik bu karşılaşma onu pek sevindirmişti; kadının bakışlarındaki yabancılığın farkına bile varmadı.

"Nasılsınız?"

Elini tuttu.

"Cipteydim, sizi görünce öyle sevindim ki..."

Kadın, kısık sesinden tanıdı onu. Birkaç gündür tıraş olmamıştı Podgorski, çenesini bir gölge kaplamıştı.

Bayan Kossecki, elindeki ağır torbayı yere koyarak tatlı

tatlı gülümsedi. Saçlarındaki aklara, alnındaki çizgilere, gözlerindeki büyük yorgunluğa karşın gülümseyişi taptazeydi, gencecikti.

"Frank! Nasılsınız?"

"Ben mi? İyiyim."

Podgorski'yi en son o kış, şehirdeki çarpışmalar sırasında görmüştü; bir akşam şöyle bir uğramıştı. İşgalde de öyle yapardı zaten, gizlice ziyaretlerine giderdi. O günden beri görmemişti Podgorski'yi, ama Ostrowiec'e döndüğünü, Parti'nin şehir komitesinde sekreterlik ettiğini duymuştu.

Canlı bir görünüşü vardı Podgorski'nin, ama aslında yorgundu.

"Hasta gibisiniz Frank."

Podgorski omuzlarını silkti, cipin motoru hâlâ çalışıyordu. Korna iki kere çalındı ansızın.

"Sizi çağırıyorlar galiba."

Podgorski döndü. İri yarı Szczuka cipten eğilmiş, gelmesini işaret ediyordu. Milis erlerinden biri aşağı inmiş, elinde makineli tüfeği, dikiliyordu.

"Geliyorum!" diye bağırdı.

Sonra Bayan Kossecki'ye döndü:

"Gitmem gerekiyor. Biala çimento fabrikasında bekliyorlar bizi, bir toplantıda konuşacağız. Kocanızın döndüğü doğru mu?"

Bayan Kossecki başını salladı.

"İki gün önce."

Podgorski keyiflenmişe benziyordu.

"Nasıl? Yıpranmış mı?"

Kadının yanıt vermesine fırsat kalmadan korna çalındı yine. Podgorski saatine baktı. Beşi yirmi geçiyordu. Biala'daki toplantı saat beşteydi.

"Özür dilerim, sabırsızlanmakta haklılar... Peki, peki, geliyorum!"

Bayan Kossecki'ye dönerek devam etti:

"İsterseniz sonra uğrarım. İki saat sonra. Olur mu?"

Elini dudaklarına götürüp gülümsedi.

"Bay Kossecki'nin ölmediğine, geri döndüğüne çok sevindim."

Podgorski gelince tek kelime bile söylemedi Szczuka, sadece saatini gösterdi. Podgorski gaza bastı.

"Özür dilerim," dedi,. "ama benim için önemliydi. On beş dakikada oradayız."

Szczuka kocaman ellerini dizlerinin üstüne koyup cipin altında kayıp giden yola dikti gözlerini. Ostrowiec'in yan sokaklarından geçiyorlardı; yol düzgün olsaydı daha da hızlı gidebilirlerdi.

Yolun iki yanında, çoğu tek katlı yoksul evleri vardı; duvarları savaşın izlerini taşıyorlardı hâlâ, kiremitleri saçılmış, pencerelerde camların yerlerini mukavvalar, tahta parçaları almıştı. Bazı pencerelerde ise ne cam, ne mukavva, ne de tahta vardı; bombaların yerle bir ettiği bazı duvarlar ıssız birer taş yığınıydı. Şehrin bu bölgesi bomboştu, sessizdi; kimseler yoktu ortalıkta. Sadece, bir el arabasıyla patates taşıyan yaşlı, kambur bir kadın gördüler. Solmuş akasya ağaçlarının dalları kapkaraydı.

Szczuka:

"Kimdi o kadın?" diye sordu.

Podgorski üstü örtülü büyük bir kamyonu solladı.

"Bayan Kossecki," diye yanıt verdi. "Sulh yargıcının karısı."

"Buralı mı?"

"Tanır mısın yargıcı?"

"Hayır. Dikkat et..."

Pazar yerine gelmişlerdi; her yanda insanlar vardı: Polonyalı askerler, Sovyet askerleri, siviller... Birkaç gün önce kutlanan İşçi Bayramı'ndaki geçit töreni için kurulmuş, kırmızıya ve beyaza boyalı tahta tribünle barakaların arasına askeri arabalar, petrol bidonları yüklü kamyonlar sıralanmıştı. Bu bölgedeki çarpışmalar ocak ayında kesilmiş, birkaç yüz kilometre batıya sıçramıştı ama hâlâ cephedeki bir şehir gibi

duruyordu burası.

Uzakta, mavi bahar göğünün önünde, yanmış evlerin kara biçimleri seçiliyordu. Sokağa kocaman sancaklar asılmıştı. Hoparlörden gür bir erkek sesi duyuluyordu:

"Dün, 4 Mayıs sabah saat altıda, Mareşal Montgomery'nin karargâhında teslim antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmaya göre...

Podgorski yavaşlamak zorunda kaldı; önüne çıkan insanlar yüzünden durmadan kornaya basıyordu. Hoparlördeki ses devam ediyordu:

"Kuzeybatı Almanya, Hollanda, Danimarka ve başka yerlerdeki bütün Alman kuvvetleri, bu bölgedeki bütün savaş gemileri silâhlarını bırakıp kayıtsız şartsız teslim olmuşlardır. Askeri harekât cumartesi sabahı saat sekizde kesilecektir.

Podgorski arkadaşına bir göz attı.

"Yola devam," dedi Szczuka.

Balkonundan kocaman kızıl bir bayrak sallanan Parti binasının önünden geçerlerken kapıdaki nöbetçi Podgorski'yi tanıdı, durmaları için işaret etti.

"Yola devam," diye tekrarladı Szczuka. "Vaktimiz yok."

Podgorski, vakitleri olmadığını işaret etti nöbetçiye. Çok geçmedi, kalabalıktan sıyrılıp yan sokaklardan birine saptılar.

"Yoldaş Szczuka, demin hoparlörü dinleyenlerin yüzlerine dikkat ettin mi?"

Szczuka başını salladı.

"En ufak bir heyecan belirtisi bile yok, öyle değil mi?"

"Çok beklediler."

"Onun için mi sadece?"

Szczuka:

"Değil tabii," diye yanıt verdi.

Bir süre yola baktı, sonra saatine bir göz attı.

"On dakikada varabilir miyiz?"

"Varırız herhalde. Yaklaştık."

Boş, yıkık sokaklar arasından geçiyorlardı yine.

"Şu Kossecki'yi," dedi Szczuka... "Savaştan önce tanır mıydın onu?"

"İki yıl onun yanında çalıştım mahkemede. Savaş başlayıncaya kadar. Namuslu, aklı başında bir adam. Esir kampından yeni döndü."

"Oswiecim'den mi?"

"Gross-Rosen'den."

Szczuka daha da ilgilendi.

"Demek Gross-Rosen'deydi."

"Dört yıl kaldı orada."

Sonra hatırladı: çeşitli esir kamplarında kalmıştı Szczuka da. Gross-Rosen'de de bulunmuştu.

"Sen de kalmıştın orada, değil mi?"

"Evet, ama sonuna kadar kalmadım. Geçen şubattaki ilk tahliyede sıvışmanın yolunu buldum."

"Öyleyse Kossecki'yi mutlaka tanırsın."

Szczuka düşündü.

"Sanmam. Nasıl bir adam?"

"Uzunca boylu, iri yapılı, esmer..."

Szczuka bir süre daha düşündü.

"Hatırlayamadım. Ostrowiec sulh yargıcı ha?"

Podgorski:

"Sahi," diye sözünü kesti Szczuka'nın, "sulh yargıcı olarak hatırlayamazsın ki onu. Yakalandığında uydurma bir ad vermişti. Dur bakayım, neydi? Biliyordum..."

Adı bir türlü hatırlayamadı, başını salladı.

"Aklıma gelmedi..."

"Ostrowiec'de mi tutuklanmıştı?"

"Hayır, Varşova'da. Hani 940 başlarında herkesi enselemişlerdi ya, işte o zaman Ostrowiec'den kaçmıştı.

"Birlikte mi çalışırdınız?"

"Önceleri. Sonra ben bizimkilere katıldım."

"Dikkat et!" diye söylendi Szczuka.

Podgorski güldü.

"Merak etme. Bu yolu avucumun içi gibi bilirim."

Sreniawa köprüsünün Ostrowiec kıyısındaki temelleri yıkılmıştı; dik bir yamaçtan geçmek gerekiyordu. Yol bundan kötü olamazdı. Cip ne berbat yollardan geçmişti gerçi, ama çakıllar üstünde bin güçlükle ilerliyordu.

Yamaç bir noktada uçurum halini alıverdi. Yolun kenarındaki fidanlar cipe sürtünüyordu artık. Podgorski önlerini kapayan bir fidanın yapışkan yapraklarını eliyle itti. Bazı yapraklar avucuna yapıştı.

"Bak, bahar gelmiş bile," dedi Szczuka'ya.

Yol ansızın kıvrılarak bir otlağa çıktı. Karşıda, ırmağın üstüne geçici olarak kurulmuş tahta köprü vardı. Köprü başına birtakım insanlar birikmişti.

Szczuka öne doğru eğildi.

"Yine ne var?"

Podgorski dönemeci alır almaz kalabalığı görmüştü zaten. Yirmi kadar siville birkaç milis eri toplanmıştı köprü başına. Biraz ilerde devrilmiş bir Amerikan cipi duruyordu.

İki milis eri kalabalıktan koptu, onlara doğru koşarak durmalarını işaret etti. Cipteki milislerden biri eğilerek:

"Bunlar bizden," dedi Podgorski'ye. "Ostrowiec'den."

"Öyle."

Bu arada, köprü başındakiler cipe doğru gelmeye başlamışlardı, aralarında Podgorski'nin tanıdığı Biala'lı işçiler de vardı. Bir anda çepeçevre sarıverdiler cipi. Podgorski'yle birlikte Halk Partisi yeraltı teşkilatında çalışmış bir işçi öne çıktı.

"Duydunuz mu?"

Asık, ciddi yüzlere bakarak:

"Hayır," dedi Podgorski. "Ne oldu?"

Arkalarda duran kır saçlı bir işçi:

"Ne olacak, yoldaşlarımızdan ikisini öldürdüler!" diye bağırdı.

Podgorski bembeyaz kesildi.

"Kimleri?"

"Smolarski ile Gawlik'i."

Szczuka da cipten çıkıp Podgorski'nin yanına gitti. Topal olduğu için bir bastona dayanıyordu. Podgorski ona baktı.

"Duydun mu?"

Szczuka başını salladı.

İşçilerden biri:

"Gelmek için kötü bir zaman seçmişsin yoldaş," dedi.

"Ne zaman oldu bu iş?" diye sordu Szczuka.

Milislerden biri yaklaştı.

"Yarım saat bile olmadı. Köprüde çalışan işçiler silâh sesi duymuşlar. Koşup gelmişler, ama iş işten geçmiş."

"Katiller yakalandı mı?"

"Daha yakalanmadı."

Szczuka omuzlarını silkti.

"Kısa zamanda yakalarsınız nasıl olsa. Nerede öldürmüşler?"

"Yamacın oradaki dere yatağında. Pusu kurmuşlar. Cip kendi kendine yokuş aşağı kayıp yuvarlanmış..."

"Emniyetten kimse geldi mi?"

"Bekliyoruz. Haber verdik."

Ortalığa sessizlik çöktü. Bastonuna yaslanarak yere baktı Szczuka. Yamaçta kuşlar ötüşüyordu; sesleri duru havada çınlıyordu.

Sessizliği Szczuka bozdu.

"Peki. Gidip biz de bir göz atalım..."

Topallayarak öne düştü; arkasından Podgorski geliyordu. Yol açtılar onlara, sonra peşlerine takıldılar. Devrilmiş cip otuz kırk metre kadar ilerdeydi. Toprak son derece bereketliydi; çimenler diz boyuydu.

Szczuka:

"Ne güzel çimenler," diye mırıldandı.

Cesetler cipin yanında, sırtüstü yatıyorlardı. Kaskatı kesilmişler, cam gibi gözlerini göğe dikmişlerdi. Kan içinde kalmış tulumlarıyla insandan çok oyuncak bebeklere benziyor-

lardı. İkisini de tanırdı Podgorski. Hareketsiz başlarının üstünde beyaz bir kelebek dönüp duruyordu.

Szczuka gözlerini kısıp uzun uzun cesetleri inceledi. Bastonuna dayanarak ölülerden birine uzattı elini.

"Bu hangisi?"

Podgorski boğazındaki kuruluğu gidermek için yutkundu.

"Smolarski. Fabrika kurulundan. Eski bir Parti üyesi. Oğullarından ikisini de kaybetmişti; birini 939'da... Ötekini de 944'te burada öldürdüler.

Teker teker söylüyordu kelimeleri; ama ölülerin yanında nasıl alçak sesle konuşulur, o da fısıltıyla konuşuyordu öyle. Szczuka ses çıkarmadan dinledi.

"Öteki?"

"Gawlik. Yirmi yaşlarındaydı..."

Kalabalıktan biri:

"Yirmi bir," dedi.

Podgorski, Gawlik'in hareketsiz yüzüne dikti gözlerini.

"Almanya'daki çalışma kampından birkaç hafta önce dönmüştü."

Szczuka bir adım yaklaştı; iki eli bastonuna dayalı, cesetlerin üstüne eğildi, göz ucuyla kelebeği seyretmeye koyuldu.

Podgorski'ye, fısıltıyla:

"Galiba bunların yerine seninle ben olacaktık şimdi," dedi.

Podgorski ürperdi.

"Öyle mi dersin?"

"Eminim."

Podgorski, tırnaklarının acısını duydu avuçlarında; cipten çıktığından beri yumruklarını sıkmakta olduğunu farketti ansızın. Parmaklarını açtı, avucundan birkaç yaprak düştü yere. Yapraklar sanki pek gerekliymiş gibi, elinde olmadan eğilip yakalamak istedi onları. Ama tam zamanında kendini tuttu. Avuçları terlemişti; pantolonuna sildi.

Szczuka döndü.

"Gidelim," diye mırıldandı.

İşçilerden bazıları, ses çıkarmadan, onların yanında yürümeye başladılar. Taze çimenler çizmelerine sürtündükçe hışırdıyordu.

Düşünceli düşünceli duran Podgorski'ye:

"Ne dersin?" diye sordu Szczuka.

"Demin söylediğini düşünüyorum. Haklısın. Eğer gecikmeseydik..."

"Şimdi şu tarlada biz yatıyor olacaktık. Smolarski ile Gawlik ölmeyeceklerdi... Böyle işte. Ne denir? Elden bir şey gelmez ki."

Topallayarak yürümeye devam ediyordu. Ansızın durdu. Arkasından gelenler de durdular.

"Yılma, yoldaş Podgorski. Sağ kaldığın sürece görevini yapmaya devam et; önemli olan budur!"

Çopur yüzlü, ufak tefek bir işçi öne çıktı.

"Bir dakika yoldaş..."

Szczuka ona döndü.

"Sen bütün bunların nedenini biliyorsun yoldaş. Siyasetle uğraştığın için bilmen gerekiyor... Bir şey soracaktım..."

Yanlarına iyice yaklaşıp yarım daire olmuş arkadaşlarını göstererek devam etti:

"Hepimiz merak ediyoruz... Daha ne kadar sürecek bu?"

Yorgun gözkapaklarını kaldırdı Szczuka, kan çanağına dönmüş gözleriyle çevresindekilere baktı. Herkesin gözü ona dikilmişti. Bir an düşündükten sonra az ilerde yatan ölüleri gösterdi.

"Smolarski ile Gawlik öldü diye mi soruyorsunuz bu soruyu?"

"Evet. Kaç kişi ölecek daha? Bunlar ilk değil ki..."

"Sonuncu da olmayacaklar."

İşçilere döndü.

"Korkuyor musunuz yoksa?"

İhtiyar bir işçi omuzlarını silkti.

"Biz mi? Herkes yaşamak ister. Ama niye korkalım?"

"Öyleyse?"

İşçi hemen yanıt vermedi. Bir süre Szczuka'ya baktı; sözlerinin anlamını yüzünde arıyordu sanki. Ansızın elini uzattı.

"Anlıyorum. Haklısın yoldaş."

Szczuka, uzatılan eli sıktı.

"Yazık ki kolay olmuyor."

"Biliyoruz."

İşçi, Szczuka'nın gözlerinin içine bakarak:

"Tanrı seni korusun yoldaş," dedi.

Bir şey söylemek için ağzını açtı Szczuka, sonra vazgeçip sustu.

Bir süre sonra:

"Sağ ol," dedi. "Tanrı sizleri de korusun."

İşçiler emniyetten gelecek adamları beklerken, Szczuka ile Podgorski ırmağın kıyısına indiler. Dar, derin bir ırmaktı bu. Ürken kurbağalar çimenler arasında sıçramaya başladılar; suların şıpırtısı sessizliği bozdu.

Tam kıyıya varınca gözlerini yumdu Szczuka, kocaman elini alnına götürdü.

"Yorgun musun?" diye sordu Podgorski.

Szczuka yorgun olmadığını söyledi, gözlerini açtı hemen.

O anda kocaman bir balık ilişti gözüne. Irmağın ortasında havaya sıçrayıp suya atlamıştı yine. Halkalar kıyıya kadar geldi.

Podgorski birdenbire parmaklarını şaklattı.

"Hatırladım! Kossecki'nin hangi adla tutuklandığını hatırladım. Rybicki... deminden beri düşünüp duruyordum."

Szczuka'nın akla başka şeylerdeydi. Kimden söz edildiğini önce anlamadı.

"Kossecki mi? Ne Kossecki'si? Nereden çıkardın şimdi bunu?"

Sonra cipteki konuşmayı hatırladı.

"Hangi adla tutuklanmıştı dedin?"

"Ludwig miydi yoksa? Leopold? Yok, yok, Leon... Galiba Rybicki. Tanır mıydın onu?"

Szczuka ırmağa bakmaya başladı yine.

"Hayır. Herhalde başka bloktaydı. Kendisiyle karşılaşmadım; sadece adını duydum."

Deminkinden ufak, ama yine de iri bir balık daha sıçradı havaya. Szczuka bastonunu kaldırdı.

"Sizin bu Sreniawa'da güzel balıklar var."

2

Kossecki'lerin villası Sreniawa'nın sol kıyısındaydı. Bu mahalleye, ırmağın sağ kıyısındaki eski şehirden ayırmak için, Yeni Ostrowiec adı verilmişti.

Büyük bir mahalleydi bu. Yürüyerek on beş dakika çekiyordu pazar yerine. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, devlet ve bazı özel şirketler ırmağın sol kıyısındaki tepeye memurlar için küçük, ucuz lojmanlar yaptırmışlardı. Lojmanların hepsi eskimiş, çoğu yıkılıp gitmişti. Ama sonradan inşaata hız verilmiş, Yeni Ostrowiec'e koca koca apartmanlar dikilmişti; bu hız İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar sürmüştü. Öyle herkesin oturabileceği bir mahalle değildi. Ancak zengin aileler, tüccarlar, sanayiciler, önemli memurlar, işadamları yerleşmişti Yeni Ostrowiec'e. Güzel villalar yaptırmışlardı. Yaptıramayanlar da kirayla oturuyorlardı. Sağ kıyıdaki evlerden daha yüksekti kiralar; ama Ostrowiec'in kalabalık, çirkin, tozlu sokaklarından burada eser yoktu. Evler modern ve konforluydu. Savaştan önce bir hastaneyle bir kilisenin planları yapılmıştı. Ostrowiec'de sanayinin durmadan gelişmesi, şehrin zengin olduğunun belirtisiydi. Biala çimento fabrikasına giden yolda işçiler için yapılmış barakalar göze çarpıyordu. Bazı işçiler de, eski pazar yerinin arkasındaki köhne, rutubetli, karanlık kulübelerde oturuyorlardı.

Kossecki'ler, savaş patlamadan bir yıl önce taşınmışlardı buraya. Taşınmadan önce üç yıl, sağ kıyıda, 3 Mayıs bulvarında, kışla yakınlarında bir evde oturmuşlardı. Varşova'dan gelmişlerdi Ostrowiec'e. Bir ev sahibi olmak, düz ve hareketsiz hayatlarında son derece önemli bir olaydı. Kossecki, avukatlık yaptığı sıralarda biriktirdiği bütün parayı bu eve yatır-

mıştı. Eskiden, büyük bir kooperatifin hukuk müşaviriydi. Ostrowiec'e sulh yargıcı olarak atanması, hayatında pek bir şey değiştirmemişti. Sadece eviyle işi arasındaki yol uzamıştı, o kadar. İki oğlu ortaokula gidiyordu.

İnsanın kendi evi olması güzel şeydi doğrusu. Bayan Kossecki de bahçeyle uğraşmaya bayılıyordu.

İkinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde, Antony Kossecki genç bir adam değildi artık. Ancak kırkında gösteriyordu, ama ellisine merdiven dayamıştı aslında.

Olağanüstü yetenekleri olan bir insan değildi; başarıya ulaşmasında kendisine talihi de yardımcı olmamıştı. Hiçbir şeyi kolay kazanmamıştı; gücünün doruğuna eriştiğinde, bir anda elde edilen başarılara inanmıyordu artık. Kendinden daha başarılı olanları küçümsüyordu. Namuslu, inatçı, tutkuluydu; kişiliğini bu değerler üstüne kurmuş, bu değerlere dayanarak yükselmişti. Öyle önemli hayal kırıklıklarının da yeri yoktu hayatında. Başkalarının iyi olmalarını istiyordu, ama kendi de iyi olmaya çalışıyordu. Yakından tanımayanlar soğuk biri sanırlardı onu; ama dostlukları ilerledikçe daha iyi değerlendirirlerdi. Pek sevilmezdi gerçi, ama sayılırdı.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarında doğmuştu; birkaç kuşaktır Orta Polonya'daki bir şehirde şeker fabrikasında çalışan bir aileden geliyordu. Büyük bir ailenin en küçüğüydü; ağabeyleri de, ablaları da şeker fabrikasında çalışmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı. Aile hayatından sıkılıp kaçtı. Rutubetli, kasvetli evlerini, kovanlarla dolu bahçelerini bırakıp gittiğinde on üç yaşındaydı. Kırk yıldır şeker fabrikasında çalışmakta olan ihtiyar Kossecki, yedi çocuğundan en küçüğünün geleceğini düşünmeye başlayınca, aklına Varşova'daki bir çocukluk arkadaşı geldi. Bir mağazası vardı arkadaşının. Antony 1905'te başkentte buldu kendini. Mağazada çalışıyordu. Emeğinin karşılığı olarak, yiyecek, giyecek, yılda bir çift kundura, üç tezgâhtarla birlikte paylaştığı küçücük odada da demir bir karyola veriliyordu.

Varşova'da hayat zordu. Öteki tezgâhtarlar evin bütün

işini Antony'ye yüklemişlerdi. Güneş doğmadan kalkıyor, tezgâhtarların elbiseleriyle kunduralarını fırçalıyor, avludan su getirip çay yapıyor, ortalığı süpürüyor, ötekiler yüzlerini yıkayıp bir paravananın arkasında giyinirlerken yatakları düzeltiyordu. Mağazaya koşuyordu sonra; saat altıda orada olması gerekiyordu. Haftada üç gün de kapanış saatine, yani gecenin on birine kadar çalışıyordu. Öteki üç gün, gece kurslarına gitmesi için erken bırakıyorlardı onu. Ama akşamları okumak için lambayı yakmasına izin vermiyorlardı. Kala kala bir pazar günleri kalıyordu kendisine. Pazarları, tezgâhtarlardan en uysal, en sessiz olanı Joseph, Marymont'taki annesini ziyarete gider, Edmund ile Theo da sevgililerini getirirlerdi. Kossecki, odayı bölen battaniyenin arkasına çekilir, kulaklarını yumruklarıyla tıkayarak kitap okumaya çalışırdı.

Hayatının üç uzun yılı böyle geçti. Paraya ve zamana saygıyı, romantizmden tiksinmesini öğrettiler ona. Üç yıl sonra olgunlaşmıştı; hayatını kurtarmaya başlayabilirdi artık. Joseph ölünce tezgâh başına geçti. Bu arada biraz para biriktirmişti; bir süre sonra mağazadan ayrıldı, tavan arasındaki odasını bırakıp ırmağın yanında dul bir kadının pansiyonuna yerleşti. Birkaç aylık sıkı bir çalışmadan sonra lise beşinci sınıfın sınavlarını verdi. Mağazadan ayrıldığını ancak sınavları verdikten sonra bildirdi eve. Babası bir yıl önce ölmüştü. Annesi, dualarıyla birlikte on ruble gönderdi. Evden gelen ilk ve son para bu on ruble oldu. Arasıra yiyecek birşeyler gönderiyorlardı gerçi: bal, ekmek, tereyağı gibi... ama genellikle açtı.

Uzun kollu, dağınık saçlı, çelimsiz bir çocuktu. Okul üniforması eskimiş, yıpranmıştı. Eğlence nedir bilmiyordu, hiçbir şeyden zevk aldığı yoktu; onun için, arkadaş edinemedi. Okumak zor geliyordu kendisine, ama bir şeyi öğrendi mi artık unutmuyordu. Bitirme sınavlarından hemen önce annesinin ölümünü haber aldı. Cenazeye gitmekle zayıf olduğu derse, trigonometriye çalışmak arasında bir seçim yapmaya karar verdi. Sonunda trigonometri kazandı; ailesiyle bütün

bağları koptu. Hepsi evlenmiş, çoluk çocuğa karışmış ağabeyleriyle ablaları onunla bir daha ilgilenmediler. Çocukluğunu, yaşamakta olduğu hayatla ilgi kurarak düşünüyordu ancak; düşündükçe de, kendi gücüne, kendi yeteneklerine güveni artıyordu.

Altıncı sınıfa geldiğinde avukat olmaya karar vermişti. Hukuka pek kafası yatmıyordu aslında, ama fikrini değiştirmedi. Hafızası ortalama bir hafızaydı, konuşması da pek güzel değildi. Bu kusurlarının farkındaydı; onları düzeltmek için çok uğraştı. On beş yıl sonra, üniversiteden sınıf arkadaşları önemli devlet memurluklarına yükseldiklerinde, Kossecki güvenilir bir avukattı; yargıç olarak da her zaman sayılırdı. Adının değerini biliyor, onu lekelememek için son derece titiz davranıyordu. Onun yerine bir başkası olsa umutsuzluğa kapılır, çevresindekileri kıskanırdı; ama Kossecki'nin kişiliğinde böyle şeylerin yeri yoktu.

Üniversiteyi bitirdiğinde Birinci Dünya Savaşı sürüp gidiyordu. Varşova'lı ünlü bir avukatın güvenini kazanıp onun yanında çalışmaya başladı, mahkemelerin perde arkasını öğrendi. 1919'da askere çağrıldı, Kiev seferine katılıp savaştı. Hafif bir yara aldı bu arada; erlikten süvari onbaşılığına yükseldi. Pek önemli olmayan bir de madalya verdiler kendisine; 1921'de terhis olunca dönüp avukatlığa devam etti. Çok geçmedi, başka olaylar savaş anılarını silip attı kafasından.

Sonunda, ünlü avukatın yanından ayrılıp küçük bir yazıhane açtı; önemli bir karardı bu... mağazadan ayrılmaya karar vermesi gibi. Otuz birine gelmişti; Bayan Alicia Skorodynska ile evlendi. Ukrayna'dan Polonya'ya göçmüş bir kızdı Alicia; küçük bir evi vardı. Babası savaşta ölmüştü; annesini de tifodan kaybedince Varşova'da bir başına kalmıştı. Geçinemiyordu. Kendisinden on yaş büyük, üstelik pek de yakışıklı olmayan bir avukatla evlenmek hiç heyecanlandırmadı onu. Sağlam yapılıydı, gençliğinden ileri gelen bir sevimliliği vardı, akıllı, iyi niyetli bir kızdı. Kaderin oyununa gelen bütün insanlar gibi, kendini bırakmıştı. Belki daha ilgi

çekici bir gelecek düşünüyordu kendine, ama yoluna çıkan evliliği tepmedi. Tam bir ev kadını oldu çıktı; ev işleri bütün vaktini, bütün gücünü alıyordu... hayallerle uğraşmasına fırsat kalmıyordu. Umduğundan da uysal, sevimli buldu kocasını; sıhhatli iki çocuk doğurdu. Antony hiç aldatmadı onu. "Yargıcın karısı"ydı; toplum içinde bir yeri vardı. Bir hizmetçiye, bir kürke, sonra da bir villaya sahip oldu... Zaten başka ne bekleyebilirdi hayattan?

Ama bütün bunlar geçmişe aitti.

Son birkaç aydır eve dönerken hep karışık düşünceler içinde oluyordu Bayan Kossecki. Güneşli, güzel bir bahar günü, köprünün üstünde bir an durakladı; artık eve savaştan önceki kadar rahat dönmediğini farketti ansızın.

Yargıç, Polonyalıların yeni mahalleden sürüldükleri sıralarda kaçmıştı; Bayan Kossecki, Varşova'dan gelen yaşlı hizmetçileri Rozalia ve kısaca Alek diye çağırdıkları küçük oğulları Alexander ile Ostrowiec'de kalıyordu. Büyük oğulları, on altı yaşındaki Andrzej, emniyette olsun diye babası tarafından Varşova'ya götürülmüştü.

Sürülme meselesi birdenbire çıktı ortaya; herkese eşyalarını toplamak için sadece üç saat verilmişti. Şimdi ne zaman villaya dönecek olsa, yeni mahalleden ayrıldığı o sonbahar gününü düşünüyordu Bayan Kossecki. Akşam olmak üzereydi; hava soğuktu; kalın, nemli bir sis tabakası sarmıştı ortalığı. Almanların buyruklarına göre yalnız evlerde ışık yakılabiliyordu. Her yandan jandarmalarla askerlerin sesleri geliyordu. Boşalan villalardan sızan ışıklar, eşyalarını sessizce ırmağa doğru götürmekte olan insanları hayal meyal aydınlatıyordu.

Bayan Kossecki, ilk ayları tanıdıklarının yanında geçirdi. Sonra Antony'nin tutuklandığı haberi geldi; Andrzej ortalarda görünmüyordu. Varşova'da hem oda, hem de iş bulmuştu kendine, galiba öğrenimine devam ediyordu. Antony, Gross-Rosen'e götürüldü; asıl adını vermeye korkmuştu; bu yüzden haber de alamıyorlardı. Kısa bir süre (aslında bu sü-

re yıllar kadar uzun gelmişti ona) Yahudi mahallesinde bir odaya yerleşti. Biriktirdiği bütün parayla ufak bir örgü makinesi aldı; güçlükle geçiniyordu artık. O yıllarda başkalarının kaybetmiş olduğu şeyler kazanılıyordu hep. Varlık, yokluktan doğuyordu; adaletsizlik, bazı haklar yaratıyordu; yaşamanın kökleri bile, bilinmedik insanların ölümüne dayanıyordu.

Ailenin cılız bütçesine zaman zaman Rozalia da katkıda bulunuyordu; yiyecek getirmek için köylere gidiyordu. Bir keresinde jandarmalar tarafından yakalanıp dövüldü. Ondan sonra bu küçük "kaçakçılık"ları Bayan Kossecki yapmaya başladı.

Bu arada, yeni mahallenin en güzel villalarına yüksek rütbeli Almanlar, Gestapo ve ordu subayları, önemli memurlar yerleşmişlerdi; öteki evler sokakta kalmış Alman sivillerine verilmişti; Hitler'in Gençlik Örgütü üyeleri kooperatif bloklarında kalıyorlardı. Bayan Kossecki işgal sırasında bir kere bile gitmedi yeni mahalleye. Her bahar, barış umutları tazeleniyordu; ama bahar geçip de savaş bitmeyince gelecek baharı bekliyordu herkes. Dayanılmaz acılar ortasında zamanı böyle hayal kırıklıklarına bölmek daha kolaydı galiba.

Antony sağdı, ama gelen haberler gittikçe seyrekleşiyordu. Savaş patladığında on bir yaşında bir çocuktu Alek, ansızın büyüyüvermişti. Ayaklanmanın bastırılmasından birkaç hafta sonra Andrzej eski Yahudi mahallesine çıkageldi. Yıllar son derece değiştirmişti onu, bir yabancı gibiydi. Sessizdi, kendinden hiç söz açmıyordu, ama uzun çizmelerinde, ince, esmer yüzünde, alaycı gülümseyişinde birkaç yıl geçirdiği o umutlar dünyasının, o kaçışlar, o yenilgiler dünyasının izleri vardı. Uzun zaman kalmadı. Kasım başlarında Ostrowiec'deki çarpışmalar, tutuklanmalar sırasında ormana kaçtı.

Savaş ansızın, hiç beklenmedik bir zamanda sıçramıştı Ostrowiec'e. Almanlar, Sreniawa ırmağına çekildiler; şehir iki gün iki gece top ateşi altında kaldı. Üçüncü gün şafak sökerken Kızıl Ordu Biala ile yeni mahalle tarafından Almanları zorlamaya başladı. Öğle olduğunda Sovyet tankları Ostro-

wiec'e giriyorlardı.

Bayan Kossecki sığınaktan çıkar çıkmaz hemen yeni mahalleye koştu. Çekilen Almanlar tarafından ateşe verilen şehir, alev ve dumanlar içindeydi. Pazar yeri, barakalar, hapishane, Gestapo'nun karargâh kurduğu Ogrodowa Sokağı hep yanıyordu. Gök güneşliydi, pırıl pırıldı. Önceleri kimse söndürmeye kalkışmadı yangını. Su azalmıştı çünkü. Ama herkes sokaklara fırlamıştı. Bazıları hüngür hüngür ağlıyordu. Kapıları kırılmış dükkânlar yağma ediliyordu. İçki satan bir dükkândan akan fıçılarla votka, çıplak iki Almanın cesedini ıslatıyordu. Makineli tüfeklerin gürültüsüne sarhoş çığlıkları karışıyordu. Bütün ufku tekdüze top sesleri sarmıştı.

Bayan Kossecki o sonbahar gününü olanca berraklığıyla hatırlıyordu. Sreniawa köprüsünden ne zaman geçse, Sovyet askerlerinin o gün kendisini durdurmaları geliyordu aklına. Donmuş ırmaktan buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Anayolda tanklar, motorize birlikler, motosikletler, toplar sıralanmıştı. Sonunda, Rusçayı iyi konuşması yüzünden, yeni mahalleye varabilmişti. Kendisine sarkıntılık eden askerlerden sıyrılıp tepeyi tırmanmıştı. Toprak karla örtülüydü. Buğular yükseliyordu yerden. Çukurlarda at ölüleri vardı yer yer. Yol, tankların geçişini önlemek için kazılmış hendeklerle delik deşikti. İlk evlerin çevreleri cam kırıklarıyla doluydu; beyaz tüyler uçuşuyordu havada. Yakınlarda, mızıkayla marş çalıyordu biri. Sonra gece oldu.

Bayan Kossecki villasına kapandı, uyuyamadı. Pencerelerin çerçeveleri parçalanmıştı; rüzgâr, kapalı pervazların arasından odaya giriyordu. Işıkları yakmaya korktu. Gelip geçen askerler durmadan kapıyı yumrukluyor, karanlıkta bağırıyor, şarkı söylüyorlardı. Zaman zaman top sesleri tedirgin geceyi ikiye bölüyordu. Büyük bir parıltı yükseliyordu Ostrowiec'den.

3

Bahar gelmişti yine, yılın en güzel günleriydi. Taze, yeşil yapraklar ve beyaz bulutlara benzeyen tomurcuklanmış ağaçlar, savaşın izlerini bir dereceye kadar örtmüştü. Ama Bayan Kossecki'nin evi ev değil yıkıntıydı sanki. Hava don yapınca su boruları patlamıştı, pencerelerde cam yoktu, duvarların sıvaları rutubetten dökülmüştü, bir sürü şey vardı onarılması gereken. Dam aktığı için üst kattaki iki oda oturulamayacak hale gelmişti. Bir zamanların bakımlı evi, savaş izlerini taşıyan duvarlarıyla, tahta parçaları çakılı pencereleriyle ve bir yanı çökmüş damıyla tam bir harabeydi.

Bayan Kossecki bütün gününü tezgâh başında geçiriyordu; buna rağmen evin masrafları azalmak bilmiyordu. Bazan öylesine yoruluyordu ki, gücü bir yana, cesaretini bile kaybediyordu. Hep bir sinir gerginliği içinde yaşamıştı savaş bitinceye kadar; artık tehlike yoktu, bu yüzden içi boşalıvermişti sanki. Arasıra bu boşlukla savaşmaya kalkıyor, çeşitli işlerle oyalanmak istiyordu. Ama yapılacak o kadar çok iş vardı ki... Gelecekte neler bekliyordu kendini? Gerçi hayatının en kötü yılları geride kalmıştı; ama o kadar çok şey yıkılmış, o kadar çok şey ziyan olmuştu ki... Bütün bunlar, kötü savaş yılları boyunca umut bağladığı geleceğini bile şimdiden etkilemişti.

Evin arkasına gidip mutfak kapısını vurdu. Ön kapının zili bozuktu, vursa bile Rozalia sağır olduğu için duyamazdı. Sadece iki anahtarı vardı evin, onlar da çocuklardaydı.

Uzun bir süre sonra Rozalia kapıyı açtı. İri yapılı bir kadındı, altmış yaşlarındaydı. Kocaman kırmızı bir yüzü, küçücük gözleri, düzgün ak saçları vardı. Bütün sağırlar gibi bağı-

ra bağıra konuşuyordu.

"Kimse geldi mi?" diye sordu Bayan Kossecki.

Bir binbaşının karısı olan Bayan Staniewicz gelmişti. Bayan Kossecki hep onunla birlikte giderdi çarşıya.

"Ne zaman geldi?"

"Bir saat kadar oluyor," diye bağırdı Rozalia. "Ama hemen gitti. Kocanız görmek istemedi onu."

Antony'nin bu davranışı Bayan Kossecki'yi hayal kırıklığına uğratmıştı. Yine de, onu savunmak gereğini duydu.

"Çok yorgun. Dinlenmeye ihtiyacı var. Anlıyorsun ya..."

Rozalia geniş omuzlarını silkti.

"Tabii anlıyorum. Bilmez miyim? Elbet ihtiyacı var dinlenmeye."

Bayan Kossecki hole geçti. Hol bomboştu, karanlıktı. Rozalia arkasından seğirtti hemen.

"Başka gelen oldu mu?"

"Fabianski yün getirdi."

"Yün getirdi ha?"

Bayan Kossecki sevinmişti.

"Bu güzel işte! Nerede?"

"Ne nerede?"

"Yün, Rozalia. Yün nerede?"

"Ne bileyim ben? Aldı götürdü."

"Ne demek aldı götürdü?"

"Bırakamazmış. Önce parasını istermiş."

Bayan Kossecki ellerini uğuşturmaya başladı.

"Ne biçim adam, anlamadım... Şimdiye kadar bir keresinde bile aksatmadım parasını..."

"Hemen veririz dedim."

"O ne dedi?"

"Siz evde olmadığınız için bırakamazmış. Önce parasını istermiş."

Canı sıkılmıştı Bayan Kossecki'nin.

Hay Allah... Bugünlerde yün bulmak da öyle zor ki..."

"Evinde biraz daha yün varmış. Ama pahalıymış. Üç

bin zloty."

Bayan Kossecki hemen bir karar verdi.

"Elden ne gelir. Pahalı olsun, alacağız. Hemen alalım. Bakarsın fiyatı yarın daha da artar."

"Artar tabii. Zaten o da öyle söyledi."

"Fabianski mi? Sahiden de berbat bir adam."

Ansızın heyecanlandı.

"Hadi Rozalia, evine git onun. Çabuk ol."

"Peki. Dışarısı rüzgârlı mı?"

"Değil. Rüzgârlı değil. Hava çok güzel. Güneşli. Gel de para vereyim sana."

Holü geçip yatak odasına girdiler.

Savaştan önce yukarı kattaydı yatak odaları; dam aktığı için aşağı inmişlerdi. Bayan Kossecki eşyaların yüzünü bile görmek istemiyordu. Alman işgali sırasında bir işçi kampı müdürü yerleşmişti villaya; tam bir Nazi gibi davranmış, bütün eşyaların yerlerini değiştirmişti. Son derece zevksiz bir hale sokmuştu ortalığı. Odaların eski durumlarını en ince ayrıntılarına kadar hatırlayan Bayan Kossecki, eşyaları eski yerlerine yerleştirmişti gerçi; ama bunu yaparken bütün keyfi de kaçmıştı. Evindeymiş gibi hissetmiyordu kendini. Ne zaman yatak odasına girecek olsa, kocaman halıdan, dolaptan, yumuşacık koltuklardan ve kristal avizeden irkiliyordu. Burası kendi odası değildi de lüks bir otel odasıydı sanki.

Rozalia kapıda durdu.

"Paranız var mı?"

Bayan Kossecki:

"Niye olmasın?" diye sordu şaşkınlıkla. "O gri elbise için dün dört bin almadım mı?"

Rozalia, küçücük gözleriyle güvensiz güvensiz baktı Bayan Kossecki'ye.

"Haberim yok. Bana söylemediniz."

"Ne demek istiyorsun? Dün gece söylemedim mi sana?"

Yaşlı kadın incinmişti.

"Söylediklerinizi duymayacak kadar sağır değilim ya..."

Bayan Kossecki onunla tartışmak istedi önce; ama Rozalia'ya bir göz atar atmaz fikrini değiştirdi.

"Belki de söylemeyi unutmuşumdur."

"Alman dolabı" dediği dolabı açıp örtüler arasına sakladığı eski cüzdanını çıkardı babasının. Ansızın duygulandı. "Neler gördü bu cüzdan..." diye düşündü. Bazı fotoğrafların dışında, ailesinden kalan tek şey buydu. Cüzdanı açar açmaz kalakaldı. Boştu.

Alnında soğuk ter damlaları birikiverdi. Yeniden araştırdı cüzdanı, bir şey bulamadı. "Sakin ol, sakin ol..." diye fısıldadı kendi kendine. O sabah, sekiz tane beş yüzlük almıştı. Yanılmasına imkân yoktu; titreyen elleriyle örtülerin arasına bir kere daha baktı. Sonra bütün rafı yere indirdi.

Bu arada Rozalia sabırsızlanmaya başlamıştı. Bayan Kossecki'nin dolabın kapısı arkasında ne yaptığını göremiyordu.

"Hemen gitmemi istiyorsanız çabuk olun biraz... Hava kararda kararacak..."

Kapının arkasından:

"Peki Rozalia," diye seslendi Bayan Kossecki.

Sesi inanılmaz derecede yüksek çıkıyordu.

"Git de mantonu giy."

"Para?"

Bayan Kossecki ellerini şakaklarına götürdü.

"Bay Andrzej evde mi?"

"Bay Andrzej ne mi?"

"Evde mi?"

"Evde tabii. Biraz önce geldi. Bir de adam geldi; onunla görüşüyor.

Bayan Kossecki duraladı.

"Ya Alek?"

"Alek mi? Alek evde durur mu hiç? Siz gelirken fırladı gitti."

Bir an sustular.

"Ne yapmamı istiyorsunuz?" diye bağırdı Rozalia. "Şaşır-

dım kaldım."

"Git de mantonu giy dedim. Parayı şimdi getiriyorum."

Rozalia odadan çıkınca dolabın kapısını kapadı. Tam uzaklaşıyordu ki, dönmeye karar verdi. Kapıyı yeniden açtı, örtüleri bir daha altüst etti. Kapıyı kaparken aynada kendi yüzüne ilişti gözü: solgundu, bitkindi. Gözleri acılı acılı bakıyordu; korktu. Farkına bile varmadan ellerini kaldırdı, saçlarını düzeltmeye başladı. Ev sessizdi, dışarıdaki bahçeden kuşların cıvıltıları geliyordu.

Başını çevirdi, çıkmaya hazırlanırken yatağın başucunda duran fotoğrafını gördü Alek'in. Eski bir resimdi bu, üç yaşındayken çekilmişti. İnce bir gömlekle kısa bir pantolon giymiş, taş basamaklarda oturuyordu; çocuksu bir davranışla kıvırdığı bacağını tutmuştu sağ eliyle; hava güneşliydi. Ne güzel çocuktu; tertemiz, küçük bir meleğinkine benzeyen yuvarlak bir yüzü, alnına düşen bukleleri vardı. Ansızın hatırladı: fotoğrafın çekildiği yıl, hayatının ilk acısını tatmıştı Alek. Yuvalarından düşen iki leylek yavrusu yüzünden saatlerce ağlamıştı. Geceleri bağırarak uyanmıştı bazan, rüyalarında hıçkırıp durmuştu; kışın bile zavallı "küçük leylecikler"den söz açmıştı boyuna. Aradan uzun yıllar geçmişti. Bayan Kossecki biriken sıcak yaşların akmasını önlemek için gözlerini kapadı yine de. Bir an, boş kollarında ufacık, ılık gövdesini duydu onun; eski günlerin sevgisiyle, çaresizliğiyle titredi.

Kendini toplayıp odadan çıktı. Merdiven başında bazı sesler duydu Andrzej'in odasından. Çekiniyordu, ama Rozalia geldi aklına: "Paranın kaybolduğunu ya farkederse?"

Oturulabilecek bir tek oda vardı üst katta; o da Alek'indi. Andrzej, martta ormanlardan döndüğünden beri Alek onunla paylaşıyordu odasını. Genç erkek sesleri bir tartışmayı sürdürüyordu... hatta tartışmıyorlar da kavga ediyorlardı sanki.

"Hep Maciek yüzünden. Bütün suç bende, salak!"

"Sensin salak!"

"Sözlerine dikkat et, yoksa karışmam..."

"Allah kahretsin, ne yapabilirdim ki? Nereden bileyim? Tam vaktinde geldi; üstelik o ciplerdendi..."

Yükselen sesler yüzünden susmak zorunda kaldı. Yeni bir ses duyuldu sonra:

"Sakin olun arkadaşlar. Heyecanlanmayın. Ormanda değiliz..."

Bayan Kossecki oğlunun sesini tanıdı.

Andrzej devam etti:

"Kişi olarak hiçbiriniz suçlu değilsiniz. Hepimiz suçluyuz. Beraberdik; her şeyi hep beraber berbat ettik..."

Bayan Kossecki kapıyı vurunca odaya bir sessizlik çöktü.

"Girin!" dedi Andrzej.

Odaya girmek istemiyordu. Dışarıdan seslenecekti ki, kapı açıldı. Andrzej, ayağında uzun çizmeler, sırtında kısa kollu bir gömlek, dışarı çıktı. Ceket giymemişti. Uzun boylu, düzgün saçlıydı; babası gibi de yapılıydı. Odada sigara dumanlarından göz gözü görmüyordu.

Şaşkınlıkla:

"Sen miydin anne," dedi. "Birkaç arkadaşım var da..."

Bayan Kossecki:

"Biliyorum," diye sözünü kesti onun. Rahatsız etmek istemezdim seni, yalnız... Kapıyı kapar mısın?"

Andrzej kapıyı kapadı.

"Ne var?"

Bayan Kossecki, çekinerek:

"Bir şey isteyecektim senden," diye söze başladı. "Biraz yün alacaktım..."

"Paran mı yok?"

Bayan Kossecki kızardı; ama merdiven başı karanlık olduğu için oğlu farketmedi bunu.

"Evet, param yok. Sende varsa biraz..."

"Tabii. Ne çekiniyorsun? Şu örgü işini bırak diye kaç kere söyledim sana? Dünya kadar param var benim. Vereyim diyorum, istemiyorsun."

"Şimdilik, şimdilik. Baban para kazanmaya başlar başlamaz bırakacağım..."

Andrzej, olacak iş mi gibilerden elini salladı.

"Ne kazanabilir ki babam? Kaç para istiyorsun? Beş bin, on bin?"

Korkuyla oğluna baktı Bayan Kossecki.

"Nereden buluyorsun bu kadar parayı? Daha az istiyorum... üç bin."

"Hepsi bu kadar mı? Sözünü bile etmeye değmez."

Elini pantolonunun cebine atıp bir tomar beş yüzlük çıkardı. Annesine bir göz attı.

"İstersen daha fazla vereyim."

Bayan Kossecki, oğlunun elindeki paraların çokluğundan öylesine ürkmüştü ki, onu duymadı. Andrzej işsizdi, şu sıralarda bu kadar para kazanması imkânsızdı.

"Oğlum..." dedi. "Bu paranın hepsi senin değildir tabii..."

Sırıtarak:

"Benim değil midir?" dedi Andrzej. "Niye olmasın?"

Sonra annesinin meraklı bakışını farkederek kızardı; başka yere çevirdi başını.

"Burada çok mu para var sanıyorsun? Sandığın kadar çok değil..."

Aceleyle altı tane beş yüzlük ayırdı tomardan, annesine verdi.

"Al, üç bin."

"Teşekkür ederim," diye fısıldadı Bayan Kossecki.

İçinde korkular, kuşkular uyanmıştı yine.

"Oğlum..."

Ama oğlu bir yabancıydı sanki! Cümlenin gerisini getiremedi. Andrzej biraz içtenlikle davransa rahatlayacaktı.

"Ne var?"

Bayan Kossecki şaşırmadı bile.

"Yok bir şey," dedi aceleyle. "Sen işine bak, gidiyorum. Teşekkür ederim."

Andrzej iki elini pantolonunun ceplerine soktu.

"Bir şey değil. Sözünü bile etmeye değmez."

Parmaklığa tutunarak merdivenlerden ağır ağır inmeye başladı; gücü tükenivermişti. Andrzej bir süre merdiven başında kaldı. Bayan Kossecki hole indiğinde kapının çarptığını duydu.

Rozalia giyinmiş, mutfakta bekliyordu; kocaman, siyah bir torba sıkıştırmıştı kolunun altına. Başını da yün bir atkıyla sımsıkı sarmıştı. Bayan Kossecki parayı uzattı.

"Niye bu kadar sıkı giyindin?" diye sordu şaşkınlıkla. "Hava soğuk değil ki..."

Yaşlı kadın omuzlarını silkti.

"Ben tedbirimi alayım da... Hava sıcak ama bir saate kalmaz soğur. Bakarsınız rüzgâr çıkar..."

Rozalia gittikçe daha düşkün oluyordu sağlığına.

Bayan Kossecki, bir süre sonra bahçe kapısının kapandığını duydu.

Mutfakta dolaşmaya başladı. Dolabın durmadan açılan kapağını kapadı, masanın üstündeki ekmek kırıntılarını süpürdü, damlayan musluğu sıkıştırdı, sebze sepetini masanın altına itti. Birdenbire çok yorgun olduğunu farkedip bir iskemleye oturdu. Mutfak derin bir sessizliğe gömülmüştü, su damlalarının sesi duyuluyordu sadece.

Öylesine dalmıştı ki, kapının gıcırdayarak açıldığını, Antony'nin mutfağa girdiğini duymadı bile. Ayak sesleri yaklaşınca irkilerek sıçradı; yabancının biri sanmıştı kocasını. Antony'yi görünce derin bir nefes aldı. Kalbinin çarpışı yeniden hızlanmıştı; oturdu.

Sesi titreyerek:

"Bugünlerde her şeyden korkar oldum," dedi. "Bir yabancı sandım seni."

Kossecki mutfağa bir göz attı.

"Rozalia yok mu?"

"Şehre indi. Bir şey mi istiyordun?"

"Yok. Zararı yok."

İlk bakışta iyiymiş gibi görünüyordu. Savaştan önce yaptırdığı en güzel elbiselerini, koyu kahverengi elbisesini giymişti. O elbiseyi işgal sırasında dikkatle saklamıştı Bayan Kossecki. Sırtında temiz bir gömlek vardı, kravatını özenle bağlamıştı. Ayakkabıları da savaş öncesinden kalmaydı, ama yeni sayılırdı. Gözlerindeki tedirginlik, yüzündeki sağlıksız şişkinlik, uzun süre tutsak kalmış olduğunu gösteriyordu.

Bayan Kossecki ayağa kalkıp musluğa koştu ansızın.

"Allah kahretsin şu musluğu! Durmadan damlıyor."

Sıkıştırmaya çalışırken kocasına sordu:

"Acıktın mı? Yiyecek birşeyler ister misin?"

"Teşekkür ederim, istemem. Varsa bir bardak çay içerim."

Bayan Kossecki, yapılacak iş çıktığına sevinmişti.

"Tabii var. Biraz önce getirdim. İyi olur. Şimdi su koyarım..."

Renksiz bir sesle:

"Teşekkür ederim," dedi Kossecki.

Sonra, kapıyı sessizce kapayarak, çıktı. Beklenmeyen bir davranıştı bu; çaydanlığı tutan eli yanına düştü Bayan Kossecki'nin.

Evde ikinci günüydü Antony'nin; ama Bayan Kossecki dikkat etmişti: kocası kendisiyle yalnız kalmaktan kaçınıyordu. Evden çıkmıyordu, ama yemeklerden sonra odasına çekiliyordu hep. Bayan Kossecki birkaç kere yanına gitmişti onun, ama varlığının Antony'yi rahatsız ettiğini anlamış, üzüntüyle odadan çıkmıştı. Deneylerinin paylaşılmasını istemez gibi bir hali vardı kocasının, kamp hakkındaki bütün sorulara sudan yanıtlar veriyordu. Bayan Kossecki, bunun sebebini anladı sonunda. Antony zaten konuşkan biri değildi. Bir süre sonra ev hayatına yeniden alışır, başından geçenleri daha rahatça anlatırdı. Yine de, ilk günden beri gösterdiği anlaşılmaz kayıtsızlık iyice keyfini kaçırmıştı karısının. Bayan Kossecki de kötü yıllar geçirmişti. Ama Antony anlamıyordu bunu; hiç olmazsa, anladığını belirten davranışlarda bulun-

muyordu.

Nasıl olsa bugünler geçecek, Antony kendine gelecekti, böyle düşünerek rahatlamaya çalışıyordu Bayan Kossecki. Buna rağmen, içine bir acı çöreklenmişti. Bütün hayatını, kendisinin gerekli bir insan olduğu düşüncesi üstüne kurmuştu. En kötü günlerinde bile Antony'nin dönüşünü beklemişti. Kamplardan gelen haberler karşısında bile umudunu yitirmemiş, kocasının döneceğine inanmıştı. Umudu gerçekleşmişti şimdi, ama kocasını her görüşünde acı duyuyor, kırılıyordu.

Biraz sonra onun odasına gidecekti; kapının ansızın açılıverişi rahatsız edecekti Antony'yi. Bütün bütüne yabancılaşmasınlar diye kapıyı vurmaya çekiniyordu; ama gelişinin duyulması için ses çıkararak yürüyordu.

Çayı götürürken mutfak kapısını hızla çarptı, holü geçerken de birkaç kere öksürdü. Biliyordu: odaya girince masasının başında bulacaktı Antony'yi, önünde dağınık kâğıtlar, çalışır görünerek... Yanılmamıştı.

Fincanı masanın üstüne koyarken odadan hemen çıkıp çıkmamaya karar verememişti.

"Çayını getirdim," dedi fısıltıyla.

Kossecki tıraşlı başını salladı.

"Teşekkür ederim."

Bir gazete vardı önünde; Bayan Kossecki'nin o sabah odaya girdiğinde gördüğü gazeteydi bu; aynı sayfa açılmıştı. Antony'yi tedirgin bakışlarıyla rahatsız etmek istemiyordu; pencerenin yanına gitti. Kocası sakindi sakin olmasına, ama içindeki gerginlik gözlerinden okunabiliyordu.

Bembeyaz elma tomurcukları parıldıyordu dışarıda. Pencerelerin ancak yarısında cam vardı. Hava daha kararmamıştı, ama oda loştu.

Bayan Kossecki, pencerenin önündeki saksıyı biraz ortaya çekti.

"Üşümüyorsun ya?"

Hiç duraklamadan:

"Hayır," diye yanıt verdi kocası.

Bitkinin suya ihtiyacı var mı diye baktı; saksıdaki toprak ıslaktı. Tam odadan çıkacaktı ki, gözkapaklarının altında iri, ılık yaşların biriktiğini hissetti. Ağlamaktan korkuyordu, bir titreme kapladı gövdesini. Dudaklarını ısırdı; acılarını, çaresizliğini bastırmak istercesine ellerini göğsüne götürdü. Neyse ki, Antony çayı içmeye başlamıştı bile; bunu görünce biraz olsun rahatladı. Sesinin titremesinden çekindiği için konuşmak istemiyordu.

Sonunda:

"Nasıl?" diye sordu. "Açık mı olmuş yoksa?"

"Hayır, çok güzel olmuş."

Biraz sıcaklık sezmişti kocasının sesinde, sevinçle arkasına döndü. Antony masaya yaslanmış, çayını içiyordu; ısınmak istercesine, iki eliyle fincanı kavramıştı. Konuşmadı Bayan Kossecki, duygulanıvermişti. Bir süre sonra Antony'nin kendisine bakmakta olduğunu farketti. Bir an tedirgin tedirgin baktı kocası, sonra başını başka yana çevirerek fincanı tabağın üstüne koydu.

"Çok güzel olmuş. Çoktandır böyle çay içmemiştim."

"Biz de çay bulamıyorduk. Bulduklarımız da içilecek gibi değildi zaten."

Bunu söyler söylemez pişman oldu; kocasının savaştaki durumuyla kendi durumlarını karşılaştırmak saçmaydı doğrusu. Bunu örtmek için hemen sözü değiştirdi:

"Eve gelirken yolda Frank Podgorski'yi gördüm."

Kossecki ilgilenmedi.

"Döndüğüne çok sevinmiş. Biliyormuş döndüğünü."

"Öyle mi?"

Başını kaldırdı.

"Kimden duymuş?"

"Bilmiyorum. Herhalde bir gören olmuştur seni. Bilirsin, avuç içi kadar bir yerdir burası."

Masaya yaklaştı. Antony fincana uzandı.

"Savaş boyunca saklandı..."

"Kim saklandı?"

"Podgorski. Seninle görüşmeyi çok istiyor."

Kocasını yanıt vermedi, gazetenin üstüne eğilip elini alnına götürdü.

Bayan Kossecki çekiniyordu.

"Gelirse onunla görüşmelisin."

İskemlesini öfkeyle arkaya iterek ayağa kalktı Antony.

"Söyledim sana, kimseyi görmek istemiyorum!"

Sonra kendini tutarak, daha sakince ekledi:

"Hiç olmazsa şimdilik."

Masanın arkasında birkaç kere gitti geldi, yeniden sinirlenmişti.

"Bugün Bayan Staniewicz gelir, yarın Podgorski, öbür gün bir başkası... bir sürü meraklı... Bu çektiklerimden sonra biraz dinlenmeye hakkım yok mu?"

Bayan Kossecki ellerini göğsüne bastırdı.

"Ben de az çekmedim. Az çektim sanma."

Kossecki durdu.

"Sanan kim? Bunun Podgorski'yle ne ilgisi var?"

"Sen de biliyorsun ki var. Çok ilgisi var. Ama sen anlamak istemiyorsun... sen sanıyorsun ki... ben de insanım... artık... artık dayanamıyorum..."

Elleri hâlâ göğsünün üstünde, sessizce ağlamaya başladı. İri iri damlalar süzülüyordu solgun yanaklarından; bütün gövdesi hıçkırıklarla titriyordu.

Antony yatıştırmaya çalışmadı onu. Başını önüne eğmiş, masanın arkasında duruyordu; yüzünde hiçbir ifade yoktu.

Sonunda:

"Bana bak," dedi... "Niye bu kadar üzülüyorsun? Üzülecek bir şey yok ki..."

"Artık dayanamıyorum," diye tekrarladı Bayan Kossecki.

Antony omuzlarını silkti.

"Hepimiz sağız. Evimizi de geri aldık."

Sonra alaycı bir sesle ekledi:

"Daha ne istiyorsun?"

Kızarmış gözlerini mendiliyle silerek başını salladı Bayan Kossecki.

"Daha ne istiyorsun?"

Ağlamaya başladı yine. Antony masanın arkasından çıkmaya karar vermişti. Karısının yanına gitti.

"Ağlama."

Kolunu tuttu.

"Sinirlerin bozuk..."

Ansızın elini çekti sonra, odada dolaşmaya başladı. Bayan Kossecki gözyaşları arasından ona bakıyordu.

"Biliyorum, sinirlerim bozuk. Ama elimden bir şey gelmiyor ki..."

Kossecki durdu.

"Kendi kendine geçer. Zamanla. Zamanla her şey geçer."

Söylediklerine kendisinin de inanmadığı apaçık ortadaydı; yatıştırıcı sözler bekleyen Bayan Kossecki'nin umutsuzluğu arttı. Oğlunu, evlerini, kaybolan parayı düşündü...

"Bazan hiçbir şeye inanmıyorum," dedi. "Yaşamak bile istemiyorum bazan."

"Öyle diyorsun ama herkes yaşamak ister."

"Niye? Kimin için?"

Antony yanıt vermedi.

"Herkesi kendi ölçülerine göre değerlendiriyorsun. Biz kampta değildik ama zaman zaman çok kötü günler geçirdik."

Beklenmedik bir şey oldu o anda: Antony son derece yüksek bir sesle gülmeye başladı. Bayan Kossecki ürperdi. Mendili gözlerinden çekti. Çevresini saran yarı karanlıkta yüzünü göremiyordu kocasının, sadece daha koyu bir gölge olarak seçebiliyordu onu. Kuru bir öksürük nöbetine benzeyen kahkahalarından korkmuştu.

"Antony!" diye bağırdı.

O anda sustu kocası; karanlık odaya sessizlik çöktü. Uzun zaman sürdü bu sessizlik. Sonunda, Bayan Kossecki içinin derinliklerinden gelen titremeyi önleyebildi.

"Bir çay daha ister misin?" diye sordu.

Karanlıktan:

"Teşekkür ederim, istemem," diye yanıt verdi Antony. "Şimdilik hiçbir şey istemem."

4

Szczuka ile Podgorski şehre döndüklerinde güneş batmak üzereydi. Pazar yeri daha değişik görünüyordu şimdi; tenhalaşmıştı, her yanı mavimsi bir loşluk doldurmuştu. Yanmış evler açıkça seçilebiliyordu hâlâ. Temiz hava almak isteyenler Kosciuszko parkıyla 3 Mayıs bulvarına gitmişti akşam olunca. Cumartesiydi, hava ılıktı, tatlıydı.

Pazar yerinin ortasında duran birkaç arabanın çevresinde askerler vardı, ama onlar da gitmeye hazırlanıyorlardı artık. Sessiz alandaki hoparlörden bir Chopin mazurkası duyuluyordu. Dört milis eri, kaldırıma sıralanmış, kol geziyorlardı. Uzamış gölgeleri, kestane ağaçlarının gölgelerine karışıyordu yerde. Köşede bir an durduktan sonra, kararmakta olan sokakların ilkine saptılar.

Podgorski Monopol'ün önünde durdurdu arabayı. Yere atladı; arkasından Szczuka, onun arkasından da iki milis eri çıktılar. Otelin önü boştu, ama biraz ilerde üç fayton bekliyordu.

"Saat dokuzda," dedi Podgorski.

Szczuka şapkasını çıkardı.

"Öyle ya, ziyafet var. Unutmuştum. Bu gece olmasa olmaz mıydı? Canım pek gitmek istemiyor."

"Biliyorum gitmek istemediğini; ama artık bir şey yapamayız. Swiecki'nin fikriydi bu..."

"Çok insan geliyor mu?"

"Elli kadar."

"Az da değil. İster istemez geleceğiz..."

"O saate kadar otelde mi kalacaksın?"

Szczuka bir an düşündü.

"Bakalım... belki çıkarım. Burada akrabalarım var... baldızım."

"Sahi mi? Evli olduğunu bilmiyordum."

"Evliydim. Karım öldü."

Podgorski'nin şaşkınlığını farketmişti.

"Buralı olduğun için bacanağımı tanırsın belki... Staniewicz."

"Binbaşı Staniewicz mi?"

"Evet. Ostrowiec Süvari Bölüğü'nden. Şimdi albay oldu galiba."

"Öyle mi? General Anders'in yanındaki Staniewicz ha?"

"Şaşırdın mı?"

Podgorski güldü.

"Doğrusunu istersen, Staniewicz'le akraba çıkman şaşırttı beni."

"Niye? Her şey olabilir Polonya'da. Neyse... dokuzda buluşuyoruz..."

"Evet. Yarın sabah tam yedide de burada olacağım."

Pazar ve pazartesi günleri, bölgedeki Parti örgütlerini ziyaret edeceklerdi.

"Peki," diye yanıt verdi Szczuka.

Otelin kapısına varınca arkasına döndü. Podgorski arabanın yanında duruyordu.

"Şimdi aklıma geldi. Gidip göreceksin misin şu adamı... yargıcı?"

"Kossecki'yi mi?"

"Evet."

Podgorski saatine bir göz attı.

"Yedi buçuğa geliyor. Şimdi giderim. Sen de gelmek istemez miydin?"

"İsterim, ama sonra. Fırsat bulursan benim de selâmımı söyle... kamptan bir yoldaş de..."

"Adını söylesem?"

"Adımı bilmez bile. Kamptan, Gross-Rosen'den bir yoldaş dersin."

"Peki."

"Benimle görüşmek isterse telefon etsin. Salı günü."

"Salı sabahı Smolarski ile Gawlik'in cenazeleri kalkacak."

"Öyleyse öğleden sonra beşle altı arasında telefon etsin."

Podgorski:

"Salı günü beşle altı arasında," diye tekrarladı. "Hangi odada kalıyorsun?"

"On yedi numarada."

Otel kâtibinin yuvarlak bir yüzü vardı; gözlüklüydü. İnce pardösülü, kahverengi şapkalı bir delikanlıyla konuşuyordu. Oda anahtarını uzattı.

"On yedi numara, efendim."

"Sigara var mı?" diye sordu Szczuka.

"Var. Amerikan sigarası mı istersiniz, Macar mı?"

"Amerikan olsun bakalım."

Parasını verir vermez Chesterfield paketini açtı. Elini tam kibrite atıyordu ki, yanındaki delikanlı pardösüsünün cebinden bir çakmak çıkardı.

Yirmisini biraz aşkın bir gençti bu; uzun kirpikleri, mavi gözleri vardı.

"Teşekkürler," diye mırıldandı Szczuka.

Bir nefes çektikten sonra paketi delikanlıyla kâtibe uzattı. İkisi de birer tane aldılar. Delikanlı hemen yaktı sigarasını; kâtip kulağının arkasına yerleştirdi.

"Lokantada size bir masa ayırtayım mı efendim?"

Szczuka paketi cebine koydu.

"Teşekkür ederim, istemem. Ama sabahleyin kahvaltını odama getirsinler. Yediye çeyrek kala."

"Başüstüne."

Sonra:

"On yedi numaraya kahvaltı, yediye çeyrek kala," diye tekrarladı. "Odanızı boşaltacak mısınız yarın?"

"Hayır. Birkaç gün burada olmayacağım, ama odam boşalmasın."

Anahtarı aldı; kırmızı halı döşeli merdiveni topallayarak tırmanmaya başladı.

"Kim bu adam?" diye sordu delikanlı. "Tatlı birine benziyor."

Kâtip omuzlarını silkti.

"Bir müşteri. Kimin kim olduğu anlaşılmıyor ki bugünlerde."

"Doğru," dedi delikanlı.

Kayıtsızca söylemişti bunu; sonra aynı kayıtsızlıkla dönüp arkasına baktı.

Szczuka, bastonuna dayanmış, ilk katın sahanlığındaydı şimdi. Aşağından bakınca daha heybetli, daha geniş omuzlu görünüyordu.

Delikanlı kâtibe döndü yine.

"Oda?"

Gözlüklerinin arkasından cesaret kırıcı bir tavırla baktı kâtip.

"Ne odası? Oda yok ki. Söyledim sana, bütün odalar dolu."

Delikanlı direniyordu.

"Bana bak," dedi dostça, "birkaç gün için geldim buraya. Arkadaşlarımın yanında kalıyorum; ama biraz serbest olmak için bazı özel sebeplerim var. Anlamıyor musun?"

Kâtip birazcık ilgilendi.

"Kız meselesi mi?"

"Evet, kız meselesi. Ama ziyanı yok, tek kişilik bir oda da olsa olur."

Pardösüsünün kemerini çözüp ceketinin cebinden bir tomar buruşuk kâğıt para çıkardı.

"Bir paket sigara versene."

"Amerikan mı?"

"Hayır, Macar olsun. Macar sigaraları daha sert."

Bankonun üzerine bir beş yüzlük koydu. Heyecanla pa-

raya baktı kâtip.

Bir an düşündükten sonra:

"Üstünü vereyim," dedi.

"Aldırma. Ziyanı yok."

Kâtip anlaşılmaz birşeyler mırıldanarak parayı cebine koydu; sonra endişeli endişeli kayıt defterinin üstüne eğildi.

"Bak... bu oda dolu. Bu oda da. On iki numarayı boşaltacaklardı, ama boşaltmadılar... ikinci kat desen o da dolu... kaç gün kalacaksın?"

"Birkaç gün... Salıya kadar."

"Salıya kadar mı? Belki birşeyler yapabiliriz."

"Demek ki oda varmış!"

"Ben daha çok kalacaksın sanmıştım."

"Niye kalayım? Salı günü Varşova'ya gidiyorum."

Kâtip başını kaldırdı.

"Varşovalı mısın yoksa?"

"Ne sandın, tabii Varşovalıyım."

"Ben de Varşovalıyım. Savoy'da çalışırdım."

"Nowy Swiat'da mı?"

"Tam on beş yıl. Az değil..."

"Çarpışmalarda orada mıydın?"

Gururla:

"Tabii," dedi kâtip. "Son gününe kadar da orada kaldım. Ya sen?"

"Ben de. Önce eski şehirdeydim. Sonra şehrin merkezinde."

"Lağımlardan mı kaçtın? Kızım da oradaydı. Belki bilirsin onu. Basia Borkowska... Resmini göstereyim..."

Cüzdanını çıkarıp karıştırmaya başladı; sonunda, kırış kırış olmuş, ufak bir fotoğraf çıkardı.

"Bendeki tek resmi bu. Belki bilirsin onu..."

Delikanlı fotoğrafı aldı. Plajda çekilmişti... kız mayoluydu. Güzel bir vücudu vardı. Gençti. Gülümsüyordu.

"Tanımıyorum. Güzel bir kız. Yaşıyor mu?"

Kâtip omuzlarını silkti.

"Yaşamıyor tabii. İsyanın ilk günlerinde öldü. Oğlumu da esir aldılar."

"Nerede?"

"Hollanda cephesine yakın bir yerde."

"Teslim oldular. Haberleri duymadın mı bugün?"

"Duydum ama bakıyorum kimsenin sevindiği yok."

O sırada iki kişi girdi kapıdan: saçları boyalı, yaşlıca bir kadınla dar bir ceket giymiş bir delikanlı. Yüksek sesle, kavga eder gibi konuşuyorlardı. Hole girince sustular.

Kâtip onları selâmladı.

"İyi akşamlar efendim. Buyrun, yirmi iki numaranın anahtarı..."

Adam anahtarı aldı. Merdivenden çıkarken kavga etmeye başladılar yine.

Kâtip kayıt defterine bir kere daha göz attıktan sonra ellerini keyifle uğuşturdu.

"Biliyor musun, üçüncü katta bir oda verecektim sana... sıçan deliği gibi bir yer. Madem Varşovalısın, birinci katta on sekiz numarayı vereyim. Savaştan önceki iyi müşteriler için bir-iki oda ayırırım hep. Ne yaparsın, ekmek parası."

Delikanlı göz kırptı.

"Anlıyorum. Peki. Ben zaten biliyordum anlaşacağımızı."

Kâtip ellerini bir daha uğuşturdu.

"Biz Varşovalılar birbirimize her zaman destek olmalıyız, öyle değil mi? Eşyan var mı?"

Delikanlı bankonun üstündeki çantayı gösterdi.

"Yok sayılır."

"Aldırma! Benim çantam bile yoktu."

Cebinden bir Alman kimlik kartı çıkardı delikanlı. Kâtip gözlüklerini burnunun üstüne iyice yerleştirip delikanlının kimliğini deftere işlemeye başladı. Gözlüklü olmasına karşın gri "Kennkarte"yi burnuna dayamıştı.

"Adı: Maciek Chelmicki."

"Evet."

"Doğum yeri: Varşova. Doğum yılı: 1921. Mesleği: İşçi..."

Chelmicki güldü.

"Almanları kandırmak için öyle yazdırmıştım! Öğrenciyim."

Kâtip:

"Öğrenci," diye tekrarladı.

Chelmicki büyük bir rahatlıkla kollarını bankonun üstüne dayadı; kâtibe belli etmeden kayıt defterine bir göz attı. On yedi numarayı buldu.

"Bekâr mısın?" diye sordu kâtip.

Chelmicki başını salladı, sonra defterdeki adı okudu: Stefan Szczuka. Küçücük harflerle yazılmıştı.

"Bekâr," dedi. "Kişisel hiçbir özelliği yok."

Oda çok sıcaktı. Szczuka ceketini bir iskemlenin üstüne attı, ışığı yakmadan pencereye gitti. Açar açmaz, temiz hava doldu içeriye.

Pencere geniş bir avluya bakıyordu; avlunun kenarında, eskiden ya ambar ya da garaj olarak kullanılmış alçak, tahta bir bina vardı. Arkasında, mor göğe karşı, büyük bir bahçenin karanlık, yüksek ağaçları görünüyordu. Ansızın rüzgâr çıktı, bahçenin alacakaranlığını önüne katıp sürüklemeye başladı. Hem güzel, hem korkutucu bir manzaraydı bu.

O anda aşağıdan, lokantanın mutfağından berbat bir yağ kokusu yükseldi. Szczuka pencereyi kapatıp yatağa uzandı. Garip bir sessizliğe büründü oda... bir otelin tedirgin sessizliğine. Koridordan ayak sesleri geliyordu; uzaklarda bir kapı çarpıldı; yan odada musluk açıldı... yine ayak sesleri, bir zilin çalınışı, su sesi...

Seslere kulak vermeyi bıraktı, ellerini ensesinde kavuşturup gözlerini yumdu. Korkunç bir yorgunluk duymaya başlamıştı ansızın. Böyle durumlarda uykusu hiç mi hiç gelmezdi. Gecenin uzun saatleri boyunca karanlıkta yatar dururdu hep; bazan uyuyacak gibi olurdu... o zaman da kötü düşler rahat bırakmazdı kendisini. Sevdiği kadının nasıl ölmüş olabi-

leceğini düşünürdü. Ölürken neler duymuştu acaba? Çok acı çekmiş miydi? Nasıl bir acıydı bu? Bütün acılara dayanabilecek bir kadındı; güçlüydü, cesurdu... Ama güç de, cesaret de insanın acı duymasını önleyemezdi ki... Evet, karısı ölmüştü. İnsan, hayatını en sevdiği, en yakın olduğu kişinin hayatı üzerine kuramazdı; çoktandır biliyordu bunu. Bir saat içinde, bir an içinde, insanın en sevdiği kişi geçmişe karışabilirdi. Ölümü soğuk bir kayıtsızlıkla kabullenmeyen insan yaşayamazdı. Durmadan ölüleri düşünmek akıllıca bir şey değildi. Ölülerin ihtiyacı yoktur buna. Hiçbir şeye ihtiyaçları yoktur. Onlar ölüdür. Silinmişlerdir. Sadece yaşayanlar vardır ortada.

Ama nasıl öldüğünü bilmediğinden olacak, yaşayan biriymiş gibi düşünüyordu karısını. Ravensbruck kampındaki kadınlardan sadece bir tanesi Maria hakkında birşeyler söyleyebilmişti. Son olarak 1944 sonbaharında görmüştü Maria'yı; hastaydı, patates çapalamaktan geliyordu, iki arkadaşının kollarında gidebilmişti barakasına. Bu acı manzarayı gözünün önünde kimbilir kaç kere canlandırmıştı. Hasta hasta barakasına dönen Maria... bütün bütüne değişmişti herhalde; yüzü bildiği yüz, gövdesi bildiği gövde değildi... Gaz odalarında ölen kadınlar geliyordu aklına, ağır ağır, acıyla ölen kadınlar... Maria da çok acı çekmiş miydi? Ölülerin yasını tutarken en çok kendi yaslarını tutar insanlar, kendileri için ağlarlar. Anlaşılmayacak bir şey değildir bu; hatta buna saygı bile duyulabilir. Ama yaşayanların duydukları bu acı, bütün umutların yok olduğu o son anda ölenlerin duyduğu acının yanında nedir ki?

Uyuyamadığı zamanlarda kendi kendine konuşurdu:

"Maria, sevgilim, harcanmış biriyim ben. Karşıma çıkan insanlar için çok şey yapabilirim... yapmamı isterlerse tabii. Bazan çok şey yapabilirim, bazan az. Ama yardıma en çok ihtiyacın olduğu anda bile hiçbir şey yapamadım senin için. Tek başına ölmediğini, yanında sana acıyan bir insan olduğunu bilseydim ne kadar rahatlardım...

Doğrulup başını ellerinin arasına aldı. Şakakları nemliydi. "İçimde hâlâ korku var," diye düşündü. Yorgunluğunu atmak isteyerek ayağa kalktı. Işığı yakıp odadaki yabancı eşyalara baktı bir süre. Tam karşısında bir ayna duruyordu; kocaman gövdesini, çökük omuzlarını, iki yanına sarkmış uzun kollarını gördü.

O anda yan odanın kilidi tıkırdadı. Biri girdi içeri. Işık yandı. Duvarın arkasından ayak sesleri işitildi. Musluk açıldı; su sesine ıslıkla tutturulmuş bir şarkı, "Heybemin içinde kalbim" karıştı.

Saatine baktı Szczuka. Monopol'deki ziyafete bir buçuk saat vardı daha. Bu bir buçuk saati tek başına geçiremeyecekti. Gidip Bayan Staniewicz'i görmeye karar verdi. Biliyordu, ilerde hiç mektup yazamayacaktı ona; Maria'nın öldüğünü bildirmeliydi. Karar verdiği için biraz rahatladı. Paltosunu giydi, başına şapkasını geçirip bastonunu aldı. Komşusu, bitişik odada dolaşmaya, "Heybemin içinde kalbim"i ıslıkla çalmaya devam ediyordu.

Szczuka pazar yerinde buldu kendini. Hava kasvetliydi, karanlık bulutlar toplanıyordu doğuda. Besbelli, fırtına geliyordu.

Bayan Staniewicz, Kosciuszko parkının yakınlarında, 3 Mayıs bulvarını kesen sokaklardan birinde oturuyordu. Ostrowiec'i pek iyi bilmiyordu Szczuka, yolu sordu. Uzak değildi. Bulvara çıkınca köşede ufak bir meyhane gördü, girip iki duble votka içti.

Her cumartesi akşamı olduğu gibi, o akşam da misafirleri vardı Bayan Staniewicz'in. Üç kişiydiler; Chwaliboga'daki evlerini bırakıp Ostrowiec'e yerleşmek zorunda kalan Puciatycki'lerle Podlazya'dan sürülen genç Fred Telezynski.

Bordo elbisesinin içinde çok zarif görünen Bayan Staniewicz, bir tepsinin üstündeki fincanlara kahve koyuyordu.

Adam Puciatycki odaya bir göz attı. Küçük bir odaydı bu, ama rahattı; yere irili ufaklı halılar serilmişti; duvarlarda

resimler, süsler vardı. Savaştan önceki evlerinden kalma eşyaların hepsini saklayabildikleri için kalabalık görünüyordu oda, ama zevkle döşenmişti.

Genizden gelen bir sesle:

"Şunu kabul etmeli ki dostlarım," dedi, "albayın karısının evinde insan adamakıllı dinleniyor."

Sonra, pencereyi göstererek:

"Dışarının bütün çirkinliğini unutuyor," diye ekledi.

Bayan Staniewicz gülümsedi.

"Teşekkür ederim, ama burada albayın karısı diye bir kimse yok!"

Puciatycki'lerin ikisi de güldüler.

Yaşlıca, ama sırım gibi biriydi. Adam Puciatycki, kolları uzun, yüzü incecikti. Karısı da uzun boyluydu, yüzü tıpkı bir at yüzünü andırıyordu.

Güçlü kuvvetli birine benzeyen Telezynski, sıkıntılı sıkıntılı piposunu içiyordu. Ufacık, siyah bir bıyığı vardı.

"Haklısınız," dedi Puciatycki, ben de kullanmıyorum unvanımı. Unvan dedim de aklıma geldi... eğlenceli bir olayı anlatayım size... Birkaç gün önce bizim Mroczek geldi..."

"Mroczek kim?" diye sordu Telezynski.

"Mroczek'i hatırlamıyor musun? Chwaliboga'daki bahçıvanımız."

"Haa, o mu? Adının Mroczek olduğunu bilmiyordum."

Sözünün kesilmesinden hoşlanmamıştı Puciatycki, omuzlarını silkti.

"Neyse... elinde bir sürü erzakla Mroczek çıkageldi. 'Ekselans,' dedi. 'Ne Ekselansı?' diye yanıt verdim. 'Bilmiyor musun sersem, artık demokrasi geldi."

Telezynski bir kahkaha attı.

"Peki Mroczek ne dedi?" diye sordu Bayan Staniewicz.

"Ne mi dedi? İşin en güzel yanı da bu ya! Kırgın bir sesle, 'Ama Ekselans, ben demokrasi istemiyorum ki,' dedi. Nasıl? Bizim köylüler böyledir işte!"

Telezynski suratını ekşitti.

"O kadar da büyütmeyin! Chwaliboga'ya dönün, anlarsınız."

Puciatycki dudak büktü.

"Döneceğim tabii. Göreceksiniz, bir yıla kalmadan gelip elimi öpecek hepsi."

Bayan Staniewicz ev sahibeliği yapmak gereğini duydu sözün burasında.

"Kahveniz soğuyor."

Puciatycki fincana uzandı. İlk yudumunu almadan önce uzun uzun kokladı kahveyi.

"Nefis!"

Bayan Staniewicz'e döndü sonra:

"Tebrikler."

Evsahibesinin elini öptü. Bacaklarını uzatarak iyice gömüldü koltuğa.

Bayan Staniewicz:

"Çok mu koyu olmuş?" diye sordu.

"Nefis! Koyu dediniz de..."

Telezynski'ye döndü.

"Hatırlar mısın, Ustrzycki ne derdi..."

Telezynski bir an düşündü.

"Ne derdi?"

"Hatırlamıyor musun? 'Kahvenin koyusu, kadının açığı iyidir,' derdi."

Telezynski gülerek piposunu çıkardı ağzından.

"İyi ki hatırlattın onu. Geçenlerde bir haber aldık..."

Puciatycki:

"Sahi mi?" diye bağırarak sözünü kesti Telezynski'nin. "Neredeymiş? Kimden duydun?"

"Varşova'dayken Rosa Wadolowska söyledi. Martha'ya mektup yazmış."

"Ne diyormuş?"

"Kısa bir mektup. Londra'daymış. Dönüp dönmemeye karar verememiş daha."

"Karar verememiş mi? Nereye dönmeye?"

"Buraya."

"Aklını mı kaçırmış bu adam?"

"Herhalde. Rosa Wadolowska da öyle diyor."

Puciatycki pek heyecanlanmıştı.

"Böylesini de duymadım! Buraya dönmek istiyormuş ha? Niye? Delirmiş olacak. Aklı başında bir adamdı. Düşün, canım, karısı Martha... bilirsin, hani şu ufak tefek Sulemirska..."

Bayan Staniewicz Martha'nın adını bile duymamıştı, ama biliyormuş gibi başını salladı.

"...Martha bir an önce çekip gitmek istiyor, kocasının da aklı fikri dönmekte! Ondan beklemezdim bunu! Ama belki de yanlış anlamışsındır."

Telezynski, kayıtsızca:

"Sanmıyorum," diye yanıt verdi. Dönsün bakalım dönmek istiyorsa."

"Delilik," diye mırıldandı Puciatycki.

Sonra Bayan Staniewicz'e dönerek sesini alçalttı.

"Bizim işlerden bir haber var mı?"

"Şimdilik iyi gidiyor."

Bayan Puciatycki de, at gibi yüzüyle evsahibesine doğru eğildi.

"Olumlu bir sonuç alabilecek miyiz?"

Puciatycki suratını ekşitti.

"Olumlu mu? Hangi devirde yaşadığımızı unutuyorsun galiba şekerim. Günümüzde olumlu olan ne var ki?"

Bayan Staniewicz bu düşünceye katılmıyordu.

"Niye bu kadar kötümsersiniz?" dedi. "İnsanın arkadaşı her zaman arkadaştır."

Puciatycki başını salladı.

"Doğru. Özür dilerim. Ama siz başkasınız. Onun için, kaderimizi sizin güzel ellerinize bıraktık ya..."

Bayan Staniewicz güldü. Güzel bir gülüşü vardı; bunu bildiği için de sık sık gülerdi zaten.

"Daha doğrusu, kocamın ellerine. Hayal kırıklığına uğ-

ramayacağız. Gidebilmemiz için bütün gücünü kullanacaktır."

Puciatycki, bitişik odanın kapalı kapısına çevirdi başını. Bayan Staniewicz parmağını dudaklarına götürdü.

Bitişik odada, Andrzej Kossecki alçak bir sehpanın üzerinden eğilmiş, karşısındaki ufak tefek, orta yaşlı adamla konuşuyordu fısıltıyla. Bütün süvari subaylarının olduğu gibi, bacakları çarpıktı adamın. Önlerinde birer fincan kahve vardı. Yanlarındaki ayaklı abajur yeri aydınlatıyor, odanın büyük bir bölümüyle iki adamı yarı karanlıkta bırakıyordu.

Andrzej doğruldu

"Hepsi bu!"

Yarı içilmiş bir sigarayı tablaya bastırarak söndürdü; bir başka sigara yaktı. Öne eğildikçe, yumuşak saçı alnına düşüyordu; bu yüzden, arada bir arkaya atıyordu başını.

Albay ağır ağır, sessizce sigarasını içiyordu. Ufak, narin, kadın eline benzeyen öteki eliyle de bir kibrit kutusuyla oynuyordu. Düzgün bir yüzü vardı; kalkık kaşlarının arasından derin bir çizgi iniyordu. Sigarasını bitirince dikkatle söndürdü; koltuğunun derinliklerine gömüldü sonra.

"Doğrusunu istersen ben başka bir sonuç bekliyordum. Ama görüyorum ki suç sende değil. Bir kaza olmuş. Üzülme, teğmen."

Andrzej kara kaşlarını çattı.

"Emeklerin boşa gitmesi canımı sıkar!"

"Kimin sıkmaz ki? Ama gördüğün gibi, bazan hoşuna gitmeyen şeyler de gelir insanın başına. Ne yapalım, olmuş bir kere."

"Biliyorum. Ama yine de..."

"Evet, yine de..."

"Suçsuz insanlar öldü. Boşuboşuna."

Albay, ince dudaklarında belli belirsiz bir gülümsemeyle, Kossecki'yi dikkatle süzdü.

"Vicdanın mı rahatsız ediyor yoksa? Ölenlerin kim ol-

duğunu biliyor musun?"

"Biala'lı işçiler galiba."

"Peki suçsuz olduklarını nereden biliyorsun?"

Andrzej kızardı.

"Öyle sanıyorum."

"Öyle sanıyorsun demek? Belki de Parti üyeleridir..."

Yandaki odadan Bayan Staniewicz'in sıcak kahkahası duyuldu. Albay sigaraya uzandı.

"Yine konudan uzaklaştık. Szczuka kaç gün kalacak Ostrowiec'de?"

"Bize verilen bilgiye göre çarşambaya kadar kalacak. Çarşamba sabahı erkenden gidiyor."

"Demek üç gün kaldı."

"Bir gün."

"Niye?"

"Pazar ve pazartesi günleri burada değil."

Albay gülümsedi.

"İyi bilgi toplamışsın. Emniyetten mi?"

Andrzej başını salladı.

"Evet. Birkaç adamımız var orada."

"Güvenilir insanlar mı? Gevezelik etmezler, değil mi?"

"Ağızlarını bile açmazlar."

"İyi. Ne yapacağımızı kararlaştıralım. Şehir dışında öldüremeyiz onu."

"Evet. Bir sürü zorluk çıkar. Bugün çok güzel bir fırsat geçmişti elimize."

"Anlıyorum. Salıya ne dersin?"

Andrzej duraladı. Bir gölge kapamıştı ince yüzünü.

"Albayım, bir şey sormak istiyordum size..."

"Sor bakalım."

Andrzej sehpanın üzerinden eğildi. Alnına düşen saçlarını eliyle arkaya itti.

"Nasıl desem, bilmem ki..."

Albay yanıt vermedi. Andrzej'i yüreklendirici bir şey söyleyemeyeceği belliydi halinden. Kossecki, başı önüne

eğik, sıkıntılı sıkıntılı sustu bir süre. Sonra kararlı bir hareketle başını kaldırdı.

"Açık konuşayım. Szczuka'nın mutlaka öldürülmesi gerekiyor mu?"

Albayda hiçbir şaşkınlık belirtisi görülmedi. Bir kibrit çakıp ağır ağır sigarasını yaktı. Derin bir nefes çekti sonra. Andrzej gözlerini ona dikmişti.

"Teğmen," dedi "sonunda, bildiğime göre iyi bir askersin sen; böyle bir soru sorduğun için senin hakkında neler düşüneceğimi bilmen gerek. Öyle değil mi?"

Andrzej saçının köklerine kadar kızardı.

"Öyle sanıyorum ki..."

"Ne sandığını sormuyorum. Yanıt istiyorum."

Bir an, albayla tartışmak istedi Kossecki; ama kendini tuttu.

"Evet," dedi.

Albay başını salladı.

"Aynı şekilde düşündüğümüze sevindim. Buna karşın, sorunu yanıtlandıracağım. Kuşkularını anlıyorum. Böyle kuşkuların olmasaydı şaşardım zaten. Çok zor ve karışık koşullar içinde yaşıyoruz, çarpışıyoruz. Herkes için birer deneme yılları olan savaş yılları her şeyi ana çizgileriyle görmeyi öğretti bize. İnce ayrıntılara inmeye vaktimiz yok. İyi iyidir, kötü kötüdür. Kabul ediyor musun bunu?"

Albayın sakin sesi, sözlerinin doğruluğunu kanıtlıyordu sanki.

"Açıkça bilmemiz gereken bir şey var: İkinci Dünya Savaşı sona ermek üzere artık. İki-üç gün, bilemedin bir hafta sonra sona erecek. Biz savaşta yalnız Almanya'nın değil, Rusya'nın da yenileceğini sanıyorduk. Öyle olmadı. Günümüzde Polonyalılar ikiye ayrılmış durumda: Polonya'nın özgürlüğüne ihanet edenler, etmeyenler, ihanet edenler Rusya'ya teslim olmak istiyorlar; biz ise bunu istemiyoruz. Komünizm istiyorlar; biz ise istemiyoruz. Onlar bizi yok etmek istiyorlar; biz de onları yok etmek istiyoruz. Aramızda bir sa-

vaş var... yeni başlamış bir savaş. Kaç yaşındasın?"

"Yirmi bir."

"Yeraltı örgütünde çalışmaya ne zaman başladın?"

"1941'de."

"On yedi yaşındayken demek..."

"Evet."

"Niçin savaşıyordun? Polonya'nın özgürlüğü için savaşmıyor muydun? Kremlin'den emir alan kör ajanların yönettiği bir Polonya düşünebiliyor muydun o zamanlar? Ya arkadaşların, ya yaşıtların? Kimbilir kaçı öldü? Niye öldüler? Şimdi biz, yaşayanlar, özgür olanlar, geri çekilirsek onların anılarına saygısızlık etmiş olmaz mıyız?"

Odaya bir an sessizlik çöktü; yan odadan Puciatycki'nin genizden gelen sesi duyuluyordu sadece.

Albay devam etti:

"Sözgelimi, Szczuka'yı ele alalım. Kimdir Szczuka? Usta bir örgütçü. Ne demek istediğini bilen bir adam. Şimdi taşrada, Parti teşkilatında çalışıyor. Durum değişmezse, bakarsın yarın önemli biri olup çıkıverir. Bakan bile olabilir. Ülkücüdür. Savaştan önce birkaç kere tutuklanıp hapse tıkıldı. İki yıl da esir kampında kaldı. Şimdi eskisinden de tehlikeli. Ülkücü olmayanlar pek korkutmaz bizi. Batan gemiyi fareler gibi bırakırlar zamanı gelince. Onlar için senin gibileri harcamak istemem; kurşun bile yakmaya değmez. Ama iş fikirlere gelince... tutsaklık ve ölüm fikirlerine gelince, bizim de yanıtımız ölüm olacaktır. Savaşın bilinen kuralları. Kimin haklı olduğunu tarih gösterecektir. Biz kararlıyız..."

Sigarasından bir nefes daha çektikten sonra ekledi:

"Seçimimizi yaptık."

Andrzej başını önüne eğmiş, güçlü ellerini iki dizinin arasında kavuşturmuş, oturuyordu.

Albay bir göz attı ona.

"Yaptığımız seçimin doğru bir seçim olup olmadığını sorabilirsin tabii. İnsan önce seçip sonra yargılayacağına, önce yargılayıp sonra seçmeli belki... Bu da bir sorun..."

Andrzej başını kaldırıp albaya baktı.

"Beylik sözlerle kandırmak istemem seni. Aydın bir insansın..."

Kossecki başını salladı.

"Aydın değilim; namuslu olmaya çalışıyorum, o kadar."

"Ben de aydın kelimesini bu anlamda kullanmıştım zaten," dedi albay. "Kuşkular içindeki tek insan sen değilsin. Ama ben o kuşkuları nasıl giderebilirim ki? Ben de senin gibi bir askerim, verilen emirleri yerine getiririm. Körü körüne mi? Hayır. Haklı olduğumuza inanıyorum. Her asker gibi bir insanım ben de, içinde yaşadığımız dünyayı yargılayabilirim. İnan bana teğmen, yargı gücünü kullanmayan insan, insan değildir. Yargılama cesareti olan insan, kendi kendine saygısı, bağlılığı olan insandır. Büyük bir söz edeceğim: Vicdanın kökleri buna dayanır. İşte böyle..."

Koltuğunda doğrulup fincana uzandı.

"Kahveler de buz gibi olmuş.."

Bir yudumda içti kahvesini; ufacık elini Kossecki'nin geniş omzuna koydu.

"Ne dersin teğmen, biz yine konuşmamıza dönelim mi?"

Andrzej bir süre düşündükten sonra doğruldu.

"Dönelim."

"Güzel. Ne diyordum? Haa... peki ne yapalım sence? Bir planın var mı?"

"Var, ama ayrıntılarıyla düşünmedim daha."

"Olsun."

Andrzej biraz yaklaştı.

"Aldığımız bilgilere göre, Szczuka Monopol'de kalıyor..."

O anda kapının zili çalındı. Andrzej susup albaya baktı.

"Bir dakika," dedi albay.

Bayan Staniewicz'in hole çıktığını duydular.

Albayın karısı kapıyı açınca, ışıkları sönük koridorun loşluğunda iri yarı bir adamın gölgesini gördü. İlk bakışta

eniştesini tanıyamadı.

"İyi akşamlar Kate."

"Stefan!"

Şaşırmıştı, ama pek sevinmiş gibi görünmüyordu.

"Ne büyük sürpriz! Nereden çıktın? Ostrowiec'de misin?"

"Gördüğün gibi."

"Hiç duymamıştık!"

Uzun savaş yılları ne kadar da değiştirmişti Bayan Staniewicz'i. Olduğundan genç görünürdü hep, şimdi bile ancak kırkındaymış gibi duruyordu. Aileden gelen benzerlik hesaba katılmazsa, Kate ile Maria'nın kardeş oldukları anlaşılamazdı. Szczuka birdenbire farketti bunu; Bayan Staniewicz'de Maria'dan bazı izler bulmak için gelmişti buraya. Şimdi pişmanlık duyuyordu, ama olan olmuştu bir kere.

"İyi görünüyorsun," dedi.

Bayan Staniewicz şaşkınlığını hâlâ üstünden atamamıştı.

"Bugün kimi göreceksin diye sorsalar en son sen gelirdin aklıma. Hadi çıkar paltonu. Seni gördüğüme sevindim."

Paltosunu çıkarırken holde birkaç palto daha gördü Szczuka.

"Misafir mi var?"

"Zararı yok! Birkaç arkadaş. Puciatycki'ler..."

"Bakıyorum, aristokrat ailelerden hoşlanıyorsun hâlâ."

"Hâlâ mı?"

Kalemle boyanmış gözlerini kaldırdı şaşkınlıkla.

"İnsan belirli sınıflardan mı seçmeli arkadaşlarını?"

"Tabii."

Bayan Staniewicz'in canı sıkılmıştı. Ama yine de gülümsedi.

"Yine başladın benimle uğraşmaya. Hiç değişmemişsin."

"Uğraşmıyorum ki... Doğru söylediğini kabul ediyorum."

"Güzel. Misafirlerimin seni korkutacağını sanmıştım.

Hadi, gel. Gelsene canım!"

Kapının önünde durakladı.

"Sen de iyi görünüyorsun. Ayağına ne oldu?"

"Önemli değil."

"Yaralandın mı?"

Ömrünün sonuna kadar topallayacağını biliyordu Szczuka, yine de:

"Önemli değil," diye tekrarladı.

"Maria nasıl? Zavallıcık, kimbilir ne korkunç şeyler geçmiştir başından..."

"Esir kamplarında herkesin geçti."

"Döndü mü?"

"Hayır"

Bayan Staniewicz, eli kapının tokmağında, Szczuka'ya baktı.

"Daha dönmedi mi? Perişan olmuştur zavallıcık. Daha yeni yeni boşaltmaya başladılar esir kamplarını. İyidir herhalde..."

Szczuka başını salladı.

"Önemli olan da bu zaten. Maria'nın iyi olması. Göreceksin, kısa zamanda dönecek."

Szczuka bir an duraklar gibi oldu.

Sonra:

"Döner," diye mırıldandı usulca.

Baldızının arkasından odaya girdi. Masanın çevresinde oturanlar ona baktılar.

Bayan Staniewicz, heyecanını saklamak istercesine, sesine neşeli bir hava vermeye çalışarak:

"Eniştem, Bay Szczuka," dedi.

Eniştesini pek sevmezdi. Maria gibi güzel, akıllı bir kız bu adamın nesini beğenmişti ki? Anlamadığı bir şey daha vardı Bayan Staniewicz'in: Szczuka ile Maria nasıl olmuş da birbirlerine bu kadar uymuşlardı? Kocasının bir aile toplantısında söyledikleri geldi aklına: "Bir insan sosyalist olabilir, kabul ediyorum bunu. Ama benim aklım sosyalizmi pek al-

mıyor..."

Szczuka, bu arada Telezynski'nin yanındaki boş koltuklardan birine oturmuştu.

"Kahve içer miydin?" diye sordu Bayan Staniewicz.

Szczuka:

"Teşekkür ederim, varsa içerim," diye mırıldandı.

Puciatycki, masanın ötesinden söze karıştı:

"Affedersiniz, yanlış anlamadımsa adınız Szczuka, değil mi?"

"Evet."

"Bir yerde duymuştum adınızı... Ama nerede, pek hatırlamıyorum... Hem de şu son günlerde..."

"Hatırlamanıza yardım edeyim," dedi Szczuka. "Adıma gazetelerde rastlamışsınızdır belki. Parti kongresi haberlerinde."

Bayan Staniewicz tedirgin tedirgin kıpırdandı.

"Tamam!" diye bağırdı Puciatycki. "Ben bu çeşit haberleri okumam tabii, ama şimdi hatırladım. Szczuka adında biri kalkıp bir konuşma yapmış. Akrabanız filan değildir herhalde."

"Hayır."

"Ben de öyle tahmin etmiştim zaten. Sizin için ne rahatsız edici bir benzerlik..."

Szczuka kahve fincanına uzandı.

"Öyle mi dersiniz? Yazık ki tahmininizde yanılıyorsunuz. Adı geçen Szczuka akrabam değildir... benim."

Hafifçe kızaran Bayan Staniewicz durumu kurtarmak istedi.

"Ne güzel yanıt! Ancak tiyatrolarda rastlanır böyle yanıtlara. Galiba korkunç bir pot kırdınız Kont."

Puciatycki, genizden gelen bir sesle:

"Evet," dedi. "Galiba öyle."

Roza Puciatycki dimdik oturuyordu, yüzü daha da uzamıştı sanki. Bacak bacak üstüne atmış Telezynski, piposundan bir nefes çekti, gözlerini kırpıştırarak önce kuzenine,

sonra Szczuka'ya baktı. Anlaşılan bu durum adamakıllı keyiflendirmişti onu.

Puciatycki:

"Ben..." diye söze başladı.

Bayan Staniewicz konuşturmak istemiyordu onu:

"Enişte min eski bir solcu olduğunu bilmiyorsunuz tabii. Taa savaş öncesinden beri. Hatırladığıma göre radikal görüşleri vardı. Öyle değil mi Stefan?"

"Bakıyorum, durumu kurtarmaya çalışıyorsun."

"Affedersiniz ama yanılıyorsunuz," dedi Puciatycki. "Ortada kurtarılacak bir durum yok ki... Kişiliği olan, fikirleri olan insanlara saygı duyarım ben. İster benim gibi düşünsünler, ister düşünmesinler... Kültürlü bir insanın böyle davranması gerekmez mi?"

Bayan Staniewicz, "görüyorsun ya, insanları tanımıyormuşsun," der gibi enişte sine baktı. Szczuka'nın keyfi bütün bütüne kaçmıştı.

"Nazilere de saygı duyar mıydınız?"

Puciatycki burnunu çekti.

"Affedersiniz, anlayamadım..."

"Nazilerin sağlam bir kişiliği vardı doğrusu."

"Evet."

"İdeolojisi de vardı."

Puciatycki kollarını kavuşturdu.

Bayan Staniewicz söze karıştı yine.

"Canım, Almanlardan başka konu mu kalmadı dünyada?"

Telezynski:

"İsterseniz Yahudilerden söz edelim," diye mırıldandı.

Bayan Staniewicz şımarık bir kız gibi yüzünü buruşturdu.

"Bu konuda hiçbir şey bilmek istemiyorum. Anlamıyorum şu erkekleri; biraraya gelir gelmez hemen savaştan, siyasetten söz açıyorlar. Ne sıkıcı şey..."

"Suç bende," dedi Puciatycki. "Haklısınız. Bir kadının ri-

cası benim için buyruk demektir."

Albayın karısı bakışıyla teşekkür etti ona. Gösterdiği ustalıktan ötürü pek keyiflenmişti; Szczuka'ya döndü.

"Bir kahve daha?"

"Teşekkür ederim, istemem."

Puciatycki gibi olmasa bile, Szczuka da bir bakıma yenik düşmüş görüyordu kendisini. Karşısındaki bu insanlar, apayrı hayatları olan bu insanlar, hava gibi saydamdı sanki. Onlarla tartışmaya kalkmak, ayrılığını belirtmek saçma sonuçlara götürürdü insanı. "Teşekkür ederim, istemem" cümlesinin arkasından gelen sessizlikte bu saçmalığı açık açık görüyordu. Ne diye böyle bir tartışmaya girmişti? Kendi düşüncelerini kabul ettirmek için mi? Olacak iş değildi.

Bayan Staniewicz'e baktı: başını hafifçe önüne eğmişti albayın karısı; Maria'yı öylesine andırıyordu ki, yalnızken duyduğu korkuya kapıldı Szczuka.

Gözlerini yumdu; kalbinin ötelerinden gelen cılız bir ses çarpıyordu kulaklarına: Puciatycki'yle konuşan baldızının sesi. Ayağa kalktı. Bayan Staniewicz cümlesini yarıda bıraktı.

"Gidiyor musun?"

"Evet. Yazık ki gitmem gerekiyor. Yapılacak bazı işlerim var."

"Üzüldüm doğrusu. Ostrowiec'deyken beni unutmazsın, değil mi?"

Szczuka odadakilerin ellerini sıkmaya başladı.

"Tabii unutmam."

Hole çıktılar. Albayın karısı, eniştesi paltosunu giyerken:

"Dönünce Maria'yı benim için de öp," dedi.

"Peki."

"O kadar özledim ki onu. Yıllardır görüşmedik."

Doğru söylüyordu; içtendi. Ansızın ısınır gibi olmuştu Szczuka'ya.

"Öyle," dedi Szczuka. "Uzun zamandır birbirinizi görmediniz."

Albayın karısı, onun arkasından kapıyı kapadıktan sonra aynada saçını düzeltti; dudaklarında gülümsemeyle, misafirlerinin yanına döndü. Keyiflerinin kaçmamış olduğunu görünce sevindi. Puciatycki anlattığı fıkrayı yeni bitirmişti, Telezynski kahkahalarla gülüyordu. Fıkrayı duymamıştı Bayan Staniewicz, ama o da güldü. Puciatycki'ler de, Telezynski de, Szczuka'yı bütün bütüne unutmuş gibiydiler, birbirleriyle şakalaşıyorlardı.

Puciatycki, akşam yemeğini Monopol'de yemek fikrini attı ortaya.

Saatine bakarak:

"Sekiz buçuk," dedi. "Tam yemek vakti. Planlarımızın başarısı için gidip birer kadeh iyi şarap içelim..."

Bayan Staniewicz:

"Savaşın bitmesi şerefine de," diye ekledi.

Puciatycki suratını buruşturdu.

"Bunun için bir kadeh votka yeter. Ne dersiniz?"

"Bir kadeh votka mı?" diye sordu Telezynski. "Ben varım."

"Onu biliyorum. Ben Monopol'de yemek yemeye ne dersiniz diye sordum."

Roza Puciatycki bir sigara yaktı.

"Fena fikir değil derim."

Bayan Staniewicz:

"Çok güzel!" diye bağırdı. "Ama eve nasıl döneceğiz? Biliyorsunuz, karartma var... Işıklar kaçta sönüyor?"

"Galiba onda," dedi Puciatycki. "Ama bizi ilgilendirmez. Sabaha kadar oturmazsak taksiyle döneriz. Monopol bütün gece açık."

Zaman zaman, çaresiz olduğu izlenimini bırakmaktan hoşlanırdı Bayan Staniewicz. Ona kalırsa, akıllıca bir şeydi bu.

"Beni eve bırakırsanız, değil mi?"

Telezynski, eğilerek:

"Ne zaman isterseniz," dedi.

"Teşekkür ederim. Gülmeyin ama geceleri sokağa çıkmaktan öyle korkuyorum ki..."

Puciatycki, Telezynski'ye döndü.

"Bugünlerde Monopol'e gittin mi hiç?"

"Dün gittim."

"Nasıldı?"

"Eğlenceli."

Bayan Staniewicz elbisesine baktı.

"Üstümü değiştirsem mi?"

Puciatycki:

"Sakın ha," diye yanıt verdi. "Bu elbise çok yakışıyor size. Öyle değil mi Roza?"

Bayan Puciatycki kolunu Bayan Staniewicz'in omzuna attı. Tıpkı bir anne gibi.

"Kate'e her şey yakışır."

Albayın karısı keyifle kızardı. Her şeyin kendi istediği gibi gittiğini gören Puciatycki ellerini uğuşturdu.

"Haydi, gidelim öyleyse!"

Sonra bitişik odayı göstererek:

"Onları da alacağız," diye ekledi. "Genç Kossecki iyi bir çocuğa benziyor."

"Sahi," dedi Bayan Staniewicz, "onları unutmuştum. Ne çok konuştular. Şu erkekler de dayanılmaz yaratıklar doğrusu!"

Kalkıp bitişik odanın kapısına gitti.

"Girebilir miyim?"

Yanıt beklemeden girip kapıyı usulca kapadı.

"Bu ne duman böyle? Göz gözü görmüyor!"

Küçük oda sigara dumanıyla dolmuştu. Albayla Andrzej ayağa kalktılar.

"Rahatsız etmiyorum ya... Konuşacaklarınız bitmedi mi?"

"Bitti sayılır," dedi albay. "Bir misafir daha mı geldi demin?"

"Önemli biri değil. Aile ziyareti. Şimdi hep birlikte eğ-

lenmeye gidiyoruz."

"Eğlenmeye mi? Nereye?"

"Monopol'e. Savaşın sona ermesini kutlamalıyız. Planlarımızı da. Nasıl gidiyor?"

"Fena değil."

"İyi öyleyse. Hadi gidelim artık. Bakıyorum, kararsız görünüyorsun."

"Evet. Birisiyle buluşacağım."

"Önemli değildir herhalde."

"Çok önemli."

Bayan Staniewicz içini çekti.

"Şu bitmek bilmeyen buluşmaların yok mu... Neyse, git bakalım. İşin bittikten sonra gelirsin."

"Gelmeye çalışırım."

"Çalışırım deme de mutlak gelmeye bak."

"Bakarım öyleyse."

"Dayanılmaz bir insansın..."

Düşünceli düşünceli duran Kossecki'ye döndü.

"Ya sen, Andrzej, sen de mi birisiyle buluşacaksın?"

"Buluşacağım, ama Monopol'de."

"Bir kadınla mı?"

"Hayır, bir adamla."

"Herhalde bütün geceyi onunla başbaşa geçirmeyeceksin?"

"On beş dakika kadar."

"Güzel! Öyleyse şimdiden vedalaşmayalım. N'olursunuz, ciddi şeylerden söz açmayın bu akşam. Neşeli bir gece geçirelim."

Sokak kapısından çıkar çıkmaz, albay Andrzej Kossecki'den ayrıldı. Kimseler yoktu ortalıkta. Pas rengi alacakaranlıkta pembe evler ve kestane ağaçları görünüyordu. Gökte küme küme bulutlar vardı. Hava öylesine kasvetliydi ki, insan zor soluk alıyordu.

"Fırtına geliyor," dedi. "Sen Monopol'e mi gidiyorsun

şimdi?"

"Evet."

"Ben bu tarafa gidiyorum. Talihin açık olsun."

"Siz gelmeyecek misiniz Monopol'e?"

"Pek sanmıyorum. Bakalım..."

Tokalaşıp ayrıldılar. Andrzej 3 Mayıs bulvarına çıktı.

Kosciuszka parkının yanından geçen bulvar, gezintiye çıkmış insanlarla doluydu. Karartma olduğu için herkes bu mayıs akşamından yararlanmak istiyordu anlaşılan. Çoğu gençti; kestane ağaçlarının altında bir aşağı bir yukarı dolaşıyorlardı. El ele tutuşmuş çiftler vardı; gülen, bağrışan küçük topluluklar vardı; ince elbiseler, yüksek topuklu, tahta tabanlı kunduralar giymiş dalgalı saçlı kızlar vardı; ceketlerini omuzlarına atmış delikanlılar vardı... Kestane ağaçlarının altındaki bütün sıralar tutulmuştu. Askerler de göze çarpıyordu kalabalıkta. Birkaç Sovyet askeri bir sıraya oturmuştu; arkadaşları da yanlarında ayakta duruyorlardı. Bir ağız mızıkası çalıyordu içlerinden biri.

Gökyüzünü bulutlar kaplamıştı bu arada. Hava ağırdı, sıkıcıydı. Sessizce çakan şimşekler ortalığı zaman zaman aydınlatıyordu. Sokak fenerleri sönüktü. Arada bir otomobillerin farları ağaçlar arasındaki insanları, kestanelerin hareketsiz dallarını, bulvarın sessiz derinliğini aydınlatıyor, sonra her yer karanlığa gömülüyordu.

Andrzej kimseye aldırmadan, düşünceli düşünceli yürüdü. Hoparlörler son haberleri veriyorlardı. Karanlığın içinden kalın bir erkek sesi geliyordu:

"Askeri harekât cumartesi sabahı sekizde sona erecektir..."

Arkada bıraktığı hoparlörün sesi alçalırken ilerdeki bir hoparlörün sesi yükseliyordu:

"Almanya'nın yenilgiyi kabul ettiğine dair..."

Belki de alacakaranlık yüzünden, gündüze göre daha yüksek çıkıyordu spikerin sesi. Görünmeyen hoparlörler, bütün bulvara, bağıra bağıra konuşan insanların arasına yayı-

yordu kelimeleri. Ama kimsenin duyduğu yoktu. Altı yıldır beklenen zafer, bir gün içinde geçmişe karışıvermişti.

Alek, öğleden sonrayı ırmakta geçirdi. Yüzdü, Ostrowiec'li olmayan kızlarla gönül eğlendirdi. Akşama yakın kalkıp Baltık sinemasına gitti, çetecilere dair bir Sovyet filmi gördü. Daha vakti vardı; çıkınca pazar yerinin yakınlarında bir kahveye girip İtalyan dondurması yedi. Bu arada saati sormayı unuttu.

Gecikmiş olduğunu farketti ansızın. Pardösüsünü koluna atıp soluk soluğa dışarı fırladı. Hızlı hızlı yürüyordu bulvarda; bazı kızlarla delikanlıların yanından geçerken az kalsın Andrzej'e yakalanıyordu. Son anda ağabeyi çarptı gözüne; bir saniye durakladıktan sonra kenara çekildi. Uzun çizmeli birinin ayağına bastı.

"Önüne baksana!"

Gerilerken bir kadına çarptı bu kere de. Kadın bir çığlık attı.

Bu arada, Andrzej kardeşini görmeden geçip gitmişti. Alek kalabalığa karıştı yeniden, ama hâlâ heyecanlıydı. Durup alnındaki teri sildi, saçlarını düzeltti. Sebepsiz yere telâşlandığı için utanmıştı. Andrzej kendisini görse ne olacaktı sanki? Bir şey bilmiyordu ki... Annesine sonsuz güveni vardı Alek'in. Bunun annesiyle kendisi arasında bir sır olarak kalacağına inanmasaydı onun parasını zaten çalmazdı. Yeni anlamıştı: insanın sevdiği birine acı vermesi büyük bir çaba, büyük bir güç istiyordu; ama tehlikesi yoktu. Yine de bunun sorumluluğunu yüklenecek kadar cesaretli bulmuyordu kendini. Yazık ki, Julius Szretter kadar gözüpek değildi. Ne kadar isterdi onun gibi cesur olmayı! Julius Szretter'i kıskanıyordu.

İlk dönemeçte bulvarı bırakıp parka saptı. Birkaç çift vardı parkta. Bir ağacın gölgesinde fısıldaşan bir çifti de arkada bıraktıktan sonra tek başına kaldı. Geceydi. Kocaman ağaç gövdeleriyle esrarlı çalılıklar arasında sessizlik ve karanlık vardı sadece.

Göle geldi. Salkımsöğütlerin altındaki sular durgundu. Islak, taze bir hava yükseliyordu gölden. Ortalık sessizdi, tenhaydı. Sivrisineklerin vızıltısıyla ayak altındaki çakılların sesinden başka bir şey duyulmuyordu. Parka yabani, esrarlı bir hava veriyordu bu.

Alek bir başka gölün daha yanından geçip gürgen ağaçlarının, leylâkların, yaseminlerin, kirazların bulunduğu bir köşesine geldi parkın. Karanlığa karşın nerede olduğunun farkındaydı; parkı, gizli yolları ezbere bilirdi çünkü. Soluğunu tutarak ansızın durdu. Arkasından bir gelen vardı galiba. Çakılların sesini duymuştu. Yolu bırakıp leylâk çalılıklarının arasına saklandı. Hızlı hızlı çarpan kalbiyle otuz saniye kadar bekledi ancak. Ayak sesleri yaklaştı, bir adam gölgesi belirdi karanlıkta. Alek, gelenin Felix Szymanski olduğunu görünce derin bir soluk aldı. Hafifçe bir ıslık çaldı. Felix Szymanski olduğu yerde durdu; Alek çalıların arasından çıktı.

Alek'den daha kısaydı Felix, sağlam yapılıydı. Yüzü Moğolların yüzlerine benziyordu, esmerdi, saçları kıvırcıktı.

"Merhaba. Korktun mu?"

Felix omuzlarını silkti.

"Niye korkacakmışım? Korkmadım. Biliyordum senin olduğunu."

"Islık çalınca korkmadın mı?"

Konuşmadan bir süre yürüdüler.

Szymanski:

"Ne bunaltıcı hava," diye homurdandı.

Alek, alçak sesle:

"Saat kaç?" diye sordu.

Felix bileğini gösterdi.

"Allah kahretsin, saatimi unutmuşum," diye yanıt verdi. "Herhalde sekiz buçuktur. Belki daha geç..."

Yer düzgün değildi. Tümseklerle, çukurlarla kaplıydı.

"Paran var mı?"

"Var. Buradan sapalım."

Felix sırıttı.

"Bir keresinden tam burada arkadan saldırmıştın hani..."

"Hatırladın demek..."

"Hatırlamaz olur muyum? Amma dayak yemiştin haa..."

"Kim, ben mi?"

Alek öfkelenmişti.

"Asıl sen dayak yemiştin. Ben Julius'laydım, sen de Janusz ile Marcin'le. Hatırlamıyor musun?"

"Sahi, öyle," dedi Felix.

İkisi de eski günleri, Kosciuszko parkının bu bırakılmış, yabani köşesinde oynadıkları oyunları düşündüler bir süre.

Çınarın tam arkasındaki dar yol aşağı iniyordu. Alek önden gitti, Felix arkasından. Yokuş oldukça dikti. Park burada sona eriyordu, dikenli tellere çevrelenmişti. Aşağıdaki sokak karanlıktı, ıssızdı. Havaya asılmış gibi görünen cılız ışıklar evlerin arasında ışıldıyordu. Pencerelerden biri açıktı galiba, bir piyano sesi geliyordu çünkü. Biri bisikletle sokağı geçiyordu; bisikletin ışığı ateşböceği gibi parlıyordu.

Yokuşu indiler.

"Bu yana," diye fısıldadı Alek.

Sola saptı, taze yapraklarla ağırlaşmış dalları dikkatle iterek ilerledi. Karanlığın içinde bir süre yürüdükten sonra durdu.

"İşte geldik."

Felix de Alek'e yetişmişti.

"Sahiden de kestirmeymiş!"

Önlerinde, girişi çalılıklarla örtülmüş bir mağara duruyordu. Bir rutubet kokusu geliyordu mağaradan. Mahzen kokusuna benzeyen bir koku. Sürünerek dar bir geçite daldılar. Bir ses duyuldu:

"Kim var orada?"

"Özgürlük," diye yanıt verdi Alek.

Felix'in ayağı bir taşa takılmıştı.

"Allah kahretsin! Gevezelik edeceğine bir ışık yak Mar-

cin."

Bir el feneri geçidi aydınlattı. Biraz aşağılarda ufak tefek Marcin Bogucki duruyordu. Felix çevresine baktı.

"Bu geçit de daraldı mı ne oldu?"

Alek sırıttı.

"Sen büyüdün. Ama daha da büyümen gerek."

"Bu kadarı bana yeter."

Marcin'i selâmladılar. Eli soğuktu Marcin'in, ıslaktı. Sağlıklı biri değildi zaten.

Alek:

"Julius burada mı?" diye sordu.

"Kaç saattir burada. İlk o geldi."

El fenerini söndürdü. Geçit, yüksek tavanlı, ufak bir mağaraya açılıyordu. Duvardaki fener, kayaların kırmızımtırak rengini iyice ortaya çıkarıyordu. Köşeler yarı karanlıktı. Kızılderili oyunlarında kullanılmak üzere getirilmiş kocaman taşlar yerde pırıl pırıl parlıyordu.

Julius Szretter bir taşın üstüne çıkmış, tek ayağı üstünde durmaktaydı. Uzun boyluydu, zayıftı; düzgün saçları, kuşa benzeyen daracık bir yüzü vardı. Deri bir ceket geçirmişti sırtına. Janusz Kotowicz ise bir duvara yaslanmıştı; ütülü pantolonu, uzun ceketiyle her zamanki gibi zarifti... kimbilir, belki de zarif görünmeye çalışıyordu.

Felix, mağaraya bir göz atarak:

"Hay Allah," diye mırıldandı, "hiçbir şey değişmemiş. Sadece biraz küçülmüş gibi. Merhaba Julius!"

Szretter başını kaldırdı.

"Geciktiniz!"

Alçak sesle, büyük bir güvenle söylemişti bunu. Arkadaşlarıyla kendisi arasında bir uzaklık bırakmak istediği zaman hep böyle konuşurdu.

Alek kızardı. Felix o kadar ciddiye almıyordu Julius'un önderliğini, omuzlarını silkti.

"Geciktik mi? Ama çok gecikmedik..."

Julius ufacık gözlerini Alek ile Felix'e dikti.

"Ne kadar geciktiğiniz hakkında bir şey söylediğimi hatırlamıyorum. Sadece, geciktiniz dedim. Neyse, bunu konuşmayalım."

Janusz Kotowicz alaycı gülüşünü saklamak gereğini bile duymadı. Altın bir tabaka çıkardı cebinden, bir sigara yaktı.

Felix:

"Soysuz," diye bağırdı, "insan bir sigara da arkadaşına verir!"

Kotowicz tabakayı uzattı.

"İçer misin?"

Alek de bir sigara aldı. Marcin içmiyordu. Szretter istemedi.

Felix tabakaya bir gözattı.

"Yeni bir ganimet mi?"

"Beğendin mi?"

"Fazla süslü."

"Senin olsa öyle demezdin!"

Szretter söze karıştı.

"Oturun. Buranın meyhane olmadığını hatırlatırım."

"Yazık," diye mırıldandı Janusz.

Ama öyle alçak sesle söylemişti ki bunu, yalnız yanında duran Felix duydu.

Sessizce taşların üstüne oturdular.

"Bu taşlar da ne kadar sert!" dedi Felix.

Sonra Janusz'a doğru eğilerek ekledi:

"Dikkat et, kıçın donmasın..."

Solgun yüzüyle, kısacık ceketiyle üşüyor gibiydi Marcin. Sinirli sinirli ellerini uğuşturdu. Sessizlik bir süre bozulmadı. Bu duvarlar, bu gölgeli kayalar ne anılar taşıyorlardı!

Alek dayanamadı.

"Julius," dedi, "'Büyük Kartal'ı hatırladın mı?"

Eskiden 'Büyük Kartal' diye çağrılan Szretter kaşlarını çattı.

"Bu çocukça şeyleri başka zaman konuşsak..."

"Ne güzel günlerdi," dedi Felix.

Szretter yanıt vermedi. Ayakta olan tek kişi oydu şimdi; elini çenesine dayamıştı. Fener ince, uzun yüzünü aydınlatıyor, arkasındaki duvara, üstündeki tavana gölgesini düşürüyordu. Boş bir sessizlikti bu, anlamsız bir sessizlik... Uzaklardan bir gökgürültüsü duyuldu; gürültü sadece uzaklardan değil, yeraltından da geliyor gibiydi.

"Fırtına," diye fısıldadı Marcin.

Gök yine gürledi.

Felix:

"Allah kahretsin," diye mırıldandı. "Tıpkı top sesine benziyor."

Kulak kabarttılar. Bir süre sonra Szretter doğruldu.

Daha içten bir sesle:

"Dinleyin arkadaşlar," dedi. "Gereksiz birtakım yanlış anlamaları önlemek istiyorum."

"İyi," dedi Felix.

Julius aldırmadı.

"Birbirimizi yıllardır tanırız. İlkokula gittiğimizden beri, eski arkadaşlarız biz. Öyle değil mi? Ama şimdi önderiniz benim. Emirleri ben veririm, sizler de yerine getirirsiniz. Örgütün ilk hücresi biziz. Biz kurduk bu örgütü, biz geliştireceğiz. Ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum bilmem? Oyun oynamıyoruz."

Felix dişlerinin arasından bir tütün kıymığı tükürdü.

"Evet, devam et."

"Bu konuda daha fazla konuşmak istemiyorum. Size bağlı bir şey bu... Hiç olmazsa ben ne yapmam gerektiğini biliyorum."

Felix, oturduğu taşın üstünde kıpırdanıp Julius'a bir göz attı. Ama ağzını açmadı.

Julius:

"Şimdi işimize bakalım," diye devam etti. "Dün emrimi aldınız, ilk emrimi... hepinize beşer bin zloty getirmenizi emretmiştim. Umarım bu emrim yerine getirilmiştir. Başka bir şey daha var..."

"Başka bir şey daha mı var?" diye sordu Felix.

Tedirgin olmuştu.

"Evet. Bu parayı nereden bulduğunuzu da öğrenmek istiyorum."

Alek kızardığını belli etmemek için başını önüne eğdi.

"Kendimden başlayayım," dedi Szretter.

Elini cebine sokup parayı çıkardı, önündeki taşın üstüne attı.

"Beş bin. Motosiklet almak için para biriktiriyordum. O paranın dörtte üçü..."

Sonra, getirdiği beş bin zloty ile artık ilgilenmiyormuş gibi, yanında duran Kotowicz'e döndü.

"Janusz?"

Janusz sıkıntılı sıkıntılı parayı çıkardı, hızlı hızlı saydı.

"On tane beş yüzlük. Gizlisi saklısı yok. Döviz karaborsası yapmıştım. Zaten siz de biliyorsunuz."

"Peki," dedi Szretter.

Felix Szymanski'ye döndü.

"Ya sen?"

Felix parayı taşın üstüne bıraktı.

"Nereden aldın?"

"Allah kahretsin, ne tatsız iş! Saatimi sattım. Ne olacak?"

Szretter bir süre sustu.

"Peki," dedi sonunda. "Sen Alek?"

Alek saçının diplerine kadar kızarmıştı. Parayı çıkarıp yere koydu.

Szretter, Kossecki'yi ötekilerden daha çok severdi; onun için, kupkuru bir sesle sordu:

"Nereden buldun?"

"Biraz benimdi zaten..."

"Ne kadarı?"

"Bin beş yüzü."

"Gerisi?"

Alek yanıt vermedi.

"Gerisini nereden buldun?"

Çaresiz yanıt verilecekti.

"Çaldım."

Szymanski ile Kotowicz, büyük bir ilgiyle kıpırdandılar. Felix uzun bir ıslık bile çaldı. Bu arada Alek rahatlamıştı.

"Kimden çaldın?" diye sordu Szretter.

Soğuk bir sesle:

"Annemden," dedi Alek.

Söylemişti sonunda! Hem de kolayca söylemişti! Kimse ayıplamayacaktı onu.

"Peki," dedi Szretter. "Ya sen Marcin?"

Marcin ellerini dizlerinin arasında kavuşturmuş, bir kenarda düşünceli düşünceli oturuyordu. Adı söylenince başını kaldırıp sessizce Szretter'e baktı. Julius'un yüzünü bir gölge kapladı.

"Para?"

"Param yok," diye yanıt verdi Marcin.

Janusz Kotowicz ayağa kalkıp bir şey söyleyecekmiş gibi kıpırdandı, ama Felix engel oldu ona.

"Sen karışma."

Marcin'in yoksul olduğunu, annesiyle kızkardeşine baktığını, ancak ders vererek geçinebildiğini hepsi biliyordu.

Buna rağmen, Szretter:

"Emrimi duymuştun," dedi. "Yerine getirmedin."

Marcin yanıt vermedi.

"Niye?"

Marcin'in dudakları biraz titredi.

"Biliyorsun niye olduğunu. Beş bin zloty olsaydı elimde, gider kardeşime ayakkabı alırdım."

Janusz Kotowicz kendini tutamayıp bağırdı:

"Bu seni ilgilendirir! Kardeşinin bu işle ne ilgisi var?"

Marcin ona baktı.

"Bu işle belki yok ama benimle var."

Sonra acı bir sesle:

"Zaten ayakkabı filan alamadım ona," diye ekledi. "Beş

bin zloty'im yok ki..."

"Öyleyse Kossecki gibi sen de çalsaydın..."

"Heyecanlanmayın arkadaşlar," diye bağırdı Szretter. "Sen sus Janusz. Burada ancak ben konuşurum."

Bu arada Marcin kalkıp Szretter'in karşısına dikilmişti. Bembeyaz olmuştu yüzü, elleri titriyordu.

Derin derin soluk alarak:

"Affedersiniz," dedi, "bir şey söyleyebilir miyim?"

Szretter dikkatle süzdü Marcin'i.

"Sonra söylersin. Yalnız kalınca konuşuruz seninle."

Marcin durakladı. Szretter kolunu tuttu.

"Otur."

Marcin oturup duvara yaslandı.

"Dinleyin beni... Paranın pazara kadar elimde olması gerek. Tam yirmi beş bin zloty. Silâh almak için elimize çok güzel bir imkân geçti. Ayrıntıları bana bırakın."

Bir an düşündü.

"Parayı şu şekilde tamamlayacağız. Önce Alek'in parasını geri verelim... çaldığı için."

Alek irkildi. Kıpkırmızı kesiliverdi birdenbire.

"Kabul etmiyorum! Parayı nereden bulduğum sadece beni ilgilendirir..."

Julius Szretter yanıt vermek gereğini bile duymadı.

"Marcin'in hissesini de aramızda en çok parası olan verecek."

Janusz Kotowicz öfkeyle ayağa fırladı:

"Hayır! Olmaz! Bana ne onun hissesinden?"

"Vereceksin! Hem de şimdi."

Kotowicz geriledi, yardım ister gibi arkadaşlarına baktı.

Marcin kenardan söze karıştı:

"Julius, beni küçük düşürüyorsun..."

"Küçük mü düşürüyorum?"

Sonro Kotowicz'e döndü yine.

Saatine bakarak:

"Karar vermek için otuz saniyen var. Kendi isteğinle on

tane beş yüzlük çıkarmazsan ceza olarak bütün paranı vereceksin. Bütün paranı. Onun için iyice düşün taşın..."

"Tehdite bak," diye mırıldandı Felix.

Alek'in yüreği ağzına gelmişti. Marcin başı önüne eğik, dudaklarını ısırıp duruyordu. Kotowicz bembeyaz kesilmişti; öfkesi büyük bir korkuya bırakmıştı yerini.

Mağaraya bir ölüm sessizliği çöktü. Sadece gökgürültüleri duyuluyordu... Sesler daha yakından geliyordu artık.

Szretter saatine baktı yine.

"On yedi saniyen var."

Kotowicz bir adım gerileyerek geçide bir göz attı. Szretter, Kossecki ile Szymanski'ye bir işaret çaktı.

"Siz ikiniz... kapıyı tutun."

Büyülenmiş gibi boyun eğdiler.

"Demek böyle," dedi Kotowicz. "Desenize tam soyguncuların arasına düşmüşüm."

"Altı saniyen var," dedi Szretter.

Marcin bir taşın üstüne çöküp başını ellerinin arasına aldı.

Julius, durgun bir sesle:

"İki!" diye bildirdi.

Kotowicz duvardaki feneri kapıp ansızın ileri atıldı. Szretter fırlayıp ceketinin yakalarına yapıştı; karşı köşeye savurdu onu. Janusz yere düşer düşmez ayağa fırlayıp pantolonunun tozlarını silkmeye başladı. Yarılmış dudağından kan akıyordu. Szretter kollarını sıvayıp ağır ağır onun üstüne gitti. Kotowicz kendini korumaya fırsat bulamadı. Ağzındaki kanı silmek için mendilini çıkarırken ilk yumruğu yedi. Mendil yere düştü. Szretter yumruğunu sıkıp üst üste vurmaya başladı...

"Julius!" diye bağırdı Felix.

Cılız Janusz, ustaca savrulan yumruklardan kendini koruyabilmek için kuklalar gibi hopluyordu. Marcin, başı ellerinin arasında, hâlâ yerinde oturmaktaydı.

"Tanrım!" diye mırıldandı Felix. "Hoşuma gitmiyor

bu... Cinayet gibi bir şey... Kusmam geldi..."

Alek sessizdi. Julius'un gücü karşısında büyülenmiş, donup kalmıştı. Julius'u beğeniyor, Janusz'dan tiksiniyordu. Sonunda Kotowicz yere düştü. Szretter bir süre başucunda dikildi onun, sonra yerine dönüp ceketinin kollarını indirdi, bir sigara yaktı. Heyecanlı değildi. Her zamanki gibi soğukkanlıydı. Saçlarını düzeltip derin bir nefes çekti sigaradan.

Janusz bu arada dizlerinin üstünde doğrulmuştu. Tozlu ellerini yüzüne götürdü. Ne yapacağını kestirmek istercesine, bir süre dizlerinin üstünde kaldı. Sonra ayağa kalktı. Pantolonu toz toprak içinde kalmış, gözleri şişmişti; yüzü kandan kıpkırmızı olmuştu. Toprakla karışık kan tükürdü biraz, yüzünü sildi. Yeniden yere yığılıp duvara yaslandı. Bir süre sonra başını kaldırıp çevresine bakındı. Yarılmış dudaklarında öfkeli bir gülümseme belirdi. Elini pantolonun cebine sokup bir tomar kâğıt para çıkardı, yere attı.

"Alın bakalım!"

Öteki cebine soktu elini, bir tomar daha çıkardı.

"Alın!"

Paralar yere saçılmıştı. Szretter kayıtsızca bir sigara daha yaktı. Bu olay sanki hiç ilgilendirmiyordu kendisini. Janusz cebini karıştırıp birkaç tane de kâğıt dolar çıkardı. Bir an durakladı.

Dişlerinin arasından:

"Hayır," dedi, "bunları alamayacaksınız... domuzlar!"

Parça parça ederek yere fırlattı dolarları. Konfeti gibi saçıldılar.

"Alın bakalım! Burunlarınızı silersiniz!"

Daha akıllı bir delikanlı olan Felix Szymanski kendini tutamayarak:

"Hay Allah," diye bağırdı, "aklını mı kaçırdın Janusz?"

Janusz buruşuk birkaç zloty daha buldu cebinde.

"Aklımı kaçırıp kaçırmadığımı yakında anlarsınız! Gösteririm size... öyle bir şey yapacağım ki, beni hiç unutamayacaksınız!"

Mağaranın girişinde durmakta olan Szymanski ile Kossecki birbirlerine baktılar. Marcin bile başını kaldırdı. Szretter sessizce sigarasını içmeye devam ediyordu.

"Hay Allah," diye mırıldandı Felix.

Alek öne doğru eğildi.

"Ayrılacak galiba."

"Şşş..."

Janusz büyük bir güvenle ceketini, boyunbağını düzeltti, yüzünü yeniden sildi.

"Hoşça kalın!"

Paralara basarak yürüdü. Birkaç adım atmıştı ki, Szretter elini pantolonunun cebine soktu. Marcin ayağa fırladı.

Mağaranın taş duvarlarında iki el tabanca sesi yankıdı. Janusz dans eder gibi ayaklarının ucuna basarak olduğu yerde kaldı bir an, sonra ellerini başına götürerek sola doğru yığıldı; gölgelerin arasına yüzüstü düştü.

Yanına ilk giden Marcin oldu onun. Janusz'u sırtüstü çevirdi. Kum torbası gibi ağırdı Janusz. Marcin pembe gömleğini yırtarak onun göğsünü açtı. Kan akıyordu. Dışarıda yağmur gürültüyle yağmaktaydı.

Marcin, Szretter'e döndü.

"Julius! Ne yaptın?"

Szretter son bir nefes çekti sigaradan, sonra izmariti ayağıyla ezdi.

"Ne mi yaptım? Sana bir öğüt vereyim mi Marcin: Ayağa kalk, kendini topla."

Felix Szymanski paralara basmamaya dikkat ederek Janusz'un yanına gitti.

"Hay Allah!" diye mırıldandı.

Bir süre Janusz'a, sonra da diz çökmüş Marcin'e baktı.

Yapmacık bir içtenlikle:

"Kalk dostum," dedi. "Ne kadar çalışsan onu diriltemezsin..."

Omuzlarından tutup ayağa kaldırdı Marcin'i.

Marcin karşı koymadı. Felix yere saçılmış paralara dikti

gözlerini.

"Ne çok parası varmış..."

Alek bir kenara çekilmiş, olduğu yerde duruyordu. Başını önüne eğmiş, alt dudağını ısırıyordu.

Felix ansızın sabırsızlandı.

"Suçüstü yakalanmış gibi niye susuyorsunuz böyle?"

Szretter'e baktı.

"Şimdi ne olacak?"

"Ne bakıp duruyorsun?" diye bağırdı Felix. "Korkuyor muyum sanıyorsun yoksa?"

"Korkmuyor musun?"

"Korkmuyorum tabii. Aklını mı kaçırdın sen? Böyle şeyleri çok gördüm. Ver de şu tabancana bir bakalım."

Szretter tabancasını çıkarıp Felix'e uzattı. Felix dikkatle inceledi silâhı.

"Fena değil. Vickers mi?"

"Evet."

Saatine baktı; dokuza geliyordu.

"Ver tabancayı," dedi "vaktimiz yok."

Silâhı kaldırdı.

Ölüyü göstererek:

"Şimdilik olduğu yerde kalsın," dedi. "Parayı toplayalım, ne yapacağımızı sonra kararlaştırırız."

Sakin sesi arkadaşlarını biraz rahatlamıştı. Cinayeti sadece dört kişi biliyordu; mağaranın kalın duvarları bu olayı dünyadan gizlemişti.

Kossecki ile Szymanski ölüyü mağaranın ucuna, bir köşeye götürüp bıraktılar; orada, ıssızlık ve karanlıkta daha küçük görünüyordu Janusz. Sonra Szretter'in yardımıyla paraları toplamaya başladılar.

Felix, ansızın:

"Bakın," diye bağırdı.

Elindeki parayı göstererek:

"Yirmi dolar," dedi.

Alek ilgilenmişti.

"Bakayım..."

"Bak, yirmi dolar. İyi para doğrusu..."

"Çabuk olun," dedi Szretter, "vakit kaybetmeyelim."

Kâğıt paralar ellerinde hışırdıyordu. Gölgeleri mağaranın duvarlarına vurmuştu.

Marcin, birdenbire:

"Julius!" diye bağırdı.

Szretter doğruldu. Elleri parayla doluydu. Marcin bir süre ona baktı. Kara, düşünceli, hüzünlü gözlerini bir sis kaplamıştı sanki. Kendine küçük gelen eski ceketinin içinde acınacak bir durumdaydı.

"Julius," diye tekrarladı, "bırak da eve gideyim!"

Szretter kaşlarını çattı.

"Şimdi mi?"

"Üzülme. Seni ele vermem."

"Mesele bu değil ki..."

Felix ile Alek de doğruldular.

"Bana güveniyorsan bırak gideyim... Size bir yardımımız dokunmaz ki."

"İşte bu kötü."

"Ne yapayım, elimde değil."

Szretter, öteki arkadaşlarını gösterdi.

"Onların nasıl dokunuyor?"

Marcin'in dudakları titredi.

"N'olursun Julius! Neler düşünüyorsun, bilmiyorum. Bilmek de istemiyorum zaten. Kötü bir şey bu. Şurada bir ölü yatıyor, arkadaşımız... sen kalkmış, hiçbir şey olmamış gibi para sayıyorsun..."

Felix söze karıştı.

"Deli misin sen? Paranın bu işle ne ilgisi var? Bu kadar parayı burada bırakamayız ya..."

Szretter elini kaldırdı.

"Heyecanlanma!"

Parayı cebine koyup Marcin'in yanına gitti.

Kolunu tutarak:

"Yanlış bir şey mi yaptım sanıyorsun?" diye sordu.

Marcin cesaretle baktı Szretter'e.

"Evet."

"Onu vurmasaydım başımıza ne gelecekti bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum Julius. Bilmiyorum. Janusz'un öldüğünü biliyorum sadece. Neler düşünmüştük... Neler yapacaktık... Polonya için çarpışacaktık. Gülme. Sen öyle demez miydin?"

"Biliyorum."

"Özgürlük ve adalet için çarpışacaktık..."

Szretter kaşlarını çattı.

"Kapa çeneni, şimdi söylev vermenin sırası mı?"

"Ne yapacağız? Bu olayı unutamayız artık... bu kanı..."

"Kanmış! Kanın o kadar önemi yok."

"Julius, böyle konuşma."

"Aslına bakılırsa önemi var tabii; ama düşmanlarımızın kanı bizim için hiç mi hiç önemli değildir. Köpekler gibi vururuz onları. Amacımız da bu zaten. İlk öldürdüğümüz kimsenin Janusz olması sadece bir rastlantı. Zaten ben bunun böyle olacağını biliyordum."

"Biliyor muydun?"

"Ona güvendiğimi mi sanıyordunuz yoksa? Janusz'a? Kalleşin biriydi o. Döviz karaborsası yaptığı için aramıza almıştım. İşimize yarayabilirdi. Ona değil, parasına ihtiyacım vardı. İyi ki, zamanında açık verdi. Artık rahatız."

Marcin yüzünü elleriyle kapadı.

"Korkunç şeyler söylüyorsun Julius."

"Meseleyi büyütme."

"Ne de olsa insan insandır Julius. Kim olursa olsun. Üstelik insan başkasını öldürürken acı çeker."

"Güldürme beni. Sen kimseyi öldürdün mü?"

Marcin ürperdi.

"Hayır."

"Gördün mü işte. Ben öldürdüm. Hem de bir kişiyi değil..."

"Onlar Almandı."

"Düşmandı. Acı filan çekmiyor insan. İnan bana."

Marcin başını önüne eğdi.

"Hayır, hayır... "diye fısıldadı."

"Böyle işte. Şimdi istiyorsan evine git. Rahat bir uyku çek. Yarın birimiz gelip seni arayacağız. Evde ol."

Marcin:

"Peki," dedi usulca.

İçinde bulunduğu özgürlük anlamsız, yararsız, ıssız, hüzünlü bir özgürlüktü. Hayatında hiç böylesine umutsuz olmamıştı şimdiye kadar. Uzun zaman savaşın kanına bulanmış dünyanın yaraları yeniden açılmıştı; insanların yüreklerini kin ve zulüm doldurmuştu yine. Ne söylese yanlış olacaktı artık; başkaları olaylardan hareket ederek haklı olduklarına inanıyorlardı; o ise hayata olan inancından, insana olan güveninden hareket ediyordu.

Eğilerek karanlık geçide daldı. Arkadaşları bir süre arkasından baktılar. Soğuk duvarları yoklayarak ilerledi. El fenerini yakmayı unutmuştu. Bir an durakladı. Önünde ve arkasında sessizlik vardı. Dışarda yağmur durmuştu anlaşılan.

Geçitten çıktığı zaman burnuna toprağın kokusu geldi. Kırağı vardı. Kocaman bulutlar geçiyordu yukardan; ortalığı temiz bir karanlık kaplamıştı; küçücük yıldızlar yağmur damlaları gibi parlıyordu gökyüzünde.

5

Antony'nin odasından sesler geliyordu ama ne konuşulduğu dışardan anlaşılmıyordu. Konuşan hep Podgorski'ydi; Antony ağzını pek az açıyordu.

Zaman zaman çalışmasına ara veriyordu Bayan Kossecki; makinenin sesi kesilince yemek odasına bir sessizlik çöküyordu. Podgorski bu sessizliğin farkına varsın, bir an önce gitsin diyordu. Arada bir içeriye kulak veriyor, konuşmaların sürüp gittiğini görünce işine devam ediyordu. Antony'nin sesi makinenin gürültüsünü bastırınca kulak kesiliyor, kocasının hiç olmazsa bir tek kelimesini yakalayabilmek için yine duruyordu. Duyabileceği birkaç kelimeden ne anlamlar çıkarabilirdi, ama alçak sesle konuşuyordu kocası... Zaten çok geçmeden sözü Podgorski alıyordu yeniden.

Bayan Kossecki kendini işine veremiyordu. Kalkıp bir süre odada dolaştı; sonra mutfağa gitti. Hava kararmak üzereydi. Yarı açık pencereden serçelerin sesi geliyordu.

Rozalia bulaşık yıkıyordu. Bayan Kossecki rahatsız oldu.

"Niye ışığı yakmıyorsun Rozalia? Karanlıkta bulaşık yıkanır mı?"

Düğmeyi çevirdi, ama odanın kasvetini biraz olsun dağıtan ışık onu rahatlatmadı.

"Sana kaç kere söyledim, böyle küçük şeylerden sakınmak doğru değil diye..."

Yaşlı kadın bir şey demeden ıslak tabaklarla, kaşıklarla uğraşmaya devam etti. Onun sessiz öfkesini farkeden Bayan Kossecki azıcık ferahlayıverdi nedense.

"Rozalia," dedi, "Podgorski ne yapıyor böyle? Geçerken

bir hatırını sormak istemiş Bay Kossecki'nin... yirmi dakikadır içerde. Nasıl yapabilir bunu?"

Yeni kuruladığı bir tabağı masaya koyarak:

"Yaptı işte," dedi Rozalia.

Bayan Kossecki devam etti:

"Anlamıyorum bir türlü. Böyle davranmaması gerekirdi..."

Rozalia bir kahkaha attı.

"İnsanların nasıl davranacağı belli oluyor mu bugünlerde?"

Bayan Kossecki'nin keyfini daha da kaçırmak için:

"Artık kimsenin kimseyi saydığı yok," diye ekledi. "Herkes kendini düşünüyor sadece."

"Nasıl konuşabiliyorsun böyle?"

"Konuşurum tabii. Artık herkesin istediği gibi konuşmaya hakkı var."

Bayan Kossecki umutsuzluk içinde, tartışmayı kesti. Mutfaktan çıkıp çıkmamaya bir türlü karar veremiyordu. Bir tabure çekip oturdu, düşünmeye başladı. Rozalia hâlâ tabakları kuruluyordu. Dışardaki serçelerin sesleri musluktan damlayan suyun sesini bastıramıyordu.

"Rozalia, yarın muslukçuyu çağıralım..."

"Yarın mı? Yarın pazar."

"Evet. Öyleyse pazartesi sabahı erkenden çağırırız. Gelip bir göz atsın. Alek'in yemeğini ayırdın mı?"

"Ayırdım tabii. Eğer Alek benim oğlum olsaydı..."

Bayan Kossecki sözünü kesti onun.

"Söylemesi kolay... Anne olmadığın için böyle konuşuyorsun..."

Bir elinde tabak, bir elinde bez, Rozalia iri gövdesiyle Bayan Kossecki'ye döndü.

"Anne olmakla ne ilgisi var bunun? Çocuklar insanın huzurunu kaçırmaktan başka işe yaramazlar ki... Siz burada oturmuş üzülüyorsunuz... Bay Andrzej büyüdü, ama öteki..."

"Rozalia, Alek artık çocuk değil; on yedisinde. Bütün

gün evde oturamaz ya."

"Ben de oturur demedim. Ama geceleri nereye gidiyor? Siz de kalkmış onu koruyorsunuz. Yemeği diyorsunuz, evde oturamaz diyorsunuz... İnsan sizin halinize üzülüyor."

Bayan Kossecki, çaresizlik içinde:

"Ne yapmamı istiyorsun?" diye sordu. "Söyle bana Rozalia, ne yapayım? Üzülmememe için tepeden tırnağa değişmem gerekiyor. Değişmek de benim elimden gelen bir şey değil ki. Üzülmeyen bir sürü kadın var dünyada, günlerini gün ediyorlar; ama ben onlar gibi olamam artık. Ne kadar çalışırsam çalışayım, olamam."

Rozalia başını salladı.

"Olamazsınız tabii. İnsan ancak kendi içinden geldiği gibi davranabilir."

"Saat ileri mi gidiyor Rozalia?"

"Saat mi?"

Bayan Kossecki ellerini uğuşturdu.

"Ne korkunç... sekizi çeyrek geçiyor. Podgorski hiç gitmeyecek galiba."

Podgorski pencerenin yanında duruyordu.

"Hayat hiçbirimiz için kolay değil. Parti üyelerinin hepsi, hepimiz, daha önce yapmadığımız işleri yapıyoruz şimdi. Öğrenecek çok şey var. Yönetmek, karar vermek, insanları denetlemek... yeni hayat şartları... çok şey var. Bana bakın. Avukatım. Yeraltı direnmeleri sırasında birkaç yıl askerlik yaptım; şimdi ise günde yirmi dört saat binbir çeşit sorunu çözmeye çalışıyorum. Aslına bakarsanız, ben de, arkadaşlarımın çoğu da, bunu başaracak kimseler olduğumuzu sanmıyoruz. Birşeyleri düzeltmeye çalışıyoruz sadece. Kimse kendi başına karar veremiyor; hepimizin üstünde Parti var... atacağımız her adımı Parti biliyor. Haklı olduğumuza inanıyoruz. Önemli olan da bu zaten."

Kossecki dikkatle dinliyordu. Podgorski geldiğinde içini kaplayan huzursuzluk uçup gitmişti. Onun kampa dair soru-

lar soracağını sanmıştı. Öyle olmadı. Birkaç yıl içinde Podgorski'nin de başından kötü olaylar geçtiğini farketti ansızın. Bunu farkeder etmez de rahatladı; yalnız kaldığı saatlerde kendisine acı veren düşünceler uçup gitti. İnsanın kendi korkularının başkalarının korkularına benzemediğini de anladı. En acı yalnızlığın verdiği yük de ancak böyle kalkabilirdi. İnsan kendinden kaçabilir miydi hiç? Kaçsa kaçsa başkalarından kaçabilirdi. Kaçmadığı ya da karşı koymadığı sürece tehlike yoktu. Bunu daha önce düşünmemişti; şimdi düşünüyordu.

"Polonya'ya dönen her yurttaş için ne kadar seviniyoruz, bilemezsiniz," dedi Podgorski. "Savaş bitince, herkesin ne kadar gerekli olduğunu anlayıverdik... özellikle aydınların. Birkaç gün içinde siz de anlayacaksınız bunu. Öyle sanıyorum ki, Polonya'nın yeni durumu sizi şaşırtmıştır."

Kossecki bir an düşündü.

"Şaşırtmış mıdır? Pek bilmiyorum. Aslına bakarsanız, Polonya'nın yeni durumunun farkında değilim, şimdilik."

"Birkaç cümleyle nasıl anlatabilirim bunu? Çok zor. Öyle meselelerle karşı karşıyayız ki... Üstelik ne bugün, ne de yarın çözebileceğiz bu sorunları. Neyse, zaten siz de kısa zamanda işin içine gireceksiniz. Savaş bitmek üzere, ama çarpışma yeni yeni başlıyor. Öyle bir-iki yılda sonuçlanacak bir çarpışma da değil bu. Parti'yi Polonya'daki geniş halk kitleleri destekliyor mu diye soracaksınız. Bunun yanıtını daha bilmiyoruz."

"Yine de..." diye mırıldandı Kossecki.

"Bazıları açıktan açığa karşı koyuyor bize; bazıları gizli gizli savaşıyor. Bazıları bize güvenmiyor, bizi tanımıyor bile. Bu çekişmenin sebeplerinden haberleri yok. Şu anda önemli olan sayılar değil. Savaş sırasında Polonya İşçiler Partisi ile Halk Ordusu da kalabalık değildi. Ama tarihsel açıdan haklı olan bir siyaset çizgisini sürdürdük. Şu anda halk arasında bizi destekleyenler pek az. Yazık ki halkın büyük çoğunluğu bizi anlamıyor, anlamak istemiyor... Acıları, umutsuzlukları

bundan doğuyor işte; yakınmalar, yorgunluklar bundan doğuyor; yoldan çıkan gençler, birer göçebe hayatı süren binlerce insan, çıkmazlar..."

Bir süre sustu.

"Savaştan önce de sol fikirleriniz vardı," dedi Kossecki.

Podgorski bir an durakladı.

"Doğru. Ayrıca çok şeyler öğrendim savaşta; sosyalizmi, milliyetçiliği..."

Kossecki şaşırdı.

"Bunların ikisi uyuşur mu?"

Podgorski gülümsedi; bu gülümsemeyle birlikte yüzünün bütün yorgunluğu silinivermişti.

"Uyuşmaz olur mu hiç?"

"Bilmiyorum," diye yanıt verdi Kossecki. "Anlayamadığım çok şey var. Hayatımın nasıl geçtiğini aşağı yukarı biliyorsunuz. Rahat bir hayat sürmedim. Kimsenin yardımı olmadan, yalnız kendi çabalarımla ulaştım bu yere. Siyasetten hep kaçındım. Kendi kendime ve yasalara kulak vererek yaptım işimi. Herkes beni sayardı..."

Podgorski sözünü kesti onun.

"Benim saygımı nasıl kazandığınızı biliyor musunuz?"

Kossecki şaşırmıştı, sustu.

"Sol fikirlerim yüzünden pek arkadaşım yoktu; hele tanıdık avukatlar hep kaçınırdı benden."

"Evet. Tehlikeli biri gözüyle bakarlardı size."

Podgorski omuz silkti.

"Sevilmezdim; o çevrede benimle dostluğunu sürdürmeye, beni anlamaya çalışan tek insan sizdiniz. O günlerde önemli bir şeydi bu. Hele hayata yeni atılan biri için..."

Kossecki başını önüne eğdi.

"Herkesi anlamaya çalışırım ben."

"Biliyor musunuz," dedi Podgorski, "savaştan önce ne düşünürdüm... Değerli birçok insanın uykuda olduğunu, miskinliğini üstünden atıp konuşamadığını... Dikkatle kulak verin çevrenize, birçoklarının uyanmakta olduklarını görecek-

siniz. Kendinizde bile yeni sesler, yeni düşünceler, yeni duygular bulacaksınız belki."

Sigarasını tablaya bastırarak söndürdü; elleri pantolonunun ceplerinde, odanın öteki ucuna yürüdü.

Kossecki masada oturmuş, bir elini yüzüne dayamıştı; öteki eliyle de bir kitap açacağıyla oynuyordu. Dikkatle dinliyordu Podgorski'yi; ama eskisi gibi tedirgin olmaya başlamıştı yeniden. Belli belirsiz titriyordu. Yargıçlığından biliyordu; sorumlu tutulacaklarından korkan sanıklar da tedirgin olurlardı böyle. Bunu hatırlayınca bir çeşit korkuya kapıldı. Yıllarca çalışarak hayatını üstüne kurduğu değerlerin bir anda yıkılıvermesinden korkuyordu.

Elini uzatıp masanın üstündeki abajuru yaktı. Sonra iskemlesini geriye itip ışık çemberinden çıktı.

Podgorski gözlerini kırpıştırdı.

"Yapılacak çok şey var önümüzde... Bugün iki arkadaşımızı daha vurdular..."

Kossecki pencereye gidip sırtını Podgorski'ye döndü.

"Sormak istediğim bir şey var," dedi.

"Nedir?"

"Savaş yıllarında çok acı çektiniz mi?"

Podgorski omuz silkti.

"Herkes kadar."

"Zaten önemli olan bu değil," dedi Kossecki. "Çeşitli şeyler geçmiştir başınızdan. Hiç tehlikeyle karşılaştınız mı?"

"Hepimiz karşılaştık."

"Ölüm tehlikesiyle?"

"Ölüm tehlikesiyle de."

Kossecki bir an düşündü.

"Başka bir şey sormak istiyorum... Kendi hayatınızı kurtarmak için hiç... hiç kimseyi öldürdünüz mü? Bir seçme yapmak durumu üstünde duruyorum ben. Diyelim ki, öleceğiniz biliyorsunuz, kurtuluş yolu yok... daha doğrusu bir kurtuluş yolu var, ancak birini öldürürseniz canınızı kurtarabileceksiniz..."

Podgorski sobaya yaslandı, başını önüne eğerek düşündü. Kossecki dikkatle inceliyordu onu. Bu konuyu açmasaydı daha iyi olacaktı belki. Elinde olmadan neler söylemişti... Podgorski'nin kısa yanıtları ve düşünmesi, bu konunun ne kadar tehlikeli olduğunu gösteriyordu. Ama dönemezdi artık. Sormuştu bir kere. Ne diyeceğini düşünürken Podgorski yanıt verdi:

"Böyle bir durumla karşılaşmadım. Bir seçme yapmak zorunda kalsaydım..."

"Evet?"

"Şimdi sizinle konuşuyor olamazdım."

Bir süre sustular.

Podgorski:

"Bilmiyorum," diye ekledi.

Bu yanıtı beklemiyordu Kossecki.

"Kesin bir şey söylersiniz sanmıştım."

"Bu soruyu savaştan önce sorsalardı kesin bir şey söylerdim. O sıralarda kim olsa kesin konuşurdu. Herkesin kendi cesaretine, kendi değerlerine güveni vardı o günlerde. İnsana, bazı şeyler imkânsızmış gibi geliyordu.

Kossecki dikkatle dinliyordu.

"Böyle seçmelerin yeri yoktu. Bazı çizgiler aşılamazmış gibi geliyordu insana. Yalnız suç işleyenler aşarlardı bu çizgileri. Şimdi bütün değer yargıları paramparça olmuş kişilere rastlıyorum; insanın kendisi hakkında ne düşündüğüne önem vermiyorum artık. Kendilerini cesur sanan nice kişiler korkak çıktı. Kendilerini topluma adadıklarını söyleyen nice kişiler bencil çıktı. Ama aksi de oldu bunun. Korkak sandıklarımız büyük cesaret gösterdiler... İnsan düşündükleriyle değil, yaptıklarıyla yargılanabilir. Yaşamadan konuşmak saçma bir şey."

Kossecki, Podgorski'nin susmasını bekledi sabırla.

"Söylediklerinizi kabul ediyorum. Genel olarak çok doğru şeyler söylüyorsunuz. Bu konuyu açarken ben de aynı şeyi düşünüyordum. Sorumun sizi tedirgin ettiğini kabul edin."

"Ediyorum," diye yanıt verdi Podgorski.

"Biliyordum böyle düşüneceğinizi. Kamplarda hep bir seçmeyle karşı karşıyaydık. Sanırım Polonya'da böyle bir durum yoktu..."

Podgorski bir an düşündü.

"Belki..."

"Nasıl hareket ederseniz edin, hep ölümle karşı karşıyaydınız kamplarda. İnsanın tek amacı yaşamaktı. Yaşama umudunu kaybedenler öldüler. Başka ölenler de oldu tabii... ama en çok yaşama umudunu kaybedenler öldü."

Podgorski masanın kenarına oturdu.

"Ne demek istediğinizi anlıyorum galiba. Yaşama umudu, başkalarının ölmesi umuduyla birleşiyordu..."

"Evet. İlkel bir savaş... Kamptaki düzenin çekirdeği böyle ilkel bir savaştı işte. İnsanları ezmek, yıkmak, içlerindeki değerleri yok etmek, kötü yanlarını ortaya çıkarmak..."

"Ama herkesin içindeki değerleri yok edemediler. Bazıları dayandı."

"Biliyorum. Ama pek azı dayanabildi. İnsan gücünün de bir sınırı var. Yaşayabilmek için her şeyi yapmaya hazır insanlarla karşılaştım. Onları suçlayabilir miyiz? İnsanın gövdesi nasıl bir noktaya kadar dayanabiliyorsa, içindeki değerleri de bir noktaya kadar sağlam kalıyor. Uzun zaman dayak yiyen bir insan sonunda kendini kaybeder. Ama insanın yalnız gövdesine değil, kafasına da işkence edilebilir... Böyle insanlar da kendilerini kaybederler... Bütün değer yargıları yıkılır."

Podgorski olduğu yerde kımıldandı.

"Bir dakika... yanıldığınız bir şey var. Değer yargıları yıkılan bir insan yaşama umudunu kaybetmeyebilir."

Kossecki gözlerini kırpıştırdı. Podgorski'ye sırtını dönüp pencereye yaslandı.

"Öyle."

Podgorski bir süre sustu.

"Bay Kossecki," dedi sonunda, "sözün gelişi, şöyle bir

duruşmada yargıçlık etseydiniz..."

"Yeniden yargıçlık edeceğimi hiç sanmıyorum."

"Niye?"

"Bilmiyorum. Evet... nasıl bir duruşmada?"

Yeniden Podgorski'ye döndü.

"Nasıl bir duruşmada?"

"Yüzlerce duruşmadan birinde diyelim... Sanık kendini kurtarmak için kampta Almanlarla işbirliği etmiş, arkadaşlarına kötülüğü dokunmuş diyelim... Sizin sözünü ettiğiniz durumlardan biri."

"Evet."

"Ne ceza verirdiniz ona? İşin içine kanunları karıştırmayın. Kendi duygularınızı göz önüne alarak söyleyin. Onu cezalandırır mıydınız?"

Kossecki'nin yanıtı hazırdı.

Duraklamadan:

"Cezalandırırdım," dedi.

"Sonunda pişmanlık duymazdınız, değil mi?"

"Duymazdım."

Bunu söyler söylemez biraz rahatladı. Artık korkunç bir yorgunluk duyuyordu sadece. Bu konuşmadan Podgorski'nin ne sonuçlar çıkaracağı onu ilgilendirmiyordu bile. Hayatı bir avuç toprak kadar değerliydi. Avuç açılır açılmaz elde bir şey kalmayacaktı.

Herhalde yorgunluğu yüzünden de belli oluyordu; Podgorski ondaki bu değişikliğin farkına vardı, saatine bir göz attı; dokuza geliyordu.

"Bu kadar kalacağımı sanmamıştım. Çok konuştuğum için beni bağışlayın. Yordum mu sizi?"

Kossecki boş, anlamsız bir hareket yaptı.

"Zararı yok. İyi oldu. Uzun zamandır kimseyle konuşmamıştım."

Podgorski neşelendi, yeniden gençleşti.

"Sevindim buna. İlerde yine konuşabilirsek daha da sevineceğim. Sizi her zaman saydım, hâlâ da sayarım."

Kossecki hafifçe gülümsedi.

Podgorski kapıya vurunca Szczuka'yı hatırladı birdenbire.

"Az kalsın unutuyordum..."

Yalnız kalmak istiyordu Kossecki, yine de ilgilenmiş göründü.

"Bugün karınızla konuştuktan sonra birisine söz ettim sizden. Kampta sizinle birlikte kalmış..."

Kossecki titremedi bile.

"Gross-Rosen'de mi?"

"Evet. Orada Rybicki adıyla kaldığınızı söyledim. Sizi hatırlamadı ama görebilirse sevineceğini bildirmemi istedi."

"Adı ne?"

"Szczuka. Parti Bölge Komitesi'nden. Değerli bir insan."

"Szczuka..."

"Yarın gidiyoruz, ama salı günü döneceğiz. Beşle altı arası Monopol'e telefon edebilir miydiniz? Szczuka orada kalıyor. On yedi numarada."

Bir anlık duraklamadan sonra:

"Ederim," dedi Kossecki. "Salı günü beşle altı arasında. Unutmam."

Podgorski'yle birlikte hole, sonra taraçaya çıktı. Şimşekler çakıyor, gök gürlüyordu.

"Yağmur yağacak," dedi Kossecki. "Biraz bekleseniz..."

Podgorski omuzlarını silkti.

"Araba var."

Basamakları hızlı hızlı indi. Motorun sesi duyuldu. Farlar yandı. Araba hareket etti. Şimşekler daha yakınlarda çakıyordu artık, karanlıktan şiddetli bir rüzgâr esiyordu.

Bayan Kossecki holde bekliyordu.

"Ne çok oturdu," diye bağırdı. "Hiç gitmeyecek sandım!"

Tek kelime bile söylemeden odasına doğru yürüdü Kossecki. Karısı konuşmak istedi, konuşamadı. Arkasından koş-

tu kocasının. Kapı kilitliydi.

"Antony! Antony!" diye seslendi.

Kossecki yanıt vermedi. Karısı yine seslendi. Kapının arkasında duruyordu Antony... kıpırdamadı bile.

Uzun bir sessizlikten sonra kapıyı vurdu Bayan Kossecki.

Yalvarırcasına:

"Antony!" diye fısıldadı.

Sebebini bilmeden epeyce bekledi kapının önünde. Sonra ağır ağır uzaklaştı. Antony hâlâ olduğu yerdeydi. Titremekte olduğunu farketti ansızın. Gövdesi buz gibi olmuştu. Alışıktı buna. Korkuyordu.

6

Belediye Başkanı Swiecki'nin sekreteri Drewnowski, hazırlıkların tamamlanıp tamamlanmadığını anlamak için sekiz buçukta Monopol'e gitti.

Kendisini kıskanan birçok insan vardı, ama Drewnowski işini pek önemsemiyordu. Merdivenin alt basamağındaydı daha; gün gelir, o da yükselirdi. İlerisi için ne planlar kuruyordu... Zeki, hareketli bir insan, sevimli bir arkadaştı; son aylarda Swiecki'nin güvenini kazanmaya çalışmıştı hep.

Savaştan önce gazetecilik etmiş olan Belediye Başkanı, ülkenin yeni yöneticilerinden biriydi şimdi. Savaş sırasında önce Lwaw'a, sonra da Sovyetler Birliği'nin başkentine gitmiş, Birinci Polonya Ordusu'yla geri dönmüştü. Lublin döneminde bakanlıklarda çalışmış, 1945 yılının ilk aylarında da Ostrowiec'de propaganda işlerini yüklenmişti. Bu önemsiz görevden sonra Belediye Başkanı oluvermişti. Drewnowski kendi geçmişini onun geçmişiyle karşılaştırırdı hep. Savaştan sonra yeni bir dünya kuruluyordu; yıkıntılar, daracık sokaklar, çıkmazlar yeni bir biçim alıyorlardı. Yeteri kadar insan yoktu ortada. Hayal kırıklığına uğrayanlar görev kabul etmiyorlardı. Bekliyorlardı. Başta bir sürü görev vardı. Bir işe girmek isteyenler, daha doğrusu istemesini bilenler, giriyorlardı. Talih, cesurlardan yanaydı. Drewnowski, Swiecki'nin cesur bir insan olduğuna emindi. Onu kullanmasını biliyordu... aynı zamanda tiksiniyordu ondan; Swiecki olmadan hiçbir şey yapamazdı çünkü. Ama duygularını ustalıkla saklamayı beceriyordu. Yirmi iki yaşında olmasına karşın şu gerçeği kavramıştı; önemsiz insanlar tutkularını belli etmemeyi bilmelidirler. Akıllıca davranmak, her şeyi enine boyuna hesap-

lamak yeter de artardı bile. İnsanlar kukla gibi oynatılabilirdi; bu da eğlenceli bir şeydi doğrusu. Bu düşüncelerine karşın, zaman zaman sabırsızlanıyor, içini bir kurt kemiriyordu. Son hafta onun için bir deneme haftası olmuştu. Swiecki'nin bakan olacağı söylentileri yayılmıştı Ostrowiec'de. Bir başka söylentiye göre ise, Belediye Başkanı'na dış ülkelerde görev verilecekti. Drewnowski, bu söylentilerin doğruluk derecesini anlayamamıştı. Swiecki bu konuda ağzını bile açmıyor, söylentileri duymamazlıktan geliyordu. Drewnowski, şölende içkinin etkisiyle dillerin çözüleceğini umuyordu o akşam.

Swiecki şölenin hazırlanması görevini sekreterine vermişti. Drewnowski elinden geldiği kadar çalışmıştı. Biraz heyecanlıydı, endişeliydi.

Şapkasıyla pardösüsünü vestiyere bıraktıktan sonra aynanın karşısına dikildi. Kendini ne zaman aynada görse keyiflenirdi. Uzun boyluydu, yakışıklıydı; kadınların kalbini, erkeklerin güvenini kazanabilecek bir insandı.

Konuşan, gülüşen kadınlarla erkeklerin bulunduğu salona girdi. Keskin bir alkol kokusu çarptı burnuna. Bazı müşteriler gitmekteydiler.

Bir kadın, yüksek sesle:

"Nereye gidelim şimdi Bay Krajewski, nereye gidelim?" diyordu durmadan.

Salonun öteki ucuna doğru yürürken, kadının yanındaki adama bir gözattı Drewnowski. Onu görür görmez kafasını başka yana çevirdi hemen. Ünlü avukat Krajewski'ydi bu. Eskiden beri tanıdığı bir avukat... Yeni Ostrowiec'de bir villası vardı. Çocukluğunda o villaya az mı gitmişti Drewnowski... Çamaşırcılık yapan annesiyle birlikte...

Oradan uzaklaşmak isterken, avukatın yanındaki kadına çarptı.

"Affedersiniz."

Aynada bir kere daha baktı kendine; üstünde her zamanki rahatlığı yoktu. Krajewski tanımış mıydı onu, bilmiyordu. Galiba tanımamıştı; ama lokanta bölümüne geçerken,

Krajewski'nin yanındaki kadına birşeyler fısıldadığını gördü aynada. Kendisinden bahsedildiğini anladı... genç, sarışın kadın arkasına dönüp ona baktı. Birtakım sesler duydu; biri yüksek sesle güldü.

Bembeyaz kesildi Drewnowski, yumruklarını sıktı. Boyunbağını düzeltti sonra. Aynada meraklı bakışlar, alaycı gülümsemeler görüyordu. Neredeyse elleriyle göstereceklerdi onu. Rahat bir hareketle döndü, avukatla arkadaşlarına kayıtsızca bakarak kapıya doğru yürüdü. Kendisiyle alay edenlerin tam önlerinden geçerken fısıltılar kesildi. Bu da bir çeşit zaferdi işte.

'Şölen salonu' olarak adlandırılan yer, Monopol'ün arka taraflarındaydı. Ayrı bir kapısı olmadığı için, lokanta bölümünden geçmek zorunda kaldı Drewnowski. Dans pisti ve localara varıncaya kadar bütün yerler hıncahınç doluydu. Ortalığı sigara dumanı kaplamıştı.

Orkestra, savaştan önce pek beğenilen bir parça olan "Eşek Serenadı"nı çalıyordu. Drewnowski dans pistinin kenarından dolaşırken koluna biri dokundu. Baktı; 'Ostrowiec Yankısı' muhabirlerinden kısa boylu, esmer, yüzü sivilceli Pieniazek'di.

Drewnowski, Pieniazek'i sevmezdi. Gerçi tanımıyordu onu; ama Belediye Başkanı'ndan duymuştu. Swiecki savaştan önce bir süre onunla birlikte çalışmıştı... üçüncü sınıf bir Varşova gazetesinde. Ayyaşın, serserinin biri olduğunu söylerdi.

Şimdi de sarhoştu. Kısacık bacakları üstünde sallanıyordu; durmadan oynayan küçücük gözleri bulutlanmıştı.

"İyi akşamlar," dedi Drewnowski; "nasıl, eğleniyor musunuz?"

Pieniazek sırıttı.

"Burası tam bir kerhane..."

Drewnowski'nin koluna yapıştı yine. Leş gibi kokuyordu. Sırtında buruşuk, pis bir gömlek, kısacık, yırtık bir ceket vardı.

"Özür dilerim," dedi Drewnowski, "gitmem gerekiyor. İşim var."

Pieniazek başını salladı.

"Bakıyorum bizim Belediye Başkanı basını takmaz oldu artık..."

Drewnowski, soğuk bir sesle:

"Öyle olduğunu sanmıyorum," diye yanıt verdi.

"Sanmıyor musunuz? Bir davetiye bile göndermediniz..."

"Yazı işleri müdürünüze gönderdik."

"Yazı işleri müdürüne mi? Pieniazek adı hiç mi önemli değil sizin için?"

"Belediye Başkanı konukların listesini kendi yaptı."

"Eski dostum Swiecki beni unuttu ha?" diye bağırdı Pieniazek.

Sonra birdenbire ayıldı. Doğrularak, alayla karışık bir merakla baktı Drewnowski'ye.

"Niye öyle bakıyorsunuz bana?"

"Swiecki sizi de götürecek mi, onu düşünüyorum..."

Drewnowski ürperdi.

"Nereye götürecek? Ne demek istiyorsunuz?"

Pieniazek güldü, gidecekmiş gibi bir hareket yaptı. Sıra Drewnowski'deydi şimdi; muhabirin koluna yapıştı.

"Bildiğiniz bir şey mi var? Bana rahatça söyleyebilirsiniz."

Pieniazek bir an düşündü.

"Söylemeyecek misiniz?" diye üsteledi Drewnowski.

Muhabir, bara bir göz attıktan sonra yürümeye başladı.

"Allah kahretsin!"

Saatine baktı Drewnowski; dokuza çeyrek vardı. Ancak beş dakika daha oyalanabilirdi. Pieniazek'in arkasından seğirtti.

Bar boştu. Tezgâhtaki uzun saçlı, güzel kız bir müşteriyle, Maciek Chelmicki ile konuşuyordu. İki müşterinin gelişinden hoşlanmadı. Chelmicki'nin de keyfi kaçtı.

Pieniazek'i göstererek:

"Kim bu adam?" diye fısıldadı.

Kızın yanıt vermesine fırsat kalmadan Drewnowski yanlarına geldi.

"İki votka lütfen."

Pieniazek yüksek taburelerden birine oturdu.

"Duble olsun Krystyna."

Kız Drewnowski'ye baktı. Sekreter bir an önce bitirmek istiyordu işini.

"Peki, duble olsun."

"Bir porsiyon da mantar ver Krystyna," diye ekledi Pieniazek. "Buranın mantarları pek güzeldir."

Drewnowski'nin sabrı tükenmek üzereydi. Muhabir, dostça koluna dokundu onun.

"Oturun. Rahattır bu tabureler."

Drewnowski oturdu.

"Ne söyleyecektiniz bana?"

Krystyna mantar ile votkaları uzattı. Görevini yapmıştı. Chelmicki'nin yanına döndü yeniden. Pieniazek ellerini uğuşturdu.

"Dostumuz Swiecki'nin şerefine!"

Kadehleri kaldırdılar. Drewnowski saatine baktı: Pieniazek'e ayırdığı beş dakika hızla geçmekteydi. Muhabir mantar tabağını sekreterin önüne itti.

"Yesenize. Mantarlar çok güzel. Krystyna, biraz daha getir. Votka da."

Chelmicki, eğilerek:

"Ne kadar çabuk verirseniz o kadar çabuk gidecekler galiba," diye fısıldadı Krystyna'ya. "Dostlarımızı geciktirmeyelim."

Krystyna gülümsedi.

"Ne kadar da iyi kalplisiniz."

Votka Drewnowski'nin hoşuna gitmişti; bir kadeh daha içmekte sakınca görmedi.

"Şerefinize!" dedi Pieniazek.

İçtiler. Drewnowski kıpkırmızı kesildi; gözleri yaşla doldu, boğulurcasına öksürmeye başladı.

"Vay canına! Bu neydi böyle! Saf alkol galiba..."

Pieniazek keyifle güldü.

"Öyle! Bak Krystyna, arkadaşımı ne hale soktun?"

Krystyna ilgilendi.

"Olamaz... Yoksa bir yanlışlık mı yaptım?"

Şişeyi aradı... Bulunca yüzü asıldı.

"Ee?" diye sordu Pieniazek.

"Evet. Saf alkol vermişim. Özür dilerim..."

Pieniazek katıla katıla gülüyordu.

"Ziyanı yok."

"Sıkmayın canınızı," diye mırıldandı Drewnowski. "Herkes yanlışlık yapabilir. Birer kadeh daha verin."

"Alkol mü vereyim?"

"Tabii. Votkadan daha iyidir."

Kadehi dikti.

Pieniazek'e doğru eğilerek:

"Gelelim Swiecki'ye," dedi. "Sahiden bakan mı oluyor?"

Muhabir ufacık gözlerini kırpıştırdı.

"Evet."

"Ne bakanı?"

"Propaganda."

Drewnowski bir an düşündü.

"Fena değil. Ben Dışişleri Bakanı olur sanmıştım."

"Sonra nasıl olsa o bakanlığa da getirilir."

"Emin misiniz?"

"Swiecki yükselmesini bilir."

Drewnowski gülerek Pieniazek'in dizine vurdu.

"Öyle!"

"Üzülmeyin, sizin sonunuz da bakanlıktır."

Drewnowski katıla katıla gülüyordu.

"Tabii... Beş yıl sonra görürsünüz beni..."

Pieniazek hıçkırdı.

"Nedir istediğiniz?"

Büyük bir hareketle kollarını salladı Drewnowski.

"Her şeyden önce, dünya kadar para. Yoksulluktan bıktım. Savaştan önce Swiecki'yi tanırdınız, değil mi?"

"Evet. Tanırdım."

"Nasıl bir adamdı?"

"Soysuzun biri!"

"İyi. Tam benim istediğim gibi bir adam. Göreceksiniz, nasıl kullanacağım onu... Niye gülüyorsunuz? Yapamaz mıyım?"

Pieniazek bir mantar alarak:

"Yok canım, yaparsınız tabii," dedi. "Lâfa gelince yapamayacağınız şey yoktur. Ama Swiecki'nin karşısında tiril tiril titriyorsunuz..."

"Ben mi titriyorum? Demek tanımıyorsunuz beni... Swiecki'den korkuyorum ha?"

"Korkmuyor musunuz? Bahse girerim, şölene götüremezsiniz beni."

Drewnowski durakladı.

Pieniazek, taburenin üstünde sallanarak:

"Gördünüz ya" dedi. "Korkuyorsunuz işte."

Bu sırada, Chelmicki saatine bir göz attı.

"Aceleniz var mı?" diye sordu Krystyna.

"Hayır. Dünya kadar vaktim var."

"Öyleyse niye baktınız saatinize?"

"Birisiyle buluşacaktım da... Burada."

"Bir kızla mı?"

"Belki... Hayal kırıklığına mı uğradınız?"

"Ben mi? Kimle buluşursanız buluşun, bana ne?"

"Sahi? Ya size inanmazsam?"

"İnanmayın."

"Peki öyleyse, inanmıyorum. Burada işiniz kaçta bitiyor?"

"Belli olmaz. Son müşteri ne zaman giderse benim de işim o zaman biter."

"Daha önce kaçamaz mısınız? Başka kimse yok mu?"

"Şimdilik yalnızım. Saat onda bir kız daha gelir; ama müşteri çoksa ikimiz bile başa çıkamayız."

Drewnowski onlara doğru baktı.

"Bir dakika."

Chelmicki:

"Allah kahretsin!" diye mırıldandı.

Krystyna ağır ağır uzaklaştı.

"Ne kadar?" diye sordu Drewnowski.

Kapıdaki koyu yeşil perdelerin arasından Andrzej Kossecki göründü. Chelmicki hemen farketti onu.

"Merhaba!"

Kossecki yaklaştı.

"Merhaba Andrzej. Bir haber var mı?"

"Yok. Karnım aç."

"Benim de. Sen bir masa kap, oturup birşeyler yiyelim."

Chelmicki göz kırptı.

"Ama daha önce ufacık bir işim var burada."

Bu sırada Drewnowski hesabı ödemekteydi; Pieniazek ise büyük bir iştahla mantarları bitirmeye çalışıyordu.

"Gidelim mi?"

Kafası iyice dumanlanmıştı Drewnowski'nin; ama bu durumdan hoşlanıyordu. Her şeyi daha açık, daha kesin görüyordu şimdi... her şeyi daha kolay buluyordu. Hayatı eline almıştı, istediği gibi yoğuracaktı onu. Harekete geçmek ihtiyacını duydukça sendeliyordu.

"Ben gidiyorum," dedi.

Pieniazek biraz daha içmek istiyordu; Drewnowski'nin kapıya doğru gittiğini görünce aceleyle tabureden indi, sekreterin arkasından seğirtti.

Krystyna, Chelmicki'nin yanına döndü.

"Yiyecek neler verebilirsiniz bize? Arkadaşım şurada oturuyor."

"Demek kız değil... Üzülmüşsünüzdür."

"Ya siz?"

"Söyledim size, bana ne bundan? İçki de ister misiniz?"

"İsteriz... Önce ufak tefek birşeyler verin... ikimiz de kurtlar gibi açız."

"Soğuk et var, yumurta, salata..."

"Ne olursa. Ne isterseniz."

"Güveniyor musunuz bana?"

Chelmicki eğildi.

"Güvenmeyeyim mi?"

"Kararı siz vereceksiniz artık."

"Peki. Veririm."

Andrzej bir köşedeki masaya oturmuştu. Düşünceliydi; Chelmicki'nin geldiğini farketmedi.

Chelmicki, oturarak:

"İşte geldim," dedi.

"Birşeyler söyledin mi?"

"Evet. Getirecekler. Nasıl şu kız?"

"Hangisi?"

"Bardaki."

Andrzej, kayıtsızca:

"Fena değil," diye mırıldandı.

Chelmicki arkadaşına bir gözattı.

"Biliyor musun, Andrzej..."

"Evet?"

"... bu gece adamakıllı eğlenmeliyiz."

"Öyle mi dersin?"

"Tatsız bir gün geçirdik. Bir öğüt vereyim mi sana?"

Andrzej omuzlarını silkti.

"Boşuna yorma kendini. Öğütlerini bilirim. Hiçbiri işe yaramaz."

"Hepsi de işe yarar dostum. Düşünmeyi bırak artık... ye, iç, eğlen..."

"Sonra?"

"Bana ne 'sonra'dan. Üzülme, 'sonra' kaçmaz. En iyi yol budur. Bir anda her şey unutulur, her şey kaybolur. Hiçbir şey hatırlamazsın... Biraz votka, güzel bir kızın dudakları... Kötü bir öğüt mü bu?"

"Değil galiba."

"Söyle bana; niye kendine eziyet ediyorsun? Her şeyi o kadar ciddiye alma. İşleri biraz da oluruna bırak. Sıkma canını."

Andrzej yanıt vermedi. Kimbilir, belki de haklıydı Maciek. Her şeyde bir anlam aramaya kalkmasaydı kendi de onun gibi davranırdı. Hayat, kırıntılar halinde akıp gidiyordu. Eski günlerin heyecanından eser kalmamıştı. Bütün tutkular, bütün umutlar sönmüştü. Yenenler bile ikiye bölünmüştü şimdi. Ölenler niye ölmüşü öyleyse? Acılar, haksızlıklar, işkenceler, yıkıntılar bir işe yaramış mıydı? Albayın bir saat önce söylediklerini hatırladı; ama onun ilgisini çeken başka bir şey vardı. En yüce değerler uğruna binlerce insan katılmıştı savaşa; büyük sözlerle çağrılmışlardı... Bazıları ölmüş, bazıları kurtulmuştu. Şimdi de insanlık uğruna, adalet uğruna, kardeşlik, özgürlük uğruna ne dolaplar çevriliyordu... Büyük amaçlar, soylu amaçlar ne olmuştu hani? Kalkıp bir de dayanışmanın sözünü ediyordu albay..."

"Andrzej," dedi Chelmicki.

"Ne var?"

"Ne düşünüyorsun?"

"Kapa çeneni!"

Maciek başını salladı.

"Ah Andrzej, Andrzej..."

"Ne var yine?"

"Yok bir şey."

"İyi. Yine öğüt vereceksin sandım..."

Belediye Başkanı Swiecki, Monopol'e dokuzdan önce geldi. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Şoför arabadan atlayıp kapıyı açtı; üç adam, su birikintilerinin üstünden atlayarak lokantanın kapısına vardılar. Swiecki yalnız gelmemişti. Son dakikaya kadar bir toplantıdaydı; yardımcısı Weychert ile Şehir Meclisi Başkanı Kalicki'yi de getirmişti.

Monopol'ün müdürü Slomka, Swiecki'yi holde bekliyor-

du. Savaştan önce Lwow'da lokantacılık etmiş bir adamdı; şişmandı, yuvarlak bir yüzü, beyaz kirpikleri, hep göğsünde kavuşmuş tombul elleri vardı. Monopol'ün eski sahibi, Ostrowiec'in en zenginlerinden biri olan Lewkowicz, ailesiyle birlikte Treblinka'da ölmüştü.

Monopol'e sık sık gelen Swiecki, müdürü dostça selâmladı.

"Nasılsınız Slomka?"

"Teşekkür ederim efendim, ben her zaman iyiyim."

Swiecki gülümseyerek yanındakilere döndü.

"Neyse, halinden memnun olan birine rastladık. Siz hiç şikâyet etmez misiniz Slomka?"

Slomka tombul ellerini kaldırdı.

"Tanrı korusun! Niye şikâyet edeyim efendim? İhtiyar bir karım olsaydı, işte o zaman ederdim."

"Demek karınız genç..."

"Evlenmemeyi daha uygun buldum efendim. Hep aynı yemeği yemek insana bıkkınlık verir."

Asıl mesleği mimarlık olan Weychert bu cümleden pek hoşlandı.

"Bakıyorum, mutfaktaki düşüncelerinizi hayatta da uyguluyorsunuz."

"Ne yaparsınız efendim, ben lokantacıyım."

Belki bir şey söyler diye, Kalicki'ye baktı. Ama kalabalıktan hiç hoşlanmazdı Kalicki; Monopol'e de Szczuka'yla tanışmak istediği için gelmişti. Konuşmaya katılmaya hiç niyeti yoktu. Altmışını geçmiş, uzun boylu, zayıf, kocaman bıyıklı bir adamdı.

Konuşmamasına karşın, Slomka onun varlığından tedirgin oluyordu. Herkesin görevini, toplumdaki yerini bilmek isterdi. Swiecki ile Weychert'in kim olduklarını biliyordu; ama Kalicki'nin ne iş yaptığı konusunda hiç fikri yoktu. Belediye Başkanıyla yanındakiler yol gösterirken bir fırsatını bulup Swiecki'nin yanına sokuldu.

Küçücük tombul ellerini, yüzüyormuş gibi havada salla-

yarak:

"Affedersiniz efendim," dedi soluya soluya.

Swiecki o anda birini selâmlıyordu. Onu gören herkes yerlere kadar eğiliyordu. Bu da hoşuna gidiyordu Belediye Başkanının. Son günlerde halkın arasında görünmeyi pek seviyordu.

Slomka'ya döndü.

"Affedersiniz..."

Sanki Başbakanla konuşuyormuş gibi nazikti.

Slomka:

"Yardımcınız Weychert'i tanıyorum efendim," dedi. "Ama öteki..."

Swiecki sözünü kesti Slomka'nın:

"Kalicki mi?"

"Evet efendim, Bay Kalicki... Ne iş yaptığı hakkında hiç fikrim yok da..."

Swiecki gülümsedi.

"Şehir Meclisi Başkanı'dır. Benim bildiğime göre siz bütün memurları, Ostrowiec'in bütün kalburüstü insanlarını tanırsınız."

Şişman adamın koluna girdi dostça.

"Böyle şeylere de çok önem verirsiniz."

"Evet efendim, çok önem veririm," dedi Slomka.

Swiecki birini selâmladı.

"Öyleyse bugünden itibaren bana da Bakan diyebilirsiniz..."

Slomka:

"Efendim?" diye fısıldadı usulca.

O kadar heyecanlanmıştı ki, az kalsın düşüyordu.

"Aman, dikkat edin," dedi Swiecki.

"Ne desem bilmem ki... Öyle güzel bir haber ki bu!"

Kristal avizelerin aydınlattığı şölen salonunda fraklı iki garsondan başka kimse yoktu; onlar da gelenleri görünce sessizce çekildiler.

Swiecki çevresine baktı.

"Demek ilk gelenler bizleriz. Bu güzel işte! Sahi, sekreterim geldi mi Slomka?"

Otel müdürü masayı incelemekle meşguldü o sırada. Duvarlardaki yaldızlı çerçeveli aynalar, bembeyaz masa örtüsünün üstündeki güller, gümüş tabaklardaki mezeler adamakıllı keyiflendirmişti onu. Swiecki sorusunu tekrarlamak zorunda kaldı.

Slomka irkildi.

"Bay Drewnowski mi? Hayır Bay Bakan, daha gelmedi."

Swiecki yanındakilere dönerek gülümsedi.

"Duydunuz mu," dedi usulca. "Şimdiden Bakan demeye başladılar bile. Bu şehrin halkından da bir şey saklanmaz."

"Saklamak istiyordunuz muydu sanki?" dedi Weychert.

"Bilmem... Herhalde alışırım buna da."

"Üzülmeyin. Kolayca alışırsınız."

"Hiç sanmıyorum ama..."

Keyifle Slomka'ya döndü.

"Tebrikler Slomka... Her şey çok güzel hazırlanmış. Savaş öncesinden kalma bir masa sanki..."

Slomka'nın keyfine diyecek yoktu. Sessizce eğildi. Övgüleri sessizce karşılardı zaten.

Swiecki, Weychert ile Kalicki'ye sigara tutuyordu.

"Dokuz oldu bile. Korkarım konuklarımız gecikecekler. Şu fırtına da tam zamanında patladı..."

Kalicki:

"Szczuka zaten Monopol'de kalıyor," dedi.

Swiecki omuzlarını silkti.

"O gelmeden de masaya oturamayız ya. Sizi bilmiyorum ama ben adamakıllı acıktım."

"Ben de," dedi Weychert.

"Şu Drewnowski de nerede kaldı? Kaç kere söyledim erken gel diye. Nasıl, beğeniyor musunuz benim sekreteri?"

Weychert'e döndü.

"Bilmem... Çalışkan bir genç galiba."

"Geldi işte."

Drewnowski kapıda duruyordu; avizelerin ışığı gözlerini kamaştırmıştı. Ne yapacağını bilmeden ellerini uğuşturuyordu boyuna. Oldukça sarhoştu. Masa, aynalar, duvarlar, bütün oda gözlerinin önünde ışıklar, gölgeler halinde fırıl fırıl dönüyordu. Ama kendini tutmayı beceriyordu yine de. Kasılarak Belediye Başkanı'nın yanına doğru yürüdü. Arkasından da titreyen bacakları ve eski ceketiyle Pieniazek geliyordu.

Swiecki gözlerine inanamadı.

Weychert, merakla:

"Kim bu adam?" diye sordu.

"Hay Allah!"

Drewnowski yaklaşarak üçünü de selâmladı. Swiecki hemen bir kenara çekti onu.

"Bu ne demek oluyor Drewnowski? Bu serseri ne arıyor burada?"

Drewnowski, şaşkınlıkla:

"Pieniazek mi?" dedi. "Şey... basından birinin gelmesi de... düşündüm ki..."

Cümlenin sonunu getiremedi. Kafası kazan gibi olmuştu; kendini tutmasa bir yumruk indirecekti Swiecki'nin suratına. Bunu farkeder etmez, terden sırılsıklam kesildi ansızın.

"Sanmıştım ki... bazı şeyleri göz önüne alırsak..."

"Ne bu saçmalık?" diye bağırdı Swiecki. "Nen var senin?"

Korkunç bir gülümsemeyle Pieniazek belirdi aralarında. Hıçkırarak:

"Te... tebrikler Bay Ba... Bakan! Gazetecilerin..."

Kapıda bir gürültü oldu. Konuklar geliyorlardı.

Szczuka'nın otele dönerken yağmurdan korunmak için altına sığındığı tek katlı ahşap evin ufacık bir sundurması vardı. Sundurma kuyulu bir bahçeye bakıyordu. Sundurmada da, bahçede de kimsecikler yoktu.

O sırada, bir kadınla bir adam koşarak geldiler. Karı-kocaydılar herhalde, belki bir ziyaretten dönüyorlardı. Adam uzun boyluydu, başında şapka, sırtında kara bir palto vardı; kadın da uzun boylu sayılırdı, kahverengi bir tayyör giymişti. Szczuka gibi yağmura yakalanmıştı onlar da. Tepeden tırnağa ıslanmışlardı. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Gök kulakları sağır edercesine gürlüyordu zaman zaman. Şimşekler çakıyordu. Tam bir bahar fırtınası patlamıştı... o yılın ilk fırtınası.

Szczuka, her zamanki gibi bastonuna dayanmış, kapının önünde duruyordu. Sıcakta yürümekten yorulmuştu. Kampta kırılmış bacağı ağrımaya başlamıştı yine. Son zamanlarda kalbi de ağrıyordu. Derin bir soluk aldı. Yağmur, havanın kasvetini dağıtmıştı; ıslak toprağın, yaprakların kokusu yükseliyordu bahçeden.

Yağmurda koşmaktan solukları kesilmiş kadınla adam, elbiselerindeki damlaları süpürmeye başladılar elleriyle. Yarı karanlık sundurmada, kanat çırpan kocaman kuşlara benziyorlardı.

Kadının sesi duyuldu:

"Sana şemsiye alalım dedim, dinlemedin..."

Adam yanıt vermedi. Yakınlara bir yıldırım düştü.

"Şu şapkama bak," dedi kadın. "Kırk yılda bir doğru dürüst giyineyim dedim..."

Adam:

"Ne çıkar azıcık ıslanmışsa," diye terslendi. "Bir şey olmaz."

Durmadan şimşek çakıyor, yıldırım düşüyordu. Yağmur kesileceğine artıyordu.

"İyi ki yağdı şu yağmur," dedi adam. "Dayanılmaz bir sıcak vardı."

"Eve nasıl gideceğiz bakalım?"

"Gideriz; sıkma canını. Birazdan geçer. Gajewski'lerde iyi eğlendik, değil mi?"

Alçak sesle konuşuyorlardı ama Szczuka her kelimeyi

duyuyordu.

Kadın:

"Bilmem," diye yanıt verdi. "Canım kimseyi görmek istemiyor bugünlerde..."

"Sana öyle geliyor."

"Sen de hiçbir sözüme inanmazsın zaten."

"Aslına bakarsan..."

"Canım sıkılıyor."

"Şapkan ıslandığı için mi?"

"Saçmalama. Niye sıkıldığını biliyorsun. Evimizi sığınağa çevirdik..."

Szczuka, başkalarının konuşmalarına kulak vermekten hoşlanmazdı. Orada olduğunu belli etmek için bir sigara yaktı.

Adam sesini alçalttı.

"Ama ne yapabiliriz, canım? Biliyorum, hoş bir şey değil bu... ama sen söyle; ne yapabiliriz?"

"Irena'yı karşına alır, konuşursun. Hastaneye gitmesini söylersin. Hem onun için, hem de bizim için iyi olur."

"Evet, bizim için iyi olur belki; ama Irena kamptan döneli bir hafta oldu, bizden başka kimsesi yok... Hastaneler ne halde, biliyor musun?"

Szczuka, adamla kadının konuşmalarını dikkatle dinlemeye başladı.

"Ya evimiz? Evimiz ne halde, düşündün mü?"

"Hiç olmazsa ev evdir."

Yağmur aynı hızla yağıyordu hâlâ; ama fırtına biraz olsun kesilmişti. Şimşekler uzaklarda çakıyordu artık. Szczuka bir an çekindi. Bu fırsatı kullanamazsa ilerde üzülürdü belki.

"Affedersiniz, galiba kamptan yeni dönmüş biri hakkında konuşuyordunuz..."

Adamla kadın irkildiler.

"Evet," dedi adam, "kızkardeşimden bahsediyorduk."

"Ravensbruck'da mıydı acaba?"

"Evet."

Szczuka bir süre sustu.

"Rahatsız ettiğim için özür dilerim..."

Adam biraz rahatlamıştı.

"Zararı yok," dedi içtenlikle. "Size bir yardımımız dokunabilir mi?"

"Çok sevdiğim biri de Ravensbruck'daydı. Karım. Öldü. Tek bildiğim şey öldüğü. Nasıl öldüğünü bilmiyorum. Önüme gelene sordum ama bir yanıt alamadım. Kardeşiniz savaş sonuna kadar Ravensbruck'da mı kaldı?"

"Evet. Dört yıl kaldı orada."

"Demek dört yıl kaldı."

"1942'den beri. Hasta şimdi. Zavallıcık. Ama sizi aydınlatabilir. Karınızı tanımıştır belki. Benim adım Szretter, Profesör Szretter."

Szczuka kendini tanıttı.

"Eğer izin verirseniz..."

"Zielona Sokağı, 7 numarada oturuyoruz," dedi profesör. "Batory ortaokulunun yanında."

Szczuka ertesi gün Ostrowiec'de olmayacağını hatırladı.

"Yazık ki, yarın gelemem. Salı günü öğleden sonra rahatsız etsem?"

"Ne zaman isterseniz. Kardeşim hep evdedir. Söylediğim gibi, hasta yatıyor. Hastalığına çok üzülüyoruz."

Biraz önceki konuşmalarını belki Szczuka duymuştur diye söylemişti bunu.

"Küçük bir dairemiz var," diye devam etti, "iki odalı... Oğlumuz da bizimle oturuyor. Kardeşimden başka karımın Varşova'lı akrabaları da bizim yanımızda. Tabii bu kadar kalabalık olunca..."

"Kocam ortaokul öğretmenidir," dedi Bayan Szretter... "ama araştırma da yapıyor. Çalışabileceği bir tek karışlık yer bile yok evde."

Szretter, yorgun yorgun omuzlarını silkti.

"Eskiden neler düşünürdüm... Araştırmalar, incelemeler, üniversitede bir kürsü... Tarihçiyim. Ama ortaokulda öğ-

retmenlik etmek de hoşuma gidiyor."

"Hoşuna gidiyor ama parası çok az," dedi Bayan Szretter.

"İnsan her şeyi para açısından görmemeli. Üstelik kimseye muhtaç değiliz, şimdilik geçinip gidiyoruz işte."

"Geçinip gidiyormuşuz! Bugün bir şoför bile senden çok para kazanıyor. Düşün bir kere, arkanda tam on beş yıllık yorucu bir meslek hayatı var!"

Szczuka söze karışmak istemiyordu. Sessizce sigarasını içmeye devam etti.

Profesör:

"Herhalde kardeşim size istediğiniz bilgiyi verecektir," dedi. "Bir yardımımız dokunabilirse çok sevinirim. Bugünlerde herkes sevdiklerini arıyor. Elden ne gelir? Ölenler oldu, ayrılanlar oldu... Rüzgâr ne güzel esmeye başladı."

Derin bir soluk aldı.

"Bahar yağmuru işte. Kesiliyor."

Yağmur sahiden de çiselercesine yağıyordu artık. Szczuka sigarasını atıp pardösüsünün yakalarını kaldırdı.

"Salıya görüşürüz."

Profesör, şaşkınlıkla:

"Gidiyor musunuz yoksa?" diye sordu. "Yağmur hâlâ yağıyor."

Bayan Szretter:

"Biraz daha bekleseniz," dedi. "Islanacaksınız."

Szczuka acelesi olduğunu söyleyip yola koyuldu.

Podgorski cipini pazar yerinde bırakmış, bir milis erinden yağmurluğunu alıp sırtına geçirmişti. Çamurlara basmamaya çalışarak Monopol'e geldi. Szczuka da yeni gelmiş, odasının anahtarını alıyordu. Podgorski onu gördüğüne sevindi.

"İyi ki gördüm seni. Kendi kendime, herhalde şölene gitmiştir," diyordum.

"Üzülme, daha vaktimiz var," diye mırıldandı Szczuka.

Odasına çekilip dinlenmek istiyordu biraz; birlikte yukarı çıktılar. İçerisi hamam gibi sıcaktı; Szczuka pencereyi açtı. Yağmurun son damlaları düşüyordu toprağa. Yıldızlar parıldamaya başlamışlardı bile.

Podgorski pardösüsünün düğmelerini çözüp divanın kenarına oturdu.

"Kossecki'yi görmeye gittim."

Szczuka ıslanmış şapkasıyla pardösüsünü çıkarıyordu.

"Öyle mi?"

"Onunla görüşmek istediğini söyledim."

"Ne dedi?"

"Geleceğini söyledi. Anlaşılan seni tanıyor."

Szczuka ceketini de çıkararak:

"Herhalde tanıyordur," diye yanıt verdi.

Ceketsizken daha geniş omuzlu görünüyordu. Gömleğinin kollarını sıvayıp ellerini yıkadı. Kurulanırken Podgorski'ye döndü.

"Ne güzel, değil mi?"

Podgorski bir şey anlamamıştı bu sözden, Szczuka'ya baktı.

"Kamptayken yemin etmiştim; o domuz herifle günün birinde karşılaşırsam hesaplaşacaktım. Ama şimdi... şimdi aldırdığım yok. Aslında görmek bile istemiyorum onu."

Podgorski bembeyaz kesildi. Szczuka dikkatle süzdü arkadaşını. Sonra yanına gidip elini Podgorski'nin omzuna koydu.

"Kimden söz ettiğimi anladın tabii..."

Podgorski başını salladı.

"Olamaz... imkânsız. Namuslu adamdır Kossecki."

"Domuzun biridir."

"Kossecki mi?"

"Kamptaki adıyla Rybicki. Rybicki, Kossecki... ikisi de bir. Yanlışlık olduğunu sanmıyorum. Gross-Rosen'de bir tek Rybicki vardı."

Podgorski'nin omzuna vurdu.

"Sıkma canını Podgorski. Olur böyle şeyler."

Podgorski, fısıltıyla:

"Ne yaptı kampta?" diye sordu.

"Ne mi yaptı? Ne yapacak, Almanlarla işbirliği etti."

"Dayak da attı mı?"

"Hem de nasıl! Dayak atmada üstüne yoktur."

Podgorski alnını uğuşturdu.

"Adam öldürdü mü?"

Szczuka omuzlarını silkti.

"Kendisi öldürmedi. Daha doğrusu fırsat bulamadı buna. Ama suç ortaklığı etti."

"Korkunç bir şey bu!"

"Ne yaparsın, kendini kurtarıyordu..."

"Nasıl olur? Doğrusunu istersen, böyle bir adamın..."

"Beni asıl şaşırtan, dönmeye cesaret edebilmesi... Tabii, onu tanıyan pek az insan var şimdi. Üstelik kamptaki adı da başkaydı. Herhalde enselenmeyeceğini sandı."

Podgorski ayağa kalkıp pencerenin yanına gitti.

"Şimdi anlıyorum... söylediklerini... ben de salak gibi hiçbir şeyden şüphelenmedim! Aklıma bile gelmedi."

Birdenbire arkasına döndü.

"Daha önce niye söylemedin bunu bana?"

Szczuka durakladı.

"Emin değildim ki. Adını ilk duyduğumda ben de şaşırmıştım."

"Herhalde."

"İnsanlar pek belli olmuyor Podgorski."

Podgorski alnını uğuşturmaya devam ediyordu.

"İnanılmaz bir şey bu... Ne yapacaksın şimdi? Salıya kadar bekleyecek misin?"

"Evet. Acelemiz yok."

"Ya kaçarsa? Kendisini neyin beklediğini biliyor."

"Kaçamaz. Korkağın biridir."

"Belli olmaz; bakarsın, kaçar."

"Kaçamaz. Öyle bir adam kaçamaz."

Podgorski hâlâ kuşkuluydu.

"Buraya gelir mi dersin?"

"Mutlaka gelir. Sen bu işi bana bırak. Bu çeşitli adamlar her şeyi yapabilirler de sahip oldukları bazı şeyleri bırakamazlar. Dostumuz işlediği suçları bile unutabilir... üstelik kendini inandırabilir de buna. Ama yeni bir çevrede yeni bir hayata başlayamaz. O çeşit adamlardan değil."

Podgorski yumruklarını sıktı.

"İnsanın içi bulanıyor!"

Szczuka alayla baktı.

"Sen de meseleyi fazla büyütüyorsun Podgorski. Küçük burjuvanın iflası derler buna."

Votka içiyorlardı. Krystyna masayı çeşit çeşit mezelerle donatmıştı; ringa balığı, soğuk et, mayonezli yumurta, karışık salata, kırmızı turp...

"Ne güzel şeyler," dedi Chelmicki.

İkisinin de karnı acıkmıştı; büyük bir iştahla yiyorlardı mezeleri. Kossecki biftek istedi; Chelmicki şnitzel ısmarladı, ama sonra fikrini değiştirip hindide karar kıldı.

"Biraz da şarap içer misin Andrzej?"

Ne olsa içerdi Andrzej. Bir dilim domuz eti aldı tabağına.

"Benim için farketmez."

Chelmicki bir şişe Bordeaux söyledi. Krystyna mutfağa doğru yürürken arkasından baktı.

"Ne güzel bacakları var," dedi Andrzej'e. "Müthiş. Birer kadeh daha içelim."

Votka buz gibiydi. Chelmicki boşalmış kadehleri doldurdu.

Andrzej'e bir göz attı.

"Hatırlıyor musun, canımız nasıl pirzola istemişti bir keresinde."

Andrzej gülümsedi.

"44 baharında, değil mi? Unutur muyum hiç? Fitil gibiy-

din."

"Ya sen? Hepimiz sarhoştuk."

Andrzej canlanır gibi oldu biraz.

"Hani Willa'lardan ayrılıp Helen'i görmeye gittiğimiz gece...

"Elimizi kolumuzu sallayarak nasıl geçmiştik Zoliborz'dan. Senin fikrindi."

"Öyle mi?"

"Tabii. Wilson alanını birbirine katmıştık. Amma da bağırmıştık haa. İyi ki enselenmedik. Hatırlıyor musun, Helen'in sokağına vardığımız zaman nasıl da terslemişti bizi."

Andrzej bir an düşündü.

"Zavallı Helen."

"İyi kızdı."

"Nerede öldürüldü? Mokotow'da, değil mi?"

"Hayır, şehrin içinde galiba. Willa'larda öldü. Kaç kişiydik o gece?"

"Willa'larda mı? İkimiz vardık, sonra Stasrik Kossobudzki..."

"Bir de Krysztof."

"O kadar. Beş kişiydik."

"Kala kala bir ikimiz kaldık."

"Öyle."

Biraz daha votka koydu.

"İkimizin şerefine. Biliyor musun Andrzej?"

"Neyi biliyor muyum?"

"Çok şey geldi başımıza, ama yine de güzel günler geçirdik."

"Öyle mi dersin?"

"Güzel değil miydi? Çılgınlar gibi yaşardık. Bizim arkadaşlar da sağlam insanlardı doğrusu! Herkesin birbirine güveni vardı!"

"Aşağı yukarı hepsi öldü."

Andrzej kadehini kenara itti.

"Başkaydık o zaman. Ne istediğimizi biliyorduk."

"Bizden ne istendiğini de biliyorduk."

"Yeni mi anladın bunu? Apaçık ortada. Ne isteyebilirler, ölmemizi istiyorlardı. Aynı şeyi istiyorlar yine. Peki, ölelim bakalım."

Andrzej kaşlarını çattı.

"O kadar kesin konuşma."

"Ne iyisin... hadi, şu şişeyi bitirelim."

Kapıda beş kişi belirdi. Drewnowski'nin lokantada karşılaştığı insanlardı bunlar. Yağmur yüzünden gitmekten vazgeçmişlerdi herhalde, Monopol'de kalmışlardı. Üçü erkek, ikisi kadındı. Biri sarışındı kadınların, ince kaşları, Amerikan sinema oyuncuları gibi de uzun, kıvrık kirpikleri vardı; çıplak omuzlarına sincap kürkünden bir ceket almıştı. Ellerini çırptı.

"Söylemedim mi size? Burada kimseler yok işte. Ne güzel! Hadi Bay Krajewski, oturalım."

Barın önündeki yüksek taburelere tünediler. Avukat Krajewski, sarışın kadının yanına oturdu. Kalın, kırmızı boynunu uzatarak kulağına birşeyler söyledi onun. Kadın, erkeklerden esmer olanına seslendi:

"Doktor, bir dakika gelir misiniz?"

Chelmicki keyifsiz keyifsiz suratını astı. Votkanın etkisi kendini göstermeye başlamıştı. Gözleri kısılmıştı, parlıyordu.

"Nereden çıktı şu Allahın belâsı yaratıklar?"

Avukatla arkadaşları öyle gürültü ediyorlardı ki, Chelmicki'nin sözlerini duymadılar.

Krystyna'ya baktı Chelmicki. Krystyna, kadehlere konyak koyuyordu; kendisine bakıldığını farketti, o da Chelmicki'ye bir göz attı. Hafifçe başını salladı Chelmicki. Masalarına gelmesini istiyordu kızın. Krystyna gülümseyerek işine devam etti. Avukat onunla konuşmaya başladı.

"Kim bunlar Andrzej?"

"Hangileri?"

"Şu yeni gelenler?"

Andrzej avukatla arkadaşlarına bakmadı bile.

"Demek bunun için sıkıldın birdenbire..."

"Tanıyor musun onları? Ostrowiec'liye benziyorlar."

Andrzej saçlarını arkaya atıp başını kaldırdı.

"Tanıyor musun?"

"Hayır. Yalnız şu kırmızı enseliyi tanıyorum."

"Gidip bir yumruk patlatayım mı suratına?"

"Hiç durma."

Chelmicki hemen ayağa kalktı; ama arkadaşının kolunu tuttu Andrzej.

"Aklını mı kaçırdın sen?"

Chelmicki bir an durakladıktan sonra oturdu.

"Bana bak Maciek," dedi Andrzej, "ciddi bir şey söylemek istiyorum sana. Bir saat önce Florian'ı gördüm. Uzun uzun konuştuk."

Maciek arkadaşına baktı. Ansızın kendine gelivermişti.

"Çok mu kızdı bize?"

"Hayır."

Maciek:

"İyi öyleyse," dedi keyifle. "Kızar sanmıştım. Birkaç saattir nerede oturuyorum, biliyor musun? Burada."

"Oda mı buldun?"

"Hem de hangi odayı? Komşu olduk."

"Onunla mı?"

"Evet! Üstelik gördüm de onu. Şimdi nasıl karşı karşıyayız, işte öyle... Yan yanaydık. Tatlı bir adam. Sigara bile verdi. Amerikan sigarası. Nasıl?"

Andrzej arkadaşına baktı ama bir şey söylemedi. Maciek kollarını uzattı.

"Üzülme. Her şey yolunda. Ben bugünkü fiyaskoyu unuttururum. Birinci sınıf bir iş yapacağım; hızlı, ince, tertemiz bir iş. Sonra gideriz! Anlaştık, değil mi?"

"Evet, ormana... Salı günü."

"Szary'ye katılmaya mı?"

"Szary yakalandı."

"Sahi mi? Nerede?"

"Ayrıntıları bilmiyorum. Florian söylemedi. Artık Szary diye biri yok bizim için."

Maciek, üzüntüyle:

"Yazık," dedi. "Herhalde dikkatli davranmadı. Kime verdiler onun görevini?"

Maciek durakladı.

"Bana."

Bir an olduğu yerde kalakaldı Chelmicki.

"Andrzej, müthiş bir şey bu! Bana bak dostum, bunu kutlamalıyız! Bir şişe daha söyleyelim."

Andrzej başını salladı.

"Nen var senin?"

"Hiç. Kendi halime bırak beni. Keyfim yerinde değil, o kadar."

Şişenin dibinde birazcık votka daha vardı. Maciek kadehine boşalttı onu, bir yudumda içti. Ama bütün neşesi kaçmıştı.

"Şu domuzlar da amma şamata ediyorlar," diye homurdandı.

Sarışın kadın, yakışıklı doktorla dans ediyordu; avukat öteki kadınla ilgileniyordu şimdi. Uzun boylu, esmer bir kadındı bu; kuşa benzeyen bir yüzü, kocaman, kırmızı bir ağzı vardı. O sırada işi olmayan Krystyna barın bir köşesinde hesap yapıyordu.

Chelmicki bir sigara yakıp ayağa kalktı.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu Andrzej.

"Şimdi geliyorum."

Barın arkasına Espresso makinesinin yanından giriliyordu. Chelmicki gidip oraya dikildi. Ellerini pantolonunun cebine soktu.

Krystyna önce farketmedi onun geldiğini; sonra kıpkırmızı kesildi, hesapları bir yana bırakarak Maciek'in yanına gitti. Düzgün, ince elbisesinin içinde çok güzel görünüyordu. Gülümserken nemli gözleri biraz kısıldı.

"Bir şey mi istiyorsunuz?" diye sordu.

"Bizi unuttunuz."

Maciek, dudaklarına dikmişti gözlerini; ama Krystyna bunun farkında değilmiş gibi davrandı.

"Özür dilerim. Votka mı istiyorsunuz yine?"

"Şimdilik bir şey istemiyoruz."

"İstemiyor musunuz? Sizin gibiler çok içer sanıyordum."

Maciek gözlerini kırpıştırdı.

"Deneylerinizden mi biliyorsunuz?"

"Belki," diye yanıt verdi Krystyna. "Ama pek ince insanlar olmadığınızı da biliyorum."

Maciek sigarasını ağzından çıkarmayı akıl etti.

"Öteki kız kaçta geliyor? Onda mı?"

"Evet."

"Yani yarım saat sonra. On birde işiniz biter mi?"

Birbirlerine o kadar yakın duruyorlardı ki, Krystyna Maciek'in sıcak soluğunu duyuyordu yüzünde.

"Ne dersiniz? Çıkabilecek misiniz on birde?"

"Çıksam ne olacak?"

"Tahmin etmiyor musunuz?"

"Hayır. Pek tahminde bulunamam."

"Sahi mi? Burada kalıyorum, Monopol'de."

Krystyna biraz gerileyip alayla baktı Maciek'e.

"Öyle mi? Çok güzel."

"Birinci kat, on sekiz numara. Kolayca gelebilirsiniz. On birde. Tamam mı?"

"Yazık ki..."

Krajewski'nin sesi duyuldu:

"Krystyna!"

Krystyna gidecekmiş gibi bir hareket yaptı, ama Chelmicki yolu kapamıştı.

"Eee?"

"Eee?" dedi Krystyna.

"On sekiz numara. Saat on birde."

"Unutmam. Ama..."

"Yine mi 'ama'?"

Krystyna bir an sonra baş salladı.

Swiecki, yanında oturan insanlara dalgın dalgın baktı. Herkes oturmaya başladığı sırada büyük bir karışıklık çıkmıştı; Drewnowski adların yazılı olduğu kartları masaya koymamıştı çünkü. Swiecki gülümsüyordu durmadan, ama için için öfkeden kuduruyordu. Sekreterinin masanın çevresinde dolaştığını gördükçe yumruklarını sıkıyordu. Sonunda karar verdi; 'Şu sersemin sonu geldi artık,' diye düşündü. Pieniazek'in bulunduğu yere bakmak bile istemiyordu, ama kahkahalarını duyuyordu onun.

Aşağı yukarı herkesi tanıyordu Pieniazek; keyfi yerindeydi. Konuklar gelince, Belediye Başkanı muhabirin yanından ayrılmıştı. Drewnowski de çekip gitmişti, ama yalnız kalmamıştı Pieniazek. Emniyet Müdürü Binbaşı Wrona'ya yamanmıştı hemen. Yirmi yaşlarında ateşli bir delikanlıydı Wrona, yanağında derin bir yara izi vardı. Emniyet Müdürlüğü görevini geçmişine, yeraltı faaliyetlerindeki büyük başarısına borçluydu. İçkiden hoşlandığı için Pieniazek'den de hoşlanırdı.

"Bakıyorum şimdiden kafayı bulmuşsun Pieniazek."

Muhabirin koluna vurdu.

Pieniazek güldü.

"Öyle. Siz de bulmuşsunuz."

Wrona suratını ekşitti.

"Ben böyle pis burjuva eğlencelerini hiç sevmem ama..."

Pieniazek ellerini uğuşturdu.

"Günün birinde siz de seversiniz nasıl olsa?"

Devam edecekti ki, 'Ostrowiec Yankısı'nın yazı işleri müdür Pawlicki geldi yanına, Pieniazek'i bir kenara çekti. Swiecki göndermişti Pawlicki'yi. Çok uzun boylu, geniş omuzlu bir adamdı; kalın bir ensesi, kocaman bir kafası vardı. Pieniazek omuzlarına bile gelmiyordu onun.

"Hemen çık git buradan!" dedi Pawlicki.

Pieniazek hıçkırdı.

"Gideyim mi? Niye gidecekmişim? Sen git!"

"Karşı mı geliyorsun bana?"

"Karşı geliyorum! Demokrasi var mı, yok mu, sen onu söyle!"

"Gitmiyorsun demek?"

Pieniazek başını yana eğmiş, sırıtıyordu.

"Ho... hoşuma gidiyor burası."

"Görürsün sen!"

"Tehdit mi ediyorsun beni? Faşistlere yağcılık eden kimdi?"

Pawlicki morardı.

"Kapa çeneni, domuz herif!"

"Sensin!"

Pawlicki, Weychert'le konuşmakta olan binbaşıya bir göz attı. Yanlarına Szczuka ile Podgorski de gelmişti şimdi. Şehirdeki askeri birliğin komutanı olan Albay Baginski'yle konuşmakta olan Swiecki, Pawlicki'ye bakıyordu uzaktan.

"Kapa çeneni," diye homurdandı yazı işleri müdürü.

Pieniazek güldü.

"Yağcılık etmedin mi? Yağcılık ettiğini inkâr mı ediyorsun bir de?"

Pawlicki kendini tutamadı.

"Ya sen? Sen etmedin mi?"

Pieniazek ayaklarının ucunda doğruldu.

"Ben mi? Ettim tabii."

"Öyleyse kapa çeneni."

"Kapamam. Ne yaparsın sanki? Ben başımıza kim geçerse ona yağcılık ederim. Sen de edersin. Dalkavuk."

Pawlicki öfkeden kuduruyordu. Wrona da onlara bakıyordu şimdi.

"Yağcılık ettin işte," dedi Pieniazek.

Pawlicki yumruklarını sıktı; Pieniazek'in üstüne saldıracaktı neredeyse. Ama kendini tuttu.

"Yarın görüşürüz seninle!"

Sonra sırtını döndü.

Pieniazek, zaferle:

"Dalkavuk!" diye bağırdı Pawlicki'nin arkasından.

Yazı işleri müdünün muhabirden ayrıldığını gören Swiecki, bir fırsatını bulup albayın yanından uzaklaştı.

Pawlicki'nin koluna girerek:

"Ne oldu?" diye fısıldadı. "Konuştunuz mu onunla?"

Pawlicki ellerini yukarı kaldırdı.

"Konuşmanın faydası yok. Zil zurna sarhoş."

"Şu aksiliğe bakın!"

"En iyisi kendi haline bırakmalı onu."

"Burada mı kalacak? İmkânsız."

"Ya gürültü çıkarırsa?"

"Çıkarırsa çıkarsın," diye homurdandı Swiecki... "Ama haklısınız galiba. Değmez."

"Değmez tabii. Siz de niye çağırırsınız bu serseriyi?"

"Ben çağırmadım ki!"

"Nasıl girdi öyleyse?"

Ellerini yukarı kaldırma sırası Swiecki'deydi şimdi.

"Neyse, bunu konuşmayalım artık."

Çevresine baktı.

"Herkes geldi galiba. Otursak..."

Kısa süren bir karışıklıktan sonra, konuklar yerlerini aldılar. Swiecki, kadehini Szczuka'nın şerefine kaldırıp kaldırmamayı düşündü; ama sırası değildi daha. Tabaklar elden ele geçiyor, herkes birşeyler atıştırıyordu. Swiecki de çok acıkmıştı doğrusu; üstelik bakan olarak yapacağı ilk konuşmaydı bu... başlamak için güzel bir cümle bulmalıydı. Gözlüklerini çıkarıp önüne koydu; sonra karşısında oturan Szczuka'ya doğru eğilerek:

"Şerefinize, yoldaş Szczuka!" diye fısıldadı.

Albay Baginski, neşeyle:

"İyi votkanın kötüsü olmaz!" diye bağırdı.

Swiecki, iki askerin, Wrona ile Baginski'nin arasında

oturuyordu. Szczuka tam karşısındaydı, bir yanında Weychert, bir yanında da Şehir Meclisi Başkanı Kalicki vardı.

Drewnowski masanın öteki ucundaydı. Boğazından bir şey geçmiyordu; yanındakilerin konuşmalarına katılmayı denedi, beceremedi. Kafası sargılar içindeydi sanki, bir şey duyamıyordu. Üstelik parlak ışıkta kimsenin yüzünü de doğru dürüst seçemiyordu. Pieniazek uzakta değildi. Sesi çıkmıyordu şimdilik, önündeki yemekle uğraşıyordu. Drewnowski'nin üstüne korkunç bir umutsuzluk çöktü. Kurduğu bütün planlar suya düşmüştü. Ne talihsizlik! Kadehini dipleyip Swiecki'ye baktı. Belediye Başkanı Wrona'yla konuşmaktaydı. Masanın havası gittikçe canlanıyordu. Garsonlar, kadehlerin boş kalmamasına dikkat ediyorlardı. Garsonların yetişemediği köşelerdeki konuklar ise durmadan votka dolduruyorlardı kadehlerine.

Szczuka, Kalicki'nin yanında oturduğu için memnundu. Eski arkadaştılar. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Cenevre'de tanışmışlardı. Szczuka yirmi yaşında bile değildi o sıralarda. Kendisinden daha yaşlı olan Kalicki'nin deneylerinden, bilgilerinden yararlandı. Babası küçük bir şehirde terziydi Szczuka'nın; Kalicki ise Kiev'de büyük toprakları olan zengin bir aileden geliyordu. Varşova'da okurken bazı genç sosyalistlerle tanışmıştı. Bu tanışma kısa zamanda meyvesini vermiş, okuldan kovulmuştu. Yoksul bir insan olmadığı için, Çarlık Varşova'sından Habsburglar yönetimi altındaki liberal Cracow'a gitmişti Kalicki. Aristokrat kafasına sosyalist fikirler yerleşmiş bir kere. Bu yüzden, ailesiyle arası açıldı. Elde edebileceği zenginliğe sırtını çevirdi. Ayağında parça parça olmuş çizmeler, Cracow'un pis sokaklarını arşınladı durmadan. Üniversiteyi bitirdikten sonra kısa bir yolculuğa çıktı. İngiltere'ye; sonra Belçika'ya, daha sonra da İsviçre'ye gitti. Yoksulluk içindeydi. Halkın arasına karışmaktan hoşlanıyordu; zaten halka adamıştı hayatını. Savaş yıllarında Szczuka'yla bir odayı paylaştılar. Arkadaşının üzerinde büyük etkisi oldu. Sonraları Polonya'ya dönünce yolları ayrıldı. Szczu-

ka evlendi, karısı Maria da kendisi gibi aynı düşünceleri taşıyordu. Mesleğinde sayısız güçlüklerle karşılaştı. Sosyalist fikirleri yüzünden herkesle takışıyor, durmadan iş değiştirmek zorunda kalıyordu. 1930 yıllarında polisle de başı derde girdi... artık iş bulamaz olmuştu. Uzun süren duruşmalardan sonra hüküm giydi. Üç yıl sonra cezaevinden çıktığında, İkinci Dünya Savaşı yaklaşıyordu.

Kalicki ise İkinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde Polonya Sosyalist Partisi'ne girmişti. Düşünceleri bakımından Szczuka kadar ileri gitmediği için yazılar yazmaya, dersler vermeye imkân bulmuştu. Milletvekili bile olmuştu.

İki eski arkadaş Monopol'de karşılaştıklarında uzun uzun konuşamamışlardı önce. Ama sonunda Weychert Avrupa'nın durumu hakkındaki söylevini bitirip de önündeki yılan balığına dalınca, Szczuka bundan yararlandı, Kalicki'ye döndü.

Kalicki sessizce, düşünceli düşünceli oturuyordu; az yiyor, hiç içki içmiyordu. Szczuka'yı savaştan önce, cezaevinden çıktığı zaman görmüştü en son. Çok yaşlanmıştı; saçları ağarmış, zayıflamış, çökmüştü. Bıyıkları eski bir hava veriyordu yüzüne.

Szczuka, ince kemikli eline dokundu onun.

Büyük bir içtenlikle:

"Seni gördüğüme öyle sevindim ki dostum," dedi.

Kalicki, eski pırıltısını kaybetmiş, kara, yorgun gözleriyle arkadaşına baktı.

"Ben de," dedi usulca.

"Tabii yine görüşeceğiz..."

"Ne zaman gidiyorsun?"

"Çarşamba sabahı, erkenden."

Kalicki hafifçe gülümsedi.

"Savaş da bitti işte."

"Herhalde," dedi Szczuka. "Ne garip, değil mi? Savaş bitti. Salı akşamı buluşsak? Karın da burada mı?"

Kalicki başını salladı.

"Yalnızım."

"Karın nasıl?"

"Çarpışmalarda öldü."

"Öldü mü?"

Söyleyecek söz bulamadı; önündeki ekmek dilimini ufalamaya başladı.

"Yoldaş Szczuka!" diye seslendi Swiecki. "Bakıyorum, kadehiniz hâlâ dolu!"

Szczuka başını sallayıp votkasını içti. Ekmeği ufalamaya devam etti sonra.

"Maria da öldü," dedi.

Kalicki yorgun gözlerle baktı ona.

"Ravensbruck'da," diye devam etti Szczuka.

Bir an durakladı.

"Oğulların nasıl?"

"Onlar da öldüler."

Boğazına bir şey takıldı Szczuka'nın.

"İkisi de mi?"

"İkisi de. Epey oluyor. 43'te. Salı akşamı buluşalım."

"Evet. Salı akşamı..."

Sustular. Karşılarında Wrona yüksek sesle konuşuyordu:

"Ormanda çarpışırken durumun böyle olacağını ummuyorduk. Bizi destekleyenlerden bazıları bir kenara çekildiler; hiçbir şeye aldırdıkları yok. Bu böyle sürüp giderse, devrim başarısızlıkla sonuçlanır. Onları sarsmak gerekiyor."

Sıkılmış yumruklarını kaldırdı havaya.

"Sınıf çatışmalarını şiddetlendirmeliyiz. Boğazlarına yapışmalıyız düşmanlarımızın. Biz onları öldürmezsek, onlar bizi arkadan vuracaklar."

Szczuka anlayışlı bir gülümsemeyle başını salladı.

"İyi ama bir şeyi unutuyorsunuz binbaşım. Politika o kadar basit değildir. Önce huzursuzlukları ortadan kaldırmalıyız."

Wrona kötü kötü baktı Szczuka'ya.

"Kimlerin huzursuzluğunu? Toprak ağalarının mı?"

"Genel olarak konuşuyorum. Kendimize çekmeliyiz onları. Bizimle birleşsinler."

"Kimler birleşsin?"

Swiecki, şaşkınlıkla:

"Ne demek kimler birleşsin?" diye söze karıştı. "Bütün ulus."

"Bütün ulus mu? Yoldaş Szczuka, Polonya ulusunu gerçekten tanıyor musunuz siz? Ulusun ne istediğini biliyor musunuz? Aramıza kimler katılacak yani? İşçileri, köylüleri yoksulluğa sürüklemekten başka bir şey düşünmeyenler mi? En iyi adamlarımızı arkadan vuranlar mı? Onları da bizden mi sayacağız?"

Swiecki ellerini açtı.

"Anlıyorum sizi, ama..."

"... ama 'Kardeş Polonyalılar, birbirinizi sevin' diyorsunuz."

"Ülke perişan oldu, halk yorgun... gerçekleri göz önünde bulunduralım."

"Hayır!"

Yumruğunu masaya indirdi.

"Hayır, doğru değil bu! Gerçi ülke perişan, insanlar yorgun... Unutmayın ki yoldaş Swiecki, bu yorgun ulusta diri güçler de var hâlâ. Bu güçler gelişecek, büyüyecek..."

Sesine çocuksu bir acılık çökmüştü.

"O günleri göremeyecek arkadaşlarımızı düşündükçe içim eziliyor..."

Swiecki fırsattan yararlanıp konuyu değiştirdi.

"Bugünkü cinayetlerin soruşturması ilerliyor mu?"

"Üzülmeyin," dedi Wrona. Katilleri yakalamasak bile perde arkasındakileri mutlaka ele geçireceğiz."

"Demek perde arkasında bazı kimseler olduğuna eminsiniz. Kendi başına hareket eden biri işleyemez mi bu cinayetleri?"

Wrona yanıt vermedi.

"Pekâlâ işleyebilir," diye ekledi Swiecki.

Emniyet müdürü parmaklarıyla masaya vuruyordu.

"Bir soru sorabilir miyim size?"

Swiecki, merakla:

"Buyurun," diye yanıt verdi. "Tabii sorabilirsiniz."

"Mucizelere inanır mısınız?"

"Anlayamadım. Niye inanayım?"

Wrona omuzlarını silkti.

"Bilmem. Orası sizin bileceğiniz iş. Ben sorunuza bir başka soruyla yanıt veriyorum."

Szczuka, bu arada Kalicki'ye dönmüştü yine.

"Gelecek için neler düşünüyorsun? Ostrowiec'de mi kalacaksın?"

"Daha bilmiyorum," dedi Kalicki. "Varşova'ya gitmemi istiyorlar."

"Çok iyi olur."

"Öyle mi dersin? Varşova'da ne yapabilirim ki?"

Szczuka kalın kaşlarını kaldırdı.

"Efendim? Ne demek istiyorsun? Dünya kadar iş var Varşova'da."

"Sen de pekâlâ biliyorsun dostum, benim gibiler bugünlerde pek işe yaramıyor."

"Senin gibiler mi? Neler diyorsun Jan? Eski bir sosyalist böyle mi konuşur?"

"Gerçeği söylüyorum ben."

"Hangi gerçeği?"

"Hangi gerçeği mi? Kendi gerçeğimi. Evet, eski bir sosyalistim, ama sizlerin yanında oldukça geri kafalı sayılırım. Kendime göre bazı görüşlerim var. Düşündüğümü açık açık söylerim; bu da herkesin hoşuna gitmiyor bugünlerde."

Szczuka arkadaşına doğru eğildi.

Kalicki:

"Bunun böyle olduğunu sen de biliyorsun," diye devam etti. "Birbirimize yalan mı söyleyelim?"

Szczuka oturduğu yerde kıpırdandı.

"Doğru değil," dedi sertçe. "Yanılıyorsun. Şu anda Polonya neler geçiriyor, bilmiyor musun? Ömrümüz boyunca bugünleri beklemedik mi?"

Kalicki acı acı gülümsedi.

Sesini alçaltarak:

"Sizin işinize Swieckiler yarar şimdi," dedi.

Szczuka dikkatle süzdü arkadaşını.

"Bana bak dostum, sen de epey gerilerde kalmışsın..."

"Gerilerde mi? Belki siz çok hızlı gittiniz."

"Hayır, Jan," diye yanıt verdi Szczuka. "Kusurlarımız olmuştur belki, ama haklıyız. Swiecki'nin sözünü ettin demin. Evet, aramızda öyleleri de var... çok geçmez, elenirler."

Kalicki bir süre sustu.

Sonunda:

"Biliyorum," dedi. "Onları düşündüğüm yok aslında."

Yorgun gözlerini Szczuka'ya dikti. Bakışlarında o eski canlılık belirdi bir an.

"Sizleri düşünüyorum," dedi. "Polonya'yı nereye götürdüğünüzü düşünüyorum."

O sırada Weychert, Szczuka'ya doğru eğildi.

"Korkarım, bir konuşma yapmanız gerekecek," diye fısıldadı.

Zaten Swiecki de kadeh kaldırma zamanının geldiğine karar vermişti. Kendini toparladı; sağ eline aldığı bıçakla önündeki bardağa vurdu. Ama yalnız yanındakiler farkına varmışlardı bunun, sustular. Swiecki bir kere daha vurdu bardağına. O anda, masanın öteki ucundan bir gürültü duyuldu. Pieniazek, gözlerini kırpıştırarak, çatalını olanca gücüyle bardağına vuruyordu. Masadaki sesler bir anda kesildi; herkes bu gürültünün sebebini araştırmaya başladı merakla. Swiecki kızardı, sonra mosmor kesildi.

"Şşş!..." diye bağırdı Pieniazek. Bay Bakan konuşacak!"

Swiecki şaşırmıştı; bunu farkeden Drewnowski az kalsın kahkahalarla gülecekti. Elini ağzına götürdü.

"Bir kere daha," dedi Pieniazek'e.

Ama Swiecki ayağa kalkmıştı bile. Herkes ona bakıyordu. Titrek bir sesle konuşmaya başladı:

"Beyler! Yeniden doğan Polonya'mız bugün büyük bir zafer kazandı. Faşizmle savaşırken verdiğimiz şehitlerin kanı boşa akmadı. Faşizm teslim bayrağını çekti..."

"Kaldırdın mı?" diye fısıldadı Julius Szretter.

Felix Szymanski soluk soluğa kalmıştı.

"Evet."

"Hadi bakalım! Bir, iki..."

Kotowicz'i karanlığa fırlattılar. Suyun şapırtısı duyuldu. Sonra derin bir sessizlik çöktü ortalığa. Ağaçların yaprakları yağmur damlalarıyla hışırdıyor, çok uzaklarda şimşekler çakıyordu.

Felix alnındaki terleri sildi.

"Öff! Amma da ağırmış!"

"Kapa çeneni," diye fısıldadı Szretter.

Alek bir kenarda duruyordu. Beynindeki kan çekilip yüreğine dolmuştu sanki. Tiril tiril titriyordu. Janusz'un gövdesini geçitte bir ağaç kütüğü gibi sürüklerlerken midesi bulanmıştı. Ağzını açıp temiz, nemli havayı çekti içine... faydasız! Alnında soğuk ter damlaları birikiyordu hâlâ. Elini uzatıp bir çalıya dokundu; yüzü ıslak, yapışkan yapraklara değer değmez yere çöküp kusmaya başladı.

Felix karanlıkta kıpırdandı.

"Nen var?"

Szretter arkadaşını kolundan tuttu.

"Karışma. Bırak kussun. Rahatlar."

Göl kıyısındaki otların arasında yan yana duruyorlardı. Hava öylesine karanlıktı ki, zor seçebiliyorlardı birbirlerini. Gölün sisli, sessiz suları da görünmüyordu. Çevrelerindeki salkımsöğütler durmadan hışırdıyordu.

"Julius..."

"Ne var?"

"Gidelim artık."

Alek'in yanına yaklaştı. Alek ıslak çalıya tutunmuş, hâlâ kusuyordu. Sonunda biraz kendine geldi.

"Rahatladın mı?" diye sordu Szretter.

Alek başını belli belirsiz salladı. Bulantısı geçmişti, ama son derece bitkin ve kayıtsız hissediyordu kendini.

Felix, karanlıkta:

"Gidelim mi?" diye sordu.

Szretter eliyle yanına çağırdı onu.

"Sen git!"

"Ya siz?"

"Birazdan biz de gideriz. Zaten birlikte gitmemiz doğru değil. Yarın görüşürüz."

Felix yerinden kıpırdamadı.

Szretter, sabırsızca:

"Bir şey mi var?" diye sordu. "Ne duruyorsun? Sana git dedim!"

Felix bir an sonra elini uzattı.

"Yarın görüşürüz... Geleyim mi?"

"Gel tabii. Ama dikkatli ol."

"Olurum," diye mırıldandı Felix.

Yanından geçerken, Alek'in omzuna vurdu.

"Başlar yukarı!"

Karanlıkta bir gölge gibi kayboldu sonra. Yapraklar hışırdadı, yerdeki dallar kırıldı... yeniden sessizlik çöktü ortalığa.

Alek kıpırdamıyordu. Omuzlarını tutunca, onun titremekte olduğunu gördü Szretter.

"Nen var? Yine kusmak mı istiyorsun?"

Alek birşeyler mırıldandı. Julius'un ellerini omuzlarından çekerek doğruldu. Bir süre sonra başını kaldırarak derin bir soluk aldı... çocuklar gibi ağlamaya başladı. Mendiliyle ağzını sildi sonra.

Szretter ses çıkarmadan ona bakıyordu. Öylesine incecikti ki Alek, karanlığın içinde kaybolmuş gibiydi. Ağır ağır, uzun uzun sildi ağzını. Mendilini cebine koyup derin bir so-

luk daha aldı. Artık hıçkırmıyordu.

"İyiyim."

"Öyleyse hemen eve git."

Alek başını salladı.

"Yarın ben de gelirim Felix'le birlikte. Sen şimdi yolu bulabilecek misin?"

Szretter, Alek'in omzuna vurarak:

"Tabii bulurum," dedi. "Yolda bir şişe de soda iç. İyi gelir."

Yalnız kalmıştı artık. Derin bir sessizlik vardı çevresinde. Ortalık toprak kokuyordu, ağaç kokuyordu, bahar kokuyordu. İnce bir sis tabakası örtmüştü gölü. Tepesinde bir kuş cıvıldamaya başladı ansızın. Bir süre uykulu uykulu cıvıldadı, sonra sustu.

Hol kalabalıktı; ışıklar da iyice kısılmıştı. Buna rağmen Slomka, Puciatycki'yi hemen farketti. Puciatycki, yanındakilerle birlikte yeni girmişti lokantanın kapısından. Slomka, yanından geçen garsonun kolunu yakaladı.

"Kont Puciatycki'ye bir masa bul! İyi bir masa olsun!"

Monopol'e birkaç gün önce girmiş bir garsondu bu; cumartesi akşamlarının kalabalığına alışık değildi daha, üstelik yerli müşterilerin önemini bilmiyordu.

"Bütün masalar dolu efendim."

Slomka kendisine yanıt verilmesinden hiç hoşlanmazdı.

"Ben masa bul dedim mi, o masa bulunur. Anlaşıldı mı? Hadi, çabuk ol."

Sonra garsonun yanından ayrılarak kalabalığın arasında ilerledi. Puciatycki'nin yanına vardığında, Kont boş bir masa arıyordu.

Savaştan önce Lwow'dan tanıdığı Slomka'yı görünce:

"Ah, sevgili Slomka!" diye bağırdı. "Tam zamanında geldiniz. Bize bir masa bulabilir misiniz?"

"Şimdi bulurum efendim. Sizin masanız her zaman hazırdır Kont. Saygılarımı sunarım efendim."

Telezynski ile ötekileri de saygıyla selâmladı.

"Masanız hazır! Beni takip eder misiniz lütfen?"

Puciatycki derin bir soluk aldı.

"Güzel!"

Telezynski'yle kadınları baş başa bırakarak öne düştü, Slomka'yla konuşmaya başladı. Orta tabakadan insanlarla konuşmayı pek severdi.

"Ne kadar çok müşteriniz var..."

Slomka, dans pistinin yanında göbeğiyle yol açıyordu o sırada. Pisttekiler tangoya tembel tembel ayak uydurmaktaydılar.

"Savaş bitti Kont. Herkes eğlenmek istiyor."

"Doğru. Bir çeşit intermezzo bu."

"Efendim?"

"Bir çeşit intermezzo dedim. Bir çeşit ara."

"Evet, tabii."

Puciatycki'nin ne demek istediğini yeni anlamıştı.

Göz kırparak:

"Demek öyle düşünüyorsunuz Kont," dedi.

Puciatycki, Slomka'nın omzuna vurarak:

"Neyse," dedi, "yormayın kafanızı. Her şey düzelecek. Neler geçirdik, neler atlattık... işte sağız."

"Haklısınız Kont. Ben de hep böyle söylerim. Önemli olan sağlıktır."

Orkestra durdu. Işıklar yandı.

Slomka'nın masa bulmasını istediği genç garson, yaşlı garsonlardan biriyle konuşuyordu.

Yanlarına yaklaşarak:

"Kontun masası nerede?" diye sordu Slomka.

Daha usta olan öteki garson, duruma el koymak gereğini duydu.

"Bir dakika efendim. Dört kişilik bir grup var. Şimdi kalkıyorlar. Hesap istediler."

Slomka genç garsona kötü kötü baktı; sonra Puciatycki'ye döndü gülümseyerek.

"Bir dakika sabretmenizi rica edeceğim efendim."

Puciatycki kaşlarını çattı.

"Demek boş masa yok! Güzel doğrusu!"

Sırtını Slomka'ya döndü; Fred Telezynski ile gelmekte olan kadınların yanına gitti.

"Düşünün, bütün masalar dolu."

Slomka ellerini uğuşturarak arkasından seğirtti Puciatycki'nin.

"Bir dakika Kont. Şimdi boşalıyor..."

Puciatycki:

"Rahatsız etmeyin beni!" diye tersledi. "Boşalıyor demek... Hani nerede? Bir saat böyle ayakta mı bekleteceksiniz bizi?"

Karısına doğru eğilerek, büyük bir incelikle:

"Özür dilerim," dedi, "bu çeşit davranışlarla karşılaşmaya alışık değilim... Ne küstahlık! Gidelim. Bir daha adımımı bile atmam buraya."

Bayan Staniewicz'in canı eğlenmek istiyordu. Yağmur yüzünden bir saate yakın vakit kaybetmişlerdi zaten.

"Ne kadar zalimsiniz. Bizim fikrimizi sormak yok mu?"

"Bara geçelim," dedi Telezynski. "Orada nasıl olsa boş bir masa buluruz."

Sonra Puciatycki'ye dönerek:

"Hem kim çalışıyor orada, biliyor musunuz?" diye sordu.

"Bilmiyorum."

"Krystyna Rozbicka."

"Rozbicka mı? Sahi mi? Kimlerden geliyor? Kryznowlogi'lerden mi?"

"Hayır, Kryznowlogi dayısı olur. Baba tarafı Poznan'lıdır. Biliyor musunuz, kimin kızı? Kaspar Rozbicki'nin."

Puciatycki, şaşkınlıkla:

"Sahi mi?" dedi. "Daha neler işiteceğiz bakalım? Duydun mu Rosa? Fred, Kaspar'ın kızının burada, barda çalıştığını söylüyor."

Bayan Staniewicz'e döndü sonra.

"Kaspar Rozbicki karıma deli gibi âşıktı. Yıllarca önce..."

Slomka, masalardan birinin boşaldığını gördü o sırada. Derin bir soluk alarak terli alnını sildi.

"Masanız hazır Kont."

"Masa istemiyoruz," dedi Puciatycki. "Bara geçeceğiz."

Slomka birşeyler söylemek isterdi; ama Puciatycki o kadar kararlı görünüyordu ki, susmak zorunda kaldı. Lokantanın öteki ucuna gitti, sonra geri dönerek masaların arasında dolaştı bir süre. Beceriksizliğiyle her şeyi berbat eden genç garsonu bulamadı. Sonunda, mutfağa giden dar koridorda kıstırdı onu. Garsonun elinde bir tepsi vardı; Slomka göbeğiyle yolu kapadı.

"Yakaladım seni! Yarından tezi yok, kendine başka bir iş bul. Monopol'de beceriksizlerin yeri yoktur."

Garson yan yan baktı.

"Uşağınla mı konuşuyorsun? İşimi beğenmiyorsan sen basar gidersin."

Öfkeden soluğu kesildi Slomka'nın. Mosmor oldu; elleri titremeye başladı.

"Ne dedin? Bu ne terbiyesizlik..."

Garson, Varşova aksanıyla:

"Hadi canım, sen de..." diye yanıt verdi. "Bakalım sendika ne diyecek bu işe? Kanım beynime çıkmadan çek arabanı! Müşteri bekliyor..."

Slomka'nın dili tutulmuştu. Ağzı açık, olduğu yerde kalakaldı. Garson, dirseğiyle onu iterek lokantaya açılan kapıdan çıktı.

O anda bir üzüntüdür adı Slomka'yı. Ölse kimse gelmeyecekti cenazesine. Hiç kimse. Bir köpek bile. Cesedi bir yük gibi taşınıp çukura atılıverecekti. Gözleri yaşardı. 'Yarın balığa gideyim,' diye düşündü. 'İyi gelir. Şu serseriyi de bir yolunu bulur, sepetlerim.'

Kendini toparlayıp tuvaletin önüne geldi. Monopol'ün yıllarca önce ölmüş bir kapıcısının karısı olan yaşlı Bayan

Jurgeluszka alçak bir tabureye oturmuş, torununa kazak örüyordu.

Slomka durdu.

"Nasıl gidiyor Bayan Jurgeluszka?"

Tavşan yüzüne benzeyen ufacık yüzünü kaldırdı Bayan Jurgeluszka; pırıltısı sönmüş yorgun gözleriyle baktı.

"Konuşma yapıyorlar."

"Öyle mi?"

Kapalı kapının arkasından Swiecki'nin gür sesi geliyordu.

"Bakan konuşuyor."

Bayan Jurgeluszka büyük bir kayıtsızlıkla karşıladı bu bilgiyi. Slomka tuvalete bir göz attı. Fayanslar pırıl pırıl parlıyordu. Yaşlı kadın işinin ustasıydı.

"Midesini bozan oldu mu?" diye mırıldandı Slomka.

Bayan Jurgeluszka örgüsüne devam ederek:

- "Şimdiden mi?" diye sordu. "Daha pek erken. Hele konuşmalar bitsin, sıraya girerler..."

"Bu gece işiniz çetin..."

"Öyle görünüyor. Savaştan önceki şölenlere benziyor bu. Bir keresinde bir bakan gelmişti."

Slomka, ilgiyle:

"Öyle mi?" diye sordu. "Ne bakanı? Adı neydi?"

"Hatırlamıyorum. Boylu poslu bir adamdı. Ya yedikleri dokundu, ya da barsakları zayıftı. Durmadan buraya taşındı durdu. Her yeri pisletti de bir kuruş bile bırakmadı."

"Ayıp! Üstelik bakan olacak!"

"Hali berbattı. Ölecek sandım."

"İşte o zaman tam bir skandal olurdu."

"Hiç bahşiş bırakmadı. Tanrı böylelerini nasıl bakan yapıyor, anlamıyorum."

Kapı açıldı; fraklı bir garson girdi içeriye. Slomka yanına çağırdı onu.

Küçücük ellerini uğuşturarak:

"Nasıl gidiyor?" diye sordu dostça.

Yakışıklı garson gülümsedi.

"İyi gidiyor."

"İçiyorlar mı?"

"Çok değil."

Slomka yine uğuşturdu ellerini.

"İyi! Fransız şarabını unutmayın. Sonra kahveyle birlikte likör de verilecek. İyi geceler Bayan Jurgeluszka."

Mutfakta genç garsonla burun buruna geldik. Bir an birbirlerine baktılar. Garson sırtını döndü otel müdürüne.

Sonra şefe doğru bağırdı:

"Hey! İki pirzola! Meyve salatası; bir de krem şantiye ver!"

Slomka barsaklarının çekildiğini hissetti. Bir yolunu bulup rahatlamalıydı. Balığa çıkmaktan daha başka bir şey gerekti ona. Kaşlarının altından bulaşıkçılara bir göz attı. Baştaki bulaşıkçı kız güzeldi; kalçaları da genişti.

Mutfaktan çıktı; koridorda rastladığı bir komiyi kulağından yakaladı.

"Bana bak oğlum..."

"Buyurun efendim."

"Mutfağa gidip Stefka'yı gönder bana. Hangisi olduğunu biliyor musun?"

"Biliyorum efendim."

"Hadi, çabuk ol."

Kız çok geçmeden geldi. Yüzü sıcaktan kıpkırmızı olmuştu, elleri ıslaktı; ter ve bulaşık suyu kokuyordu. Slomka kızın çevresinde bir kere döndü.

"Stefka..."

"Ne var?" diye mırıldandı kız.

"On dakika için odama gel. Yukarıya."

"Yine mi! Oteldeki herkes bana gülüyor."

"Saçmalama. Kıskanıyorlar da ondan. Bir çift çorap vereceğim sana. Hem de Fransız çorabı. On dakikacık gel."

"İpek çorap mı?"

"Tabii."

Kız bir an düşündü.

"Peki," diye yanıt verdi sonra. "Ama nişanlım bir duyarsa..."

Nişanlısı Almanya'dan döneli birkaç hafta olmuştu sadece; şimdi Biala çimento fabrikasında çalışıyordu.

"Saçmalama," diye mırıldandı Slomka, "nereden duyacak?"

Kız uzaklaşırken arkasından baktı bir süre, kalçalarını seyretti. Sonra 'sanatçılar odası' denen odaya bir göz attı.

Sahneye çıkan sanatçıların kullandığı küçük bir odaydı bu. O gece yepyeni bir program başlıyordu: Hannah Lewicka, Seiffert, Kochanska...

Odanın ışığı yanıyordu, ama içerde kimseler yoktu. Basit bir masa, yeşil bir divan, birkaç iskemle, kırmızı bir paravana vardı odada. Duvara da kocaman bir ayna konulmuştu. İskemlelerden birinin üzerinde kapağı açık bir bavul duruyordu; dar paçaları yere değen açık mavi bir pantolon sarkıyordu bavuldan; kapağına süslü bir sarı elbise atılmıştı. Yerde kara bir İspanyol şapkası göze çarpıyordu. Küçük odanın hiç penceresi yoktu; hamam gibi sıcaktı.

Slomka gidiyordu ki, paravananın arkasından bir erkek sesi duyuldu:

"Sen misin Lola?"

Slomka'nın yanıt vermesine fırsat kalmadan çıplak Seiffert göründü. Orta boylu bir adamdı; genç olmasına karşın bir dansöre göre hantal sayılabilecek bir gövdesi vardı. Çıplak olduğuna aldırdığı yoktu anlaşılan.

"Siz miydiniz... İyi akşamlar. Lola'yı gördünüz mü?"

Slomka, dansöz Kochanska'dan söz ettiğini anladı Seiffert'in.

"Hayır, görmedim. Daha gelmedi mi?"

Dansör yanıt vermedi. Bavulun yanına gidip eşyalarını karıştırmaya başladı. Eline aldığını yere atıyordu.

Slomka tedirgin oldu biraz.

"Bayan Kochanska gecikmez herhalde... Saat tam onda

başlıyorsunuz. Her yer tıklım tıklım dolu. Bayan Lewicka da gelmedi..."

Seiffert omuzlarını silkti.

"Bana ne Lewicka'dan? Zaten niye aldınız o kadını bilmem. Şarkı söylemez, kedi gibi miyavlar. Suratı muşmulaya benziyor; bacakları da çöp gibi..."

Bavuldaki eşyaları karıştırmaya devam etti.

"Sarı eşarbım da nereye gitti, bilmem... Şu salak mutlaka unutmuştur onu. Allah kahretsin! Ben şimdi boleromu neyle yapacağım? En iyi numaramdı üstelik."

Ansızın yatıştı; eşarbı bavulun dibinde bulmuştu çünkü.

"Neyse buradaymış! Bütün eşyalarım savaş öncesinden kalma. İşin kötüsü, elbiseler Kochanska'ya dar gelmeye başladı. Beli eskisi gibi ince değil. Göreceksiniz, kısa zamanda o da gözden düşecek."

Kapı gıcırdadı. Slomka ile Seifferd arkalarına döndüler. Lola Kochanska duruyordu eşikte. Ufak tefek, uzun saçlı bir kadındı. Kürkünün altına, yerlere kadar inen pullu bir tuvalet giymişti. Soluk, güzel yüzünü öfke kaplamıştı. Rujla pudranın altında artık yaşlanmakta olan bir kadının teni seçiliyordu.

Seiffert, kayıtsızlıkla:

"Burada mıydın?" dedi.

Sonra kendi fotoğraflarını karıştırmaya başladı sessizce.

Kochanska kapıyı çarptı.

"Söylediklerini duymadım mı sanıyorsun? Domuz herif! Ben mi gözden düşeceğim? Sen asıl kendine bak!"

Seiffert keyifle bir göz attı Lola'ya.

"Böğürüp durma!"

"Acıdığım için dans ediyorum seninle!"

"Öyle mi? Allah aşkına kapa şu çeneni."

"Benim yerimde başka bir kız olsaydı suratına tükürürdü! Baksana, yağ tulumuna döndün!"

"Ya sen? Her yanın kırış kırış oldu!"

Slomka sıvışmayı uygun buldu; dansözün sinirli kahkaha-

ları koridorda çınlıyordu.

Bara açılan kapıda Ostrowiec'li emprezaryo Kotowicz'le karşılaştı.

"İyi akşamlar Bay müdür. Hannah Lewicka geldi; barda. Çok tatlı kız!"

"Ötekiler birbirlerini yiyorlar," dedi Slomka.

"Seiffert ile Kochanska mı?"

"Duymuyor musun seslerini?"

Lola'nın kahkahası barın kapısına kadar geliyordu. Kotowicz gülümsedi.

"Merak etmeyin. Yirmi yıldır hep böyledirler. Durmadan kavga ederler. Herkes bilir bunu. Hırlaştıkları zaman daha iyi dans ederler. Bağırıp çağırdıkları zaman gençleşiyorlar galiba. Sahi... oğlumu gördünüz mü?"

Janusz Kotowicz son zamanlarda sık sık geliyordu Monopol'e; ama Slomka o akşam görmemişti onu.

"Yaramaz çocuk! Para getirecekti. Ne yaparsınız, sanatla yaşanmıyor... parayla yaşıyor insan. Adama ihtiyacınız varsa oğlumu alın yanınıza. Onda tam bir işadamı kafası var. Kısa zamanda siz de anlayacaksınız bunu... Neyse, birazdan görüşürüz. Ben gidip bizimkilere bir göz atayım."

Kotowicz uzaklaşınca saatine baktı Slomka. Stefka'nın gelmesine beş dakika vardı. Bu arada barı da şöyle bir gözden geçirebilirdi.

On beş dakika önce neredeyse bomboş olan küçücük salon şimdi doluydu. Büyük salonda dans etmekten yorulup da birer kadeh votka içmek isteyen gençler buraya gelmişler, bağıra bağıra konuşuyorlardı. Herkes herkesi tanıyordu; tanımayanlar bile hiç çekinmeden kadeh tokuşturuyorlardı. Kızlar makyajsızdı, kötü giyinmişlerdi; çoğunun alnında bukleler, perçemler vardı. İri yarı delikanlılar Alman, Sovyet ve Amerikan üniformalarından bozulmuş elbiseler giymişlerdi; kızlara karşı son derece naziktiler. Bazıları sarhoş olmuştu bile.

Avukatla arkadaşları tabureleri bırakıp ufak bir masaya

geçmişlerdi. Aralarından neşeli, çocuk yüzlü Hannah Lewicka da olmak üzere birkaç kişi daha katılmıştı onlara. Ostrowiec'e ilk olarak geliyordu Hannah Lewicka. Kotowicz'in çok başarılı reklam kampanyası yüzünden şimdi herkes biliyordu onun adını. Hannah Lewicka, savaştan önce Varşova'nın küçük sinemalarında şarkılar söylerdi; Alman işgalinde birinci sınıf gece klüplerinde çalışmaya başlamış, bu da onu üne kavuşturmuştu. İnce, çocuksu sesi dinleyicilerini duygulandırırdı.

Onların yanındaki masada Kate Staniewicz, Telezynski ve Puciatycki'ler oturuyordu. Slomka'nın tanımadığı kimseler de vardı barda. Bunlar herhalde birkaç günlüğüne gelmişlerdi Ostrowiec'e. Monopol'de kalıyorlardı.

Krystyna müşterilere zor yetişiyordu. Herkes votka istiyordu; üç duble, beş duble, üç duble daha, sonra iki duble daha... Durmadan içiyorlardı. Adamakıllı sarhoş olmuş gençlerden biri kolunu uzatmış, 'votka' diye bağırıyordu.

Slomka'yı görünce:

"Gel bakalım şişko!" diye bağırdı. "Bir içki iç! Benden! Bu yurttaşla bana birer duble votka verir misiniz..."

"Krystyna," diye homurdandı Slomka, "odama bir şişe konyak gönder. Hemen."

Sonra çabucak oradan uzaklaştı.

Bu arada, Telezynski eliyle Krystyna'yı çağırmıştı masalarına. Krystyna görmüştü Telezynski'nin işaretini, ama bir saniye bile boş kalmıyordu ki... Bayan Staniewicz de Andrzej Kossecki'ye içerlemişti; birkaç masa ilerde oturuyordu. Kossecki, sadece selâm vermekle yetinmişti. Bayan Staniewicz eğlenmek, dans etmek, gençlerle bareber olmak istiyordu; ama akşamdan beri ters gitmişti işler. Puciatycki yorgun görünüyordu; ağzını bile açtığı yoktu. Karısı uzaktan uzağa Krystyna Rozbicka'yı inceliyordu.

Öne doğru eğilerek:

"Güzel kız doğrusu," dedi.

Puciatycki derin düşüncelere dalmıştı; karısının kimden

söz ettiğini anlayamadı önce.

"Hangi kız?"

"Rozbicka canım."

"Haa, o mu... Bir bakalım. Evet, fena değil. Tıpkı Kaspar'a benziyor!"

"Kaspar mı? Bana kalırsa, hiç benzemiyor."

"Benziyor, benziyor!"

Telezynski'ye döndü.

"Çağırsana şunu. Tanışalım."

Telezynski:

"Baksanıza, işi başından aşkın," diye yanıt verdi.

Bayan Puciatycki, Krystyna'nın çevresindeki gençleri göstererek:

"Ne acayip yaratıklar!" dedi. "Zavallı kızcağız kimbilir neler çekiyordur..."

Telezynski keyifle gülümsedi.

"Onun için üzülmeyin. İşini bilir. Bizim sınıftan gelen insanlar bu çeşit işleri becerirler."

Bayan Puciatycki kendini tutamadı.

"Ne kötüsün!" diye bağırdı. "Senin kardeşin barda çalışmak zorunda kalsaydı böyle konuşmazdın ama."

"Niye çalışmasın? Elinden gelirse çalışsın."

"Fred!"

"Şaka etmiyorum. Eski günler geride kaldı. Polonya'dan kaçmasam daha iyi olacaktı belki..."

Puciatycki canlandı.

"Deli misin sen?"

"Değilim. Güzel bir iş buldum. Bakarsınız bugün yarın Meclis Başkanı'nın şoförü oluveririm."

Puciatycki hafifçe güldü.

"Harika! Nefis bir espri, Fred!"

Telezynski omuzlarını silkti.

"Espri yapmıyorum. Geçenlerde Dominic Poninski'yi gördüm. İngiliz ya da Amerikan elçiliğinde şoför olmak istiyor. Çok iyi bir fikir. Şoförlüktü üstüne yoktur Dominic'in.

Ben de usta bir şoför sayılırım."

Puciatycki'nin alt dudağı sarktı.

"Özür dilerim ama İngiliz elçisinin şoförü olmakla bir Parti üyesinin şoförü olmak arasında dünya kadar fark vardır dostum. Anlayışlı ol biraz!"

Bayan Staniewicz bu şoförlük fikrini bir şaka olarak ele almaya karar verdi. Fred'in eline vurarak:

"Ne şekersin!" dedi. "Şımarık bir çocuk gibi konuşuyorsun tıpkı. Ama ne yapıp yapıp Polonya'dan kaçıracağım seni. Burada kalıp şoför olmak daha mı iyi sanki?"

"Peki, burada etmeyeyim de Paris'te, Londra'da mı şoförlük edeyim?"

Puciatycki, ters ters:

"Allah aşkına," dedi, "şoför olmak şart mı canım?"

"Elimden gelen tek iş bu," dedi Fred. "Olsam olsam bir de jigolo olabilirim. Hepsi bu kadar. Ne yapayım, böyle yetiştirilmişim."

Ayağa kalkarak özür diledi sonra, masadan ayrıldı. Bayan Staniewicz kaşlarını kaldırdı.

"Ne oldu bu çocuğa?"

Puciatycki omuzlarını silkti.

"Delinin biri. Bütün Telezynski'ler delidir zaten."

Fred bu arada barın arkasına geçmişti. Krystyna onu görünce yanına gitti.

"Nasılsın Fred? Yine Monopol'e döndün demek? Hâlâ sarhoş olmamışsın..."

"Öyle."

"Niye sıkıntılısın?"

"Bıktım artık."

"Neden bıktın Fred? İçkiden mi?"

"Hayır, bu anlamsız bekleyişten..."

Krystyna merakla, şaşkınlıkla baktı Fred'e.

"Sen akıllı bir kızsın Krystyna.."

"Teşekkür ederim."

"Teşekkür et diye söylemiyorum."

"Yine de teşekkür ederim."

"Ben şimdi kalkıp şoför olsam... ne dersin?"

"Ne diyeceğim? Çok güzel araba kullanıyorsun."

Fred sevindi.

"Neyse, aklıbaşında bir insana rastladım sonunda. Sen bir meleksin."

"Fred!"

Parmağını salladı.

"Söylemedim deme, zil zurna sarhoş olacaksın... Dün geceki gibi."

"Olabilirim. Ama sen bir meleksin."

Bardaki bağrışmalar ansızın arttı.

"Ben gideyim Fred... İşler karışacak."

"Bir dakika. Ben Puciatycki'lerle beraberim."

"Öyle mi?"

"Bilirsin, Chwaliboga'da otururlardı."

"Evet. Yüksek tabakanın insanlarını hâlâ tanırım. Ne olacak?"

"Seninle mutlaka tanışmak istiyorlar. Kırma onları. Sıkıcı bir şey ama..."

"Peki, biraz sonra gelirim."

"Ne zaman istersen."

"Lily Hanska işe başlasın da..."

"İyi! Bütün gece çalışıyor musun?"

Krystyna durakladı.

"Bilmiyorum. Belki işim daha önce biter."

"Bekliyoruz."

"Andrzej, kim bu serseri?" diye sordu Chelmicki. "Şu ayaktaki."

Andrzej o gün Staniewicz'lerde rastlamıştı Telezynski'ye. Adını hatırlamıyordu.

"Bilmem."

"Bilirsin. Yanındakilere demin selâm verdin ya..."

"Bir kere gördüm kendisini. Adını bilmiyorum."

Yemeğini yarım bırakıp tabağını itti, şarabını bitirdi; ayağa kalktı sonra. Maciek oturduğu yerden ona bakıyordu.

"Gidiyor musun?"

"Evet. Kafam şişti. Sen kalıyor musun?"

"Kalıyorum. Güle güle."

Hol kalabalık ve gürültülüydü. Bütün geceyi Monopol'de geçirmek istemeyenler, karartmadan önce evlerine dönebilmek için acele ediyorlardı. Vestiyerin önünde kuyruğa girdi Andrzej. Epeyce bekledikten sonra pardösüsünü alıp sırtına geçirdi. Tam çıkmak üzereydi ki, arkasında bir kadın sesi duydu:

"Gidiyor musunuz?"

Döndü. Bayan Staniewicz'di bu. Biraz şaşırdı.

"Evet."

"Üzüldüm doğrusu. Masamıza gelip bir merhaba bile demediniz."

Vestiyere doğru baktı.

"Ne kalabalık! Sigara tabakamı unutmuşum cebimde. Ama sizi bekletmek istemem; herhalde aceleniz vardır."

"Hayır, ben alırım."

Bayan Staniewicz çevresine bir göz attı.

"Bu Monopol de pek tatsız bir yer. Yanımda arkadaşlarım olmasaydı..."

Bir çeşit soruya benzeyen bu cümlesine yanıt alamayınca, uğradığı hayal kırıklığını ılık bir kahkahayla gizledi.

"Sizi tutmayayım. Gidin."

Elini uzattı.

"Karartmaya kalırsanız vicdan azabı çekerim sonra. Ziyaretime gelin bir gün... albayın evde olması şart değil."

Andrzej üç gün sonra Ostrowiec'den gideceğini söylemek istedi, ama vazgeçti, Bayan Staniewicz'in elini öperek oradan sessizce uzaklaştı.

Dışarı çıkınca düşünmeye başladı; doğru mu hareket etmişti acaba? Hava açılmıştı, yıldızlar vardı gökte... Ilık bir geceydi. Kaldırımlar kurumuştu; sokakta yer yer su birikinti-

leri göze çarpıyordu sadece. Monopol'ün önünde bir sıra askeri araba duruyordu. Şoförlerin bazıları kol kola dolaşıyor, bazıları da bir arabada votka içiyordu. Birkaç milis eri de katılmıştı votka içenlere.

Monopol'den çıkanların canları eve gitmek istemiyordu anlaşılan. Otelin önünde oyalanıp duruyorlardı. Pazar yerinden bağıra bağıra şarkı söyleyen sarhoşların sesleri geliyordu. Herkes faytonlara binmeye başladı. Taa uzaklardan birkaç el silâh sesi duyuldu.

Ama bütün bunları bastıran bir ses vardı... karanlığın derinliklerinde yankıyan bir ses, hoparlörün sesi:

askeri harekât bu sabah saat sekizde sona erecektir."

Alek evin yolunu tuttu; hızlı hızlı yürüyordu. Bir köşeyi dönüp de daracık yan sokaklardan birine sapınca bir devriyeyle burun buruna geldi. Silâh yoktu üstünde, kimlik kartı yanındaydı... yine de ürperdi. Savaş sırasında Alman devriyeleriyle karşılaşınca da ürperirdi. Bu keresinde utançla karışık bir ürpertiydi bu.

Alek'de ön kapının anahtarı vardı, ama kilit bir türlü açılmıyordu. Herhalde arkadan sürgülenmişti. Bir an düşündü. Annesi mutlaka uyumuştu şimdiye kadar; kapıyı çalmaya cesaret edemedi. Dolaşıp mutfak kapısına gitmeyi uygun buldu.

Mutfağın pencerelerini örten kara perdeler arasından ışık sızıyordu. Kapıyı vurdu... umduğundan da çabuk duyuldu Rozalia'nın ayak sesleri.

Kapıya gelince:

"Kim o?" diye seslendi Rozalia.

Alek, alçak bir sesle:

"Benim," diye yanıt verdi.

İçeri girince Rozalia gürültüyle çarptı kapıyı. Alek birdenbire irkildi.

"Şunu yavaş kapayamaz mısın Rozalia? Bütün evi ayağa kaldıracaksın."

"Ancak suçlu olanlar ses çıkarmadan dönerler eve... Benim içim rahat, istediğim kadar gürültü ederim."

Alek omuzlarını silkerek yaşlı kadının yanından geçti. Evde çıt çıkmıyordu; mutfağın ortasına gelince kararsızca durdu.

"Ben yatıyorum. İyi geceler."

"Yemek yemeyecek misin? Gecenin bu vaktinde yemek odasına getiremem ya yemeğini... Otur, burada ye. Şimdi ısıtırım."

"Aç değilim."

"Aç değilmiş! Annen yemek ayırmamı söyledi sana. Sen de kalkmış, aç değilim diyorsun..."

"Tokum," diye terslendi Alek. "İyi geceler."

Bayan Kossecki holde bekliyordu. Yemek odasının penceresinden görmüştü oğlunu. Onun bahçe kapısına usul usul yaklaştığını görünce, içindeki korkunç endişe uçup gitmişti. Alek eve dönmüştü ya... bütün istediği buydu. Evet, dönmüştü. Mutfağa koşmamak için zor tuttu kendini. Kafasının içi kazan gibiydi; hiçbir şey düşünemiyordu. Umutsuzdu. Acı çekiyordu.

Alek, başı önüne eğik, holden geçti. Ancak merdiven başına vardığı zaman farketti annesini. Durup utangaç utangaç gülümsedi.

"Merhaba," dedi usulca.

Bayan Kossecki yanıt veremedi.

Bembeyaz kesilmişti Alek'in yüzü; saçları dağınıktı. Gözlerinin altını koyu gölgeler kaplamıştı. Nereye gitmişti? Bu saate kadar neredeydi? Annesinin parasını niye çalmıştı? İşte, bir adım ötesinde duruyordu oğlu... ama onu tanımıyordu. Oğlunu, küçük Alek'i tanımıyordu. Uğruna uykusuz geceler geçirdiği, acılarını, sevinçlerini paylaştığı oğlunu tanımıyordu.

Alek yere bakarak olduğu yerde duruyordu. Alnı kıpkır-

mızı oldu ansızın; sonra yanakları, kulakları, boynu kızardı. Çamurlu çizmelerine ilişti gözü.

"Alek!"

"Ne var anne?"

"Söyleyecek bir şeyin yok mu bana?"

"Ne söyleyeyim?" diye kekeledi Alek. "Sinemaya gittik."

"Alek..."

"Evet?"

"Nasıl yapabildin bunu? Sana inanırdım... güvenirdim! Hırsızlığa mı başladın şimdi?"

Alek, öfkeyle:

"Ne demek istiyorsun?" diye söze başladı.

"Biliyorsun ne demek istediğimi."

"Bilmiyorum."

"Yaptığını kabul edecek kadar cesur değilsin demek? Alek, utanmıyor musun?"

Alek ceplerini karıştırmaya başladı; sonunda buruşuk paraları buldu.

Annesinin eline tutuşturarak:

"Al!" dedi. "Ben para filan almadım. İstersen say."

"Nedir bu?" diye fısıldadı Bayan Kossecki.

"Ödünç olarak aldığım üç bin zloty."

"Ödünç olarak mı?"

"Kendim için almadım ki. Julius Szretter'in birine üç bin zloty göndermesi gerekiyordu. Babası akşamları geç geliyor eve. Dün akşam bırakmayı unutmuştu. Senden almak istedim, yoktun... Sormadan aldım ama Julius'a iyilik etmek istiyordum. Akşam olunca babasından alıp borcunu hemen ödedi. Sonra sinemaya gittik... filmin son günüymüş."

Bayan Kossecki oğluna bakıyordu durmadan. Alek'in sesi titriyordu... yüzü bir aydınlanıyor, bir gölgeleniyordu. Ona yeniden kavuştuğu, onu yeniden bulduğu için sonsuz bir sevinç duydu Bayan Kossecki.

Gözyaşları içinde:

"Oğlum..." diye mırıldandı.

Yıllardır sevinçle ağlamamıştı böyle. Alek'in boynuna doladı kollarını... sanki küçücük, çaresiz bir çocukmuş gibi kendine çekti. Alek şaşırmıştı; annesinin kolları arasında hiç kıpırdamadan duruyordu. Soluk bile almıyordu sanki; hafifçe titremekteydi. Bayan Kossecki bunu farketti.

Oğlunun yüzünü, dağınık saçlarını okşayarak:

"Yavrum," dedi, "korkunç bir haksızlık ettim sana. Böyle düşündüğüm için beni affet. Bir daha düşünmem. Anneni affedeceksin, değil mi?"

"Anne, ben..."

"Zararı yok. Bir şey söyleme. Artık düşünme bile bunu. Yavrum..."

Stefka on beş dakika gecikmişti. Ağlamaktan şişmiş gözlerle geldi odaya; ama beklemekten usanmış Slomka farkına varmadı bunun.

"Nerede kaldın, salak! On dakika sonra gel demedim mi ben sana?"

Stefka odanın ortasında durup hıçkıra hıçkıra ağlamaya baladı. Slomka şaşırmıştı. 'Amma da korkuyor benden,' diye düşündü. Öfkesi yatıştı.

"Peki peki... Zırlama artık."

Kız çığlıklar atarak ağlamaya devam etti.

"Tanrım!.. Tanrım!.."

"Kapa çeneni sersem! Kızgınlığım geçti."

"Umurumdaydı sanki! Bilmiyorsunuz... Tanrım!.."

Slomka işin içinde bir iş olduğunu anladı.

"Ne diye ağlayıp duruyorsun böyle? Yoksa canını sıkacak bir şey mi söylediler mutfakta?"

Stefka başını iki yana salladı.

"Öyleyse?"

"Stasiek'i öldürmüşler!"

Slomka gözlerini kırpıştırdı.

"Stasiek de kim? Kim öldürmüş?"

"Stasiek... Nişanlım. Biliyorsunuz! Domuzun biri vur-

muş!"

Başını büyük, kırmızı ellerinin arasına aldı.

İleri geri sallanarak:

"Tanrım! Tanrım!" diye inledi.

"Niye öldürmüşler?"

"Ne bileyim ben?"

"Belki yalandır. Ya da yanlış anlamışsındır."

"Hayrı, doğru. Polis geldi. 'Irmağın yanında çimento fabrikasında iki kişiyi vurdular bugün,' dedi. O anda dilim tutuluverdi. 'Kimleri vurdular?' diye sordu Felka. Zaten her şeyi o öğrenmek ister önce. Polis de, 'Smolarski ile Stasiek Gawlik'i,' diye yanıt verdi. O anda öleceğimi sandım. Başkalarını vuracaklarmış, ama yanlışlıkla onları öldürmüşler. Polis söyledi."

Slomka biraz konyak koydu.

Kadehi uzatarak:

"İç şunu," dedi.

Stefka, başı ellerinin arasında, inleyerek sallanmaya devam ediyordu. Gencecik, diri bir gövdesi vardı. Acılarını da gövdesiyle belirtirdi. Bir sıcaklık yükseliyordu üstünden. Eteği açılmıştı, bembeyaz kalçaları görünüyordu. Slomka durduğu yerde ayak değiştirdi.

"Hadi, iç. Güzel içkidir. Hem sonra üzülmeyi bırak. Ne yapalım, olan olmuş bir kere."

Stefka burnunu çekerek başını kaldırdı. Kadehi aldı. İçti.

"Yatağın üstüne otur. Rahat edersin."

Bu öğütü de tuttu. Geniş karyola gıcırdadı.

"Ne kötü!" diye bağırdı ansızın.

"Nedir kötü olan?"

"Hiç tanımadığım birinden aldım ölüm haberini! Düşünün bir kere, nişanlımı öldürüyorlar da ailesinden kimse gelip haber vermiyor. Nerede çalıştığımı bilmiyorlar mı sanki? Kimse gelip söylemedi!"

"Belki vakit bulamamışlardır."

"Ama Stasiek Almanya'dan döndüğünde beni fitnelemeye bol bol vakit buldular. Stefka şöyle yaptı, Stefka böyle yaptı... Boyuna laf yetiştirdiler!"

Ansızın irkildi.

"Ne oluyor? Bir acelen mi var?"

Slomka'yı itti.

"Kimbilir, belki de vardır," diye homurdandı Slomka.

"Şşş!"

Ağlamaktan al al olmuş tombul yüzüne bir gülümseme yayıldı.

"Göster bakalım şu çorapları. Cenazede giyerim... Stasiek'in ablası kıskançlıktan çatlayacak. Benim hakkımda ileri geri konuşacağına kendi işine baksın... orospu..."

"Ne güzel şey sizinle dans etmek..."

"Teşekkür ederim."

"Çok güzel dans ediyorsunuz... Arkadaşlarım kötü huylarım olduğunu söylerler."

"Öyle mi? Ben şimdilik göremiyorum. Güzel bir tango, değil mi? Savaştan önceki günleri hatırlatıyor insana. Biraz önce Andrzej Kossacki'yle oturuyordunuz. Arkadaşınız mı?"

"Evet."

"Ama sizi yapayalnız bıraktı."

"Niye bırakmasın? Çocuk değilim ki..."

"Orası muhakkak... Biliyor musunuz, demin size öyle içerledim ki..."

"İçerlediniz mi? Niye?"

"Andrzej bu gece bizimle oturacaktı."

"İstese oturabilirdi."

"Konuşacak çok şeyiniz vardı anlaşılan. Neyse, zararı yok. Arkasından konuşmayalım."

"Masanızdaki o delikanlı kim?"

"Fred Telezynski. Konttur."

"Barda çalışan kızın akrabası mı?"

"Krystyna Rozbicka'nın mı?"

"Adı Krystyna Rozbicka mı?"

"Bilmiyor muydunuz? Biraz kendinizden bahsetsenize bana."

"Bahsetmiyor muyum?"

"Evet, gerçekten kötü huylarınız var."

"Sonunda siz de anladınız bunu... Demek kontun akrabası oluyor Rozbicka?"

"Telezynski'nin kim olduğunu öğrenmek için mi dansa kaldırdınız beni?"

"Hayır, Rozbicka'nın kim olduğunu öğrenmek için."

"Yanlış insan seçtiniz öyleyse."

"Yazık. Kızdınız mı?"

"Masaya dönelim artık. Benimle gelmeseniz de olur."

"Güzel bir tango."

"Artık masaya..."

"Beni arkadaşlarınızla tanıştırmaz mıydınız?"

Varşova ayaklanmasından beri Ostrowiec'deki hastanede çalışmakta olan genç doktor Drozdowski, dudaklarında anlayışlı bir gülümsemeyle Krajewski'yi dinliyordu.

Söze karışmak gereğini duydu:

"Güzel söylüyorsunuz, ama kendimi hiçbir ideolojiye kaptırmak niyetinde değilim."

Krajewski kızmıştı.

"Kaptırmak mı? Tatsız bir kelime bu!"

"Londra'dan, Anglo-Saksonlardan, Batı'dan, Hıristiyan uygarlığından, demokrasinin korunmasından söz açıyorsunuz..."

"Büyük, ölümsüz değerlerdi bunlar."

"Ama sözde kalan değerler... Üstelik aynı değerlere Doğu'da da rastlayabilirsiniz."

"Hiç sanmıyorum!"

"Doğu'da da ölümsüz değerler vardır. Belki Batı'nın değer ölçülerine uymazlar ama yine de bazı değerlere rastlayabilirsiniz orada."

"Peki sizce hangi taraf haklı?"

"Gerçeği bu kargaşalıkta bulabileceğimizi sanıyor musunuz? Niye?"

"İnsan bir şeye inanmalıdır dostum..."

Sarışın kadın iri gözleriyle hayran hayran bakıyordu doktora. Yakışıklı bir adamdı. Yuvarlak başını parlak, kara saçları örtüyordu. Esmerdi.

Ötekilerin bu konuşmayla ilgilendikleri yoktu; Hannah Lewicka'nın çevresine toplanmışlar, gülüp duruyorlardı. Krajewski yorgun görünüyordu. Kalın çerçeveli gözlüğünü çıkarıp mendiliyle sildi. Cansız gözleri ötelerde bir noktaya dikilmişti.

Drozdowski acıyarak baktı ona.

"Evet dostum, savaşın sona ermesiyle birlikte bütün gerçekler silinip gitti."

Krajewski gözlüğünü silmeye devam ediyordu.

"Ne kaldı geride?"

"Çok şey. Hayat."

Sarışın kadın, ellerini çırparak:

"Ne güzel söylediniz!" diye bağırdı.

Krajewski gözlüğünü taktı.

Parmaklarıyla masaya vurarak:

"Ne kaldığını ben söyleyeyim," dedi. "Ölüm kaldı. Gülmeyin. Hastalıklar yok oldu gerçi... toplumdaki bazı hastalıklar... ama ölüm kaldı."

"Çok kötüsünüz," dedi sarışın kadın.

Masanın üstünden eğilerek:

"Ölüm kaldı, ölüm," diye tekrarladı Krajewski.

Drozdowski hiç mi hiç etkilenmemişti.

"Yazık ki dostum, kendimi ölü gibi hissetmiyorum."

Avukatın yanıt vermesine fırsat kalmadan Kotowicz geldi masalarına. Hemen yer açtılar.

Alnını uğuşturarak:

"Vay canına!" dedi Kotowicz. "Seiffert'le Kochanska neredeyse birbirlerini boğazlayacaklar! İnanılmaz bir şey!"

Bir bardağa şarapla soda koydu biraz, ağır ağır içmeye başladı. Ötekiler merakla eğildiler.

"Ne oldu?"

"Korkunç bir kavga. Adam çırılçıplak... kadın ise sırtında tuvaletle..."

Hannah Lewicka'nın mavi gözleri faltaşı gibi açıldı.

"Çırılçıplak mı? Ne demek istiyorsunuz?"

Gülerek:

"Çırılçıplak demek istiyorum işte!" dedi Kotowicz.

Ötekiler de gülmeye başladılar.

"Niye gülüyorsunuz?" diye söylendi Hannah. "Komik bir şey söylemedim ki..."

Sonra Kotowicz'e döndü.

"Niye gülüyorlar?"

"Öyle tatlısınız ki!" diye yanıt verdi Kotowicz.

"Komik bir şey söylemedim ki..."

Sarışın kadın, doktora doğru eğilerek:

"Ne şımarık," diye fısıldadı.

Drozdowski omuzlarını silkti. Yanıt vereceğine sarışın kadının yanına biraz daha yaklaştı. Soluğu nikotin ve içki kokuyordu.

"Görecekler."

"Görsünler," diye yanıt verdi doktor.

"Haftaya gidiyorsunuz demek... Hastaneden de ayrılıyor musunuz?"

"Tabii. Burada işim kalmadı artık."

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Silezya'ya... Breslau'ya. Daha ne yapacağımı bilmiyorum. Elbet bir imkân çıkar. Tam sırasıdır şimdi. Her şey karmakarışık... ülkenin bile sahibi yok. İnsan istediğini ele geçirebilir."

Sarışın kadın içini çekti.

"Kıskanıyorum sizi."

Doktor, onun bacağını bacaklarının arasına aldı; sıkarak:

"Kıskançlığınızı gidermek mümkün," diye yanıt verdi.

Kotowicz, Krajewski'ye dönmüştü bu arada.

"Eee?" diye sordu avukat. "Getirdiniz mi?"

Kotowicz ellerini salladı.

"Para tam dokuz buçukta burada olacaktı. Beni bilirsiniz Bay Krajewski, sözümden dönmem. Deprem bile olsa tam zamanında..."

"Hatırladığıma göre deprem filan olmadı."

"Yarın öğleden önce kendim getiririm. Bana güvenebilirsiniz."

O sırada Chelmicki'yle birlikte Bayan Staniewicz geçti yanlarından. Kotowicz ayağa fırlayıp saygıyla eğildi.

"Albayın karısına bakın... yine bulmuş birini."

"Yalnız mı?"

"Puciatycki'lerle gelmiş."

"Ne yaparsınız, yüksek sosyete..."

Arkasına baktı. Bayan Staniewicz, Maciek Chelmicki'yi arkadaşlarıyla tanıştırıyordu.

Lily Hanska saat tam onda geldi. Barın arkasına geçti; Krystyna'ya gülümsedikten sonra koridorda kayboldu. Krystyna yanına gitti onun. Lily trençkotunu çıkarıyordu.

"Nasılsın şekerim? Çok müşteri var galiba."

"Hem de nasıl. Gelmeyeceksin diye ödüm koptu."

Lily gülümsedi.

"Uyuyakalmışım. Kütük gibi uyumuşum. Suratım şişmiş mi?"

"Hayır. Çok güzelsin."

Lily bir tarak çıkarıp kısacık kesilmiş kara, kıvırcık saçlarını taramaya başladı.

"Bak," dedi Krystyna, "bu gece on birde gidersem bana kızar mısın?"

"Deli misin sen? Cumartesi gecesi gidilir mi? Hasta mısın yoksa?"

Arkadaşını dikkatle süzdü.

"Bir şey mi var?"

"Yok bir şey. Erken gitmek istiyorum, o kadar."

"Erkek meselesi mi?"

Krystyna, Lily'nin boynuna doladı kollarını; yanaklarından öptü.

"Lily, ne kadar akıllısın!"

"Demek erkek meselesi. Yakışıklı mı bari?"

"Çok. Kendine son derece güveniyor. Ama korkma, âşık olmam."

"Tanıyor muyum onu?"

"Sanmam. Gelecek cumartesiye de ben kalırım."

Pudrasına uzanarak:

"Peki," diye mırıldandı Lily. "Delisin sen. Ya patron anlarsa?"

Krystyna yerine dönünce sabırsız bir kalabalık sardı çevresini. Yine de bir fırsatını bulup Chelmicki'ye baktı. Masasında değildi. Nereye kaybolmuştu acaba? Gözü Puciatycki'lerin masasına ilişti. Oradaydı; sırtını bara dönmüş, Fred'le konuşuyordu.

İşgal sırasında sadece Londra'yla ilgi kurmuştu Weychert. Hangi partinin birinci plana geçeceğini kestirememiş, o yüzden de kalkıp Demokrat Parti'ye girmişti. Swiecki'yle arkadaşlığı işe yaradı: Şehir Meclisi'nde önemli bir koltuk kaptı. Ama yeni bir Belediye Başkanı seçilince durumu ne olacaktı? Bir süredir Polonya İşçi Partisi üyeleriyle yakınlık kurmaya çalışıyordu. Masada yanında oturmakta olan Podgorski'yi pek az tanıyordu. Herkes kadar çok içmesine karşın çenesi açılmamıştı Podgorski'nin. Kendi içine kapanmış, sessizce oturuyordu. Weychret çok denedi, ama onu konuşturamadı.

Pek alıngan bir insan değildi Weychert; yine de, Podgorski'nin kendisine karşı özel bir düşmanlığı olup olmadığını düşünmeden edemedi. Bu düşünceyi hemen silip attı kafasından. Ama kuşkulardan kurtulamamıştı. Canının sıkkınlığı-

nı gidermek için önündeki votkayı bir yudumda bitirdi.

Salona neşeli bir hava yayılmıştı. Masanın her yanından kahkahalar yükseliyordu; içki herkesin dilini çözmüştü.

Saçları darmadağın, yüzü kıpkırmızı olmuş Drewnowski, yanındaki Matusiak'la kadeh tokuşturdu. Biala çimento fabrikası yönetim kurulu sekreteriydi Matusiak.

Eğilerek:

"Öyle zor günler geçirdim ki," dedi Drewnowski. Herhalde sizin hayatınız da, benimki gibi, cehennem hayatından farksızdı..."

"Ne çıkar?" diye mırıldandı Matusiak. "Dayandım işte."

"Doğru! Ben de dayandım! Neyse, sıra bizde artık."

Matusiak, kara kaşlarının altından Drewnowski'yi süzdü.

"Öyle mi dersiniz? Yapacağımız çok şey var daha. Stasiek Gawlik'i tanır mıydınız? Bugün öldürüldü."

"Olsun! Yine de gün bizim günümüz. Göreceksiniz, kısa zamanda müdürlüğe yükselirsiniz."

Dönüp Pieniazek'in sırtına vurdu.

"Şu herif var ya... o da müdür olacak günün birinde. Ben de olacağım. Siz daha da yükseleceksiniz. Nereye gidiyorsun?"

Pieniazek, gözlerini kırpıştırarak, ellerini kollarını sallaya sallaya kalkmaya uğraşıyordu.

"Hiçbir yere gittiğim yok," diye homurdandı. "Bir konuşma yapacağım."

Swiecki iskemlesini geriye itip biraz ilerde oturan Pawlicki'ye seslendi.

"Pawlicki!"

Wrona'nın arkasından Pieniazek'i gösterdi. Pawlicki bir an durakladı.

"Tam sırasıdır şimdi..."

"Evet. Gittikçe azıtıyor."

"Bir şey mi oldu?" diye sordu Wrona.

Swiecki:

"Önemi yok," diye yanıt verdi.

Bu arada Drewnowski'nin de yardımıyla ayağa kalkmıştı Pieniazek. Pawlicki'nin yanında beliriverdiğini farketmedi bile. Yazı işleri müdürü, muhabirin koluna girdi ansızın; salondan dışarı sürükledi. Durumu ancak koridorda kavradı Pieniazek. Karşı koymaya çalıştı ama boşuna... Pawlicki kararlıydı. Bayan Jurgeluszka'dan önce davranıp tuvaletin kapısını açtı, kollarını örümcek gibi sallayan Pieniazek'i içeri tıktı. Kendi de girdi. Yaşlı kadın gidip kapıyı kapadı; tam yerine oturacaktı ki Pawlicki dışarı çıktı.

"Bir havlu, bir de sabun lütfen," dedi.

Bayan Jurgeluszka havluyla sabunu verip içeriye bir göz attı. Öteki adam görünürlerde yoktu.

"Bu iş de bitti. Buraya siz mi bakıyórsunuz?"

"Evet efendim."

"Güzel! Dikkat edin, bu serseri buradan çıkmasın. Kapıyı kilitliyorum. Ben gelinceye kadar orada kalacak. Bakan söyledi. Anlaşıldı mı?"

"Evet efendim. Ama..."

"Aması filan yok! Orada kalacak. İşte bu kadar!"

"Peki efendim."

"Unutmayın sakın!"

Cebinden buruşuk bir yüz zloty çıkarıp kadına verdi. Kadın saygıyla eğildi.

"Teşekkür ederim ekselans."

Salona dönüp de yerine otururken Swiecki'yle göz göze geldi.

"İcabına baktım efendim."

Swiecki, Pawlicki'nin elini dostça sıkarak:

"Teşekkür ederim, bunu unutmayacağım," dedi.

Pawlicki'nin gözlerinin önünde Varşova'da bir gazetenin yazı işleri müdürü odası canlandı. 'Pieniazek gibileri de işe yarıyor bazan,' diye düşündü.

Bu arada Weychert, Podgorski'yle konuşmayı bir kere daha denemeye karar vermişti.

Büyük bir yakınlık göstermeye çalışarak:

"Bugün pek keyifli görünmüyorsunuz," dedi.

Kısaca:

"Yorgunum," diye yanıt verdi Podgorski.

Weychert, fırsattan yararlanarak:

"Ben de," dedi. "Çok yorucu bir gün geçirdik. Swiecki yakında gidiyor... çok işimiz vardı. Ama böyle toplantılar insanı dinlendiriyor. Hiç unutmam, savaşta..."

Podgorski, yanındakinin ne dediğini duymuyordu bile. Szczuka'nın Kossecki hakkında söylediklerini düşünüyordu. Kossecki'nin kendisiyle ilgilenmiyordu aslında... yeni başlayan barış dönemi yeni problemler getirecekti. Bu günleri, yanmak, parçalanmak tehlikesi olmadan rahatça uyuyarak geçirilecek bu geceleri az mı düşlemişti top sesleri arasında? Ama insanlık hastaydı, can çekişiyordu. Kana bulanmamış bir tek köşe bile yoktu Avrupa'da. Milyonlarca kişi ölmüştü. Ama sağların; yürekleri, ruhları ölmüş sağların yanında o ölülerin sözü mü edilirdi? Onlar öldüğü için yaşıyordu bu yenik düşmüş suçlular. Yenmişlerdi de ne olmuştu sanki? Ansızın çok güçsüz buldu kendini; gereken çabayı gösteremeyecekti galiba. Acı bir kuşku kapladı içini...

Bu arada, Kalicki, kendini haklı göstermek için Szczuka'yla konuşmaya başladı yeniden.

Alçak sesle:

"Bak Stefan," dedi, "bütün hayatımı bilirsin. Şunu anlamanı istiyorum ki..."

"Anlıyorum seni," diye mırıldandı Szczuka.

"Bir dakika! Çocukluğumdan beri Rusya'yla savaştım..."

"Çarlık Rusyası'yla."

"Zındana ilk tıkıldığımda on altı yaşındaydım."

"Yani?"

"Bunun zararını ömrü boyunca çekiyor insan."

"Ne zararı?" diye sordu Szczuka. "Ben de Polonya'da hapse girdim. Şimdi kalkıp Polonya'ya düşman mı kesile-

yim?"

Kalicki başını salladı.

"O başka. İnsan kendi ülkesini kendi seçemez ki."

"İçinde yaşadığı çağı da seçemez. Ama çağını da, ülkesini de değiştirebilir. Düşüncelerin niye bu kadar değişti, anlamıyorum. Nasıl oldu bu iş? Eski bir savaşçı, eski bir sosyalist olan sen, kalkıp düşmanlarımızın ağzıyla konuşuyorsun. Yarın ne olacaksın, merak ediyorum doğrusu..."

Kalicki önüne bakıyordu.

"Yarın mı? Yarını düşünemeyecek kadar yaşlıyım artık."

"Bugünkü Sovyetler Birliği ile Çarlık Rusyası arasında bir fark göremiyor musun sahiden?"

"Görüyorum tabii. Düzenleri değişik bir kere. Fark olmaz olur mu, tabii var. Ama ikisi de emperyalist, ikisi de saldırgan. Hayır! Biliyorum ne diyeceğini, ama Doğu Doğu'dur. Değişmez. Zaten göreceksin ya, birkaç yıl içinde Polonya'dan eser kalmayacak. Ülkemiz de, kültürümüz de silinip gidecek..."

Sustu. Szczuka da bir süre konuşmadı.

Sonunda:

"Üzüldüm Jan," diye fısıldadı. "Hayat seni de çökertmiş."

"Belki," diye yanıt verdi Kalicki, "ama hayatım sadece beni ilgilendirir. Sizin hayatlarınız Polonya'yı da ilgilendiriyor."

"Boşuna tartışıyoruz," dedi Szczuka.

Kalicki, kısaca:

"Zaten tartışmaya değmez," diye yanıt verdi.

Holde ayak sesleri duyan Bayan Kossecki yemek odasının kapısını açtı.

"Sen miydin Andrzej?"

Andrzej merdivenin başında durdu.

"Evet."

Bayan Kossecki bir dakika beklemesini söyledi oğluna; sonra odasına giderek parayı getirdi.

Şaşkınlıkla:

"Bu da ne?" diye sordu Andrzej.

Bayan Kossecki kızardı.

"Hatırlamıyor musun? Bu sabah almıştım ya senden."

"Haa, o mu? Niye geri veriyorsun anne? Önemi yok demedim mi? Sende kalsın."

"Olmaz. Al şunu."

Öylesine kararlı söylemişti ki bunu, Andrzej parayı aldı.

Cebine koyarak:

"Sen bilirsin," diye mırıldandı.

Oğlunu kırdığının farkındaydı Bayan Kossecki, ama o parayı istemediğini nasıl söyleyebilirdi...

"Yarın pazar. Yemeğe evdesin, değil mi?"

Andrzej durakladı.

"Bakalım. Belki."

"Gelmeye çalış. Baban sevinir. Seni pek gördüğümüz yok."

Andrzej:

"Peki," demek zorunda kaldı. "Gelmeye çalışırım. İyi geceler anne."

"İyi geceler," diye fısıldadı Bayan Kossecki.

Oda karanlıktı; ama Andrzej yıldızların soluk ışığında kardeşini farketti.

Alek, başını önüne eğmiş, pencerenin önünde oturmaktaydı. Üstünde pijamasının pantolonu vardı sadece.

"Daha yatmadın mı?" diye sordu Andrzej.

Alek başını kaldırdı, ama yanıt vermedi. Gövdesi bronz gibi parlıyordu karanlıkta. Andrzej odanın öteki ucuna gitti. Üstüne kardeşinin elbiseleri atılmış bir iskemleye çarptı. İskemleyi ayağıyla iterek elektrik düğmesine uzandı.

"Işığı yaksam bir zararı var mı?"

Alek pencerenin önünden sessizce çekildi. Perdeleri kapadı. Andrzej ışığı yakar yakmaz oda ansızın kalabalıklaşıver-

di, eşyalarla doldu. Alek, kamaşan gözlerini kırpıştırarak ayakta duruyordu. Andrzej ters ters baktı kardeşine; sonra soyunmaya başladı.

İki yatak da yapılmıştı. Ceketini Alek'in yatağının üstüne atıp çizmelerini çıkarmak için oturdu. Sağ teki kolayca çıktı; sol teki ise her zaman uğraştırırdı onu. Alek'in kendisine bakmakta olduğunu farketti. O da kardeşine bir göz attı. Alek hemen gözlerini kaçırdı.

"Ne dikilip duruyorsun orada? Yatsana!"

Sonunda sol teki de çıkarabildi. Masanın altına attı onu; ayağa kalkıp terliklerini giydi, banyoya geçti. Ampul kırık olduğu için ışık yanmıyordu; ufak pencereyi açtı.

Bitişikteki villa çok yakındaymış gibi duruyordu karanlıkta. İlk katın pencereleri yarı açıktı; odalardan birinin ışığı sönük sönük yanmaktaydı. Birkaç hafta önce Sovyet askerleri yerleşmişti bu villaya. Ortalıkta çıt bile çıkmadığı için sesleri rahatça duyulabiliyordu. Attıkları kahkahalar, söyledikleri hüzünlü şarkı, balalaykanın sesi o kadar yakından geliyordu ki...

Odaya döndüğünde Alek yatmış, yüzünü duvara çevirmişti. Işığı söndürüp o da yatağa uzandı. Ellerini başının altına koyarak sırtüstü yattı bir süre. Alek kıpırdandı.

"Andrzej!" diye fısıldadı.

Yanıt vermedi Andrzej. Alek ayağa kalktı.

"Andrzej, uyudun mu?"

Öfkeyle:

"Kapasana çeneni," dedi Andrzej.

Duvara dönüp battaniyeyi kulaklarına kadar çekti. Alek susmuştu. O da gözlerini yumdu. Uzun süre uyuyamayacağını biliyordu. On beş dakika geçti. Tam uykuya dalacaktı ki, odanın öteki yanından hıçkırıklar çarptı kulağına. Önce rüya gördüğünü sandı. Başını kaldırdı. Battaniyeyi atıp masaya çarpmamaya dikkat ederek kardeşinin yatağına gitti.

"Alek!" dedi usulca.

Alek'in hıçkırıkları kesildi. Yüzünü yastığa gömmüş, ba-

caklarını karnına çekmişti. Yere düşmüştü battaniye. Andrzej kardeşinin üstünü örttü. Yatağın ucuna oturdu sonra, onun üstüne eğildi.

"Nen var Alek?"

Kollarının arasına aldı kardeşini; Alek'in çocuksu gövdesi titriyordu. Gözyaşlarıyla ıslanmış ateş gibi yüzünü kendi yüzüne bastırdı. Ansızın duygulanıvermişti.

"Alek..."

Alek öfkeyle itti Andrzej'i.

"Git yanımdan!.."

"Alek!"

Sert bir sesle:

"Duymadın mı, git yanımdan!" dedi Alek. "Nefret ediyorum senden, nefret ediyorum!"

Hannah Lewicka kalabalığın arasından zorlukla geçerek dans pistine doğru ilerledi. Kotowicz önden gidiyordu. Sonunda ışıkların altına geldi; her yandan "Bravo!" sesleri yükseldi. Dinleyicilerine çocuksu, utangaç bir gülümsemeyle teşekkür etti. Sigara dumanından göz gözü görmüyordu, her yer doluydu; salon, yarı karanlıkta daha büyük görünüyordu şimdi. Alkışlar kesildi; Hannah, kolları parlak, uzun tuvaletinin iki yanına sarkık, bir süre kıpırdamadan durdu. Sesler bütün bütüne kesilince başıyla orkestraya işaret etti... ve kemancılar çalmaya başladılar.

Salonu büyülü bir hava sardı birdenbire. Kimse soluk bile almıyordu sanki. Hannah Lewicka'nın temiz, çocuksu sesi duyuluyordu:

İçinizi çekmeyin salkımsöğütler
yüreğimi parçalayan bir acıyla;
ağlama sevgilim, güzelim benim,
umut yaraşır partizana.

Uzun tuvaletine bakan yoktu. Dans pistinde, ışıkların al-

tında olduğu da unutuluvermişti. Binlerce Polonyalı kızdan biriydi o anda... Haberler taşıyan, bildiri dağıtan, silâh ve para kaçıran, âşık olan, tutuklanan, Varşova'da çarpışan binlerce kızdan biri... Söylediği şarkı da onlar için, hayatı sevgi ve ölümden öğrenen delikanlılara tutulmuş kızlar için yazılmıştı zaten... gencecik kadınlar, çiçeği burnunda sevgililer için... Sesi geçmiş yıllardan, ormanlardan geliyordu sanki:

Bak çalgı çalıyorlar, dans edelim;
kurşunlar vınlasın yanımızda,
ölüm tırpanıyla biçsin bizi, ne çıkar,
umut yaraşır partizana.

Ağır bir hava kapladı salonu. Yarı karanlıkta herkes donakalmıştı. Başlar öne eğilmiş, gözler yaşarmıştı. Biraz önce sarhoş sarhoş dolaşanlar bile ayılıvermişti şimdi. Şarkı gerilere, geçmişe götürmüştü onları... korkularla, yalanlarla, saçmalıklarla, alkol kokusuyla, kolay kazanılan paralarla, kolay kazanılan gönüllerle, acılarla, umutsuzlukla çizilmiş bir dünyadan uzaklaşmışlardı. Ölülerin seslerini duyuyorlar, yıkılmış evlerin gölgelerini görüyorlardı. Kendi kaderlerinin gölgelerini. Ama o yıllardan birazcık sevinç bile kalmamıştı bugüne. Hayat devam ediyordu.

Şarkı bitti, orkestra sustu. Salonu saran büyülü hava bir süre bozulmadı. Neden sonra cılız bir alkış duyuldu... sonra kulakları sağır edici bir gürültü koptu salonda. Işıklar yandı.

7

Uyandığında terden sırılsıklamdı; yüreği ağzına gelmişti. Önce nerede olduğunu anlayamadı karanlıkta. Oda sessizdi; ama içinde bir çığlık kopmak üzereydi. Evet, sanki biri çığlıklar atıyordu yanıbaşında. Doğrulup kulaklarını kapadı elleriyle... ses kesilmedi. Korkunç bir titreme kapladı gövdesini. Parmaklarını uzatıp tertemiz, kolalı çarşafa, ipekli yorgana dokundu. Evde, yatak odasındaydı demek; karısının yanındaydı.

Bayan Kossecki sessizce uyumaktaydı. Antony eğildi; karısı derin bir soluk alarak kıpırdanınca geri çekildi. Bayan Kossecki uyanmadı.

Şaşkınlık içindeydi. Bundan büyük huzur olabilir miydi dünyada? Geceydi, bütün ev uykudaydı, karısı yanıbaşında yatıyordu, saatin tiktaklarından başka bir şey duyulmuyordu. Titremesi geçti. Düşünmüyordu artık. Başını dizlerine dayadı. Rahatlıkla. Sessizce.

Sonra yeniden titremeye başladı. Karanlıkta bir çığlık duymuştu. Doğrulup kulak verdi. Dışarıdan, sokaktan mı gelmişti ses? Bir an sonra, kendi içinden geldiğini anladı. Göğsünden, boğazından, şakaklarından geliyordu. Dövülen bir insanın çığlıkları. Olduğu yerde kaskatı kesildi; böyle yapmakla çığlıkları bastıracaktı sanki. 'Bu da geçer...' diye düşündü. Yumruklarını öylesine sıkıyordu ki tırnakları etine batıyordu. Çığlıklar kesilmek bilmiyordu; şimdi de kollarına yayılmıştı işte. Bir an büyük bir mağarada sandı kendini; gece görünmeyen pençeleriyle onu yakalamış, bir mağaranın içine tıkmıştı. Taş duvarlarda çığlıklar yankıyordu. Dayanamadı. Kendisini yere atıp haykırmaya başladı.

Bayan Kossecki hemen uyandı. Uykulu uykulu doğrulup titreyen ellerle elektrik düğmesine uzandı. Sonuda düğmeyi bulup ışığı yaktı.

Antony yatağın yanında yere diz çökmüştü. İri yarı, kemikli bir gövdesi vardı. Yüzü karışmış, bembeyaz kesilmişti. Çizgili pijamalarının içinde, uzamış saçlarıyla cezaevinden kaçmış bir hükümlüyü andırıyordu. Faltaşı gibi açılmış, ölgün gözlerini karısına çevirince Bayan Kossecki geriledi.

"Söndür ışığı!" diye mırıldandı Antony.

Bayan Kossecki ışığı hemen söndürdü, ama kocası kıpırdamadı bile.

"Antony! Bir şey mi oldu?"

"Yok bir şey."

Sesin titremesini önlemek için büyük bir çaba gösteriyordu Bayan Kossecki.

"Niye yatmıyorsun?"

Antony yattı. Yeniden sessizlik çöktü ortalığa.

"Kâbus mu gördün?"

"Belki. Bilmiyorum."

"Bağırdın."

"Öyle mi?"

"Bağırmanla uyandım."

"Affedersin."

Sakin sakin konuşuyordu. Korku duymuyordu artık. Biraz huzura kavuşmuştu yeniden. Sırtüstü uzanmıştı. Gözlerini kapayıp uyumaya çalıştı. Ama biliyordu uyuyamayacağını. Karısının ağırlığını duyuyordu yanında. Bu kadar iyi, bu kadar uysal olduğu, kendisine bu kadar yakınlık gösterdiği için nefret edebilirdi ondan.

"Antony!"

"Ne var?"

"Bir şey sormak istiyordum sana..."

"Nedir?"

Bayan Kossecki durakladı. Gündüz olsa böyle konuşamazdı. Karanlığa sığınmıştı.

"Senin sakladığın bir şey var Antony. Kimseye bir şey söylemiyorsun. Biliyorum..."

"Ne demek istiyorsun?"

"Biliyorum, çok zor günler geçirdin... Az çekmedin... Ama..."

"Ama ne?"

"Eskiden, üzüntülü olduğun zamanlarda bana açılırdın. Hatırlamıyor musun?"

Sesi hafifçe titriyordu.

"Sana bir yardımım dokunamaz mı?"

"Nasıl bir yardım?"

Bayan Kossecki yanıt vermedi. 'Şimdi ağlayacak...' diye düşündü Antony. Ama Bayan Kossecki ağlamadı.

"Eskiden ne kadar mutluyduk Antony," dedi usulca.

Mesele buydu demek... Eskiden... yani yıllarca önce.

"Tam yirmi iki yıl mutlu yaşadık Antony."

Kossecki yanıt vermedi. Yirmi iki yıl... On yıl da diyebilirdi, otuz yıl da, kırk yıl da... Karısı, akıp giden bir ırmak gibi görüyordu hayatı. Dökülen bir sıva parçası olarak değil.

O anda içindeki bütün nefret silindi Antony'nin. Hiçbir şeyin, nefretin bile anlamı yoktu. İki günü kalmıştı şunun şurasında. Salı akşamı Szczuka'yı görecekti... ondan sonra artık Kossecki olmayacaktı adı. Rybicki adının ağırlığı, Kossecki adının altındaki başarıları ezecekti. Bir duruşma salonu getirdi gözlerinin önüne... kendini sanık sandalyesinde gördü... işlediği suçlar bir bir sayıldı... hüküm verildi. Bir zamanlar sanıkları yargıladığı o yüksek tavanlı, büyük salonda şimdi nasıl savunacaktı kendini? Her şeyi söyleyecekti, ama hiçbir şey söylememiş olacaktı yine de. Hayatın karşısında ne kadar da cılız kalıyordu yasalar. Birtakım cümleler geçirdi aklından. 'Bazı suçlar vardır,' diyecekti, 'bu suçları işleyen insanları kimse yargılayamaz. Kendilerinden başka.'

Bayan Kossecki, kocasına sokularak:

"Antony," diye mırıldandı. "Uyudun mu?"

"Hayır."

"Kızıyor musun bana?"

Yumuşak bir sesle:

"Niye kızayım?" dedi Antony.

"Bu kadar içine kapanık olmasaydın her şeye daha kolay katlanırdın."

Sesini alçaltarak:

"Böylece ben de rahat ederdim biraz," diye ekledi.

"Öyle mi dersin?"

"Seni rahatsız etmemeye çalışıyorum. Dinlen istiyorum. Olmuyor. Kendi kendine eziyet ediyorsun. Bir yardımım dokunsun istiyorum Antony. Ama zaman zaman huzurunu kaçırıyorum galiba. Bana ihtiyacın yokmuş gibi geliyor..."

"Niye? Bir süre yalnız kalmak istiyorum, o kadar. Şu beş yıl içinde yalnız kalamadım."

"Hiç dayak attılar mı sana?" diye fısıldadı Bayan Kossecki.

Bu soruya uzun zaman yanıt vermedi Antony.

Sonunda:

"Herkes kadar," dedi. "İlk zamanlarda..."

"Sonraları daha mı iyiydi?"

"Biraz daha. İlk zamanlara göre tabii..."

Karanlık ve sessizlik, sözlerinin önemini azaltıyor gibiydi. Bir an, kendisini kimse dinlemiyor gibi geldi ona.

"Sonraları başkalarına dayak attılar," diye ekledi.

Bayan Kossecki, kocasının ne demek istediğini anlamadı önce.

"Başkalarına mı? Yani Almanlara mı?"

"Değil tabii! Başka esirlere, Polonyalılara, atıyor musun?"

"Hayır."

'Ancak iyi insanlar bu kadar saf olabilir,' diye düşündü Antony.

Soğuk soğuk:

"Şartlar beni Almanlarla işbirliği etmeye sürükledi," diye yanıt verdi. "Bu ne demektir, biliyor musun?"

"Evet."

"İşte böyle! Almanların çok yararı dokunuyordu bana. Ben de karşılığında... anlıyorsun ya. Yalnız ben değil, birçok kişi yaptı bu işi. Yapanlar kurtuldular."

Sessizlik çöktü ortalığa. Yeniden yatağa uzandı Antony. Sessizlik devam ediyordu.

Bir süre sonra:

"İşte böyle!" diye mırıldandı.

"Korkunç bir şey bu! İnanamıyorum."

"Kamplar insanları değiştiriyor."

Duvara doğru döndü. Uyumak istiyordu artık.

Bir süre konuşmadılar.

Bayan Kossecki:

"İyi geceler!" dedi sonunda.

Antony uykulu uykulu yanıt verdi:

"İyi geceler."

Tuvalete kilitlenmiş Pieniazek, Bayan Jurgeluszka'ya rahat vermiyordu. Uzun zaman sesi çıkmamış, ama sonunda bağırıp çağırmaya, kapıyı yumruklamaya başlamıştı. Hoş bir şey değildi bu, ama kadıncağızın elinden ne gelirdi ki? Çığlıklar atıyor, kedi gibi kapıyı tırmalıyor, çıkmaya çalışıyordu. Biraz sustuktan sonra yeniden harekete geçiyordu. Kapıyı açmaya korkuyordu Bayan Jurgeluszka. İç çekerek, koridora döndü.

Salondaki gürültü de gittikçe artmaktaydı. Podgorski'nin susmasıyla hayal kırıklığına uğramış olan Weychert çok uzun bir konuşma yapmaya karar vermişti. Ondan sonra birkaç kişi daha konuşmuştu; her konuşmayı arkaya itilen iskemlelerin gıcırtıları ve kadeh çınlamaları izliyordu. Şölen sona ermek üzereydi artık, kahveler verilecekti. Garsonlar kapıyı açınca, Bayan Jurgeluszka salona bir göz attı. Dumandan göz gözü görmüyordu; aşağı yukarı bütün konuklar yer değiştirmişlerdi.

Pawlicki, Drewnowski'yi dışarı sürüklemekteydi o sıra-

da. Ayaklarının üstünde zor duruyordu sekreter; Pawlicki, Bayan Jurgeluszka'yı görünce işaret etti:

"Biri daha... Ayılınca evine gönderirsiniz. Burada işi bitti."

Kendisi de biraz çakırkeyifti. Drewnowski'yi itti; sekreter, bacakları birbirine dolanarak, gidip duvara tosladı. Bembeyaz kesilmişti; ıslak saçları alnına dökülüyordu.

Bayan Jurgeluszka hemen tanıdı onu. Yıllarca komşuluk etmişti Bayan Drewnowski'ye... Frank da, kendi oğlu Felix'den biraz büyüktü. Ama şimdi mesleğinde yükselmeye başlamış, yepyeni bir dünyanın adamı olmuştu; annesiyle birlikte oturmuyordu. Gabarska'daki evlerine pek seyrek uğrardı.

"Öteki ne oldu?" diye sordu Pawlicki. "Sesi çıkmıyor."

"Galiba sızdı," diye yanıt verdi Bayan Jurgeluszka.

Pawlicki keyifle ellerini uğuşturdu.

"İyi iyi... aman sızsın."

Drewnowski'nin yanına gidip yumruğunu çenesine dayadı.

"Nasılsın bakalım?"

Drewnowski kan çanağına dönmüş gözleriyle Pawlicki'ye baktı.

"Olan oldu. Meslek hayatın da burada sona eriyor artık..."

"Defol!" diye homurdandı Drewnowski.

Pawlicki bir kahkaha attı.

"Dur bakalım, yarın olsun, başka türlü konuşursun. Hoşça kal!"

Drewnowski yanıt vermedi. Başını önüne eğdi. Bütün kemikleri erimişti sanki, gövdesini taşıyamıyordu.

Bayan Jurgeluszka yanına gitti onun.

"Bay Frank!"

Drewnowski önce tanıyamadı onu; yaşlı kadın saçlarını okşamaya başladı sekreterin.

"Niye bu kadar içtiniz Bay Frank? Hiç iyi etmediniz."

Drewnowski kollarını salladı.

"Her şey bitti artık."

"Ne demek istiyorsunuz? Her şey bitti mi?"

"Bitti. Swiecki'nin yanına gittim; bir şey söyleyecektim... Yüzüme baktı baktı da ne dedi, biliyor musun? 'Yazık ki artık birlikte çalışamayacağız,' dedi. Yazıkmış! Anlıyorsunuz ya Bayan Jurgeluszka... Her şey sona erdi. Başladığım noktaya döndüm yine."

"Yok canım. Yarına kadar, göreceksiniz, her şey düzelecek."

"Faydasız. Bilirim Swiecki'yi. Hayvanın biridir. Beni yok etmek için elinden geleni yapacaktır. Ama anneme söylemeyin. N'olursunuz Bayan Jurgeluszka, söylemeyeceksiniz, değil mi?"

"Söylemem."

"Hep şu Pieniazek'in yüzünden. Serseri! O olmasaydı başıma bunlar gelmeyecekti."

Giderken beş yüz zloty tutuşturdu kadının eline. Bayan Jurgeluszka parayı almak istemedi, ama Drewnowski zorla verdi. Yaşlı kadın iskemlesine oturup örgüsünü eline aldı; düşünmeye başladı. Beklenmedik bir paraydı bu. Almak istememişti. Hayat böyleydi işte. Biri üzülürken biri seviniyordu. Gelecekte neler olacağını şimdiden kestirmek imkânsızdı. Daha dün, Frank Drewnowski mesleğinde yükselecekmiş gibi geliyordu insana. Bugün tepetaklak gidivermişti... Felix de ne zamandır gömlek istiyordu. Sarı bir gömlek...

Bu arada Swiecki ayağa kalkmıştı salonda. Seslere iskemlelerin gıcırtısı karıştı; ama kimsenin gitmeye niyeti yoktu daha.

Weychert ile Pawlicki, Swiecki'nin yanına yaklaştılar.

"Gidiyor musun?" diye sordu Weychert.

Swiecki esnedi.

"Yeter artık. Canım sıkıldı."

"Benim de," dedi Weychert. "Podgorski'nin nesi var? Ağzını açıp da tek kelime söylemedi."

Swiecki omuzlarını silkti.

"Bilmem. Belki hastadır. Zaten solumda oturan onun yerine bol bol konuştu."

"Wrona mı?"

"Evet."

Weychert'in koluna girerek sordu:

"Ne dersiniz, gece nasıl geçti sizce?"

"Çok iyiydi!"

"Ama konuşmalarda hep benden söz ettiler..."

"Yoksa üzüldünüz mü buna? Söz edecek kim var ki?"

Swiecki gülümsedi.

"O kadar da değil artık. Szczuka da önemli biri sayılır."

"Öyle diyorlar, ama geleceği yepyeni insanlar kuracak..."

"O başka mesele. Nereye gitti?"

"Szczuka mı? Kalicki'yle konuşuyor."

Kalicki ile Szczuka, odanın bir köşesine çekilmişler, sessizce sigaralarını içiyorlardı. Heyecanla bekledikleri karşılaşma, hayal kırıklığından başka bir şey getirmemişti. O akşam korkunç bir uçurum açılmıştı aralarında; yolları bütün bütüne ayrılmıştı. Bunun farkındaydılar. Konuşmuyorlardı.

Szczuka saatine baktı.

"Kaç olmuş?" diye sordu Kalicki.

"Geceyarısına geliyor. Gitme vakti. Uzakta mı oturuyorsun?"

"Hayır. Zaten bir araba bulurum."

"Güle güle öyleyse. Kendine iyi bak."

Gözlerini birbirlerinin gözlerinden kaçırarak beceriksizce tokalaştılar. Kalicki bir şey söyleyecekmiş gibi olduğu yerde kaldı bir süre. Ama bir şey demedi; doğruldu, arkadaşını başıyla selâmlayıp ağır ağır kapıya gitti. Szczuka arkasından baktı onun. Birdenbire farketti: salı günü ne zaman, nerede buluşacaklarını konuşmamışlardı. Kimbilir, böylesi daha iyi olmuştu belki de.

Krystyna kıpırdandı; saçları Maciek'in yanağına değdi.

"Uyuyorsun sanıyordum," dedi Maciek.

"Uyumuyorum."

Dirseğinin üstünde doğruldu. Gözleri açıktı. Işıkta göründüğünden daha büyüktüler, nemliydiler, ılıktılar. Saçları karanlığı aydınlatıyordu. Öylesine sessizdi ki, soluk bile almıyordu sanki.

Maciek de hareketsizdi. Bir an, bütün bunlar gerçek değilmiş gibi geldi ona. Zamanın ötesindeki bu karanlık, uykunun korkunç saydamlığını taşıyan bu büyük sessizlik, derinliklerine yıldızlar çakılmış bu gökyüzü gerçek değildi sanki. Karanlıkta ince biçimini bile seçemediği bu gövde, kollarının arasındaki bu gövde gerçek değildi. Daha tanımadan sahip olmuştu ona, ama yabancısı da değildi. O anın kusursuzluğu, aklından bile geçmeyen bir huzura kavuşturmuştu Maciek'i. Daha önce bir sürü kızla yatmıştı gerçi... ama bunu başka sorunların, daha önemli sorunların arasına sıkıştırmıştı. Kısa süren bu sevişmeler, kafasında hiçbir iz bırakmadan silinip gitmişti. İlkel, yabani, acele sevişmelerdi onlar; uzun ömürlü olmamışlardı. Bu sevişmenin ise sonu yoktu. Ne dün vardı, ne de yarın. Krystyna'nın kalbinin atışını duyuyordu göğsünde. Kulak verdi. Kendi kalbi miydi bu, Krystyna'nın kalbi mi, anlayamadı. Ansızın, hiç bilmediği bir duygu sardı gövdesini. Düşündüklerini söylemek istedi... kelime bulamıyordu. Krystyna'nın üstüne eğildi usulca, saçlarını, şakaklarını, yanaklarını öpmeye başladı. Sessizce. Onu tedirgin etmekten korkuyormuş gibi. Daha önce kimseyi böyle öpmemişti... aklına bile gelmemişti bu. Ansızın farketti: karanlıktaki bu öpüşlerde, dudaklarının değdiği bu yerlerde yalnız Krystyna'yı değil, kendini de bulmuştu. 'Sevgilim, canım...' diye fısıldamak istedi, ama nedense utandı.

Krystyna da sessizdi. Gözleri açıktı. Düşünüyordu. Ne düşünüyordu acaba? Şu anda neler duyuyordu?

Maciek daha da yaklaştı.

"Yorgun musun?"

Sonra bir an durakladı. Hayır, içinden geçenleri söyleyemeyecekti.

"Yeni farkettim... Birkaç saatir tanıyoruz birbirimizi, ama yıllarca arkadaşlık etmişiz gibi geliyor bana."

Krystyna bir süre konuşmadı.

"Bilmem," dedi sonunda. "Hiç düşünmedim."

Maciek'in, daha önce yaptığı gibi, ters bir yanıt vereceğini sanıyordu. Ama bir şey demedi Maciek. Krystyna bir süre daha bekledi. Maciek'in kolu hafif hafif titriyordu; belli belirsiz bir ürperti kaplamıştı gövdesini. Eğilmiş, Krystyna'ya bakıyordu şimdi. Krystyna onun yüzünü, boynunu seçti karanlıkta, sokulmak, dudaklarını öpmek istedi. Uzun zamandır özlediği bir şeydi bu; Monopol'e geldi geleli böylesine duygulanmamıştı hiç. Maciek'in odasına saçma bir serüvene atılmak için çıkmıştı. Tanımadığı, yakışıklı bir delikanlıyla geçirmek istiyordu geceyi, o kadar. Maciek'in kendisine bir orospuymuş gibi davranacağını sanmıştı. Ama delikanlı utangaçtı, inceydi.

Sessizlik rahatsız etmeye başladı Krystyna'yı. Bazan kelimelerden daha anlamlı olurdu sessizlik...

Konuşmaya karar verdi.

"Geleceğime sahiden inanmış mıydın?"

"Hayır, pek inanmamıştım."

"Niye geldim, biliyor musun?"

"Niye geldin?"

"Kolaydı da ondan! Nasıl olsa sana âşık olamazdım."

Maciek yanıt vermedi.

"Hâlâ orada mısın?" dedi Krystyna. "Bir sigara versene bana..."

Komodinin üstünde bir paket sigara duruyordu. Maciek bir sigara yerleştirdi Krystyna'nın dudakları arasına; bir sigara da kendi aldı. Sonra kibrite uzandı. Ama yakmak için kolunu Krystyna'nın başının altından çekmesi gerekiyordu. Krystyna bunu fırsat bilip yatağın derinliklerine kaydı. Kibritin ışığında birbirlerine bakmadılar. Maciek bir sigara tabla-

sı geçirdi eline; Krystyna'yla kendisinin arasına koydu. Sigara tablası, aşılmaz bir engel gibi ayırıverdi onları. Bir süre sessizce sigaralarını içtiler.

Ansızın:

"Demek âşık olmak istemiyorsun?" dedi Maciek.

"Sana mı?"

Sesinde hafif bir alay vardı. Ama onun beklediği, istediği yanıtı vermedi Maciek.

"Hayır, kendimden bahsetmiyorum. Genel olarak sordum."

"İstemiyorum."

"Kararlısın demek?"

"Hayatı daha da karıştırmanın ne anlamı var?"

Sigaranın ışığında kolları belli belirsiz görünüyordu.

Maciek:

"Kendinden bahsetsene bana," dedi ansızın.

"Kendimden mi bahsedeyim? Niye? Bu da nereden çıktı şimdi?"

Maciek yanıt vermedi.

"Madem istiyorsun... ama pek ilgini çekmeyecek. Savaştan önce taşrada otururdum. Mogilna yakınlarında."

"Sonra?"

"Sonra Varşova'ya taşındık. Annemle ben. Almanlar savaş başlar başlamaz babamı tutuklamışlardı."

"Öldü mü?"

"Evet. Dachau'da. Hepsi bu kadar işte."

"Annen yaşıyor mu?"

"Hayır, ayaklanmada öldü."

"Benim annem de. Akraban yok mu?"

"İyi ki yok."

"Niye öyle söylüyorsun?"

"Olsaydı onlar da ölecekti..."

"Anlıyorum," diye mırıldandı Maciek. "Benim de bir kardeşim vardı. 43'te öldü. Çarpışmalarda. Babam sağ. İngiltere'de. Ama Polonya'ya dönmeyecek anlaşılan."

"Başka akraban yok mu?"

"Yakın akrabam yok. Ostrowiec'de mi kalacaksın hep?"

"Daha bilmiyorum. Şimdilik buradayım işte..."

"İlerde?"

"Bilmiyorum."

Sigarasını söndürdü. Maciek de derin bir nefes çektikten sonra söndürdü sigarasını. Tablayı komodinin üstüne koydu. Bir süre konuşmadan yattılar. Sonra kolunu Krystyna'nın başının altına koydu Maciek.

"Uyuyor musun?"

"Hayır."

Sessizce:

"Geleceğine pek inanmıyordum," dedi Maciek.

"Söylemiştin demin..."

Sesi sanki çok uzaklardan geliyordu Krystyna'nın.

"İnanmıyor musun bana?"

"Niye inanmayayım?"

"Beni tanımıyorsun," dedi Maciek.

"Sen de beni tanımıyorsun."

"Tanıyorum."

"Nasıl tanıyabilirsin ki?"

"Tanıyorum."

Bir ürperti kapladı Krystyna'nın gövdesini. Maciek biraz daha sokuldu.

"Üşüyor musun?"

"Biraz."

Kollarını sarıp kendine çekti onu.

"Ya şimdi?"

"Daha iyiyim."

Maciek, göğsünde onun kalbinin atışını duydu yine. Krystyna ansızın başını kaldırdı.

"Söyle bana..."

"Ne söyleyeyim?"

"Söyle bana, nasıl bir insansın sen?"

"Anlayamadım..."

"Birdenbire değiştin."

"Değiştim mi?"

"Farkında değil misin bunun?"

Maciek bir an düşündü.

"Bilmem, belki değişmişimdir... Kötü mü?"

Usulca:

"Yok canım," dedi Krystyna. "Ne farkeder..."

İri iri açılmış gözlerini Maciek'e dikmişti. Aslında öyle düşünmüyordu anlaşılan.

"Sahi, farketmez mi?"

Krystyna yanıt vermedi.

"Farketmez mi?"

"Bilmem," diye fısıldadı Krystyna. "Sarıl bana..."

Maciek iyice sokuldu. Krystyna'nın gözlerini öptü.

"Biliyor musun?" diye fısıldadı.

"Neyi biliyor muyum?"

"Hiç."

Sustu.

"Beni sen değiştirdin," dedi bir süre sonra.

"Bunu mu diyecektin?"

"Hayır. Ama bunu da bilmeni istiyorum."

"Başka?"

Koridorda ayak sesleri duyuldu ansızın. Maciek başını kaldırıp kulak kabarttı. Bitişik odanın anahtarı çevrildi. Sonra kapı kapandı; ışık yandı. Sessizlikte çok yakından geliyordu sesler. Sanki arada duvar yokmuş gibi. Döşemenin gıcırtısı bile duyulabiliyordu.

Krystyna başını kaldırdı.

"Ne var?"

"Komşumuz döndü.

"Tanıyor musun onu?"

"Hayır."

Yatağa yeniden uzandı; ama hâlâ bitişik odadan gelen sesleri dinliyordu. Krystyna geldiğinden beri bu yabancı otel odasında ne işi olduğunu unutmuştu. Bir saatten beri. Bu bir

saat, hayatının dışında bir zaman parçası olarak geçmişti sanki; geçmişle de, gelecekle de ilgisi yoktu.

Szczuka pencereyi açtı.

"Her şey duyuluyor," diye fısıldadı Krystyna.

"Evet. Yarın ne yapıyorsun?"

"Yarın mı?"

"Yani bugün. Yarın oldu bile."

"Akşam olunca bara gideceğim yine."

"Akşama kadar?"

"Pek işim ok. Puciatycki'ler öğle yemeğine çağırdılar."

"Puciatycki'ler akraban mı yoksa?"

"Telezynski'ye bakılırsa çok uzaktan akrabam olurlarmış. Ama bugün tanıştım onlarla... Masalarına niye gittin?"

"Tahmin edemiyor musun?"

"Aptal," diye fısıldadı Krystyna.

Szczuka, döşemeyi gıcırdatarak bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu. Bitişik odadan gelen sesleri duymak istemiyordu Maciek. Gözlerini kapayıp Krystyna'ya sarıldı. Krystyna Maciek'i okşarken ansızın durdu. Parmakları sol kaburgasının altında uzun bir yara izine değmişti.

"Nedir bu?"

"Önemli değil. Bir yara izi."

"Yaralandın mı? Ne zaman?"

"Ayaklanmadan önce."

"Evdekiler ne derlerdi sana?"

"Evdekiler mi? Babam Mike derdi, annemle kardeşim de Maciek."

"Arkadaşların?"

"Maciek."

Krystyna'nın gülümsediğini farketti.

"Ne gülüyorsun?"

"Birdenbire aklıma geldi de... Küçükken babam da Tina derdi bana."

"Tina," diye fısıldadı Maciek. "Ne güzel..."

Dudaklarını öptü Krystyna'nın. Islak ve ılıktılar. Bir an-

da aralandılar. Çılgıncasına öpüyordu; sadece içinden geçenleri anlatmak için değil... o dudaklarda bir sığınak bulmak için de... Ama bitişik odadaki ayak seslerini de duyuyordu bu arada. Karanlıkta Szczuka belirdi gözlerinin önünde... bastonuna dayanmış, merdivenlerden çıkıyordu. Bu adamın kendisine ne zararı dokunmutu ki? Niye öldürecekti onu? Öldürmek; korkunç bir kelimeydi bu. Çok insan öldürmüştü. Hem de büyük bir rahatlıkla. Kolayca. Ölümle hayat yan yana kol gezerdi hep; düşmanların yanısıra dostlar da ölürdü. Ama bu adam, bitişik odayı arşınlayan bu yalnız adam, bu tanımadığı adam hayattaydı işte. Planları, özlemleri, umutları vardı onun da. Karısı da var mıydı? Çocukları? Canına değer verir miydi?

Ürperdi. Başını kaldırdı. Ağzı kurumuş, dudakları kaskatı kesilmişti.

"Gidecek misin yemeğe?" diye sordu.

Krystyna önce anlamadı.

"Yemeğe mi?"

"Öğle yemeğine..."

"Haa, Puciatycki'lere... Niye soruyorsun?"

"Gidecek misin?"

"Daha bilmiyorum."

Yalvarırcasına:

"Gitme," dedi Maciek.

Krystyna yanıt vermedi.

"Gitme! Bugünü birlikte geçirelim. İkimiz..."

Gözleri parlıyordu; saçları alnına düşmüştü.

"Krystyna."

Krystyna ansızın geri çekildi.

"Olmaz. İstemiyorum."

"Neyi istemiyorsun?"

"İstemiyorum. Faydasız."

Öpmek istedi Krystyna'yı; ama Krystyna karşı koydu.

"İstemiyorum..."

Sesi titriyordu.

"Niye?"

"Niye mi? Anlamıyor musun? Gideceksin..."

"Evet," demek zorunda kaldı Maciek. "Gitmem gerekiyor."

"Ne faydası var öyleyse? Sabahleyin ayrılırız."

"Hemen gitmiyorum ki."

Krystyna başını salladı.

"Aynı yola çıkar. Ayrılıkları sevmem... anıları da. Geride hiçbir şey kalmamalı. Ufacık bir eşya bile."

"Güzel anılar?"

"Güzel de olsa anı anıdır."

Szczuka hâlâ odayı arşınlamaktaydı. Durdu. Ortalığa sessizlik çöktü. Maciek yatağa uzandı. Doğrulup onun saçlarını okşamaya başladı Krystyna.

"Ne zaman gidiyorsun?"

'Bir hafta sonra,' diyecekti neredeyse; yalan söyleyemedi.

"Salı günü."

"Yine gelecek misin?"

"Bilmiyorum. Belki kararımı değiştiririm."

"Kararını mı?"

"Evet, verilmiş bazı kararlarım var. Biri çok önemli."

"Sahi, değiştirebilir misin?"

"Belki..."

"Niçin?"

Saçlarını okşamaya devam ediyordu. Parmakları ne kadar da yumuşaktı.

Gözlerini karanlığa dikerek:

"Bak," dedi, "ikimizin de ayrı ayrı hayatları var. Bizi bir rastlantı karşı karşıya getirdi. İyi de oldu. Daha ne isteyebiliriz ki?"

"Hiçbir şey."

Duvarın ötesindeki karyola gıcırdadı.

"Sarıl bana," diye fısıldadı Krystyna.

Kalbi hızlı hızlı çarpıyordu. Boynunda onun sıcak dudak-

larını duydu Maciek. Bitişik odanın musluğu açılmıştı.

"Canım benim."

Sonsuz bir rahatlık, büyük bir mutluluk sardı gövdesini; içinden geçenleri anlatmamıştı sadece; bütün acılara, tehlikelere karşı bu iki kelimeye sığınmıştı. Evet, bu iki kelime onu koruyordu.

"Canım benim."

Şafak söküyordu; artık son konuklar da ayrılıyordu Monopol'den. Salonların ışıkları söndürülüyordu. Garsonlar masaları toplamaya başlamışlardı. Slomka, küçücük ellerini her zamanki gibi sallayarak, acele etmelerini söylüyordu onlara. Köşeler hâlâ loştu; ama perdelerin arasından aydınlık sızıyordu içeriye. Orkestradakiler çalgılarını kaldırmaktaydılar. Piyanist tek parmağıyla bir parça çalmayı deniyordu.

Barda kadınlarla erkekler bağıra bağıra şarkı söylüyorlardı.

Kızıl saçlı saksafoncu:

"İyi eğleniyorlar," diye mırıldandı.

O sırada Kotowicz çıktı bardan; saçları darmadağın olmuştu, sendeleyerek yürüyordu.

"Bir dakika, bir dakika! Siz sanatçı mısınız, değil misiniz?"

Kemancı:

"Sabahın bu saatinde mi?" diye sordu.

"Sanatçılar için saat diye bir şey yoktur dostum. Sanata tam bir bağlılık ararım ben! Tam bir bağlılık!"

Kotowicz'in öyle kararlı, öyle güçlü bir sesi vardı ki, Slomka ses çıkarmadan masaların arasında kayboldu. Bu arada, bardaki şarkının yerini artık gitmeye hazırlanan sarhoşların çığlıkları almıştı.

Kotowicz birşeyler fısıldamaya başladı çalgıcılara. Orkestradakiler kararsızca birbirlerine baktılar. Kotowicz geri çekildi, sözlerinin etkisini ölçmek istercesine onları tepeden tırnağa süzdü.

"Ne dersiniz?"

Arkada kalmış genç piyanist, arkadaşlarının yanına geldi.

"Hangi parçayı istiyor?"

"Chopin'in Polonez'ini."

"Hangisini?"

"Kimbilir?"

Piyanist Kotowicz'in yanına gitti.

"Hangi polonezi istiyorsunuz?"

"Hangi polonezi olacak, bildiğimiz polonezi."

Piyanis ellerini uğuşturarak:

"Tam-tam-tam, ta-ra-tata-tatam diye başlayanı mı?" dedi.

Kotowicz gülümsedi.

"Tamam! Onu istiyorum! Sizi tanıdığıma çok sevindim delikanlı. Teşekkür ederim. Duydunuz mu beyler, aranızda büyük bir sanatçı var. Hadi bakalım! Başlayın! Tek kelime istemem! İtiraz filan yok! Tarihi bir an bu!"

Piyanis arkadaşlarıyla konuşmaya başladı. Şişman kemancı uzun süre karşı koydu; ama sonunda kemanını eline almak zorunda kaldı.

Bardakiler salona girdiklerinde Kotowicz dans pistinin ortasındaydı. Biraz önce bir masanın üstüne çıkarak 'can-can' yapmış olan Hannah Lewicka, şimdi eteklerini yukarı çekmiş, zengiler gibi dans etmeye çalışıyordu gülerek. Çevresindekiler –Swiecki, Puciatycki, Pawlicki– onun bacaklarının ve kalçalarının hareketlerine el çırparak tempo tutuyorlardı. Dudaklarına bir puro iliştirmiş olan Weychert bağıra bağıra birşeyler söylüyordu Roza Puciatycki'ye. Yüzü kıpkırmızı kesilmiş Roza Puciatycki dikkatle dinliyordu onu; arada sırada kahkahalar atarak gülüyordu. Staniewicz ile Kochanska, Dr. Drozdowski'yle konuşmaktaydılar. Sarışın kadın, avukat Krajewski'nin yanındaydı. Seiffert kıvırcık saçlı Lily Hanska'nın omzuna atmıştı kolunu. Açık renk, ütülü bir elbise vardı üstünde.

Dans pistinin ortasında durmakta olan Kotowicz, uzun saçlarını arkaya atarak kollarını açtı.

"Baylar, bayanlar!"

Herkes olduğu yerde durdu. Hannah Lewicka bile... Fısıldaşmalar başladı.

Kotowicz:

"Bir dakika!" diye bağırarak susturdu onları. "Biraz yaklaşın lütfen."

Sessizce yaklaştılar. Loşlukta bir tek gövdeye benziyorlardı... bir sürü kolu olan garip bir gövdeye. Dışarda kuşlar cıvıldamaya başlamıştı. Perdelerin arasından sabahın soluk ışıkları süzülüyordu içeriye.

Bulaşıkçılar merakla mutfaktan çıktılar. Beyaz başlığıyla aşçıbaşı bile çıktı. Arkasında Bayan Jurgeluszka vardı. Küçük bir komi masalardan birine tırmandı.

Kotowicz son derece keyifliydi. Ne zamandır bu anı beklemişti. Doğruldu; kollarını ileri uzattı ansızın.

"Harika! Müthiş! Şimdi eşsiz bir final sunuyoruz sizlere. Yepyeni bir gün başlıyor! Baylar, bayanlar! Polonez yapacağız! Evet, günü polonezle karşılayacağız!"

Bir heyecan dalgası sardı kalabalığı. Fikir herkesin hoşuna gitmişti.

Kotowicz sesini yükseltti:

"Susun. Herkes eşini seçsin."

Sadece Hannah Lewicka neler döndüğünü anlayamamıştı; eteklerini kaldırmış, hâlâ kalçalarını kıvırmaktaydı. Çocuksu yüzünde dans etme tutkusu okunuyordu.

"Hadi, başlayalım," diye bağırdı Kotowicz. "Perde açılsın. Harika! Buraya gelir misiniz Bay Seiffert..."

Seiffert yalpalaya yalpalaya piste çıktı, alkışlar daha da yükseldi.

"Polonezi Bay Seiffert'le ben yöneteceğiz," diye devam etti Kotowicz. "İlk çift... Bakan Swiecki ile Kontes Roza Puciatycki!"

"Chwaliborg Kontesi," diye bağırdı Weychert.

Swiecki ile Roza Puciatycki ilerlediler. Alkışlar kesilmek bilmiyordu. Slomka da alkışlıyordu. Swiecki, Bayan Puciatycki'nin önünde eğildi.

"Öteki çift," diye bağırdı Kotowicz... "Kont Puciatycki ile Şarkı Kraliçesi Bayan Hannah Lewicka!"

"Lewicka'nın yerine Lola olsa daha iyi olurdu," dedi Seiffert.

"Üçüncü çift... Belediye Başkanı Yardımcısı Weychert ile dansözler dansözü Lola Kochanska!"

Weychert ile Kochanska, sıralarını bekleyenlerin arasından sıyrılıp ortaya çıktılar gülerek.

"Dördüncü çift... Binbaşı Wrona ile..."

Sesler yükseldi:

"Wrona'yı sayma. Barda kaldı..."

Sadece iki kişi kalmıştı barda: Wrona ile Telezynski.

Wrona kadehini kaldırdı.

"Sıhhatinize. Benim adım Elek."

"Benimki de Fred. Sıhhatinize."

Wrona kolunu Telezynski'nin omzuna attı.

"Buradakiler içinde tek doğru dürüst insan sizsiniz. Aristokratsınız ama ne yapalım, zararı yok. Namuslusunuz ya..."

"Aristokrasinin canı cehenneme!"

"Güzel! Yazık ki orman direnmelerine katılmadınız."

"Katıldım katılmasına, ama sizinle birlikte değildim."

"Yazık. Ama boş verin. Bize katılmanız için bol bol vaktiniz var nasıl olsa."

Salonu göstererek:

"Bir de şunlara bakın," diye ekledi. "Hiçbirinin ciğeri beş para etmez."

Kotowicz hâlâ çiftleri sayıyordu. Bir an, Pawlicki ile Bayan Staniewicz'i eşleştirmeyi düşündü; ama Bayan Staniewicz'in hayran hayran Dr. Droznowski'ye baktığını görünce fikrini değiştirdi. Pawlicki'ye de Lily Hanska düştü. Arkala-

rından avukat Krajewski ile sarışın kadın çıktı piste... son olarak da Mrozdowski ile Bayan Staniewicz. Kotowicz heyecanla ürperdi. Hep ünlü kişiler dans edecekti. Unutulmaz bir polonez olacaktı bu!

"Orkestra hazır mı?" diye bağırdı. "Bir'ki üç!"

Dans başladı. Çiftler masaların arasından geçerek çıkış kapısına doğru ilerlediler. Garsonlarla komiler arkalarından gidiyorlardı. En arkada da Slomka vardı.

Çalgıların sesleri hafif çıkıyordu. Sadece piyanist, kırmak istercesine, olanca gücüyle basıyordu tuşlara. Herkes bulanık gözlerle, kuklalar gibi dans ediyordu.

Salon boşalınca, masaların arasında Pieniazek göründü ansızın. Birkaç saat uyumuş olmasına karşın hâlâ sarhoştu; saçı başı darmadağındı. Titreyen bacaklarıyla piste çıktı, kollarını sallayarak dans etmeye başladı; sonra dans edenlerin arkasından gitti sıçraya sıçraya.

Hole geçmişlerdi. Güneş pırıl pırıl parlıyordu. Vestiyere bakan ihtiyar, koşup kapıları ardına kadar açtı. Çiftler, orkestranın artık uzaktan gelen sesine ayak uydurmaya çalışarak sokağa döküldüler.

Güzel bir gün başlıyordu. Gök masmaviydi; sadece ufukta belli belirsiz bir pembelik vardı. Hava serindi. Pazar yerinde kimseler yoktu. Kotowicz hâlâ heyecanlıydı.

"Harika," diye mırıldandı. "Müthiş bir şey bu."

Sonra sesinin olanca gücüyle bağırdı:

"Yaşasın Polonya!"

Bir sessizlik çöktü ortalığa. Otelin damından birkaç kumru havalandı. Uzaklarda, çok uzaklarda, yıkıntılar arasında yankıdı Kotowicz'in sesi:

"Polonya!"

8

6 Mayıs Pazar günü Julius Szretter günlüğüne şunları yazıyordu:

"Uzun zamandır önderlik konusunu inceliyorum; bir önderin kişiliği için gerekli niteliklerin hepsine sahibim artık. Ama dün akşama kadar farkında değildim bunun. O niteliklere sahibim sanıyordum; şimdi sanmıyorum, eminim. Dün akşam benim için bir deney oldu. Başarılıydım; artık kuşkum yok.

"Not: Çocukların hepsine güvenemiyorum. Marcin B. işe yaramaz. Alek K. her kalıba sokulabilir. Balçık gibi yoğurulabilir. Hem iyi bir şey bu, hem kötü. En kötüsü de, cesaretinin korkaklıktan ileri gelmesi. Ama işe yarar. Bana olan sonsuz güveni, körü körüne güveni hoşuma gidiyor. İnsanları istediğim gibi yoğurabilsem ne güzel olurdu! Felix S.'ye gelince, kendi başına buyruk davranması beni korkutuyor..."

Yazmayı bıraktı; son cümleyi karalamak istedi. Ama fikrini değiştirdi sonra. Bir süre düşündükten sonra devam etti:

"Not: Korkutuyor kelimesini kullanmamalıydım. Şöyle yazmak daha doğru olacaktı belki: Bu yüzden güvenemiyorum ona. Zihnimi kontrol edemediğim için kendimi cezalandıracağım. Öğleye kadar sigara içmeyeceğim artık. İnsanın başkaları önünde açık vermesi düpedüz aptallık. Ama kendi önünde açık vermesi zayıflığı, disiplinsizliği gösterir. Başkalarıyla başa çıkabilmek için insanın demir gibi bir bünyeye sahip olması gerekir. Bazı düşünceleri, duyguları, davranışları hiç acımadan boğmalı, yok etmeli. Kendi üstüne titremeli.

"Felix S.'ye döneyim... Bir gün aramızda ciddi bir çatışma olur mu, bilmiyorum. Olursa zararı ona dokunur. Ben ra-

hatça..."

Cümlenin yarısında kapı çalındı. Saatine bir göz attı Szretter. Erkendi, sekizi yeni geçiyordu daha. Kulak verdi. Kimse açmadı kapıyı. Annesiyle babası tatil günlerinde geç kalkarlardı; hasta Irena teyzeyle aynı odayı paylaşıyorlardı. Hâlâ uykudaydılar anlaşılan. Ama annesinin kuzenleri olan evde kalmış iki kız, Varşova'lı Dabrowski teyzeler, erkenden yataktan fırlamışlardı; mutfaktan sesleri geliyordu. İkisine de güven olmazdı. Günlük tuttuğu defterini okul çantasına koyup hole çıktı.

Hol öyle karanlık, eşyalarla öyle doluydu ki, insan rahat hareket edemiyordu. Kocaman bir dolap vardı bir kenarda, çevresine kutular, sepetler, boy boy bavullar yığılmıştı. Bir duvara da demir bir karyola dayanmıştı. Dabrowski'ler orada yatarlardı.

Ufak tefek, şişman bir kadın olan Fela teyze, bigudiler içindeki başını kapıdan uzatmıştı. Endişeliydi. Julius'u görünce kapıyı açmamasını işaret etti. Dabrowski'lerin ikisi de işgalin havasından kurtaramamışlardı kendilerini; ne zaman kapı çalınsa paniğe kapılırlardı. Julius, Fela teyzenin işaretini anlamamış göründü. Onun dolapla karyolanın arasından geçip kapıya gittiğini gören kadın, korkuyla:

"N'olursun, açma kapıyı Julius!" diye fısıldadı.

Julius diklendi:

"Niye açmayacakmışım?"

Fela teyze mutfağa çekildi hemen.

Gelen Kotowicz'di. Açık renk bir elbise giymişti, başında açık renk bir şapka, ellerinde de yine açık renk deri eldivenler vardı. Fildişi saplı eski bir baston tutuyordu sağ elinde.

"İyi ki seni gördüm sevgili Julius," diye bağırdı. "Önemsiz bir şey için geldim. Erkenden rahatsız ettiğim için özür dilerim..."

Szretter terbiyeli terbiyeli gülümsedi.

"Ne önemi var, buyurun. Babam daha kalkmadı, ama

geldiğinizi söylerim."

Kotowicz şapkasını çıkarıp içeri girdi.

"Babanı bu saatte rahatsız etmek istemezdim," dedi. "Zaten benim işim onunla değil, seninle. Özel olarak konuşmak istiyorum."

Szretter, keyifle:

"Sahi mi?" diye sordu. "İzin verin de yol göstereyim size, burada eşyadan adım atılmıyor."

Odaya girince Kotowicz'e bir iskemle uzattı nezaketle.

"Oturmaz mıydınız?"

Kotowicz çevresine bakındı, şapkasını koyacak bir yer arıyordu. Sonunda masanın kenarına koydu, yanına da eldivenlerini yerleştirdi. Bastonu hâlâ elindeydi. Yine çevresine bakınmaya başladı. Odadaki tipik burjuva eşyaları, burasının eskiden yemek odası olarak kullanıldığını gösteriyordu. Köşede bir masayla bir kitaplık duruyordu, duvara da bir karyola dayanmıştı.

Kotowicz'in soluk yüzüne sevimli bir gülümseme yayıldı.

"Demek senin odan burası."

"Evet. Gördüğünüz gibi bizim ev oldukça kalabalıktır."

Kotowicz başını salladı.

"Biliyorum. Janusz bir ara söz etmişti. Yazık doğrusu. Kaç odanız olduğunuz sorabilir miyim?"

"İki."

"Felâket! Kaç kişi oturuyorsunuz?"

"Şu anda altı kişi."

Bir çeşit tiksintiyle:

"Ne kötü!" diye bağırdı Kotowicz. "Baban gibi bir insan, değerli bir bilgin kalksın da... inanılmaz bir şey bu. Bir çaresine bakmalı. Mutlaka."

Gümüş tabakasını çıkarıp Julius'a uzattı. Sigara almadı Julius.

"İçmez misin?"

"İçerim, ama şimdi canım istemiyor."

Kotowicz'in sigarasını yakıp bir tabla koydu yanına. Kotowicz bir nefes çekti.

"Janusz için geldim. Ziyaretimin sebebi bu. Siz Janusz'la arkadaşsınız, değil mi? Biliyorum arkadaş olduğunuzu. Senden iyi arkadaş seçemezdi. İnkâr etme! Çok alçakgönüllüsün. İnsanlar hakkında çok şey bilirim, yargılarıma güvenebilirsin. Neyse..."

Sigarasını tablaya bırakıp iskemlesinde doğruldu.

"Buraya ansızın niye geldim, açık açık söyleyeyim sana. Tedirgin olduğum için geldim. Buraya bir babanın tedirginliği getirdi beni. Niye oturmuyorsun yavrum? Güzel.. Şimdi erkek erkeğe konuşalım..."

Sustu; Szretter'e dostça eğilip elini onun dizine koydu:

"Genç dostum, her şeyi biliyorum. Babaların en anlayışlısıyım ben; oğluma hep büyük bir adammış gibi davrandım şimdiye kadar. Bazan kendini bir şeye kaptırıverir, aklına ne eserse onu yapar... ben hiç karışmam. Kendi bileceği iş der geçerim. Ben de onun yaşındayken neler neler yapmadım. Ama sevgili Julius, tedirginliğimi anla. Janusz'un yanında çok para vardı. Belki çok para denilemez ama yine de epeyceydi. Üstelik kendi parası değildi. Emanetti! Anlıyor musun? Dün akşam dokuz buçukta benimle Monopol'ün önünde buluşacaktı. Gelmedi. Saat on oldu, yine gelmedi. Bir şeyin yüzünden gecikmiştir belki dedim. Eve gittim. Yok. Gelmedi. Anlıyor musun?"

Kotowicz'i dikkatle dinleyen Szretter, bu konuda bir şey bilmediğini belirten bir işaret yaptı.

"Ne diyeceğim bilemiyorum. Belki de bir yere gitmiştir."

"Evet, ama nereye? Kiminle gitti? Bir kadınla mı?"

Szretter gülümsedi.

"Bilmiyorum. Belki de. Janusz bir şey söylemedi bana. Birbirimize birçok şeyler anlatırız, ama nereye gittiğini bilmiyorum. Onu dün gece gördüm..."

"Gördün mü?" diye bağırdı Kotowicz.

"Evet."

"Kaçta?"

Szretter bir an düşündü.

"Dokuzdan önce galiba. Evet, dokuzdan önceydi. Fırtınadan hemen önce."

"Ne dedi? Nerede gördün?"

"3 Mayıs bulvarında. Kossecki ile Szymanski vardı yanımda. Arkadaşlarım."

Kotowicz sabırsızlanmıştı.

"Bırak şimdi arkadaşlarını. Ne dedi?"

"Hiçbir şey. Konuşmadık. Yanında yabancılar vardı."

"Kadınlar mı?"

"Hayır, erkekler. İki kişi. Bizi görüp görmediğini bilmiyorum. Galiba görmedi. Akşamları bulvarın halini bilirsiniz; hem kalabalık, hem de karanlıktır."

Kotowicz merakla inceliyordu onu. Kendi bakışlarının gücüne inanıyor gibiydi. Gözünden hiçbir yalan kaçmazdı. Evet, çocuk doğruyu söylüyordu. Sevimli yüzü, düzgün saçları, tazeliği, yalınlığıyla doğruluğun, gençliğin sembolüydü sanki.

Derin derin içini çekerek bastonuna dayandı.

"Hınzır nereye gitti acaba? Ortada yok. Yalnız kendisi kaybolsa o kadar merak etmem, ama yanında dünya kadar para vardı."

Szretter, içtenlikle:

"Üzülmeyin," dedi, "nasıl olsa gelir."

"Gelir gelmesine. Ama ne zaman? Önemli olan ne zaman geleceği... Bugün öğleye kadar birine para vermem gerekiyor. Kotowicz'in sözü sözdür, yavrum. Anlıyor musun? Şimdi ne yapacağım ben?"

"Anlıyorum. Bunu yapmamalıydı Janusz."

Kotowicz kaşlarını çattı.

"Evet. Yapmamalıydı."

"Görürsem söylerim."

Kotowicz duygulanmıştı; Szretter'in elini tuttu.

"Çok teşekkür ederim yavrum."

Szretter düzgün, beyaz dişlerini göstererek gülümsedi.

"Bir şey değil. Biz birbirimize bütün sırlarımızı söyleriz."

"Ah gençlik!"

Kotowicz bir kere daha çekti içini, ayağa kalktı.

"İçimi ferahlattın yavrum. Beni hem meraklandırdın, hem de ferahlattın. Gideyim artık. Annenle babana saygılarımı söyle; erkenden rahatsız ettiğim için de özür dile. Janusz'u görürsen de adamakıllı haşla onu..."

Szretter kapıyı kapar kapamaz Fela teyze çıktı mutfaktan.

"Ne var Julius?" diye sordu. "Kim geldi?"

Sert sert:

"Bir tanıdık," diye yanıt verdi Szretter.

Odasına kapandı sonra. Bir sigara çıkardı. Ama yakmadı sigarayı, yerine koydu. Pencereden Kotowicz'i görebiliyordu. Bastonuna dayanarak ağır ağır yürüyordu avluda. Sokak kapısına varınca, Szretter çantasından defteri çıkardı. Bir an düşündükten sonra kaldığı yerden yazmaya devam etti:

"Salak K'nın beklenmedik ziyareti. Bir şey anlamadı. Evin küçüklüğünden yakınmam gereksizdi. Utanmıyorum bundan. Zaten aldırdığım da yok. Ama ihtiyar serseme kendimi acındırmak için fırsat vermiş oldum. Düpedüz aptallıktı bu. Kimseyi kendime acındırmak istemem. O kadar güçsüz değilim."

Felix Szymanski pazar yerinin yanındaki eski blok apartmanlardan birinde oturuyordu. Daracık, dik merdivenleri tırmanmak istemediği için avluya çıktı Szretter. Kasvetli bir yerdi burası; ortalığa çöp tenekelerinin iç bulandırıcı kokusu yayılıyordu. Felix, elinde bir havlu, yarı beline kadar çıplak, pencerelerden birinde göründü.

"Merhaba!" diye bağırdı. "Şimdi geliyorum."

Szretter tenha sokağa döndü yine. İlerde alçak, tuğla

bir duvar vardı. Duvarın arkasındaki kestane ağaçları tomurcuklanmıştı. Elbiseleri paramparça olmuş dört çocuk, ağaçların altında bağırarak oynuyorlardı. Pazar yerindeki hoparlörden bir köy dansının canlı nağmeleri geliyordu.

Felix üç dakika sonra indi. Elinde iki sandviç vardı.

"Merhaba," dedi. "Kahvaltı ettin mi?"

"Etmedim."

"Al öyleyse."

Sandviçlerden birini uzattı.

"Dilli sandviç. Ninem getirmiş. Monopol'den."

Sandviçlerini yiyerek bir süre konuşmadan yürüdüler.

Felix, ağzı dolu dolu:

"Nasıl, iyi mi?" diye sordu.

Szretter başını salladı. Felix gözünün ucuyla arkadaşına baktı.

"İyi uyudun mu?"

Szretter omuzlarını silkti.

"Uyumamam için sebep mi var?"

"Yok canım, laf olsun diye sordum. Ben deliksiz bir uyku çektim. Alek ne oldu? Eve gitti mi?"

Marcin Bogucki'nin evi uzakta değildi. Irmağın yanında, Rzeczna'daydı. Pazar yerine gelinceye kadar konuşmadılar.

"Biliyor musun," dedi Szretter ansızın, "bugün Kotowicz'le konuştum. Janusz'un babasıyla."

Felix kıpkırmızı kesildi. Olduğu yerde kalakaldı.

"Ne zaman?"

"Yarım saat önce. Beni görmeye gelmiş."

"Sahi mi söylüyorsun. Ne oldu?"

"Ne olacak, bir şey olmadı."

"Janusz'u mu arıyor?"

"Janusz'dan çok parasını arıyor. Oğlunun nerede olduğunu biliyorum sanmış."

"Sen ne dedin?"

"Pek bir şey söylemedim. 'Janusz'u dün akşam gördük;

yanımda Felix'le Alek vardı,' dedim."

"Sen çıldırdın mı Julius? Hiç gördük denir mi?"

Szretter gülümsedi.

"Aptalın birisin sen. Kafan çalışmıyor. Öyle denir tabii. Bak... Janusz'u dün akşam gördük. Saat dokuza doğru. Bulvarda. Yanında, tanımadığımız iki adam vardı. Biri kırk yaşlarında, zayıf, uzun boylu bir adam. Lacivert elbiseli... Dinliyor musun beni?"

"Evet," diye mırıldandı Felix; "demek ağzından bir şey kaçırmadım."

"Sen de pekâlâ bilirsin ki, ben ağzımdan bir şey kaçırmam."

Felix yanıt vermedi. Pazar yerinden çıkıp uzun, daracık bir sokağa saptılar. Szretter bir ıslık tutturmuştu.

Ansızın:

"Hay Allah kahretsin," diye homurdandı Felix.

"Ne oldu?"

"Böyle işlere bulaşmak istemezdim..."

Szretter kayıtsızca baktı arkadaşına.

Bogucki, sokağın ucunda, tek katlı ahşap bir evde oturuyordu. Evin önündeki güneşli bahçede kocaman bir ağaç vardı. Damı yosunlar kaplamıştı. Sundurmadaki parmaklığın üstüne bir tekir kedi çıkmış, güneşleniyordu.

Szretter basamakları çıkarken dönüp Felix'e baktı.

"Sakın gevezelik edeyim deme, anladın mı?"

"Sen ne sanıyorsun beni?"

Szretter saçını düzeltip kapıyı çaldı. Pirinç bir levha çakılmıştı kapıya; üstünde yarı silik harflerle 'Stephanie Bogucki: Terzi' yazıyordu.

Bir süre bekledikten sonra Szretter yine çaldı kapıyı. Marcin'in annesi çıktı karşısına; ufak tefek, zayıf bir kadındı. İki yıldır birbirlerini tanıyorlardı.

"Günaydın Bayan Bogucki," dedi Szretter. "Marcin evde mi?"

"Evde," diye fısıldadı kadın. "İçeri girsene..."

Szretter'in arkasında durmakta olan Szymanski'yi gördü birdenbire.

"Ah, Felix de buradaymış. Geldiğinize öyle sevindim ki..."

Hole geçtiler.

"Hâlâ uyuyor mu?" diye sordu Szretter.

Bayan Bogucki başını iki yana salladı.

"Hayır, uyumuyor..."

Bir şey söyleyecekti, söyleyemedi; sessizce ağlamaya başladı ansızın. Szretter ile Szymanski birbirlerine baktılar.

"Bir şey mi var?"

Bayan Bogucki bir süre yanıt veremedi.

Sonra, titrek bir sesle:

"Korkunç bir şey oldu yavrularım," dedi. "Marcin hasta... Dün kan kustu. Ne yapacağımı bilmiyorum..."

"Kan mı kustu?" diye fısıldadı Szretter.

Bayan Bogucki gözyaşlarını sildi.

"Mutfağa gelin de anlatayım."

Mutfak temiz, büyük, aydınlık bir yerdi. Üstü muşambayla örtülmüş bir masa vardı ortada. Köşede bir somya duruyordu. Sekiz yaşlarında zayıf, güzel saçlı bir kız, elinde kocaman bir bebekle pencerenin önündeki bir taburede oturmaktaydı.

Bayan Bogucki hole açılan kapıyı kapadı.

"Oturun."

Szretter küçük kızın yanına gitti.

"Nasılsın Halina? Epeydir görmedim seni."

Kızın solgun yüzü hafifçe pembeleşti. Başını önüne eğdi.

"Halina!" diye seslendi Bayan Bogucki. "Günaydın desene. Bay Szretter ile Bay Szymanski'yi tanıyorsun..."

Felix de gidip kızın önünde diz çökmüştü.

"Yeni bir bebek ha?"

Kız, utanarak:

"Evet," diye fısıldadı.

"Kim aldı? Annen mi?"

"Marcin aldı."

"Adı ne bebeğin?"

Kız belli belirsiz gülümsedi.

"Barbara."

Bayan Bogucki anlatmaya başladı: Marcin gece geç vakit dönmüştü eve, son derece yorgundu, hiçbir şey yemeden gidip yatmıştı.

"Biliyorsunuz, zaten çok zayıftır; üstelik ders vermek de yıpratıyor onu. Önce, biraz yorulmuştur deyip geçtim. Çay yapmak için birkaç dakikalığına odadan çıktım. Döndüğümde baktım ki, masaya yaslanmış, başını da önüne eğmiş, hiç kıpırdamadan oturuyor. İşte o anda korktum. Seslendim ama yanıt vermedi. Yanına koştum; gözleri kapalıydı, ağzından oluk gibi kan boşanıyordu..."

Ağlamaya başladı yine. Halina, pencerenin yanında bebeğine birşeyler fısıldıyordu.

"Doktor geldi mi?" diye sordu Szretter.

"Gecenin o saatinde mi? Kimse gelmedi. Yalvardım yakardım ama uzakta oturduğumuzu anlayınca gelmediler. Ancak bu sabah bir doktor bulabildik."

"Ne dedi?"

"Ne diyecek? 'Önemli değil,' dedi. Her doktor gibi. Ama işin aslını biliyorum ben. Ah, zengin olsaydık... ama..."

Ansızın ayağa kalktı.

"Galiba beni çağırıyor."

Bayan Bogucki mutfaktan çıkınca, Felix arkadaşına bir göz attı. Julius düşünceli düşünceli oturuyordu. Yarı açık pencereden, ekmek kırıntılarını yiyen kumrıların sesi geliyordu.

Bayan Bogucki hemen döndü. Julius'la Felix ayağa kalktılar.

"Ne diyor?" diye sordu Szretter.

"Sizi görmek istiyor. Mutlaka görmeliymiş. Ama n'olursunuz, çok konuşturmayın onu. Doktor konuşmasın, dedi."

Odanın perdeleri kapalıydı. Sadece pencerelerin altların-

dan hafif bir ışık süzülüyordu içeriye. Duvarlarda, yaldızlı çerçeveli dini resimler asılıydı; pencerelerden birinin önündeki küçük masanın üstüne bir dikiş makinesi konulmuştu. Öteki pencereye dayalı büyük masanın altında ise kitaplar, kâğıtlar, kalemler vardı.

Marcin yataktaydı. Yüzü çarşaf gibi bembeyazdı; yanakları ve şakakları bir gün içinde adamakıllı çöküvermişti. Burnu daha uzamıştı sanki; gözleri tedirgin, ateşli bir pırıltıyla parlıyordu. Arkadaşlarının geldiğini görünce başını kaldırmaya çalıştı.

"Kalkma!" diye seslendi Szretter. "Merhaba! Ne oldu sana böyle?"

Marcin konuşmadan arkadaşlarına baktı.

"Oturun," diye mırıldandı sonunda.

"Böylesi daha iyi," dedi Felix.

Elleri terden sırılsıklam kesilmişti; avuçlarını pantolonuna sürüyordu durmadan. Szretter yatağın yanına bir iskemle çekti.

"Otur," dedi Felix'e.

Sonra Marcin'e döndü. Yumuşak bir sesle:

"Üzülme dostum," dedi. "Önemsiz bir kanamaymış bu. Biraz dinlenirsen geçer. Yaza kalmaz, bomba gibi olursun."

Marcin'in dudakları hafifçe oynadı.

Julius eğildi.

"Konuşma... Yorulursun."

Marcin başını salladı.

"Ne yaptınız Janusz'u?" diye fısıldadı.

Felix oturduğu yerde tedirgin tedirgin kıpırdandı. Bir süre konuşmadılar. Sonunda:

"Düşünme bunu," diye yanıt verdi Szretter. "İşler yolunda."

Marcin gözlerini kapadı. Bu haliyle tıpkı bir ölüye benziyordu. Soluk bile almıyordu sanki. Perdelerin kapalı olmasına karşın dışarıdaki kumruların sesi rahatça duyulabiliyordu. Marcin'in yatağının başucunda İsa'nın resmi asılıydı. Szret-

ter resme bir göz attı.

Alçak sesle:

"Uyudu," dedi Felix.

Marcin uyumuyordu. Gözlerini açıp önce Julius'a, sonra da Felix'e baktı.

"Bilmek istiyorum. Ne yaptınız onu?"

Szretter omuzlarını silkti.

"Niye bilmek istiyorsun sanki? İşler yolunda dedim. Sadece bizi ilgilendiren bir mesele bu."

"Beni de ilgilendirir."

Yorgana tutunup kalkmak istedi. Ama gücü yoktu. Yastıkların üstüne düştü yine. Bir süre hiç kıpırdamadı.

"Bilmek istiyorum," diye fısıldadı.

Güçlükle konuşuyordu.

Felix, Julius'a döndü.

"Madem bilmek istiyor, söyle... Ne farkeder?"

Szretter bir süre düşündü.

"Julius!"

Julius ansızın doğruldu.

Sert bir sesle:

"Hayır," dedi. "Gidelim. Üzülme Marcin, her şey düzelecek. Birkaç gün sonra yine geliriz."

Marcin'in gözleri kapandı. Felix eğilip hâlâ yorgana yapışmış elini tuttu onun.

"Üzülme Marcin."

"Bir daha gelmeyin..."

Felix'e söylemişti bunu; ama yatağın yanında duran Julius da duydu.

Soğuk bir sesle:

"Sen bilirsin," dedi.

Bayan Bogucki mutfak kapısının önünde bekliyordu onları. Merakla baktı.

"Nasıl dersiniz?"

"Merak etmeyin," dedi Szretter. "Biraz kuvvetten düşmüş, ama yakında kendini toplar."

Ellerini göğsüne bastırmış, yorgun gözlerle Szretter'e bakıyordu Bayan Bogucki; onun sıhhatli, taptaze yüzünden güç almak istiyordu sanki.

"Öyle mi dersin? Eğer oğlumu kaybedersem..."

"Aklınıza bile getirmeyin bunu."

Bayan Bogucki yanıt veremedi, başını salladı.

"Gidelim mi?" dedi Felix.

Szretter elini cebine attı ansızın, iki tane beş yüzlük çıkarıp Bayan Bogucki'ye uzattı.

"Alın," dedi içtenlikle.

Kadın korkuyla baktı.

"Nedir bu?"

"Doktor ve ilaç parası. Alın lütfen. Marcin'le benim bir hesabımız vardı zaten."

"Ama..."

"Alın. Ama şimdilik Marcin'e söylemeyin. İyileşince söyleriz."

Bayan Bogucki duygulanmıştı.

"Allah sizden razı olsun yavrularım."

Bu sırada, Marcin'in sesi duyuldu içerden. Szretter arkadaşının yanına gitmek istedi, ama Bayan Bogucki engel oldu.

"Bir dakika. Ben bakayım..."

"Seni istiyor," dedi Julius'a.

"Beni mi?"

Szretter odaya girince Marcin'le göz göze geldi.

"Ne var?"

Marcin, yaklaşmasını işaret etti ona.

"Anneme para mı verdin?"

Julius durakladı.

"Evet. Ne olacak? Aptal aptal konuşma..."

Marcin yanıt vermedi. Ansızın başını kaldırarak:

"Anne!" diye seslendi.

Bayan Bogucki koşarak geldi.

"Anne, o parayı..."

Kadıncağız şaşırmıştı.

"Ne parası yavrum?"

"Biliyorsun. Geri ver... masanın üstüne bırak..."

Bayan Bogucki, ne yapmak gerektiğini kestiremiyordu.

Marcin başını kaldırdı yine.

"Anne!"

Annesi, yardım istercesine, Szretter'e döndü.

Julius yere dikmişti gözlerini. Bayan Bogucki, bir anlık duraklamadan sonra parayı çıkarıp masanın üstüne koydu. Onu dikkatle süzmekte olan Marcin yatağa uzandı.

"Teşekkür ederim anne. Şimdi bizi yalnız bırak."

Bayan Bogucki odadan çıkınca:

"Ne yapıyorsun?" diye bağırdı Szretter. "İyileşmen için almalısın bu parayı."

"İstemiyorum."

Alnı ter içinde kalmış, gözleri çökmüştü. Eskisinden de solgun görünüyordu şimdi.

"Al diyorum sana..."

Arkadaşının kararlı olduğunu görünce parayı cebine koydu; tam odadan çıkıyordu ki:

"Julius!" diye fısıldadı Marcin.

"Ne var?"

Yatağa yaklaşmasını istiyordu. Julius yaklaştı.

"Kızma bana. Dünyada en güvendiğim insan sendin... en iyi arkadaşımdın..."

Gözlerini bir an kapadı.

"Julius!"

Julius, kayıtsızca, hiç kıpırdamadan arkadaşına bakıyordu.

"Yine ne var?"

"N'olursun darılma bana..."

"Yok canım. Niye darılayım?"

"İnan bana, hayatta hiçbir şeyin önemi yok."

"Bunu mu söylemek istiyordun?"

"Evet."

"Kendine iyi bak. Hadi, hoşça kal."

Odadan çıktı. Bayan Bogucki'den ayrılıp sundurmanın basamaklarını inerken, alçak sesle:

"Ne dedi?" diye sordu Felix.

"Bir şey demedi."

Felix'e bakmadan hızla yürümeye başladı. Arkadaşı soluk soluğa yetişti.

Yüzünü bir mendille silerek:

"Hay Alah," diye homurdandı. "Ne iş be? Kan ter içinde kaldım."

Boynunu da sildi.

Szretter, elleri cebinde, uzun adımlarla yürüyordu. Bir ıslık tutturmuştu. Irmağın yanındaki ağaçların arasından geçiyorlardı. Gölgeli bir yerdi burası, ıslak ıslak kokuyordu. Yol çamur içindeydi; kuşların cıvıltıları geliyordu çalılıklardan. Karşı kıyıda çırılçıplak çocuklar vardı, itişip kakışarak bir salkımsöğüte tırmanıp suya atlıyorlardı.

"Julius!" diye seslendi Felix.

Szretter ıslık çalmaya devam ediyordu.

"Ne var?"

"Ölür mü dersin?"

"Bilmem."

"Yazık. Korkuyor galiba."

İncecik bir dal koparıp yapraklarını sıyırdı; yol üstündeki çalılara vurarak yürümeye devam etti.

"Şunu kabul et Julius," dedi, "sen de korktun."

Szretter ansızın durup arkasına döndü.

"Ne dedin?"

Felix şaşkınlıkla baktı arkadaşına.

"Şey..."

"Bir daha söyle!"

Szretter iyice yaklaştı. Arkadaşından daha uzundu. Bir korku belirdi Felix'in gözlerinde; ama hiç korkmuyormuş gibi görünmeye çalışıyordu.

"Saçmalama. Ne dikleniyorsun öyle? Senden korktuğumu mu sanıyorsun?"

Szretter, kısılmış gözleriyle bir süre baktı. Sonra birdenbire geriledi; ceketini çıkarıp yere attı. Doğruldu. Saçlarını düzeltti.

"Korkmuyor musun yani?"

"Senin canın kavga etmek mi istiyor?"

"Hadi! Çıkar ceketini!"

Felix bir an düşündü. Sonra ağır ağır ceketini çıkardı. Bayramlık ceketiydi bu. Güzelce katlayıp bir çalının üstüne koydu. Kollarını sıvamaya başladı.

"Hazır mısın?" diye sordu Szretter.

"Dur bakalım! Acelen ne?"

Kollarını sıvamaya devam etti. Güçlü pazuları vardı.

Sonra sert bir sesle:

"Hayır!" dedi. "Dövüşmeyeceğim seninle."

"Korktun mu?"

"Korkmadım. Dövüşmek istemiyorum, o kadar."

Ceketini alıp sırtına geçirdi.

"Ödlek!" dedi Szretter.

"Ödlek değilim!"

"Ödlek değilsen niye kaçtın?"

"Dövüşmek istemiyorum. Herkesle dövüşürüm ama seninle dövüşmem."

"Niye?"

"Dövüşmem işte."

"Yoksa dün olanları mı hatırladın?"

"Ne demek istiyorsun?" dedi Felix. "Deli misin sen?"

"Niye kaçtın öyleyse?"

"Kapa çeneni de beni dinle salak herif. Sen bizim önderimiz değil misin? Şimdi seninle dövüşürsem..."

"Demek dayak atmak istemiyorsun bana? Kendine o kadar güveniyor musun?"

Felix yolun üstündeki bir taşı tekmeledi.

"Böyle bir denemeye girişmek istemiyorum. Anlaşıldı mı?"

Topuğuyla ıslak toprağı kazarak olduğu yerde duruyor-

du.

Szretter'in gözleri parladı.

"Felix..."

"Ne var?"

"Ver elini. Haklısın."

Felix neşeyle döndü.

"Affedersin," dedi Szretter.

"Ziyanı yok. Gidelim."

Kestirmeden giderek Yeni Ostrowiec yolunu tuttular. Alek onları bekliyordu; seslerini duyar duymaz bahçeye çıktı. Yüzü eskisinden de solgundu; ama neşeliydi.

Hayranlıkla:

"Şuna bak," diye bağırdı Felix. "Pantolon yeni mi?"

"Beğendin mi?"

"Fena değil. Benim olsaydı daha da beğenirdim. Gömlek de yeni!"

"İyisin... Ama ben de yeni bir gömlek alacağım. Yarın. Bütün kızlar düşüp düşüp bayılacak."

"Evet."

Sabah olmasına karşın hava sıcaktı. Köprünün altında başlayıp ırmak boyunca uzanan kumsalda bir sürü insan güneşleniyordu. Savaştan önce yapılmış açık hava kahvesi kapkara bir yıkımdı şimdi. Soyunma kabinleri de yanmıştı. Birkaç Sovyet askeri, ırmağa inen yolun kenarındaki çimenlere uzanmıştı. Yanlarından askeri arabalar geçiyordu boyuna; kaldırdıkları tozu ırmak kıyısına sürüklüyordu rüzgâr.

Köprünün üstünde durup aşağıya, güneşlenenlere, yüzenlere baktılar.

"Ne güzel kızlar var!" dedi Felix. "Biraz durup seyretsek..."

"Üzülme," dedi Alek, "benim yüzdüğüm yerde de bir sürü kız var. Hele dün akşam iki kız vardı..."

"Peki peki, hadi gidelim," dedi Felix.

Bir sokak satıcısından üç dondurma alıp köprüyü geçtiler. Yüzdükleri yer, şehrin dışında, Kosciuszko parkını çevre-

leyen otlaklardan birinin yanındaydı.

Yolda, Kotowicz ile Marcin'den bahsetti Szretter. Alek, hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermeden, soru sormadan dinledi. Dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme vardı; başını arkaya atmış, ırmak kıyısındaki uzun kavaklara bakıyordu.

Szretter onun bu ilgisizliğine kızdı.

"Bana baksana sen!" diye homurdandı.

Alek, gökten geçen ufacık bir buluta dikmişti gözlerini.

"Ne var?"

"Dinlesene beni... Bir şey sorarlarsa aynı yanıtı vermeliyiz."

Alek bir kahkaha attı.

"Üzülme sen... Janusz'u gördüğümüzü söylemekle iyi etmişsin. Ama şu iki adamı işin içine karıştırmamalıydın. Hadi, karıştırmana da bir şey demiyorum ama, kalkıp bir de tarif etmeyelim bari... O karanlıkta doğru dürüst görmüş olamayız ki onları. Elbiselerine varıncaya kadar tarif etmeye kalkarsak bizden şüphelenirler."

Szretter yanıt vermedi. Alek acırcasına baktı ona.

"Kotowicz'e açık vermedin, değil mi?" diye sordu.

"Hayır," diye mırıldandı Szretter. "Yanında iki adam vardı dedim, o kadar."

Alek'in haklı olduğunu anladı. Dudaklarını ısırdı.

"İyi öyleyse," dedi Alek. "Bana kalırsa, bu gibi durumlarda fazla gevezelik etmemeli. Kapalı konuşmalı. 'Olabilir, belki de, herhalde,' filan demeli."

Felix, Alek'in omzuna vurarak:

"Aferin!" dedi. "Doğru söylüyor, değil mi Julius? Ben de sevmem gevezelik etmeyi... İyi ki Marcin'lere gelmedin. Hayır kalmamış ondan artık."

Alek omuzlarını silkti.

"Kabahat kendisinde. Ona kim dedi böyle işlere karış diye? Cezasını çekiyor."

"Öyle," diye mırıldandı Felix, "ama yazık. İyi çocuktu..."

Szretter tek kelime bile söylememişti. Kaşlarını çatmış,

elleri arkasında, düşünceli düşünceli yürüyordu.

Alek:

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu birdenbire.

"Ben mi?"

"Evet. Kafanda bir şey var senin."

"Yok canım, sana öyle geliyor."

Alek, Felix'e döndü.

"Sen söyle, endişeli görünmüyor mu?"

Felix, suya bakarak:

"Gelmedik mi daha?" diye sordu.

"Az kaldı," diye yanıt verdi Alek. "Nerede yüzdüğümüzü unuttun mu yoksa?"

Kıyıya inmişlerdi. Ortalıkta, sineklerin vızıltısından başka bir şey duyulmuyordu. Otların arasında kurbağalar sıçrıyordu. Karşı yamaçta, Yeni Ostrowiec'in son evlerinin kırmızı damları görünüyordu.

Yolda rastladıkları tek adam, balık tutan bir ihtiyardı. Açılır kapanır iskemlesinin üstüne oturmuş, bütün dikkatini oltasına vermişti. Şişmandı. Ceketini katlayıp yere koymuştu. Üstünde 'Ostrowiec Yankısı'nın pazar sayısı duruyordu. Öteki yanında bir şişe su vardı.

Felix geçerken adamın sepetine bir göz attı. Şişman adam ilgilenmedi bile.

Biraz uzaklaşınca.

"Nasıl," diye sordu Alek, "bir şey tutabilmiş mi bari?"

Felix yüzünü ekşitti.

"Topu topu iki tane. İki balık için kalkıp nerelere gelmiş. Şu haline bakın... Göbeği dizlerine değiyor."

Alek dönüp arkasına baktı; katıla katıla gülmeye başladı sonra. Şişman adamın çok komik bir görünüşü vardı: Szretter hiç ilgilenmedi bile. Arkadaşlarından birkaç adım ilerde yürüyordu. Ansızın durdu.

"Ne var?" diye sordu Felix.

"Görmüyor musun? Bizim yerimizi başkaları kapmış."

Bir adamla bir kadın biraz ötedeki çimenlere uzanmış,

güneşleniyorlardı.

"Hay Allah!" dedi Felix. "Ama zararı yok; bize ne onlardan? Gidip soyunalım."

"Dur bakalım," dedi Alek. "Acelen ne?"

"Soyunup şöyle bir uzanmak istiyorum."

"Şurayı dönünce daha iyi bir yer var."

"Canım, burası da iyi işte. Yoksa başkalarından mı korkuyorsun?"

"Salak mısın nesin? Onların yanında rahat rahat konuşamayız ki..."

"Ne çıkar, biz de konuşmayız. Hadi, uzanalım şuraya."

Araya Szretter girdi.

"Bırak gevezeliği de yürü."

Felix direndi.

"Ama ben her zamanki yerimizde kalmak istiyorum."

"Sen bilirsin. Kal öyleyse."

Felix, içini çekerek:

"Ne adamlarsınız be," diye homurdandı.

Bir süre sessizce yürüdükten sonra durdu.

"Şuna bakın, ne güzel kız. Siz nereye isterseniz gidin, ben gelmiyorum."

Ayakkabısının bağını bağlamak bahanesiyle geride kaldı. Alek'in adamla kadına selâm verdiğini görünce fikrini değiştirdi; ağır ağır yürümeye başladı. Güneşlenmekte olan çiftin yanından geçti: Kadın sarışındı, güzeldi; adam da yakışıklıydı doğrusu. Felix'in içini bir kıskançlık duygusu kapladı.

Biraz sonra arkadaşlarının yanındaydı.

"Baksana Alek... Kim bunlar?"

"Adam ağabeyimin bir arkadaşı."

"Ya kadın?"

Alek omuzlarını silkti.

"Ne bileyim ben. Orospunun biridir herhalde."

"Hadi canım! Pek orospuya benzemiyor."

"Mutlaka benzemesi mi gerekir?"

"Ben orospuyu gözünden tanırım."

Alek alayla güldü.

"Biz neye benziyoruz acaba?"

Felix kızardı.

"Neye mi benziyoruz?"

Alek arkadaşının omzuna vurdu.

"Julius'a sor da neye benzediğimizi söylesin." Irmağın kıyısına bir göz attı.

"Burası iyi..."

Çabucak soyunup kırmızı mayosuyla kaldı. Ötekiler oldukları yerde duruyorlardı. Eliyle çağırdı onları; gelmediklerini görünce dönüp suya atladı. Birkaç saniye sonra ırmağın ortasında suyun yüzüne çıktı, karşı kıyıya doğru hızla yürümeye başladı.

Felix:

"Güzel yüzüyor," dedi hayranlıkla. "Hadi, biz de soyunalım."

Szretter sessizce başını salladı. Felix hemen soyundu. Ter kokan yırtık çoraplarını ayakkabısının içine koyup kendisine bol gelen donunu çekti. Ayakkabılarının bağını ağır ağır çözmekte olan Szretter'e baktı.

"Geliyor musun Julius?"

"Sen git. Yüzmene bak. Ben biraz güneşleneceğim."

Felix kararsızdı. Ayak değiştirerek iki eliyle kıllı göğsünü uğuşturuyordu durmadan.

Szretter, sabırsızca:

"Yüzmene bak sen!" dedi. "Bir de dadı mı istiyorsun yanında?"

Bu arada, Alek karşı kıyıya çıkmış, üstündeki suları silkiyordu.

"Felix!" diye bağırdı. "Hadi gel, su çok güzel... sıcacık!"

Felix suya dalınca Szretter soyundu, ellerini başının altına koyarak çimenlere uzandı. Güneş arkadan geldiği için gözlerini açık tutabiliyordu. Gök masmaviydi, bulutsuzdu. Hiçbir şey düşünmüyordu Julius. Bir yorgunluk, bir uyku çökmüştü üstüne. Tiz çığlıklar atarak kırlangıçlar geçiyordu

tepesinden. Bir yerlerde bir böcek cırlıyordu. Ağaçlar kuşlarla doluydu. Birdenbire derin bir sessizlik kapladı ortalığı... her şey gökyüzü gibi durgundu, sonsuzdu sanki. Gözlerini kapayıp bu sessizliğin bozulmasını bekledi. Uzun zaman bozulmadı. Tam doğruluyordu ki, yanındaki otlar hışırdadı. Gözlerini açtı. Başucunda Alek duruyordu. Esmer derisinde su damlacıkları parlıyordu. Islak saçları alnına düşmüştü. Arkaya attı saçlarını, ama faydasız... bir kere daha denedi; yatıramayacağını anlayınca kendi haline bıraktı onları. Gerindi.

"Sen girmiyor musun?"

"Birazdan gireceğim. Felix nerede?"

"Karşı kıyıda. Orası daha sıcak. Yanıyor."

"Niye geldin?"

"Seninle konuşmak istiyorum biraz."

Szretter uzun zaman ağzını açmadı. Kayıtsızca, uykulu uykulu, bulutsuz, mavi gökyüzünü seyretti. Ağaçlardaki kuşlar cıvıldamaya başladılar yine.

Sonunda:

"Ne diyeceksin?" diye sordu.

Alek arkadaşının yanına oturup çenesini dizlerine dayadı.

"Ne zaman göreceksin o adamı?"

"Hangi adamı?"

"Silâh satan adamı."

"Haa, onu mu? Sen bu işi bana bırak."

"Bırakmayacağım... çünkü bu işi birlikte halledeceğiz."

"Birlikte mi? İkimiz mi yani?"

"Evet."

"Ne demek oluyor bu?"

"Artık ayrılıyorum senden... Anlaşıldı mı?"

"Bunu açıkça söylediğin için teşekkürler..."

"Bir şey değil. Kendi kendini kutlayabilirsin dostum. Yirmi dört saat içinde dört kişiden üçünü kaybetmek büyük başarı doğrusu."

Szretter bembeyaz kesildi ansızın. Ayağa fırladı. Alek

alayla baktı.

"Bırak bu pozları Julius. Başkalarına söker ama bana sökmez..."

Julius öfkeden kuduracaktı neredeyse. Ama kendini tuttu, çimenlere uzandı yine.

"Sen ne istiyorsun benden?"

"Bir şey istediğim yok. Düşündüklerimi söylüyorum sadece."

"Daha açık konuş."

"Dinle beni. Bütün tasarılarımız dün altüst oldu. Beş kişiydik, şimdi üç kişiyiz. Üç kişi ne yapabilir ki? Elimizde para var, silâh var..."

"Daha yok."

"Ama alacağız. Daha kalabalık olmalıyız."

"Peki, çoğaldık diyelim... Ne yapacağız?"

"Sen beş kişilik bir hücrenin başına geçersin, ben de başka bir hücrenin başına geçerim. Eşit haklarla önder oluruz."

"Olduk diyelim. Sonra?"

"Hücreleri ikimiz yöneteceğiz. Her hücre kendi önderinden emir alacak. Önce para bulmalıyız. Çok para. Evet, çok paraya ihtiyacımız var. Nasıl bulursak bulalım... İki hücreli bir örgüt kuracağız. Gizli bir örgüt. Büyük işler böyle başarılır ancak. Anlıyorsun ya..."

Szretter yan dönüp başını bir elinin üstüne koydu.

"Yeni bir fikir değil bu! Benim fikirlerimi tekrarlıyorsun."

"Ne olur tekrarlıyorsam? Sen bütün örgütü tek başına yönetmek istiyordun. Ben bunu doğru bulmuyorum."

"Ne zamandan beri?"

"Şu andan itibaren."

"Hemen yanıt mı istiyorsun?"

Alek ayağa kalkıp tembel tembel gerindi.

"Hayır, hemen istemiyorum. Beklerim. On beş dakika düşün. Ben Felix'in yanına gidiyorum; on beş dakika sonra döneceğim. İyi düşün."

Szretter arkasından baktı Alek'in. Zaten uzun olan bacakları arkadan daha da uzun, daha da ince görünüyordu.

Kıyıya varınca Julius'a döndü.

Sırıtarak:

"Çatma kaşlarını!" diye bağırdı. "Çirkin oluyorsun!"

Szretter sırtüstü yattı. Tepesindeki durgun, mavi göğe daldı yine. Ama güneş yükselmişti... gözlerini kapadı. Sineklerin vızıltısından başka bir şey duyulmuyordu. Bir kuş cıvıldadı. Sustu. Uzaklardan bir başka kuş yanıt verdi.

Balabanowicz pastanesi buzlu kahve ve dondurmasıyla ün yapmıştı; ilkbahar ve yaz aylarında öğleden sonraları yüzlerce insan giderdi oraya. İşgal sırasında, Monopol gibi, Balabanowicz pastanesi de sadece Almanlara açık tutulmuştu. Birkaç gündür savaş öncesindeki halini andırıyordu.

Maciek Chelmicki ile Krystyna terasın köşesinde yeni boyanmış parmaklıkların yanında oturuyordu. Alandaki hoparlörden son haberler duyuluyordu: Almanlar iyice yıkılmışlardı; Moskova'da şenlikler yapılıyordu; İngilizler Danimarka'ya girmişlerdi; Danimarka'da direnenler Kopenhang'ı ele geçirmişlerdi; Normandiya çıkarmasından bu yana Alman esirlerinin sayısı beş milyonu bulmuştu; kuzeydeki Alman kuvvetlerinin teslim olmasından sonra Avusturya ve Bavarya kuvvetleri de yenilgiyi kabul etmişlerdi; üç Alman ordusu, Amerikan ve Fransız yedinci ordusuna teslim olmuştu; General Patton Çekoslovakya'ya saldırmıştı; cumartesi günü öğleden sonra Prag'lılar ayaklanmışlar, akşama doğru da şehrin birçok bölgesini ele geçirmişlerdi; yedinci Amerikan ordusunun askerleri, eski askeri vali Frank'ın Berchtesgarten yakınlarında yakalamışlardı.

Bu son haber, terasta yüksek sesle fısıldaşmalara yol açtı.

Maciek, Krystyna'ya doğru eğildi.

"Duydun mu?"

Krystyna hayal kurmaktaydı o sırada.

"Neyi duydum mu?"

"Frank'ı yakalamışlar."

"Öyle mi?"

"Asarlar mı dersin?"

"Herhalde."

Maciek dikkatle süzdü Krystyna'yı.

"Ne düşünüyordun? Söylemez misin?"

Krystyna üzgün üzgün gülümsedi.

"Niye söylemeyeyim? Düşünmemem gereken bir şeyi düşünüyordum... Öyle azarlar gibi bakma bana."

"Bakmıyorum..."

"Nen var öyleyse?"

"Bilmiyor musun sanki?"

Bir süre birbirlerine baktılar. Güneşin ılık ışıkları Krystyna'nın üstüne düşüyordu. Rüzgâr, kestane ağaçlarını hışırdatıyordu zaman zaman. Krystyna'nın yüzünden, saçlarından, kollarından sessiz gölgeler geçiyordu.

"Bugün epeyce yanmışız," dedi Maciek.

"Evet."

Çevresindeki insanlara, kaldırımlardaki kalabalığa, sonra da kestane ağaçlarına baktı.

"Ne düşünüyordun?" diye sordu.

"Bu geçirdiğimiz gün gerçek değilmiş gibi geliyor bana... Ama bazan da fazla gerçekmiş gibi geliyor."

Dirseklerini masaya dayayarak:

"Söyle bana," dedi Maciek, "güzel bir gün geçirmedik mi?"

"Fazla güzel."

Belli etmeden saatine bir göz attı. Maciek farkına vardı bunun.

"Daha vaktin var," dedi.

"Pek yok. Önce eve gidip elbise değiştirmem gerekiyor."

"Ben de geleyim mi?"

Krystyna başını salladı.

"Nasıl istersen. Ama bara gelme."

"Niye?"

"Barda görüşmesek daha iyi olacak. Başka bir yerde yersin yemeğini."

"Ama sen sonra geleceksin, değil mi?"

Durmadan ışıklar, gölgeler geçiyordu Krystyna'nın yüzünden; gözlerinde geceki ılıklık, geceki ıslaklık vardı.

"Tabii. Emin değil misin?"

"Dünden daha az eminim."

"Saçma!"

"İnsan..."

"Evet?"

"... İnsan bir şeyi çok isteyince, bir türlü emin olamıyor."

Krystyna yanıt vermedi.

Ansızın bir ses duyuldu o sırada:

"Merhaba Krystyna!"

Döndüler. Biraz ötede kıvırcık saçlı Lily Hanska duruyordu; beyaz bir etek giymişti, kolunun altında bir tenis raketi vardı. Neşeyle el sallıyordu.

Alçak sesle:

"Kim bu?" diye sordu Maciek.

Krystyna'nın yanıt vermesine fırsat kalmadan Lily Hanska yanlarına geldi.

"Yakaladım sizi!"

Krystyna gülümsedi.

"Kaçmıyorduk ki. Tanışmıyorsunuz, değil mi? Maciek Chelmicki... Lily Hanska."

Lily, delikanlıyı dikkatle inceleyerek elini uzattı.

"Sizi görmüştüm. Dün gece bardaydınız, değil mi?"

"Evet."

"Buralı değilsiniz..."

"Değilim."

Krystyna söze karıştı.

"Birkaç gün sonra gidiyor."

"Öyle mi? Niye bu kadar çabuk gidiyorsunuz? Döneceksiniz tabii..."

"Herhalde."

"Emin değil misiniz?"

"Lily!" diye mırıldandı Krystyna.

Lily parmaklığa yaslanarak güldü; sonra Krystyna'nın omzuna attı kolunu, yanağından öptü.

"Kızma şekerim," diye fısıldadı. "Çok yakışıklı çocuk."

Chelmicki'ye baktı.

"Sizden söz ediyorum. Dinlemeyin."

"Tenis oynamaktan mı geliyorsun?" diye sordu Krystyna.

"Evet. Dün akşam iyi ki erkenden kaçtın. Kaça kadar sürdü, biliyor musun?"

"Sabaha kadar sürmüştür herhalde."

"Ama neler oldu, bir bilsen..."

Geceyi anlatmaya koyuldu sonra. Weychert, Roza Puciatycki'nin önünde diz çökmüştü; Hannah Lewicka, Swiecki'ye dans öğretmişti; Seiffert, genç bir adam tarafından tuvalette tokatlanmıştı, Puciatycki, herkesi Chwaliborg'a çağırmıştı; sarışın kadın, Dr. Drozdowski'yi elinden kaçırınca hüngür hüngür ağlamıştı. Dr. Drozdowski de Bayan Staniewicz'le... birkaç dakika içinde her şeyi anlattı.

Chelmicki ile Krystyna bu kişileri tanımıyorlardı; pek bir şey anlamadan dinlediler.

"Fred bir şey yaptı mı?" diye sordu Krystyna.

"Fred mi? Evet, o da sarhoş oldu. Puciatycki'yle kavga etti... sonra da Emniyet Müdürü Wrona'yla çene çaldılar... Neyse, ben artık gideyim, işim var."

Elini Chelmicki'ye uzatarak:

"Hoşça kalın," dedi. "Yine görüşelim. Tatlı bir insansınız. Hoşça kal, şekerim."

Krystyna'nın yanağından öptü sonra.

"Hastalığın bugün de geçmemiş olsun istersen. Merak etme, ben bara bakarım."

Krystyna:

"Sahi mi?" diye sordu şaşkınlıkla. "Alay mı ediyorsun?"

Lily baş salladı.

"Yok canım, niye alay edeyim? Hadi, hoşça kal."

"Bir dakika. Sana nasıl teşekkür etsem, bilmem ki..."

"Aşk uğruna yapılmayacak şey yoktur... Hoşça kal."

Uzaklaşınca derin bir nefes aldı Chelmicki.

Krystyna:

"Hoşlanmadın mı ondan?" diye sordu.

"Bilmem. Delişmen bir kıza benziyor."

"Biraz öyledir. Ama altın gibi kalbi vardır. Bütün ailesine o bakar. Giderken ne dedi, biliyor musun?"

Chelmicki başını iki yana salladı.

"Bu gece serbestim. İşe gitmeyeceğim. Lily benim yerime de çalışacak."

"Sahi mi? Çok güzel!"

Çenesini ellerine dayamış, onu seyrediyordu Krystyna.

"Ben de çok sevindim."

"Canım..." diye fısıldadı Chelmicki.

Sonra eğilip Krystyna'yı dudaklarından öptü.

O sırada yanlarından geçen bir çocuk ıslık çaldı.

İkisi de güldüler; ama Maciek birdenbire ciddileşti.

"Ne oldu?" diye sordu Krystyna.

"Dinle beni... bir şey söylemek istiyorum sana..."

"Üzücü bir şey mi?"

"Hayır. Bilmem. Bütün gece bunu düşündüm. Bugün de. Ama gülme."

"Ne düşündün?"

"Bazı şeyleri değiştirmek, hayatımı yeniden düzene koymak istiyorum. Nasıl anlatayım, bilmem..."

"Anlıyorum."

"İyi öyleyse..."

"O kadar zor mu olacak bu?"

"Daha önce hiç kafamı yormazdım; her şeyi oluruna bırakırdım..."

"Evet?"

"Öteki insanlar gibi olmak istiyorum şimdi. Öğrenimimi bitirmek istiyorum. Politeknik'e yazılabilirim..."

Krystyna dikkatle dinliyordu.

"Sonra?"

"Sen ne yapacaksın?"

"Hani üzücü şeyler söylemeyecektin?"

"Üzücü şeyler mi bunlar?"

"Belki de gerçekleşmez bu hayaller. Kendi başına buyruk bir insan değilsin ki... birtakım ilişkilerin, bağların var."

"Biliyorum. Ama yine de denerim bir kere. Elimden geleni yaparım. Güvendiğim bir arkadaşım var burada."

"Dün gördüğüm adam mı?"

"Evet. Ona her şeyi açık açık söylerim. Beni anlayacağını sanıyorum."

Andrzej'le bir akşam önceki konuşmasını hatırladı birdenbire.

Üzüntüyle:

"Ah," dedi, "şimdi bildiklerimi dün akşam bilseydim..."

Bir an sustuktan sonra:

"Benimle gelir misin?" diye sordu. Ostrowiec'den ayrılabilir misin?"

Krystyna başını salladı.

"Sahi, gelebilir misin?"

"Tabii. Burada beni tutan bir şey yok ki."

Chelmicki bir an durakladı. Sonra elini Krystyna'nın ellerinin üstüne koydu kararsızca.

"Aşkın ne olduğunu bugüne kadar bilmiyormuşum demek..."

"Şimdi biliyor musun?"

"Biliyorum," diye fısıldadı Maciek, "aşk sensin."

"Burada mı?" diye sordu Alek.

Szretter terasa göz gezdirdi.

"Göremiyorum."

"Belki alana bakan taraftadır."

"Olabilir. Gidip bakalım."

Parmaklıkların yanından geçerken, Chelmicki'yle Krystyna pastaneden ayrılıyorlardı.

Maciek, Alek'i gördüğüne sevindi.

"Bir dakika," dedi Krystyna'ya.

Kızın yanından ayrılıp onlara yetişti.

"Alek!"

Alek arkasına döndü.

"Nasılsın?" dedi Chelmicki. "Andrzej'i görmek istiyorum. Çok önemli. Ağabeyine söyler misin, yarın akşam arayacağım onu. Unutmazsın, değil mi? Sekize doğru gelirim."

"Peki," diye yanıt verdi Alek. "Söylerim."

"Teşekkürler. Su nasıldı?"

Alek gülümsedi.

"Sıcacık..."

Szretter onu bekliyordu. Arkadaşına merakla baktı.

"Önemli bir şey değil," dedi Alek. "Nasıl, burada mı?"

"Evet. Şu ilerdeki masada. Yanında biri var."

Alek, arkadaşının gösterdiği masaya baktı.

"Bir dakika. Ben onu bir yerden tanıyorum galiba..."

"Olabilir," diye mırıldandı Szretter.

Alek hatırlamaya çalıştı.

Sonunda:

"Klimczak değil mi bu?" diye sordu. "Bizim sınıftaydı. Savaştan önce mezun oldu. Tarih öğretmenine bakılırsa, sınıfın en iyi öğrencisiydi. O değil mi?"

"Evet."

"Yanılmamışım demek. Yanındaki kim?"

"Bilmiyorum. Daha önce hiç görmedim."

"Hadi gidelim."

"Dur biraz," dedi Szretter. "Yanındakini tanımıyoruz ki..."

"Ne çıkar? Arkadaşın bizdense..."

"Karanlık işlere karışmıştır, ama bizdendir."

"Öyleyse?"

Klimczak onları görmüştü; eliyle yanlarına çağırdı. Orta boylu, zeki görünüşlü, düzgün saçlı bir delikanlıydı. Arkadaşı da aynı yaşlarda gösteriyordu. Sarışındı; yakışıklıydı. Önlerinde bir şişe votkayla soda duruyordu.

Klimczak, Szretter'i içtenlikle selâmladı.

"Merhaba dostum."

Bir an Kossecki'ye baktı.

"Sizi bir yerden tanıyorum."

"Ben de sizi," diye yanıt verdi Alek.

"Okuldan mı yoksa?"

"Evet."

"Tamam! Oturmaz mısınız?"

Arkadaşını göstererek:

"Onun yanında rahat rahat konuşabilirsiniz," dedi. "Bizdendir. Daha bugün katıldı aramıza, ama zararı yok. Sonunda doğru yolu buldu ya, siz ona bakın..."

"Ne çok konuşuyorsun," diye mırıldandı arkadaşı.

"Utanıyor musun yoksa? İyi insanlardır bunlar... utanma."

Sonra Alek'le Julius'a döndü:

"Bu da iyi çocuktur, ama salaktır biraz. Sosyalistlerle işbirliği etmeye kalkmıştı. Neyse ki, sonunda doğru yolu buldun Frank. Pişman değilsin ya."

Frank omuzlarını silkti.

"Niye pişman olayım? Ama çok konuşuyorsun."

"Evet. Çok konuşurum ben. Size de iki bardak isteyelim..."

Pastanenin kapısında durmakta olan garsona seslendi.

"Garson! İki bardak! İki de soda!"

Bardaklar gelince içki koydu.

"Hadi bakalım. Çekelim! Sıcakta votkayla soda iyi gidiyor."

İçtiler. Klimczak ellerini uğuşturdu.

"Eee, şimdi de iş konuşalım biraz. Para hazır mı?"

"Hazır," dedi Alek. "Birazını şimdi vereceğiz..."

"Üstü?"

"Üstünü de silâhları aldığımızda veririz."

"Peki. Yarın nereye getireyim?"

Yanıtı Julius'a bıraktı Alek.

"Parka getirirsin," dedi Szretter. "Akşamleyin. Saat altıda, İkinci gölün yanına."

"Çok uzak," dedi Klimczak. "Dondurma arabasını oraya kadar nasıl getiririm?"

"Getirirsin," dedi Alek.

Klimczak güldü.

"Peki! Ne akıllı çocuklar, değil mi Frank? Her şeyi inceden inceye düşünmüşler. İşte böyle olmalı insan."

Sodadan bir yudum aldı.

"Şu işi bitirelim, öbür gün kaçarız. Buranın havası sana pek yaramıyor Frank..."

Frank, öfkeyle:

"Çok konuştun," diye homurdandı.

"Peki peki, susuyorum. Siz şimdi yanınızdaki parayı uçlanın bakalım. Yarın görüşürüz."

Szretter cebindeki zarfa uzandı. Alek masanın altından arkadaşını dürttü.

"Bak," diye fısıldadı, "kim geliyor..."

Szretter sokağa bir göz attı.

Ayağa kalkarak:

"Bir dakika," diye izin istedi.

Kotowicz, sırtında o sabahki elbise, elinde baston, kendilerine doğru geliyordu. Szretter'le kapıda karşılaştılar.

"Nasılsın yavrum?" dedi Kotowicz.

Tokalaştılar.

"Janusz döndü mü?" diye sordu Szretter.

"Canı cehenneme... dönmese daha iyi olacak. Başıma ne işler açtı..."

"Ama ya başına bir şey geldiyse?"

Kotowicz kaşlarını şaşkınlıkla kaldırdı.

"Ne gelecek? Onu tanımıyorsun anlaşılan. Parayı alıp kaçmıştır serseri. Orospunun biriyle yiyordur. Oğlumu tanırım ben. Yazık ki sana benzemiyor. Elden ne gelir... Tanrı herkese hayırlı evlât versin. Ben senin yerinde olsam defterimden silerdim onu."

Szretter'den ayrılarak terasa çıktı. Gülümseyerek sağa sola selâm veriyordu. Ostrowiec'de herkesi tanırdı.

Kate Staniewicz, Dr. Drozdowski'yle oturmaktaydı; Kotowicz'i görünce elini salladı.

Yaklaşarak:

"Nasılsınız Bayan Staniewicz?" dedi Kotowicz. "Ya siz doktor? Öyle sevindim ki sizi gördüğüme. Siz nasılsınız?"

Bayan Staniewicz gülümsedi.

"Teşekkür ederim. Sayenizde çok güzel bir gece geçirdik."

Geniş kenarlı hasır şapkası ve çiçekli elbisesiyle ancak otuz yaşlarında gösteriyordu. Drozdowski, açık renk keten elbisesi ve kara saçlarıyla Polonyalıdan çok bir İspanyolu ya da İtalyanı andırıyordu.

Kotowicz boş iskemleye bir göz attı.

"Oturabilir miyim?"

"Tabii. Zaten özlemiştik sizi..."

"Teşekkür ederim."

"Sizden bir ricam olacaktı."

Kotowicz, elini kalbinin üstüne koyarak:

"Emredin, Bayan Staniewicz," dedi. "Sizin ricalarınız benim için emir demektir."

"Bir para meselesi var da..."

Drozdowski söze karıştı:

"İsterseniz ben anlatayım..."

"Çok iyi olur," dedi Bayan Staniewicz. "Ben paradan söz etmeyi zaten sevmem. Aklım ermez böyle şeylere."

Drozdowski, Kotowicz'e yaklaşarak:

"Bayan Staniewicz'in bazı mücevherleri ve altınları var..."

Kotowicz başını salladı.

"Anlıyorum..."

"Onları paraya çevirmek istiyor."

"Evet, anlıyorum sizi. Bir yardımım dokunabilirse sevinirim. Ne zaman rahatsız edeyim?"

Bayan Staniewicz, Drozdowski'ye bir göz attı.

"Yarın olsa..."

Kotowicz gülümsedi.

"Evet," dedi Drozdowski, "yarın öğleden sonra..."

"Yarın rahatsız ederim öyleyse."

Arkasına yaslanarak derin derin içini çekti.

"Ne güzel bir gün! Şu kestanelere bakın. En büyük dâhi bile tabiat denen bu mucizenin küçücük bir parçasını yaratamaz..."

O gece geç vakit, uykusuz geçen saatlerden sonra, Julius kalktı; ışığı yakıp çantasından defterini çıkardı, şu satırları karaladı:

"Kaybettim. Hiç ummadığım biri beni arkadan vurdu. İnsan yenile yenile öğrenir yenmeyi. Alek benden nefret ediyor. Ben ondan daha çok nefret ediyorum. Görürüz bakalım!"

9

Bar, tatil günleri dışında karartma yüzünden erken açılıyordu. Krystyna saat yedide işinin başında olmalıydı. Chelmicki onu otele kadar götürdü.

Hava sıcak olmasına karşın bulutluydu. Rüzgâr gittikçe daha hızlı esiyordu; geceleyin yağmur yağabilirdi. Hoparlörden bir söylev duyuluyordu.

İki gündür ilk olarak ayrılacaklardı. Krystyna kapıda ayrılmak istedi.

"Biraz daha beraber olalım," dedi Chelmicki.

"Geç kaldım."

"Birkaç dakika daha. İşin uzun sürer mi bu gece?"

"Bilmem. Pazartesi geceleri bar tenha olur."

"Onda biter mi?"

"Herhalde."

Üç adam, konuşarak otele geldi. Maciek, Krystyna'nın elini tutuyordu hâlâ.

"Bekliyorum."

"Odana mı çıkıyorsun şimdi?"

"Evet."

"Sonra?"

"Sonra arkadaşıma gideceğim. Dönünce sana uğrarım."

Krystyna başını salladı.

"Peki, ama çok kalma barda."

"Seni görür giderim... Merak etme, her şey yoluna girecek."

"Öyle mi dersin?"

Toza bulanmış bir cip geçti yanlarından. Biraz ilerde fren yaparak durdu. İkisi de cipe baktılar. Chelmicki ürper-

di. Szczuka, üstünde tozlu elbisesi, bastonuna dayanmış, arabadan çıkıyordu. Şoför inmişti bile; sırtında deri bir ceket, ayaklarında uzun çizmeler vardı. Arka koltukta yirmi yaşlarında iki milis eri oturuyordu.

Krystyna, Chelmicki'yi dürttü.

"Niye daldın?"

Chelmicki ağır ağır döndü, yüzü bembeyaz kesilmişti.

Korkuyla:

"Maciek!" diye fısıldadı Krystyna.

Chelmicki gülümsemeye çalıştı, ama beceremedi. Szczuka'nın sesini duymuştu şimdi de. Yanındaki adamın çizmelerinin kabaraları, otelin sessizliğinde yankıyordu.

Krystyna:

"Maciek!" diye fısıldadı yine. "Ne oldu?"

Bu keresinde gülümseyebildi.

"Yok bir şey. Sahi söylüyorum, yok bir şey."

Krystyna'nın elini tuttu.

"Dalmışım."

Krystyna tedirgin tedirgin baktı.

"Kim bu adamlar?"

Şaşırmış gibi yaptı Chelmicki.

"Hangi adamlar?"

"Cipten inenler..."

Chelmicki çevresine bakındı. Szczuka ile yanındaki adam otele girmişti. Sadece iki milis eri kalmıştı cipin yanında. Kaldırımda sigara içiyorlardı.

"Bilmem... herhalde otel müşterileridir."

"Tanımıyor musun onları?"

"Tanımıyorum."

Öylesine rahat söylemişti ki bunu. Krystyna inandı.

Gülümseyerek:

"Birazdan görüşürüz," dedi.

Kapıdan girinceye kadar onun arkasından baktı Chelmicki.

Sonra otelden çıkıp ağır ağır yürümeye başladı. Birkaç

adım attıktan sonra ters tarafa gittiğini farkedip döndü. Andrzej'le karşılaştı o sırada.

"Merhaba," dedi Andrzej, "nereye gidiyorsun?"

"Ben mi? Sana geliyordum. Kardeşin söylemedi mi?"

"Söyledi. Bıraktığım notu almadın mı?"

"Ne notu?"

Andrzej dikkatle süzdü arkadaşını.

"Otel kâtibine bırakmıştım. Bugün üç kere aradım seni, yoktun."

"Ben de seni görmeye geliyordum."

"Bugün bir tuhaflık var üstünde. Sen gelme, yedide otelde buluşuruz, diye not bırakmıştım."

"Bir şey mi oldu?"

"Hayır. Evden ayrıldım. Sroka'larda kalıyorum."

Maciek:

"Niye?" dedi merakla.

"Yok bir şey... Böyle sokakta konuşamayız. Nereye gidelim? Bara gidelim mi?"

"Hayır. Olmaz!"

Kızardığını farketti. Andrzej de farketmişti bunu; alayla gülümsedi.

"Orkestranın şamatasından doğru dürüst konuşamayız orada. Odama çıkalım istersen."

"Peki. Bugün çok yol yürümüşsün..."

"Nereden anladın?"

"Ayakkabılarından."

Maciek'in odasına girince ceketini çıkarıp yatağın üstüne oturdu.

Duvarı göstererek:

"Burada mı kalıyor?" diye sordu.

Maciek başını salladı.

"İçeride mi şimdi?"

"Evet. Biraz önce geldi."

"Komşu dediğin böyle olur."

Chelmicki yanıt vermedi.

Bir süre sonra:

"Niye ayrıldın evden?" diye sordu. "Kavga mı ettin?"

"Onun gibi bir şey."

"Ne oldu?"

"Boşuna konuşmayalım bunu. İleride ne yapacakmışım, üniversiteyi bitirecek miymişim, falan filan... Babam hâlâ savaş öncesi ağzıyla konuşuyor. Bir yıl toplama kampında kalmasına karşın hiçbir şeyden anladığı yok. Ben de her şeyi açık açık söyleyemiyorum tabii..."

"Gideceğini biliyorlar mı?"

"Evet. Zaten kavga da bu yüzden çıktı. Niye gideceğimi, nereye gideceğimi bilmiyorlar. Neyse, bırakalım bunu."

Chelmicki düşünceye dalmıştı.

"İyi ki böyle dertlerim yok."

"İnsan hiçbir şeye bağlanmamalı. Nasıl olsa sonunda kopuyor. Boşver... biz işimize bakalım. Otursana. Böyle köşeden köşeye bağırarak mı konuşacağım hep? Nen var senin? Salaklığın üstünde."

Maciek oturdu.

Chelmicki söze başladı:

"Florian gitmeden önce..."

"Gitti mi?"

"Evet, dün gitti. Yarın sabah Kalinowka'da olacağım. Florian öyle istiyor. Beni bekleyeceklermiş. Sabahleyin ilk otobüsle gitmem gerekiyor. Dinliyor musun?"

Maciek öne eğilmiş, ellerini dizlerinin arasında kenetlemiş, oturuyordu.

"Evet, dinliyorum."

"Florian, Sroka'nın, Swider'in, Tadeusz'un da erkenden gitmelerini istiyor. Yarınki meseleyi sen tek başına halledeceksin. Artık bu işi nasıl yaparsın, ne zaman yaparsın, bilmiyorum. İstersen birkaç kişi vereyim yanına. Yarın akşam sen de Kalinowka'da ol. Takma adla bir kimlik kartı hazırlattım sana."

Kartı masanın üstüne fırlattı.

"Stanislaw Cieszkowski... Güzel bir ad. Eh, yarın doğum gününü kutlarız artık. Şaka bir yana, bu otelde kalman, şehri dolaşman hiç hoşuma gitmiyor. Herkes tanımıştır seni... Bütün gün kafayı mı çektin?"

Maciek başını iki yana salladı.

"Ne yaptın öyleyse? Zamparalık mı ettin?"

Chelmicki ansızın ayağa kalkıp odada dolaşmaya başladı. Sonunda Kossecki'nin önünde durdu.

"Bak Andrzej. Seninle konuşmak istediğim ciddi bir mesele var..."

Kossecki büyük bir rahatlıkla duvara dayandı.

"Evet... dinliyorum..."

"Beni anlamaya çalış. Bu işlerden sıyrılmak istiyorum artık. Hayatıma bir çekidüzen vermek istiyorum. Biliyorsun, korkak değilim; bunun korkaklıkla hiç ilgisi yok."

Andrezj hiç şaşırmışa benzemiyordu.

"Bu nasıl olsa böyle devam edemez Andrzej; zaten etmesini de istemiyorum. Sonu yok. Bu şekilde daha ne kadar yaşayabiliriz ki? Zaten günün birinde herkes gibi yaşamaya başlamayacak mıyız? Biliyorum, benim böyle konuşmamı yadırgıyorsun, ama..."

Oturup elini Andrzej'in dizine koydu.

"Bak Andrzej, her şeyi açık açık söylüyorum sana. Bir kızla tanıştım; ona âşık oldum. O da beni seviyor. Hayatımızı yeniden kurmak istiyoruz. Birlikte. Anlamaya çalış. Öldürmek, yakmak, yıkmak, saklanmak istemiyorum artık. Basit bir hayat özlüyorum. Hepsi bu. Beni anlamalısın."

Andrzej doğruldu. Yüzü asılmıştı.

"Benimle ne olarak konuşuyorsun? Arkadaş olarak mı, benden emir alan bir görevli olarak mı?"

Chelmicki şaşırmıştı; hafifçe kızardı.

"Ne demek istiyorsun?"

"Yeteri kadar açık konuşmuyor muyum? Bu konuda arkadaşlığı bir yana itmek gerekiyor."

"Şaşırtıyorsun beni," dedi Maciek. "Seninle en yakın ar-

kadaşım olarak konuşuyordum. Beni herkesten çok sen anlarsın sanmıştım."

"Bırak bu sulugözlülüğü," dedi Andrzej.

Ayağa kalkıp pencerenin yanına gitti.

"Seni anlamadığımı da nereden çıkardın sersem? Âşık olmuşsun, peki... bu seni ilgilendirir. Kız da sana âşık; bu da seni ilgilendirir. İkinizi ilgilendirir sadece. Ama taşıdığın sorumlulukları bir anda kaldırıp atamazsın... Buna ne derler, biliyor musun?"

Chelmicki, kıpkırmızı kesildi.

"Andrzej, kalleşlik etmiyorum ben."

"Düpedüz kalleşlik bu! Dostça el sıkışıp ayrılalım istiyorsun; 'Aferin, iyi ki âşık oldun, nasıl istersen öyle hareket et,' dememi istiyorsun. Bana bak! Seninle omuz omuza az mı çarpıştık? Ya o zaman âşık olsaydın, gelip, 'Andrzej, ben âşık oldum, artık huzur içinde yaşamak istiyorum, çekip gideceğim,' mi derdin?"

"O zaman başkaydı."

"İşte bu noktada yanılıyorsun. O zaman da askerdin, şimdi de askersin."

Chelmicki, arkadaşına döndü öfkeyle.

"Böyle bir fedakârlığı niye istiyorsun benden? Savaştığımız sıralarda bazı amaçlarımız vardı. Şimdi amacımız ne? Söyle bana! Niye öldüreceğim bu adamı? Bir sürü adam öldüreceğiz herhalde... Niçin?"

"Öfkelenme. Niye öldüreceğimizi pekâlâ biliyorsun; cumartesi günü de biliyordun bunu. Her şeyi o gün konuşmadık mı?"

Chelmicki, bir süre sustuktan sonra:

"Hayır," dedi; "iyi düşünmemişsin demek... Kendimi haklı göstermek istemiyorum Andrzej. Ama benim durumumu da göz önünde bulundur."

"Sen de sevgiline dön, öyle değil mi?"

Chelmicki başını önüne eğdi.

"Andrzej," dedi, "anlamıyor musun, insan değişebilir."

"Biliyorum. Ama değişmeyen bir şey de vardır insanın içinde..."

"Disiplin mi?"

"Disiplinin de ötesinde bir şey... onur. Saçmalıyoruz galiba. Büyük sözlere başvurmadan konuşalım. Ne de olsa romantik insanlar değiliz. Değiştiğini söylüyorsun. Bir hafta sonra bambaşka bir insan olacaksın belki. O zaman kime bağlanacaksın? Başka birine mi? Başka bir düşünceye mi? Bizim sözlüğümüzde başkasına bağlılık yoktur dostum. Yıllarca bizim aramızda kaldın, şimdi de bizden birisin. Önemli olan da budur zaten. Bizden biri olduğun sürece kendi kendine bağlısın demektir. Onur budur işte. İster değiş, ister değişme, kimsenin umurunda değil."

Chelmicki, elleri hâlâ dizlerinin arasında kenetlenmiş, sessizce dinliyordu.

Sonunda:

"Ne yapmamı istiyorsun?" diye sordu.

"Önce kendini toparla. Sonra da..."

"Biliyorum. Bu adamın ölmesi o kadar önemli mi?"

"Önemli olan onun ölmesi değil. Emirlerin yerine getirilmesi. Sen bu emri yerine getirmezsen ben getiririm."

"Sen mi?"

"Evet, ne sandın? Taa baştan beri bu işi ben halletmek istiyordum. Hatırlamıyor musun? Onu öldürmeyi sen kendin istemedin mi? Florian'a da öyle söyledik."

Biri bitişik odadan dışarı çıktı. Kapı kapandı; kilidin sesi duyuldu.

Andrzej kulak kabarttı.

"O mu?"

"Galiba."

"Çıktı mı?"

"Galiba."

"Gözetliyor musun onu?"

"Söyledim ya sana, biraz önce geldi."

"Yarın ne yapıyor?"

Maciek elini yorgun yorgun alnında gezdirdi.

"Saat onda cenazeye gidiyor..."

"Ne cenazesi?"

"Biliyorsun... şu iki işçinin cenazesi..."

"Evet. Sonra?"

"Bilmiyorum."

Andrzej, öfkeyle:

"Nasıl becereksin bu işi?" diye bağırdı. "Ne zaman, nerede? Bak Maciek, bu kere öldürmen gerekiyor onu! Kaspar'ı gördün mü?"

Maciek, Andrzej'in kimden söz ettiğini anlayamadı bir an.

"Kaspar mı? Haa, emniyetteki adamımız. Görmedim."

"Görmeye bile çalışmadın herhalde?"

Ellerini pantolonunun cebinden çıkarıp odayı arşınlamaya başladı.

"Kim bu kız?" diye sordu ansızın.

"Boş ver."

Andrzej omuzlarını silkti.

Maciek:

"Biraz önce kendin söyledin," dedi. "Bu beni ilgilendirir sadece."

Bir süre konuşmadılar. Andrzej yine dolaşmaya başladı odada. Chelmicki ayağa kalktı.

"Peki. Öldüreceğim."

"Yarın mı?"

"Evet."

"Nasıl?"

"Sen bana bırak. Yardımcı filan istemem. Korkma, aptallık etmem. Hayatıma değer veririm. Ama bu son."

Andrzej, arkadaşını tepeden tırnağa süzdükten sonra ansızın dönüp pencerenin önüne gitti. Uzun zaman orada kaldı.

Sonunda:

"Demek Kalinowka'ya gelmeyeceksin?" dedi.

"Gelmeyeceğim."

"Yollarımız ayrılıyor öyleyse. Karşı tarafın adamı oluyorsun. İkimiz birden haklı olamayız... onun için artık görüşmeyelim."

Bir süre düşünceli düşünceli durdu. Sonra doğrulup Maciek'in yanına gitti, elini uzattı.

"Hoşça kal."

Boğuk bir sesle:

"Güle güle," dedi Chelmicki.

Ölmüş arkadaşlarını, umut ve kardeşlik ışığıyla yüklü geçmişini hatırladı.

"Andrzej!"

Kossecki kapıda durakladı. Bembeyaz kesilmişti.

"Ne var?"

"Söyle bana. Haklı olduğuna inanıyor musun?"

Şaşkınlıkla:

"Hayır," dedi Andrezj. "Ama önemli olan bu değil. Hoşça kal."

Chelmicki on beş dakika sonra aşağıya indi. Otel kâtibinden bir kâğıt alıp kurşunkalemle şu satırları karaladı holde:

"Sevgilim,

"Yarın akşama kadar serbest değilim. Bu akşam gelme. Yarın Varşova'ya gitmem gerekiyor. Tren geceleyin, onda kalkıyor. Benimle gelmek istiyorsan bildir, istasyonda buluşalım. Gelemeyeceksen, gitmeden önce seni görmeye çalışırım ya da Varşova'dan mektup yazıp adresimi bildiririm.

"Üzülme sevgilim. Şunun şurasında bir günümüz kaldı."

Yazdıklarını okumadan bir zarfa koydu; kâğıdı, bir komiye verip kime götüreceğini söyledi. Koltuklardan birine çöktü sonra.

Komi, umduğundan da çabuk döndü. Zarfı açarken elleri titriyordu. Bir defterden koparılmış küçücük yaprağa, "Ge-

leceğim. Seni seviyorum," yazılmıştı.

Otel kâtibi:

"Haberler iyi mi?" diye sordu merakla.

Chelmicki başını salladı.

"Hem de nasıl!"

Üç kelimeyi bir kere daha okudu; ama ne bir sevinç, ne de bir rahatlık duydu içinde.

10

Bütün gece sağanak halinde yağan yağmurdan sonra hava serinlemişti biraz; rüzgâr da çıkmıştı. Chelmicki mezarlığa vaktinden önce gitti. Pazar yerinde söylev üstüne söylev verilmiş, tabutlar Parti binasından ancak saat on birde çıkarılabilmişti; Kızıl Ordu alanından geçip 3 Mayıs bulvarı yoluyla mezarlığa gitmek en aşağı bir saat sürerdi. Pazar yeri saat onda dolmaya başlamıştı; anlaşılan çok kalabalık bir cenaze töreni olacaktı bu. Saatine baktı: on biri çeyrek geçiyordu. Bol bol vakti vardı daha.

Mezarlık eskiydi, kendi haline bırakılmıştı. Yolun iki yanında yosun tutmuş mezar taşları vardı. Haçların bazıları paslanmıştı; tahtadan olanları ise adamakıllı çürümüştü: Tümseklerin üstü otlarla kaplıydı; arada sarı çiçekler de göze çarpıyordu. En eski mezarlar buradaydı herhalde. Daracık yollardan birine saptı. Issızlık onu daha da etkiledi. Yoksul mezarları uzanıyordu karşısında; hışırdayan ağaçların serin gölgelerinde, üstlerini otlar bürümüş tümsekler belli bile olmuyordu. Başlarına tahtadan birer haç dikilmiş, sıra sıra uzanan bir sürü mezar... Bir an durdu. Dikkatini, devrilmiş bir mezar taşı çekmişti. Yaklaştı. Acemice kazılmış silik harfleri okuyabilmek için eğilmek zorunda kaldı.

Ey yolcu
Ben de senin gibiydim
Benim gibi olacaksın sen de
Gel, dua edelim birbirimize.

Ne bir ad, ne de tarih vardı. Tam dua edecekti; utandı,

vazgeçti. Biraz sonra bandonun ağır, hüzünlü sesini duydu. Doğrulup titreyen bacaklarıyla anayola çıktı. Mezarlığın kapısında bir sürü insan vardı. Aralarında üniformalılar da göze çarpıyordu.

Bir ağaca yaslanıp kasketini çıkardı. Soğuk soğuk terlemişti. Bandonun sesi gittikçe yaklaşıyordu; cenaze marşı, mezarlığın sessizliğini doldurmaya başlamıştı bile. Gözlerini kapadı, unutmak isteyip de bir türlü unutamadığı şeyleri hatırladı. Bu iki adamı kendi elleriyle öldürmüştü. Onları öldürmek istememişti aslında. Korkunç bir şeydi bu, bağışlanmaz bir şeydi. Andrzej'in söylediklerini düşündü... onur, bağlılık... ne olursa olsun mutlak bir bağlılık... Ama başka değerler de vardı insanın içinde, ölümsüz değerler... Hiç dehşete kapılmadan iki gece nasıl sarılabilmişti Krystyna'ya? Günışığında gözlerine nasıl bakabilmişti? Nasıl konuşabilmişti onunla? Nasıl mutluluk duyabilmişti? Onu sevdiğini nasıl söyleyebilmişti? Bir tek hayat değil de, çeşitli hayatlar sürüyordu sanki. Birinde öldürmüş, birinde arkadaşlıklar kurmuş, birinde de âşık olmuştu. Ansızın farketti; bir tek hayatı vardı insanın. 'Eski' hayat, 'yeni' hayat diye bir şey yoktu. Hiçbir şey unutulmaz, hiçbir suç karşılıksız kalmazdı. Son birkaç gün içinde bile, tedirginliğin ağır bastığı anlarda bile, Krystyna'yı şimdiki kadar erişilmez bir varlık olarak görmemişti. Aşka borçlu olduğu şeyleri kaybetmek için mi âşık olmuştu?

Mezarların arasına çekildi. Kafile ağır ağır ilerliyordu. Ayak sesleri kolayca duyulabiliyordu artık; derken, işçilerin omuzlarındaki tahta tabutlar göründü. Arkalarında aileleri yürüyordu... birkaç adam, birkaç kadın... En arkadan da büyük bir kalabalık geliyordu.

Maciek, uzakta olmasına karşın, tanımadığı, bilmediği bu insanlar arasında Szczuka'yı kolayca seçti. İlk sıradaydı; elinde bastonu vardı; başını önüne eğmişti.

Yanıbaşında bir milis eri belirdi o sırada.

Maciek çekinerek yaklaştı. Fısıltıyla:

"Kim bu ölenler?" diye sordu.

Milis erinden çok işçiye benzeyen adam, boğuk bir sesle:

"Faşist katillerin kurbanları," diye yanıt verdi.

Chelmicki başını sallayıp kalabalığa karıştı. Aşağı yukarı hepsi işçiydi; kemikli, esmer yüzleri birbirine benziyordu... savaş yılları boyunca aynı gücü, aynı direnmeyi göstermişlerdi. Ayrı ayrı kişiler değil, bir tek kitleydiler.

Bazıları Chelmicki'ye baktı. Aralarına bir yabancının karışmasını istemiyorlardı sanki. Maciek birkaç adım geriledi. Rüzgâr kesilmişti. Sessizlikte yeniden farketti Szczuka'yı.

Bir tümseğin üstüne çıkmıştı anlaşılan. Başı ve omuzları rahatça görülebiliyordu. Bir süre kıpırdamadan durdu. Sonra başını kaldırdı.

"Yoldaşlar!" diye bağırdı. "Üç gün önce, bu ölülerin yanındayken, içinizden biri, 'Daha ne kadar insan ölecek?' diye sormuştu bana. Kesin bir yanıt verememiştim. Şu soruyu sormuştum: 'Korkuyor musunuz?'"

Yarım saat kadar konuştu. Sustuğunda, ortalıkta çıt çıkmıyordu. Bu konuşmadan hiçbir şey kalmamıştı Chelmicki'nin aklında. Sadece dinlemiş ve düşünmüştü... ne düşündüğünü bile hatırlamıyordu. Başını kaldırdı; yarıya indirilen bayraklara baktı.

Tören biter bitmez, yanında Weychert ile Pawlicki'yi alarak mezarlıktan ayrıldı Swiecki; zaten çok uzun sürdüğünden yakınmıştı boyuna. Arkasından Kalicki'nin ve Albay Baginski'nin otomobilleri yola koyuldular... sonra da öteki resmi arabalar. Kapıda duran birkaç milis eri arabalara yol gösteriyordu. İşçiler de gittikten sonra bir tek taşıt kaldı mezarlıkta: Podgorski'nin cipi. Podgorski, Szczuka ve Wrona oldukları yerde duruyorlardı. Wrona çok yorgun görünüyordu. Kapıya varıncaya kadar kimse konuşmadı.

Sessizliği Podgorski bozdu.

Szczuka'ya dönerek:

"Nereye gideceksin?" diye sordu. "Otele mi?"

Szczuka bir an düşündü.

"Hayır. Zielona sokağı nerede? Uzakta mı?"

"Epey uzakta. Oraya mı gideceksin?"

"Evet."

"Bizim yolumuz da aynı."

Sonra Wrona'ya dönerek sordu:

"Eve mi?"

"Evet," diye yanıt verdi Wrona.

Cipe bindiler. Önce Wrona bindi. Szczuka tam ayağına atacaktı ki, geri çekildi. Podgorski merakla baktı.

"Siz gidin," dedi Szczuka.

"Sen?"

"Ben yürüyeceğim."

"Bu kadar yorgunluktan sonra..."

"İyi ya işte. Belki dinlenirim. Zaten yalnız kalmak istiyorum biraz."

Podgorski kırılmıştı.

"Sen bilirsin."

Szczuka gülümseyerek Podgorski'nin omzuna sevgiyle vurdu.

"Topalım ama bacaklarıma güvenim var dostum."

Tam arabaya bineceği sırada Kossecki'yi hatırladı Podgorski.

"Unutma, öğleden sonra..."

"Biliyorum."

3 Mayıs bulvarına sapmıştı ki, cip hızla geçti yanından. Podgorski ile Wrona el salladılar. O da salladı. Ağır ağır yürümeye devam etti. Düşünceliydi. On adım arkasından Chelmicki geliyordu.

Zielona'daki ev üç katlıydı. Duvarları, derin şarapnel izlerinden oyuk oyuk olmuştu. Daracık bir avlu vardı önünde. Kapıda kimin hangi katta oturduğu yazılı olmadığı için, Szczuka kapıcıyı bulmak zorunda kaldı. Kapıcı, içkiden kan çanağına dönmüş gözlerini kırpıştırarak, Profesör Szretter'in

ikinci katta arka tarafta oturduğunu söyledi. Ön taraf oturulamayacak durumdaydı zaten. Bombalanmıştı.

Tahta merdivenler kir içindeydi, pencerelerde cam yoktu, bütün sıvaları dökülmüştü duvarların. Yukarı kattan ağır bir lahana kokusu geliyordu.

Kapıya Profesörün kartviziti raptiyeyle tutturulmuştu.

Szczuka zili çaldı. Bir kere daha çaldı. Kimse yoktu galiba. Ama üçüncü kere çaldıktan sonra birtakım fısıltılar geldi kulağına. Bir kadın sesi duyuldu:

"Kim o?"

"Profesör Szretter'i görmek istiyorum," diye yanıt verdi Szczuka.

Kapının arkasındaki fısıltılar kesilmemişti.

Sabırsızca:

"Evde mi?" diye ekledi.

Profesör evde yoktu.

"Bayan Szretter evde mi?"

Ürkek bir ses:

"Yok," diye yanıt verdi. "Kimse yok evde."

"Profesörün kardeşi?"

Fısıltılar kesilmek bilmiyordu. Durum, gittikçe eğlendirmeye başlamıştı Szczuka'yı.

Dostça:

"Profesörün kardeşi evde mi?" diye seslendi.

Sonunda yanıt alabildi:

"Evet. Ama hasta. Yatıyor."

Sanki birisiyle yüz yüze konuşuyormuş gibi başını salladı Szczuka.

"Biliyorum. Zaten ben de onunla görüşmek istiyordum. Lütfen kendisine söyleyin, Ravensbruck hakkında bazı bilgiler rica edeceğim. Ravensbruck kampı hakkında."

Bu sözleri biraz güven uyandırmış olmalıydı ki, fısıltılar kısa sürdü. Kadınlardan biri ayaklarını sürüye sürüye uzaklaştı. Böyle şeylere alışıktı Szczuka, sabırla beklemeye koyuldu. Sonunda zincirin sesini duydu; kapı açıldı.

Koridor kasvetliydi, eşyalarla tıkabasa dolmuştu. Mavi bir elbise giymiş kısa boylu, şişman bir kadın, bu kadar beklettikleri için uzun uzun özür dilemeye başladı. Szczuka bir süre dinledikten sonra:

"Profesörün kardeşini görebilir miyim?" diye sordu.

Sözü kesildiği için canı sıkılan kadın, koridorun sonundaki odayı gösterdi.

Oda da, koridor gibi, eşyalarla doluydu, kasvetliydi. Szczuka ne yapacağını bilmeden kapıda durdu. Yan yana iki karyola, bir büfe, bir dolap, kocaman bir tuvalet masası, ayna...

Cılız bir ses duyuldu derinliklerden:

"Buradayım."

Kapının yanındaki duvara bir divan dayanmıştı. Zayıf, bitkin bir kadın oturuyordu divanın üstünde: ağarmış saçlarını başının arkasında toplamıştı. Szczuka önce yaşlı bir kadın sandı onu. Yaklaşınca, ancak kırkında olduğunu anladı. Profesörün kardeşi, bir zamanlar güzel olan gözlerini Szczuka'ya dikti.

Bir deri bir kemik kalmış elini uzatarak:

"Nasılsınız?" dedi. "Geldiğinize öyle sevindim ki..."

Bu yakınlık, Szczuka'yı şaşırttı.

"Rahatsız ettiğim için özür dilerim. Kardeşiniz benden söz etti mi? Cumartesi gecesi onunla karşılaşmıştım da..."

"Biliyorum. Oturmaz mıydınız?"

Bir iskemle aradı Szczuka. Tuvalet masasının önünde bir iskemle duruyordu. Divanın yanına çekip oturdu. Niye gelmişti buraya sanki? Kadının gösterdiği yakınlıktan rahatsız olmaya başlamıştı. Kendisine yakınlık gösterilmesinden hiç hoşlanmazdı; ziyaretinin hep bu hava içinde sürüp gideceğini sanıyordu.

Ansızın:

"Tam düşündüğüm gibisiniz," dedi kadın.

Szczuka kalın kaşlarını kaldırdı.

"Anlayamadım."

"Maria hep sizden söz ederdi. Karşılaşmamız ne garip

rastlantı..."

Szczuka uzun süre konuşmadı.

Sonunda, alçak sesle:

"Maria'yı tanır mıydınız?" diye sordu.

Kadın başını salladı.

"İki yıl aynı koğuşta kaldık."

İnanılmaz bir şeydi bu; tam umutlarının kırıldığı bir sırada, aradığı insanla karşılaşıvermişti. Demek bu kadın karısını görmüş, onun hayatını paylaşmış, onun sesini duymuştu...

Profesörün kardeşi, Szczuka'nın aklından geçenleri anlamış olacak ki:

"Maria'yı tanıyan biriyle karşılaşacağınızı hiç ummazdınız, değil mi?" diye sordu.

"Ummazdım. Demek karımı tanıyorsunuz?"

Bazı sorular sorması gerektiğini düşünüyordu. Kendi kendine sorduğu sorulardan hiçbiri aklına gelmiyordu şimdi. Önce neyi sormalıydı? Karısının kampta çok acı çekip çekmediğini mi, nasıl öldüğünü mü?

"Maria çok cesur bir insandı," dedi kadın.

Söyleyecek söz bulamıyordu.

"Sahi mi?"

Profesörün kardeşinin neler söylediğini anlayabilmesi için çok büyük çaba göstermesi gerekiyordu. Onun bitkin, çocuksu yüzüne, uysal, sevimli gözlerine dalmıştı... uzun zaman, söylediği tek kelimeyi bile anlayamadı. Gözlerini yummuş, kocaman ellerini dizlerinin üstünde kenetlemişti; kadının sözlerini hiç kesmeden dinledi. Demek yanılmamıştı. Düşündükleri doğru çıkmıştı demek... Yıllarca kendisini seven, gösterdiği cesaretle kendisini destekleyen karısının anısı bile insana güvenini pekiştiriyordu. Profesörün kardeşinin anlattıklarına göre, Maria'yı herkes sevmişti kampta. Maria herkese örnek olmuş, iyiliğiyle, fedakârlığıyla, inancıyla birçok kadını yıkılmaktan kurtarmıştı.

Szczuka, nasıl öldüğünü sormak istedi onun, ama vazgeçti. Ölmüştü bir kere. Nasıl öldüğünün ne önemi vardı?

Korkunç bir kaderi birlikte paylaştığı, kuşkulardan, umutsuzluklardan kurtardığı arkadaşlarının anılarında yaşıyordu ya... Önemli olan buydu; nasıl öldüğü, son anlarında neler düşündüğü, neler çektiği değil... Uzun zamandır tatmadığı bir huzur duydu Szczuka.

Maciek merdiven başında duruyordu; parmaklığa yaslanmıştı. Karar vermişti: altmışa kadar sayacaktı. Rakamları teker teker geçiriyordu aklından... beş, altı, yedi... on bir, on iki, on üç... Gittikçe hızlı saymaya başladığını farketti, yavaşladı. Merdivenler kömür tozundan kapkara olmuştu. Duvardaki sıvanın çatlağı boyunca bir örümcek yürümekteydi... yirmi dört, yirmi beş... Sağ elinde tabancanın soğukluğunu duyuyordu. Örümcek, sıvanın döküldüğü yere gelince ansızın durdu. Bir daha farketti; yine hızlanmıştı... otuz bir, otuz iki... Avlunun öteki tarafından bir gramofonun sesi geliyordu... kırk üç, kırk dört... Bildiği bir valsti bu... kırk sekiz... Örümcek gözden kaybolmuştu; nereye gittiğini görememişti. 'Örümceği göremezsem bu iş yatar,' diye düşündü... elli iki, elli üç... Duvarı inceledi. Yoktu. Nereye gitmişti acaba? elli sekiz, elli dokuz... Birdenbire gördü onu. Aşağı iniyordu... altmış!

Kurumuş dudaklarını diliyle ıslatıp yukarı çıkmaya başladı. Yedi basamak vardı. Haftanın yedi günü. Yedi rakamlı başka bir şey gelmedi aklına. Zili çaldı. Evet! Yedi kıthk yılı, yedi bolluk yılı. Yedi günah.

Kapının arkasında ayak sesleri.

"Kim o?" diye sordu bir kadın.

"Elektrik idaresinden geliyorum," diye yanıt verdi.

Szczuka'nın uzun zaman dil döktüğünü gördüğü için kendisinin de epey bekleyeceğini sanıyordu. Ama içerdekileri inandırmıştı galiba. Kapı hafifçe aralandı; yaşh bir kadının yüzü göründü. Zincir çıkarılmamıştı.

"Yine mi elektrik? Daha cuma günü para verdik."

Chelmicki gülümsedi.

"Saate bakacağım da..."

Görünüşü güven uyandırmış olmalıydı ki, zincir çıkarıldı. Chelmicki çevresine bakındı ağır ağır. Koridorda eşyalar üst üste yığılmıştı. Hemen sağda mutfak kapısı vardı. Heyecanlanmamak gerekiyordu.

"Saat şurada," dedi kadın.

Cümlesini bitirir bitirmez bir anda bembeyaz kesiliverdi.

"Sus!" diye fısıldadı Chelmicki.

Mutfağa girmesini işaret etti. Ama o sırada öteki kadın çıktı içerden.

"Siz burada..."

Sustu.

"Çabuk olun," dedi Chelmicki.

İkisi de geriledilər. Korkudan dilleri tutulmuştu. Öyle komik bir görünüşleri vardı ki, Chelmicki gülümsedi.

"Korkmayın, size bir şey yapmayacağım. Benim işim biraz önce gelen adamla..."

Mutfağa bir göz attı. Duvardaki kapıya gitti sonra. Baktı; kilere açılıyordu.

"Buraya girin lütfen. Çabuk olun!"

Girdiler. İkisini de kilere soktuktan sonra kapıyı kilitledi. Çıt bile çıkmamıştı. Mutfakta işi kalmamıştı artık; koridora geçti. Bavullar, denkler, bir dolap... Bu kadar büyük dolabı da nereden bulmuşlardı? Bir kapı, bir başka kapı daha. İkinci kapının arkasından bir kadın sesi geliyordu. İlk kapıyı açtı, içerisi boştu. Öteki kapıya gitti. 'Yaşasın örümcek,' diye düşündü.

Avluyu geçerken boğuk bir kadın çığlığı duydu arkasında. Avlu bomboştu; kapıda kimseler yoktu. Sokağa çıktı, acele etmeden, düzgün adımlarla 3 Mayıs bulvarına doğru yürümeye başladı. Bir kamyon geçiyordu yoldan; hava gittikçe ısınıyordu. Güneş çıkmıştı. At pisliklerine benzeyen serçeler vardı kaldırımlarda, yüksek sesle cıvıldaşıyorlardı; genç bir

kadın, önünde bir çocuk arabasıyla, yürümekteydi. Köşedeki evin önünde bir at arabası duruyordu; bir sürü eşya yığılmıştı üstüne. Duvara dayanmış aynada ayakkabılarına bir göz attı. 3 Mayıs bulvarı öğrencilerle doluydu. Saatine baktı. İkiyi altı geçiyordu.

Biraz sonra Kızıl Ordu alanında buldu kendini. Balabanowicz pastanesinin terasında birkaç kişi vardı sadece. Bir evin önünden geçti, sonra bir başkasının, bir üçüncüsünün... Yepyeni apartmanlardı bunlar. Bir arsayla karşılaştı. Ötede upuzun, ahşap bir ev vardı. Kapıdan baktı. Büyük bir avluya açılıyordu. Avlunun bir kenarına bazı atölyeler kurulmuştu. Tahtadan yapılmış beyaz badanalı helâyı gördü; girip kapıyı sürgüledi. Derin bir nefes aldıktan sonra elindeki tabancayı çıkarıp kubura attı.

Yeniden halkın arasına karışınca susamış olduğunu farketti birdenbire; Kızıl Ordu alanına dönüp bir bira içti. Sonra en kestirme yoldan pazar yerine gitti. Pazar yeri çok kalabalıktı.

Karşısına ilk çıkana:

"Ne var? Bir şey mi olmuş?" diye sordu.

Sakallı, hasır şapkalı bir ihtiyardı bu; bir şey bilmediğini söyledi. O da, başkaları durduğu için durmuştu. Bisikletli bir delikanlı karıştı söze.

"Hoparlörle bir açıklama yapacaklarmış," dedi. "Savaş hakkında herhalde."

Hasır şapkalı adam omuzlarını silkerek uzaklaştı.

Kalabalık gittikçe büyüyordu. Yoldan geçenler durup beklemeye başlıyorlardı. Hoparlörden kalın bir ses duyuldu ansızın:

"Dikkat, dikkat! Burası Varşova Radyosu... Yeni aldığımız bir habere göre bugün, 8 Mayıs günü, Almanya kayıtsız şartsız teslim olmuştur. Anlaşma, Alman Genelkurmayı adına Keital, Friedeburg ve Stumpf tarafından Berlin yıkıntılarında imzalanmıştır.

"Anlaşmayı, Kızıl Ordu adına Mareşal Zukof, Birleşmiş

Kuvvetler adına da Mareşal Tedder imzalamıştır. Törende tanık olarak bulunan komutanlar şunlardır: Amerika Birleşik Devletleri Stratejik Hava Kuvvetleri Genel Komutanı General Spaats, Fransız Ordusu Genel Komutanı General Delattre de Tassigny..."

Ses çıkarmadan dinliyordu herkes. Kimse kımıldamıyordu. Hoparlörün sesini duyanlar oldukları yerde kalmışlardı. Arabalar da durmuştu. Sessizliği bir korna sesi bozdu.

Spiker devam etti:

"Yarın Avrupa'da barışın ilk günüdür. Polonya da, dünyanın öteki uluslarıyla birlikte, Nazi kuvvetlerinin yıkılışını kutlayacaktır. Savaşların en korkuncu sona ermiş, yeni bir barış, özgürlük ve mutluluk dönemi başlamıştır. Nazizm ve Faşizmin demokrasi önünde boyun eğmesini, özgürlük ve adaletin tutsaklık ve kanunsuzluğu ortadan kaldırmasını kutlamak için, Bakanlar Kurulu 9 Mayıs'ı zafer ve özgürlük bayramı olarak ilan etmek kararını almıştır."

Spiker susunca ulusal marş çalınmaya başladı. Herkes başındaki şapkasını çıkardı. Marş bitince kimse yerinden kımıldamadı bir süre. Sonra ağır ağır, sessizce yollarına devam ettiler.

Otel kâtibi, Monopol'ün kapısında duruyordu.

Kâtip sümkürdü. Gözlüğünün arkasında kıpkırmızı görünüyordu gözleri.

"Bunu Varşova yerle bir edilmeden söyleseydin belki bir anlamı olurdu..."

"Haklısın."

Anahtarı alıp odasına çıktı. Önce tuvalete gitti; Cieszkowski adına hazırlanmış sahte kimliği cebinden çıkarıp yırttı. Sifonu çekti. Kâğıtlar kayboluncaya kadar bekledi. Bir kere daha çekti sifonu.

Dönüp kapıyı kilitledi sonra. Ceketiyle kasketini çıkardı; yatağa uzanıp hemen uykuya daldı.

Kossecki, sokağa çıkmadan önce mutfağa baktı.

"Rozalia, Bayan Kossecki nerede?"

Arkasından karısının sesini duydu.

"Buradayım."

Döndü. Bayan Kossecki'nin gözleri, kocasının sırtındaki paltoya takıldı.

"Dışarı mı çıkıyorsun?"

"Evet. Hep evde kalmaktan bıktım. Çıkıp biraz hava alayım."

Bayan Kossecki sevinmişti.

"İyi olur. Yemeğe geleceksin, değil mi?"

"Tabii. Saat daha beş."

Kocasını kapıya kadar geçirdi Bayan Kossecki.

"Ne oldu, bilmiyorsun," dedi. "Mutfağın musluğu bozuktu; dün muslukçuyu çağırdım. Tamir etmek için yüz zloty aldı. Bu sabah mutfağa gittim ki, hâlâ akıyor... İnsan kimseye güvenemiyor bugünlerde."

"Söyle, yine baksın."

"Muslukçu mu? Yüz zloty daha mı vereyim?"

"Ben konuşurum öyleyse."

Bayan Kossecki öylesine şaşırmıştı ki, ağzını açıp da tek kelime söyleyemedi. Antony kapıyı açıp çıktı. Sabahki bulutlardan eser yoktu; güneş tatlı tatlı parlıyordu. Hava ılıktı.

"Ne güzel bir gün! Leylâklara bak!"

Dönüp villanın duvarlarına bir göz attı. Bayan Kossecki'nin gözünden kaçmadı bu.

"Evimizi ne hale soktular..."

"Üzülme, zamanla her şey düzelir."

Kocasındaki bu değişikliğin sebebini anlayamıyordu Bayan Kossecki; ansızın hüzünlendi.

"Hep Andrzej'i düşünüyorum... Acaba iyi mi ettik?"

"Çocuk değil ya. Koca adam oldu. Ne yaptığının farkındadır herhalde. Ben onun yaşındayken tek başımaydım, çalışmaktan canım çıkıyordu. Çalışmak gerektiğini bu yaşa kadar öğrenemediyse, bundan sonra da öğrenemez."

Bayan Kossecki, Andrzej'i savunmaya kalktı.

"Ama unutma ki, çok değişik koşullar altında büyüdü."

"İyi ya işte. O koşullar sorumluluğu öğretir insana. Benim çocukluğum da kolay geçmedi. Neyse, bunu konuşmanın faydası yok zaten. Madem karışık işlere girip kolay para kazanmak istiyor, madem eğlenceyi çalışmaya tercih ediyor, bizim yapabileceğimiz bir şey yok. Kendisi bilir."

"Karışık işlere mi bulaştı?" diye sordu Bayan Kossecki. "Son zamanlarda bir tuhaflık vardı üstünde..."

Kossecki, karısının elini tuttu.

"Vicdanı rahat olmayanların hareketleri de rahat değildir."

Kapıya varınca durup arkasına baktı.

"Rozalia'yı muslukçuya göndermeyi unutma."

Dimdik yürüyerek sokağa çıktı. Savaş bitmişti demek! Hayat normale dönüyordu. İnsanlar buna hak kazanmışlardı. Acılar geride kalmıştı artık. Barış bir çizgi çekmişti geçmişin üstüne. Önemli olan, insanın geçmişte neler yaptığı değil, ilerde neler yapacağıydı. Savaşla barışın ayrı ayrı ölçüleri vardı. Szczuka'ya bunları söyleyecekti. Anlayışlı adamdı Szczuka, kendisine hak verirdi.

Yolda birkaç tanıdığıyla karşılaştı. Çoğu, onu iki gün önce görse tanıyamazdı. Şimdi ise eskisi gibi saygıyla selâmlıyorlardı. Şaşırmadı. Evden çıkmadan önce, paltosuyla şapkasını giyip aynanın karşısına geçmişti... evet, kampta gitmeden nasılsa, şimdi de öyleydi: dimdik, orta yaşlı, geniş alınlı...

Yıllardır görmediği pazar yeri, kalabalığıyla şaşırttı onu. Savaştan önce hiç bu kadar kalabalık olmazdı. İnsanlar eski püskü elbiseler içindeydi, evlerin duvarlarında savaşın izleri vardı, otomobiller paramparça denecek haldeydi, kaldırımlara molozlar yığılmıştı; ama bütün bunlara rağmen korkunç bir canlılık seziliyordu ortada. Her yana bayraklar asılmıştı. Hoparlörlerden marşlar geliyordu.

Monopol'e de kocaman bir bayrak asılmıştı. Otel kâtibi kapıdan giren müşteriyi süzdü. Tanımıştı onu... savaştan ön-

ce de gelirdi Monopol'e.

"Bay Szczuka'yı görmek istiyorum," dedi Kossecki. "On sekiz numarada kalıyor galiba."

Kâtibin yüzü asıldı.

"Kalıyordu," diye mırıldandı.

"Ayrıldı mı?"

"Temizlediler."

Önündeki zarf yığınına eğildi sonra. Kossecki de, renk renk, boy boy zarflara baktı bir süre.

Sonra:

"Ne zaman?" diye sordu.

Kâtip gözlüğünü düzeltti.

"Bugün."

Kossecki dönüp kapıya doğru yürümeye başladı. O sırada Podgorski çarptı gözüne; holdeki koltuklardan birine oturmuştu, kalkmak üzereydi. Hemen yanına gitti onun.

"Duyduklarım doğru mu?"

"Evet, doğru," dedi Podgorski.

"Kim yaptı bu işi? Nerede?"

Kossecki'yi dikkatle inceleyerek:

"Ben de sizi bekliyorduin," diye mırıldandı Podgorski.

"Beni mi bekliyordunuz?"

"Evet. Konuşmak istiyorum sizinle."

"Tabii. Konuşalım. Burada mı?"

"Hayır. Bizim yönetim kurulu odasına gidelim. Yakındadır. Pazar yerinin hemen karşısında."

"Peki."

Pazar yerini hiç konuşmadan geçtiler. Kapıda birkaç milis eriyle karşılaştılar; ellerinde makineli tüfekler vardı.

Birinci katta birkaç odaya girip çıktılar. Hepsi doluydu, konuşmalara yazı makinelerinin sesleri karışıyordu. Sonuncu oda boştu yalnız. Büyük, yüksek tavanlı bir odaydı bu; içinde bir masayla birkaç iskemleden başka eşya yoktu. Pencereleri pazar yerine bakıyordu.

Kossecki önce hatırlayamadı.

"Savaştan önce neydi burası?"

Podgorski pencereleri kapadı.

"Şehir müzesiydi. Almanlar emniyet müdürlüğü yaptılar."

Kossecki başını salladı.

"Evet, hatırladım. Müzedeki eşyalardan eser kalmamıştır herhalde."

"Evet."

Kossecki masanın yanına bir iskemle çekip oturdu. Merakla Podgorski'ye baktı. Pencerenin önünde duruyordu Podgorski, bitkin görünüyordu.

"Ne hakkında konuşmak istiyorsunuz benimle?"

"Tahmin etmiyor musunuz?"

Kossecki:

"Tahmin etmiyorum, biliyorum," diye yanıt verdi.

"Öyleyse?"

"Szczuka ne söyledi size?"

"Her şeyi anlattı."

"Yani?"

Podgorski biraz kızmıştı.

"Ne demek yani? İnsanların yüzlerine nasıl bakabiliyorsunuz? Korkunç bir şey bu!"

Bir süre konuşmadılar. Podgorski ansızın yaklaştı. Biraz yatışmıştı.

"Neyse, işin orası sizi ilgilendirir. Ben yoldaş Szczuka'nın istediği gibi hareket edeceğim. Durumu emniyete bildirmem gerekiyor."

Kossecki yanıt vermedi.

Sonunda:

"Bu kadar mı?" diye sordu.

"Bu kadar."

Dönüp pencereye gitti yine.

"Demek başka söylemek istediğiniz bir şey yok," dedi Kossecki.

Podgorski susuyordu. Kossecki ayağa kalktı.

"Peki öyleyse. İsterseniz şimdi de ben konuşayım biraz."

"Konuşun," diye mırıldandı Podgorski.

"Mutlaka pencereden bakmanız mı gerekiyor? İnsanlarla arkalarından konuşmaya alışkın değilim."

Podgorski döndü.

"Ama arkadan vurmaya alışıksınız."

Göz göze geldiler.

"Evet," diye yanıt verdi Kossecki. "İnsan her şeye alışabiliyor. Savaş insanı tepeden tırnağa değiştirebiliyor. Bazılarını kahraman, bazılarını hain yapıyor. Öyle değil mi?"

Podgorski yanıt vermedi. Ellerini masaya dayamış, kamburunu çıkararak eğilmişti.

"Yanıt vermek istemiyor musunuz?" diye sordu Kossecki.

Podgorski başını kaldırdı.

Sert bir sesle:

"Sizi buraya bunun için çağırmadım," dedi. "Savaşta kimin kahramanlık edip kimin etmediğini tartışacak değilim. Anlıyor musunuz?"

Kossecki hafifçe başını salladı.

"Evet. Ama benim de sizinle tartışmaya niyetim yok. Hakkımda bazı şeyleri bilmenizi istiyorum, o kadar."

"Bunları yargıca anlatırsınız."

"Siz beni çoktan yargılamışsınız zaten," diye bağırdı Kossecki. "Dinleyin. Eski bir arkadaş olarak değil, sadece bir insan olarak."

Podgorski bir an durakladı.

"Peki," dedi sonunda, "ama kısa kesin."

"Çalışırım. Savaşta insanın değişebildiğini söylemiştim. Artık savaş bitti. Savaş olmadığı için eski ilişkilerimizi yeniden kurabiliriz. Toplum yepyeni değer ölçüleri getirecek. Savaşta çöken, yıkılan insanlar oldu. Bu korkunç kâbusa dayanamadılar. Suç kimdeydi acaba? Suç işlemeye zorlananlarda mı, yoksa suç işleyenlerde mi? Evet, bazı suçlar işlendi; bu apaçık ortada. Ama o suçları işleyenler normal durumlarda

namuslu birer yurttaş olamazlar mı yeniden, topluma bir faydaları dokunamaz mı? Diyelim ki X, savaş sırasında kampta hırsızlık etti.. aynı X işinin başına döndü şimdi, artık aç değil... çalmaya devam mı edecek sanıyorsunuz? Ya da Z diye birini ele alalım. Diyelim ki, Z canilerin elinde zavallı bir araçtı... bir numaralı halk düşmanı mı olacak bundan böyle? Adam mı öldürecek?"

Podgorski konuşmak istedi.

"Bir dakika," diye devam etti Kossecki. "Şimdi gelelim bana... Bay Szczuk size neler anlattı, bilmiyorum. Belki de bazı meselelerin derinliğine inememiştir. Ziyanı yok, hiçbir şeyi inkâr etmiyorum. Uzun zamandır tanırsınız beni, sorumluluğa önem veririm. Büyük yanlışlıklar yapmış olabilirim. Ama değişmedim. Savaştan önce yararlı, sayılan bir insandım. Aynı insan olamaz mıyım artık? Benim yargılanmam neyi düzeltecek? Üstelik elinizde kanıt da yok. Bir tek kanıt gösterebilir misiniz bana? Diyelim ki gösterdiniz, ben de hüküm giydim. Neyi düzeltecek bu? Bu insan yokluğunda bir insan daha eksilecek aranızdan. Başka? Beni tanıyan bir sürü insan var. 'Kossecki bile bu kadar alçaldıktan sonra kimseye güvenilmez artık,' diyecekler. Şimdiden söylüyorum; bu yargılama, insana olan güvenini pekiştirmeyecek kimsenin. Öyleyse ne faydası var?"

Elini kaldırdı.

"Siz de bilirsiniz ki, topluma eskisinden de yararlı olabilirim bundan böyle. Unutmadan şunu da belirteyim; karşınızda bir birey olarak konuşuyorum. Ama uluslar da benim gibi düşünürler. Savaşla barışın arasında korkunç bir uçurum vardır. Savaşın ölçüleri başkadır, barışın ölçüleri başkadır. Savaşın ilk günü barış unutulur, barışın ilk günü de savaşın bütün değer yargıları silinir. Savaşta önemli olan bir şey, barışta hiç önemli sayılmayabilir. Dünün düşmanı bugünün dostu olabilir. Hayat böyledir işte. İki yüzü vardır hayatın: savaşın yüzü, barışın yüzü. Bunlar yan yana gelemezler. İki ayrı insan da birarada düşünülemez. Gerçekten değerli olan insan,

o günün şartları içinde topluma yararlı olabilen insandır. Söyleyeceklerim bu kadar."

Sigara tablasını çıkarıp Podgorski'ye uzattı.

"Teşekkür ederim, istemem," dedi Podgorski.

Kossecki bir sigara yakıp derin bir nefes çekti.

"Şimdi istediğinizi yapabilirsiniz."

Podgorski uzun süre konuşmadı. Bir zamanlar saydığı, namuslu, örnek bir yurttaş olarak gördüğü adam buydu demek! Bütün istediği canını kurtarmaktı... ne pahasına olursa olsun! Alçalması mı gerekiyordu? Alçalırdı. Topluma yararlı olması mı gerekiyordu? Yararlı olurdu. Nasıl bir insandı aslında? Szczuka'nın sözleri geldi aklına: 'küçük burjuvaların iflası...'

Bir an öyle bitkin hissetti ki kendini, bu konuşmanın hemen bitmesini, bu meselenin orada kapanmasını istedi.

Elini alnına götürdü. Soğuk soğuk terlemişti. Ne yapıyordu? Serbest mi bırakacaktı Kossecki'yi? Suç ortaklığı mı edecekti? Bu yalancının, bu korkağın sözlerine mi kanacaktı?

Telefona uzanıp emniyet müdürlüğünün numarasını çevirdi. Kossecki, masanın öteki yanında oturmuş, dikkatle süzüyordu Podgorski'yi.

Telefona Wrona çıktı.

"Benim," dedi Podgorski. "Nasılsın? Orada mısın? Biraz uğramak istiyordum da..."

"Ne zaman?" diye sordu Wrona. "Şimdi mi?"

"Mümkünse..."

"Yazıhaneme mi geleceksin?"

"Evet. Seni ilgilendiren bir mesele var da..."

"Bekliyorum," dedi Wrona.

Podgorski telefonu kapatıp Kossecki'ye döndü. Bir süre birbirlerine baktılar. Yandaki odadan yazı makinelerinin sesleri geliyordu. Kossecki'nin yüzü bembeyaz kesilmişti.

"Gidelim," dedi Podgorski.

Kossecki kımıldamadı. Durumu kavrayamamıştı. Ayağa

kalkması gerektiğini biliyordu sadece; ağır ağır bir uçuruma yuvarlanmaktaydı. Kaybetmişti. Ama kaybeden kendisi değil, bir başkasıydı sanki. 'Uyku hapı istesem verirler mi acaba?' diye düşündü.

Tam o sırada korkuyla uyandı Maciek. Uyuyakaldığını, treni kaçırdığını sanmıştı. Dışarısı hâlâ aydınlıktı. Saatine baktı: yedi buçuğa geliyordu. Hemen yataktan fırladı, terli yüzünü havluyla sildi, saçlarını taradı. Eşyalarını toplamaya başladı sonra. Pijamasını, havlusunu, sabununu, diş fırçasını, kirli gömleğini çantaya koydu. Pardösüsüyle şapkasını giydi.

Kâtip onu görünce şaşırdı.

"Şimdi mi gidiyorsun? Cracow treni geceyarısından önce kalkmaz ki..."

"Biliyorum," diye yanıt verdi Chelmicki, "ama bazı işlerim var."

Kâtip gözlüğünü düzeltip hesabı çıkarmaya koyuldu.

"Üç gece kaldın, değil mi?"

Chelmicki başını salladı.

"Üç gece."

Monopol'e gelip oda istediği andan itibaren hayatı değişivermişti. Ağır ağır yazıyordu kâtip, toplamaya geçti; toplaması daha ağırdı. Chelmicki bir şey dememek için kendini güç tutuyordu. Sonunda hesabı ödedi, bol bahşiş verdi.

"Ha, sahi... bir paket de sigara alayım. Macar sigarası var mı?"

Vardı: ilk gece Krystyna'yla içtiği sigaralardan...

Paketi cebine koydu.

Kâtip elini uzattı.

"Unutma ben burada oldukça istediği zaman gelebilirsin. En iyi odayı veririm sana."

Chelmicki gülümsedi.

"Teşekkür ederim."

Tam kapıya varmıştı ki, kâtip arkasından seslendi:

"Varşova'ya gidince Ujazdowskie bulvarına benden se-

lâm söyle..."

Pazar yerine çıkınca telâşı geçti. Kararsızca, olduğu yerde durdu bir süre; sonra kaldırımda ağır ağır yürümeye başladı. Monopol lokantasının ışıkları yanmıştı. Birtakım insanlar hoparlörün altında durmuş, haberleri dinliyorlardı. Spiker eskisi gibi bağıra bağıra konuşuyordu yine. Evlere bayraklar asılmıştı. Pazar yerinin ortasına bir tribün kuruluyordu.

Köşeye kadar gittikten sonra ansızın geri döndü. Karşıda, otobüs durağında iki kamyon duruyordu. Kalinowska'ya son otobüs bir saat önce kalkmıştı. Sabahleyin yediye kadar otobüs yoktu artık. Nereye gideceklerini sordu şoförlere; biri Varşova'ya gidiyordu, ötekinin işi yoktu.

"Sen nereye gideceksin?" diye sordu şoför.

Chelmicki, Kalinowska'dan sonraki ilk şehrin adını söyledi. Şoför omuzlarını silkti.

"Çok uzak... Gecenin bu vaktinde o ormanlardan geçilir mi hiç?"

Tam yanıt verecekti ki, iki devriyeye ilişti gözü. Kasketini alnına eğip ağır ağır karşı kaldırıma geçti. Köşede, haberleri dinleyen kalabalığın biraz ötesinde bir devriye daha duruyordu. Yan sokaklardan birine saptı.

Sokakta birkaç kişi vardı sadece. Ortalık sessizdi. Biraz gittikten sonra ansızın durdu. Ne işi vardı burada? Kalinowska'ya gitmeye sahiden karar vermiş miydi? Tren istasyonu çok uzaklarda kalmıştı. Daha bir saat vardı trenin kalkmasına, ama Krystyna herhalde istasyonda onu beklemekteydi şimdi. Gecikmekten korktu. Koşmaya başladı; tam köşeyi dönmüştü ki, üç askerle karşılaştı. Ellerinde makineli tüfekler vardı askerlerin, yirmi adım kadar ötedeydiler. İliklerine kadar ürperdi Chelmicki, şimşek gibi dönüp ileri fırladı. Arkasından bir sesin "Dur!" diye bağırdığını duydu. Bir adım vardı köşeye. Çantasını koltuğunun altına sıkıştırıp elini tabancasına attı. Yerinde yoktu tabancası. Sırtına saplanan bir sızıyla soluğu kesildi. Belli belirsiz duyuyordu silâh seslerini.

Sanki bir sisin ötesinden ateş ediyorlardı. Çantasını bıraktı elinden; yere düştü. Tepesinde dalgalanan bir bayrağa ilişti gözü... yükseklerdeki, çok yükseklerdeki göğe baktı. "Bayrak ne arıyor orada?" diye düşündü. "Ne oldu?"

Askerlerden biri çantayı aldı. Bir başkası eğilip ceplerini aramaya başladı Chelmicki'nin. Pardösüsünün düğmelerini çözdü.

"Bir şey var mı?" diye sordu ayaktaki.

Arkadaşının uzattığı kimlik kartını alıp cebine koydu. İlk asker, çantanın içindekileri kaldırıma boşaltmıştı; bir pijama, kirli bir gömlek, bir sabun... Birbirlerine baktılar.

Chelmicki'nin ceplerini arayan asker:

"Allah kahretsin!" diye mırıldandı.

Can çekişen delikanlının üstüne eğildi. Yaşıyordu hâlâ, gözleri açıktı, ama buğulanmaya başlamışlardı bile.

"Hay Allah," diye bağırdı üzüntüyle. "Ne diye kaçarsın be arkadaş?"

SON

Jerzy Andrzejewsky

KÜLLER VE ELMAS

1945 baharı. İkinci Dünya Savaşının son günü. Polonya'da küçük bir kent: Ostrowiec. Almanlar çekilmiş, ama Polonyalı faşistler direnmekte. Anarşi, karaborsa ve hırsızlıkların yanısıra tasarlanan cinayetler, kıyımlar. Kişilerin sadece başkalarıyla değil, kendi kendileriyle de hesaplaşmaları. Aynı ulusun insanları arasında sürüp giden kanlı çatışmalar... Günümüz Polonya edebiyatının ünlü yazarı *Jerzy Andrzejewsky*, bu ortamın romanını yaratıyor. Yirminci yüzyılın başyapıtları arasında sayılan *Küller ve Elmas*, eleştirmenler tarafından 'küçük bir destan' olarak nitelendirildi ve *Andrezej Wajda* yönetiminde sinemaya da aktarıldı. Siyasal roman türünün bu başarılı yapıtı, okurların olduğu kadar, seyircilerin de büyük ilgisini topladı.

Kapaktaki resim: SIGMAR POLKE

ISBN 975.510.284-1

KDV içindedir

